

M/7



EDWARD HENRY SCOTT.

SOLD BY
THOMAS BAKER,
72 Newnan Street,
LONDON, W. ENG.









CAJI SILII ITALICI
PUNICORUM

LIBRI SEPTEMDECIM
AD OPTIMAS EDITIONES COLLATI

PRÆMITTITUR
NOTITIA LITERARIA
STUDIIS SOCIETATIS BIPONTINÆ



BOSTON COLLEGE
—
DOMESTIC
LIBRARY
—
HIGH SCHOOL

EDITIO ACCURATA

BIPONTI
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CICIDCCLXXXIV

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

1000 S. EAST ASIAN BLDG.
CHICAGO, ILL. 60607

DATE ACQUIRED
BY



C. SILII ITALICI
PUNICORUM

LIBRI XVII.

PA

6695

.A2

1784

GENERAL

11.17.15 DL2

C. SILII ITALICI

V I T A

AUCTORE CRINITO.

C. SILIUS ITALICUS Heroicus ex Hispania oriundus traditur, deducto genere ab Italica urbe nobili, unde cognomen reportavit. Sed Romæ natus est (ut creditur) atque etiam educatus, neque obscura fama est. Principio adolescentiæ præ se tulisse optimam indolem capiendis literis fertur; cumque studio, & diligentia vehementer præstaret, brevi consecutus est, ut Romæ haberetur inter præcipuos oratores. nam magna solertia, & incredibili cura conatus est exprimere M. Tullii eloquentiam, quem præ ceteris omnibus sibi proposuerat imitandum. Sub Imperatore Nerone dicitur famam suam læsisse, accusatis atque insimulatis nonnullis apud sævissimum principem. cum Vitellio gessit se prudenter, & egregia vitæ honestate. mox factus est Asiæ proconsul, in quo manifesto apparuit, quanta modestia præstaret, ut qui eam dignitatem gesserit singulari continentia, & integritate maxima. Domitiano Augusto gratissimus fuit, eoque auctore perductus est ad Silius Italicus.

tertium consulatum honestissimis suffragiis. de quo leguntur adhuc versiculi poetæ Martialis, quibus venerationem suam profitetur:

Augusto pia tura, victimasque
 Pro nostro date Silio, Camoænæ.
 Biffenos jubet en redire fasces
 Noto consule, nobilique virga
 Vatis Castaliam domum sonare.
 Rerum prima falus, & una Cæsar,
 Gaudenti superest adhuc, quod optet
 Felix purpura, tertiusque consul.

C. Plinius permulta refert de poeta Silio in epistolis, quare minime alienum fuerit particulam subjicere, quo facilius atque cumulatius percipiatur, quam elegantè ingenio fuerit, atque studio in prosequendis optimis exemplis. Plures villas, inquit, possidebat, adamatisque novis priores negligebat. multum ubique librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur. Virgilii ante omnes: cujus natalem religiosius, quam suum, celebrabat; maximeque Neapolim, ubi monumentum ejus, adire, ut templum, solebat. Opus composuit libris XVII, de Bello Punico secundo, non vulgari neque absurdo carmine; etsi illud majore cura (ut traditur) quam ingenio perfecit. præcipue Maronem imitatus est, cujus ingenium, atque felicissimam majestatem admirabatur

in describendis carminibus. de hoc poemate Siliii Marcialis sic refert:

Sili, Castalidum decus fororum,
Qui perjuria barbari furoris
Ingenti premis ore, perfidosque
Fastus Annibalis, levesque Pœnos
Magnis cedere cogis Africanis,
Nostros otia commoda Camœnis.

Complura leguntur apud eundem Martialem de laude ingenii, atque optimæ eruditionis Siliii, quæ hoc loco prætermittimus. In agro Neapolitano prædium habuit, in quo cum frequenter secederet, maxima animi voluptate consuevit suum otium transigere. neque dubium est, eundem ad extremam pæne senectutem devenisse, ut quæ major septuagenario vitam finierit. nam morbo detentus insanabilis clavi, singulari constantia obitum præposuit: felix propemodum, & beatus usque ad extremum diem, ut copiose relatam est a Plinio in epistolis.

NOTITIA LITERARIA

DE

CAJO SILIO

ITALICO.

EX

Jo. Alb. Fabricii Bibliotheca latina a Jo. Aug.
Ernesti auctius edita Tom. II. Lib. II, Cap. XII.

SILII Ætas.

C. SILIUS ITALICUS, ex Italica civitate Peditignorum, consulatum a Romæ gessit anno fatali Neronis Imp. a. C. 67. quo honore an deinde bis iterum functus sit, incertum est, aliis affirmantibus, aliis negantibus. Ciceronis & præsertim Virgilii ingens cultor fuit, & in utroque scribendi genere, et si passibus non æquis, imitator, in Campania cum morbi lentitudinem inedia prævertisset annos natus 75 decessit, primis annis Trajani Imperatoris. Prænomen ejus apud Modium in novantiquis lectionibus, & Glandorpium in Onomastico, non *Cajus*

† Vide Plin. Epist. III, 7.
Est res rara quidem, poeta Consul, inquit Jac. Duportus de

Silio agens p. 264. poematum.

est, sed *Publius*: illud verius. *Italici* cognomen consecutus est vel quacunquē¹ alia de causa, vel quod ipsius aut unius e majoribus ipsius patria fuit Italica Pelignorum, aut Italica Bæticæ, (sequioribus seculis *Talca*:²) dubium enim illud est viris doctissimis Nic. Antonio Bibliothecæ Hispanæ vet. lib. 5. pag. 85. seq. & Christophoro Cellario in diff. de Silio Italico, edita Halæ Sax. 1694. 4. & in dissertationibus ejus Academicis junctim excusis Lips. 1712. 8. diff. IV. & prolegomenis Arnoldi Drakenborchii ad Silium recusa.

Alia de Silio & ad ejus defensionem Nic. Hieronymus Gundlingius in Gundlingianis parte XII. c. 1. & Nic. Antonius in Bibl. vetere Hispana lib. I. cap. 18. Eruditissimum Poetam appellat Thomas de Pinedo pag. 262. ad Stephanum Byz. non sine causa ille quidem³, sed fallitur Claudius Dausquejus, qui notis ad Silium p. 641. in descriptione Virtutis & Voluptatis Philostratum Silius oculis observatum esse, cum scriberet, stilique imitatione sibi expressum persuasit. Nam Philostratus ille post Silium scripsit. Jo. Antonio Vulpio judice p. 113 notis ad Catullum, ubi Statium cum Silio conferre placuit, Statius acrioris ingenii & ad excogi-

¹ Spartianus in Hadriani vita cap. 12. *Italici sunt Itali genere, in provinciis negotiantes, vel fixa etiam sede ibi commorantes.* Alius Silius Proprætor, ad quem Ciceronis Epistolæ libro XIII.

² Acta Eruditorum 1719. pag. 178.

³ *Ubique in Silio Græcæ eruditionis vestigia, ubique elegantia.* Dan. Heinsius ad H. 626.

tandum promptioris utique videtur, sed alter ille perpetuo languidus, Virgiliani poematis compilator, & plane ad aliorum imitationem compositus.

POEMA de bello Punico.

Exstat ejus Poema Heroicum sub *Punicorum* nomine, de bello Punico secundo, quod ætate pro-
vectus, ¹ sub Domitiano Imp. usque ad Scipionis
Africani triumphum descripsit *libris XVII*, Histori-
rici magis partibus functus, quam Poetæ ingenio
suo indulgentis: unde majori cura, quam ingenio
scripsisse affirmat Plinius junior lib. III, Epist. 7.
Inventum est Siliii Poema a Poggio Florentino in
turri quadam, una cum aliis libris, durante Con-
cilio Constantiensi, si fides Ugolino Verino, e cu-
jus Florentiæ illustratæ libro 2. narrat Colomesius
ad Gyraldi dialog. IV de Historia poetarum pag.
240. & ante Colomesium Vossius p. 550. de Hist.
latin.

*Quin etiam solers (Poggius) Germanis eruit antris
In Latium altoqui divina Volumina Sili.*

Sed Vadianus in Dedicacione Melæ, scribit Abbatē
S. Galli, in hujus monasterii Bibliotheca a Poggio
inventum & inde depromptum fuisse.

Alius Codex antiquus, de quo Philippus Roscius
in libro, cui titulus: *Ritratto di Roma antica* p. 83
ubi de Bibliotheca Vaticana: *Fuè portato di Spagna*

¹ Martial. VII, 62.

il libro di Silio Italico con l'immagine di Annibale, il quale hoggi si ritrova nella predetta libreria. Verfus octoginta lib. VIII, 143. seq. primus e vetusto codice restituit Franciscus Afulanus: de quo post, cum de edit. Aldi dicetur.

De Silii Codice MS. aliisque aliorum præclarorum scriptorum antiquorum lucubrationibus per Poggium in Germania a. 1416. tempore Concilii Constantiensis repertis & feliciter ab interitu vindicatis, vide etiam, si placet, infra cap. 15. in Quinciliano.

Anglica Metaphrasi hunc poetam donavit *Thomas Ross*, Eques & Regiæ Bibliothecæ præfectus, Lond. 1656 & 1672. cum iconibus æri incisus, fol. Idem continuavit poema Silii a Scipionis triumpho ad Hannibalis usque necem. Non omittendus etiam *Franciscus Petrarcha*, qui Silium æmulatus, in Africa sua, libris novem, carmine Heroico Latino, bellum Punicum secundum infecuta & Scipionis Africani res descripsit: quod credunt facturum non fuisse, si tum Silii carmen notum fuisset. vid. Apostoli Zeni Dissert. Vol. I pag. 3. Cum Virgilio Silium contulit integro lib. I Virgilii triumphantis Alexander Rossæus, secundo Lucanum. Multa quoque in Silio emendavit, atque illustravit præclarus Joannes Fridericus Gronovius in libris Observationum.

I N D E X
E D I T I O N U M
C. SILII ITALICI
DRAKENBORCHIANO ET FABRICIO-ERNESTINO
AUCTIONE IN QUATUOR ÆTATES DIGESTUS.

ÆTAS I NATALIS 1471 — 1514.

- Silius, anno 1471 bis lucem adspexit Romæ curis Jo. *Andree Aleriensis*, & *Pomponii Latii*; præter quos etiam *Petrus* quidam *Montopolita* & *Domitius Calderinus* in Silium commentati feruntur; hic certe in Comm. ad Statium suos quoque ad Silium laudat, nemini adhuc visos. Recensionem novam post illos instituit *Petrus Justinus Philelphus*, Mediolani ab Ant. *Zarotho* an. 1481 expressam. Commentarium vero publicavit *Petrus Marsus*, Pomponii & Dom. Calderini discipulus, qui Venetas tres obtinet, & Parisiis recusus est. Lipsiensis ed. an. 1504 Silium exhibet ex recensione *Martini Herbipolensis*, cum argumentis *Hermannii Buschii*. Sed critica diligentia superavit priores *Damianus Benessa*, Lugdunensis an. 1514 curator, asseclas per subsequentem ætatem haud habiturus.
- 1471 Romana princeps. fol. *Silius Italicus*, una cum *Calpurnio* & *Hesiodo*, per *Conr. Schweynheim* & *Arnold. Pannarz*. In fine: *Anno Dnici Natalis MCCCCLXXI die V mensis Aprilis, summo Pont. Paulo II. Veneto,*

anno Pont. VII. Jo. An. Epus. Alerien. in insula
Cyrno recognitionem absolvit diebus circiter XV. Lector
Benevole vale perpetuo.

Aspicias, illustris Lector, quicumque libellos,
Si cupis artificum nomina nosse, lege,
Aspera ridebis cognomina Teutona; forsân
Mitiget ars Musis inscîa verba virum.
Conradus Schweynheim Arnoldus Pannarzque ma-
gistrî
Romæ impressere talia multa simul.
Petrus cum fratre Francisco Maximus ambo
Huic operi optatam contribuere domum.

Hujus edit. ducenta septuaginta quinque volumina
impressa fuerunt, (ut testis est Jo. An. Aleriensis
Episcopus in præfat. tom. V bibliorum Lyræ; cf.
Fabricii Bibl. Lat. T. III, ed. Ern. p. 565) ex qui-
bus unum nactus Bibliothecæ publicæ Leidensi le-
gavit cel. Perizonius. Contulit eam Drakenborchius
inde a L. VII aut VIII. cf. Maittair. Ann. typ. T. I.
p. 303.

— Romana altera princeps. fol. *Silius Italicus*: ex re-
cognitione *Pomponii*. Memoratur hæc Petro Marso
in præfat. & collata est ab editore recentissimo Jo.
Bapt. Lefebure de Villebrune, vid. Catal. de la Bibl.
du Roi. Bell. Lettr. To. I. p. 316. & Hamberg. T. 2.
p. 203 & 204.

1474 Romana III. fol. Hanc Maittairius non novit, & Cel-
larius præfat. in *Silium* perperam primam vocat;
vidit quoque Drakenborchius. cf. Hambergerum l. c.

1480 Romana IV, fol. visa Drakenborchio.

1481 Parmæ. fol. collata a Nic. Heinsio, cujus MSS. ob-
servationses & emendd. adhibuit Drakenborchius. &
ipsa visa Drakenborchio.

— Mediolani. fol. *Silius Italicus*. In fine hæc leguntur:
*Hic Syllii Italici codex, quamvis esset Romæ impresso-
rum negligentia multis in locis depravatus, recognitus
est ab eodem Petro Justino PHILELFO, ut nonnullis*

- amicis suis obtemperaret, septimo Idus Novembres. Impressit autem Mediolani Antonius ZAROTHUS, opera & impendio Johannis Legnani anno salutis MCCCCLXXX primo. LECTOR. BENIVOLE. VALE. PERPETVO. — Hac edit. quæ bonas habet lectiones, usus est Drakenborch.*
- 1483 Veneta I. fol. Silius Italicus c. commentariis Petri Marfi. In fine: *Venetiis, per Baptistam de Tortis MCCCCLXXXIII die VI Maji.* Consulta a Drakenborchio inde a L. VII aut VIII Sili.
- 1492 Veneta II, fol. c. commentariis Petri Marfi. In fine: Venetiis opera ingenioque Boneti Locatelli: instincta vero ac sumptibus Nobilis Viri Octaviani Scoti Modœtiensis, anno salutiferæ incarnationis nonagesimo secundo supra millesimum ac quadringentesimum quintodecimo Kalendas Junias.
- 1493 Veneta III, fol. c. commentariis Petri Marfi. cf. clar. Lengnichii Beyträge Part. II pag. 123. Exstat quoque in Bibl. Francof. ad M.
- [1495 Silius c. Commentariis J. Bapt. Pii, qui in Bibl. Barberinæ Catalogo memoratur, hoc anno editum Venetiis fol. frustra quæri, observatur in Bibl. lat. Fabricio - Ernestina T. II, p. 177 extr.]
- 1504 Lipsiæ. fol. ex recensione Martini Herbipolensis. In fine hæc leguntur: *Habes, candide Lector, divinum opus Silius Italicus de secundo bello Punico, noviter & emaculate impressum cura & impensis Baccalauræi Martini Herbipolensis, cum argumentis Hermanni Buschii in singulos libros: ex quibus tibi, quid in unoquoque volumine continetur, statim apprehendere poteris.* Consulta est a Drakenborchio.
- 1508 Parisina I, 4. sine notis. In fine: *Silius Italicus finit, impressus Parrhisi in Bellovisu pro Radulpho Laliseau, anno salutis millesimo quingentesimo octavo, die duodecima mensis Decembris.*
- 1512 Paris. II, c. commentario Petri Marfi. In fine: *Parrhisiis ex ædibus Nicolai de Pratis. XI Kalendas Maji anno domini supra millesimum quingentesimum duodecimo. impensis vero honestissimorum virorum, Poncii Probi, & Francisci Regnault, bibliopolarum.* Consuluit eam Drakenborchius.

- 1514 Lugd. 8 per Damianum *Benessam*; laudata Drakenborchio, & collata a novissimo Sili editore Gallo, Jo. Bapt. Lefebure de Villebrune.

ÆTAS II JUNTINO - ALDINA 1515 — 1600.

- Quamvis Silius lumen attulisset novum Damianus *Benessa*; mox tamen aliam inivit viam *Juntinæ* curator s. corruptor *Ambrosius Nicander*; mirumque fit, quod ejus vestigia legerit *Afulanus* in ed. *Aldina*. Sic fecit nomen *Juntinum* cum *Aldino*, ut *Silius contaminatus* obtineret etiam in edd. *Antverp.* *Herm. Buschii* argg. & scholiis *Basilienfes* edd. an. 1522 & 1543 & quæ imitata est priorem *Parisiina Colinaei*, ceteræ auctæ sunt.
- 1515 *Florentiæ*. 8. ap. *Philipp. Juntam*, ex emendatione *Ambrosii Nicandri*, *Toletani*; sed hunc inconsiderata mutandi prurigine plurimis locis *Silius* misere corrupisse, clariss. *Drakenborchius* fidem facit.
- 1522 *Basil.* 8. ap. *Thom. Wolfium*, cum *Hermanni Buschii* argumentis & scholiis in margine adjectis.
- 1523 *Venet.* 8. apud *Aldum & Andream Afulanum* focerum. *Afulanus* *Ambrosii Nicandri* legit vestigia, & versus libri octavi, ab 145 ad 225, qui a vetustis absunt exemplaribus, is primus invexit, depromptos, ut opinatur, ex collectaneis *Jacobi Constantii* editis *Fani* anno 1508, qui eos ad *Baptistam Guarinum* e *Galliis* fuisse missos affirmat cap. 92. An *Silii* sint, multum ambigitur. vid. *Nic. Heinssii* notas ad *Silii VIII*, 145. & *Catal. Bibl. Bunav. To. I. Vol. 1. p. 347.*
- 1531 *Parif.* 8. ap. *Simonem Colinaeum*. c. argg. & scholiis *Buschii*.
- 1543 *Basil.* 8. ap. *Henricum Petri*, c. argumentis & scholiis in margine adjectis *Hermanni Buschii*.
- 1547 Lugd. 12. ap. *Sebastianum Gryphium*.
- 1551 Lugd. 12. ap. *Seb. Gryphium*.
- 1566 *Antverpiæ*. 12. ap. *Philippum Nutium*. ad *Aldinam* sive *And. Afulani* editionem expressus.
- 1568 *Antv.* 12.
- 1578 Lugd. 12. ap. *Antonium Candidum*.

1598 Lugd. 12. ap. Anton. Candidum, cum argumentis Buschii.

ÆTAS III MODIO - HEINSIANA

1600 — 1695

gujus antesignanus fuit Lud. *Carrio*, qui ex Codice antiquissimo & optimæ notæ (Caroli M. ut volunt, ætate, exarato) sed in quo dimidium Libri XVI & totus ultimus desideratur, multa Sili loca feliciter restituit in Emendd. & Antiqq. lectt. libris, (editis Antverp. 1576, 8 & Paris. 1583 atque in Lampade artium Gruteriana recufis Francof. 1604, 8). Plura vero Franc *Modius* in Novantiquis lectt. (Francof. 1584, 8 & in Lampade Gruteri T. V) restituit; neque vero ipse ejus Silius, quem cum Homero & Virgilio collatum ac locis innumeris emendatum edere voluit, unquam in lucem prodiit. Totum Silium postea ad eandem membranas recensuit, notisque sub *Crepundiorum Silianorum* titulo adjunxit Dan. *HEINSIUS*, tunc natus annos nondum viginti an. 1600. Codicis MS. Oxon. Collegii Reginae excerpta a Grutero nactus Caspar *Barthius* Silio emaculando & illustrando multa capita tribuit in Adversariorum libris excufis Francof. 1624 fol. Nono anno ante Claudius *Dausquejus* Sanctomarius, Canonicus Tornacensis, Siliium cum Commentariis eruditis edidit; quanquam non semper optimam amplexus est lectionem, & in Modium Heinsiumque invehitur iis quandoque in locis, ubi sequi eos fatius fuerat.

1600 Lugd. Bat. Sil. Ital. de secundo bello Punico: in quo ad codicis Modiani fidem versus spurii ejecti sunt, ac legitimi substituti; notæ uberiores sub *Crepundiorum Silianorum* titulo adjectæ opera Dan. *Heinsii*. Ex off. Plantin. *Raphelengii*. 24. Vid. Cat. de la Bibl. du Roi Bell. Lettr. To. I, p. 316.

1601 Antv. 12. ap. Gislerum Jansenium.

1603 Aureliæ Allobrogum s. Genevæ 4. ap. Sam. Crispinum, in corpore omnium poetarum Latinorum ed. I vol. II.

- Lugd. 12. ap. Johannem Pillehotte.
 1607 Genevæ 12. ap. hæredes Jacobi Chouet. c. argg. Buschii.
 1611 Lugd. Bat. ap. Christoph. Raphelengium in forma minore.
 — Genev. 4. in corpore poetarum Latin. ed. II Genev. vol. II, p. 146 - 263.
 1614 Lugd. 8. ap. Jo. Pillehotte.
 1615 vel 1618 Parif. 4. In C. *Silii Italici* Punica, seu de bello Punico secundo libr. XVII Claud. *Dausquejus* Sanctomarius, Canonic. Tornacensis. Parifis ap. Dav. Douceur. Dausquejus quamvis optimam lectionem non semper amplexus in Modium Heinsiumque invehatur, habetur eruditissimus & enarrandis poetis præcellens judice Barthio. sed ex Nic. Heinsii sententia *glandes* sectatur semper. Quædam exempla hujus ed. habent posteriorem annum.
 1616 Lugdun. in Corp. Poet. Latin. Alexandri *Ficheti* S. J. 4.
 1618 Antv. in off. Plantin. Raphelengii repetita est Heinsii ed. 12.
 1620 Amstel. 24. ap. Guil. Janssonium. Præmissa est Silii vita per Hermannum Buschium.
 1627 Amstel. repet. præcedentis.
 — Genev. 4. in corpore poetarum Latinorum. ed. III, vol. II.
 1631 Amstel. ap. Guil. Blæw. form. min.
 1640 Colon. Allobrog. (Genev.) 4. in corpore omnium veterum poetarum Latinorum. ed. IV.
 1646 Cantabrigiæ. 12. Crepundia Siliana Danielis *Heinsii*. A Rogero Daniele addita est ejusdem *Heinsii* dissertatio de veræ Criticæ apud veteres ortu, progressu, usuque, tum in ceteris disciplinis, tum in sacris: & de religione Ægyptiorum, Græcorum, Latinorumque ex Oriente repetenda origine.

ÆTAS IV CELLARIO - DRAKENBORCHIANA

1695 — 1781

a Duumviris clarissimis, Christoph. CELLARIO Prof. Halensi

& Arnolde *DRAKENBORCH*, philologo Ultrajectino; quibus præiverat Nic. *Heinsius*, qui paternæ editioni adnotaverat emendationes a Jos. *Scaligero* olim Silio adscriptas, dein idem Dausquejanæ editioni lectiones Codd. Oxoniensis & Puteanei, nunc Bibl. reg. Paris. & edd. priscarum Parmensis, Romanæ antiquissimæ, Aldinæ &c. De quibus diligentius disputat Drakenborchius in præf. & nos præcipua ad Cellarianam & Drakenborchianam edd. subnotamus. Utrique nuperrime supervenit novus, si Diis placet, Aristarchus Gallus, Jo. Bapt. *Lefebure de Villebrune*, de cujus opera in Silium collata ancipite plura sententiam Censoris eruditi Gœttingensis secuti infra dicimus.

- 1695 Lipsiæ. 8. Sil. Ital. de bello Punico secundo libri XVII. Christophorus *Cellarius* recensuit, & notis & tabulis geographicis, ac genuino indice rerum & latinæ illuſtravit. ap. Jo. Thom. Fritsch. Cel. *Cellarius* ex prioribus criticis, Modio, Barthio, Gronovio, Nicol. Heinsio aliisque, quæ præcipue ad Silii ornatum ac decus facere videbantur, conquirens, iisque notas suas addens, accuratam fatis atque concinnam editionem dedit. Sed notandum est, Heinsii notas deberi potissimum Jos. *Scaligero*, ex cujus exemplari notas ad marginem adscriptas Heinsius descripsit. Vide præfat. Drakenborchii.
- 1713 Lond. fol. in corpore poetarum Latinorum, Maittarii cura edito.
- 1717 Trajecti ad Rhenum. 4. Caji Silii Italici Punicorum libri septemdecim, cum excerptis ex Francisci *Modii* novantiquis Lectionibus, & Caspari *Barthii* Adversariis, tum Danielis *Heinsii* crepundiis Silianis, & postumis notis Nicolai *Heinsii*, nunc primum editis, curante Arnolde *Drakenborch*, cujus etiam annotationes passim additæ sunt. apud Guilielmum van de Water, Academ. Typogr. MDCCXVII. 4. c. figg. æn. Præfat. sequitur Christoph. Cellarii Dissertatio de C. Silio Italico poeta consulari. — Hujus textum & nos secuti sumus. Simul, consulti curioſitati studiosorum Silii, subjecimus varietatem lectionis editionis novissimæ Parisinæ Jo. Bapt. *Lefebure de Villebrune*;

ex qua perspicere possint, quidquid ille boni male contulit in Silium.

1775 Mitaviæ. 8. Caji Silii Italici Punicorum libri septemdecim e recensione Arnoldi *Drakenborch* curavit & glossarium latinitatis adjecit Joannes Petrus *Schmid*. Mitaviæ apud Jac. Frider. Hinzium. Textum quidem proficitur *Drakenborchii*; sed ab eo sæpissime aberat. In glossario refert notas *Heinsii*, *Drakenborchii* cett.

1781 C. Silii Italici de bello Punico secundo poema ad fidem veterum monumentorum castigatum, fragmento auctum. Operis integri editio *princeps*. Curante Jo. Bapt. *Lefbure de Villebrune*. Parisiis. 8. Duplex est hæc editio; alia constans tribus voll. 8. cum versione Silii Gallica; alia I vol. textum exhibet notis criticis auctum. Monumenta s. potius Codices, quibuscum editor denuo contulit textum, sunt 1) ille *Puteani*, qui hodie in Bibl. regia Paris. asservatur (etiam Nic. *Heinsio* consultus) 2) Codex *Tellierii* recentioris ævi, sec. scil. XV; 3 & 4) Lectt. variæ ex Cod. Colon. & Oxon. a Carrione, Modio & Barthio excerptæ. Præter hæc subsidia editiones priscas ad manus habuit, interque eas Romanam II an. 1471 a nemine antea collatam, & illam Damiani *Benessæ*, quæ plurimum boni habet, sed ex quo a Nicandro, Juninæ curatore, male spreta erat, neglecta est. Hisce subsidiis instructus multum quidem boni contulit in Silium, lectt. corruptas sanavit * conjectaque *Heinsiorum* firmavit e libris, aut ab iis derelicta restituit, aliaque ubi illi nil suspicati erant, convicit; sed idem ille temere conjecturas in textum recepit, quarum aliæ ingeniosæ videri possunt, aliæ plurimæ ab omni Latii sapientia critica alienum & arrogantem sensum produnt. Superbius vero etiam maledicit Nic. *Heinsio* & *Drakenborchio*, quos viros dum præ se contemnit, immo & Germanorum ingenia in-

* Sic L. I, 425 emendatius legit approbante etiam Censore erudito Gœttingenf. *Jamque gemens geminat contra venabula dentem* ad exemplum Virgilii *Æn*, XI, v. 697 *Securim congeninat.*

humanitatis accusat, egregie se ipse turpem dedit. L. XVI post v. 27 editor pannum affuit, tanquam si Silii esset, declamationem Magonis morientis, ex Petrarchae carmine Africa VI extr. decerptam, ac 34 versibus constat. En: repetiit etiam versus L. VIII ab 145 ad 22; ab Andrea Asulano in editionem Aldinam primum invecos, ab Heinsio aliisque rejecos; unde hanc suam ed. Operis integri principem gloriose pronuntiat. Verum consulatur de hisce, qui nimiam hominis prurientis licentiam & immodestiam ex merito notavit Censor eruditus Gœttingensis, in Commentariis rerum novarum in orbe lit. gestarum an. 1782 Additam 17, p. 257 - 266. Editioni majori Latino Gallicæ subjunxit indicem justo majorem, inscriptum *Nomenclature historique & géographique*; in quo quidem, uti in ipso Commentario sæpius pueros in trivio docere videtur, verborum etyma venatur ex linguis Celtarum & Orientis repetenda, in omnia alia ab Silio illustrando aliena sæpius digreditur.

HERMANNI BUSCHII

ARGUMENTA

IN

C. SILII ITALICI

PUNICORUM

LIBROS XVII.

IN LIBRUM I.

Principio Libycæ describitur urbis origo.

Junonis stimulis furit hic puer Hannibal actus,
 Et jurat medio per Punica numina templo,
 Se fore Romanis hostem patientibus annis.
 Accipit imperium post hæc, fuccellor iniqui
 Hasdrubalis: dura premit obfitione Saguntum;
 In qua Dulichii virtus interrita Murri
 Spectatur, donec rigido cadit ense Ericis
 Hannibalis. Romam cives clam milite pauci
 Sarrano missi; Sicoris quos inter acerbam
 Exponit fortem Patribus fatumque fuorum.
 Nec mora. Legati pacis pactique jubentur
 Poscere ruptorem: & spreti, de more vetusto
 Tristia foedifragis indicere proelia Pœnis.

IN LIBRUM II.

Hannibal, ut cernit Lasiæ per cærule velis
 Adventare ratem, & mandata afferre Senatus,

Obstreperè Aufoniis lituos jubet. Ocius illi
 Ad muros vertunt iter infelicis Elissæ.
 Adjuvat arma Libys, Garamantum prædita sceptro,
 Asbyte: hænc Theron clava deturbat ab alto
 Bellantem curru: Tyrius quem ductor ovantem
 Virginis extinctæ spoliis, præturbidus ira,
 Occupat, & leto damnat, mittitque vicissim.
 Interea Libycis indicit bella profanis
 Cum socio Fabius. Clypeum fulvo ære micantem
 Callaïci donant Regi. Delapsa Saguntum
 Alma Fides populi penetrando pectora firmat:
 Qui se mox sævè per flammæ eximit hoste.

I N L I B R U M I I I.

Postquam clara fide, Pæno sub Marte, Saguntus
 Arsit, ad Hammonis scitatum oracula Boftar
 Mittitur, ut Superis quænam sit fixa voluntas
 Imperio super, & rerum novitate reportet.
 Ipse ad vicinos ductor, cum conjuge, Gades
 Navigat, & spoliis onerat feralibus aras
 Herculeas: post hæc caram seponit ab armis
 Cum puero, nondum bis feni mensis, Imilcen:
 Et nova mox petitur Carthago classe per undas.
 Atque hic nocturna specie mirabile monstrum
 Vidit, in Italicam stimulans fera pectora gentem.
 Quocirca innumeris Romana in proelia turmis
 Collectis, propere trans Alpes signa ferebat,
 Lætæque Taurinis statuit tentoria campis.

I N L I B R U M I V.

Fama volat, Pænum signis hostilibus Alpes
 Transcendisse ducem, totis trepidatur in agris.
 Consultant Patres de bello, intactaque rursum
 Tela novant. Libycis ostendens Hannibal urbem
 Militibus, prædæ cupidos acuebat amore

Ad pugnam. Interea volucris rate Scipio consul
 Massiliae fidis aderat delatus ab oris :
 Ocurratque hosti Ticini ad fluminis undam.
 Atque ibi tunc prima caluerunt litora pugna.
 Sed consul Trebiae vicinum Scipio collem
 Cedere compulsus petiit. Quo venit & ipse
 Consul accitus Siculo collega Peloro.
 Hostis sed rursus victor, spumantia, captum
 Post Apenninum, Thrasymeni stagna petebat.

IN LIBRUM V.

Apparat hic pugnam, Superisque vetantibus audax
 Flaminius Tyrio Thrasymeni ad stagna tyranno
 Congreditur, quamvis, prudens Corvine futuri,
 Orares dominæ per Dardana moenia Romæ,
 Cederet ut fati paulum, ominibusque sinistris.
 Sed pœnam meruit, proque his temerarius ausis
 Occubuit, diro telorum oppressus in arvo
 Agmine. Multa tamen leto dedit ante virorum
 Corpora, & inferias nigrum sibi misit ad Orcum.
 Inter quos stricto cecidit mucrone Sychæus,
 Filius Hasdrubalis. At postquam pugna quievit
 Funere Flamini, victor, Magone sequente,
 Exiit ad cæfos; armisque, minisque retentis,
 Pectoribusque solum sternentes reperit omnes.

IN LIBRUM VI.

Hinc, quibus hæc belli & pugnae fortuna pepercit,
 Elapsi furtim diversa per avia cæcis
 Conduuntur tenebris, piceæ & caligine noctis.
 Hos inter fugiens Serranus, vulnere tardus,
 Ad patris quondam comitem devertit, & ipsa
 Tecta Mari armigeri pulfabat fida paterni :
 Acceptusque domo recreatur paupere mensa,

XXII *HERMANNI BUSCHII*

Infusoque finit tractari vulnera succo.
Discit & inde Maro clari narrante parentis
Facta; sed & pœnam, qua illum Carthago peremit,
Ob sanctam non æqua fidem, rapit aure dolenti.
At Fabium Patres allata ad munera belli
Clade legunt: hostis raptas agit undique prædas,
Donec eum illecebra mollit Campana furentem.

IN LIBRUM VII.

Electus dubiis dictator & ancora rebus,
Non facilis vinci, Fabius, virtute, nec astu,
Mox Superis Romæ per templa indicit honores;
Ædibus & votis Divûm sibi mitigat iram.
Exin Sidonium cautus contendit ad hostem,
Non commissurus pugnam, nisi Marte coacto.
Quem cum non astu solito, terrore nec ullo
Hannibal eliceret, Dauni tellure relicta,
Clauditur in tumultis a dictatore Falernis.
Hinc patriis ad sacra Deis peragenda profectus
Præposuit castris equitum de more magistrum;
Sed vetitum conferre manus. Fabio tamen ille
Absente in pugnam ruit: æquaturque vetanti.
Moxque, errasse pigens, illi jus omne remisit.

IN LIBRUM VIII.

Hic jam Varro, loquax medio in discrimine rerum,
Consul Romanas capit, indignante Senatu,
Infanæ plebis stultæque favore, secures
Cum Paullo Æmilio. Noscens nova vulnera Juno
Præscia Cannarum, stagnis Laurentibus Annam
Alloquitur, Pœnum ut jubeat nunc tendere regem;
Explicat arentes ubi fervida Apulia campos,
Fataque promittant ibi prosperiora peractis.
Anna audita facit; grates agit Hannibal Annæ;

Et movet in campos Diomedis nomine dictos.
 Hinc toto e Latio funebria miles in arma
 Cogitur. At liquido, variis prodentia monstribus,
 Numina vicinam cladem ostendere; sed amens
 Prodigiiis Varro spretis sese objicit hosti.

IN LIBRUM IX.

Demens in pugnam furit hic & vulnera Varro,
 Quamvis infelix Solimus monuisset abunde
 Varronem, proprio signatis sanguine fatis.
 Concurrunt igitur Pœni fortesque Latini
 Ingenti fremitu, summoque ardore virorum.
 Stat pro Sarranis obtendens ægida Pallas;
 Mars pro Romanis infesta fulgurat hasta,
 Scipiadaeque manu fabricatum porrigit ensē
 Incude Ætnæa; magis ardet Gorgone Pallas.
 Donec cæruleam demittit Jupiter Irim,
 Ut cum fulminea revocet Tritonide Martem.
 Vulturum emittit rapidum, Junone volente,
 Æolus, adversos ruit acer Paullus in hostes,
 Fœde laxatis at Varro fugit habenis.

IN LIBRUM X.

Inter funestæ non prospera tempora pugnae,
 Cannarumque altos & latos stragis acervos
 Obruitur Paullus coeuntibus undique telis.
 Sedibus hinc tacitis placitum Saturnia Somnum
 Evocat, ut juvenem victorem a mœnibus urbis
 Arceat. At fugiens Canusinum miles in agrum
 Colligitur. Placet exfilio mutare labantem
 Aufoniam pubi, pavido suadente Metello.
 Sed quatiens gladium flammata Scipio dextra,
 Non deserturos patriam jurare coegit.
 Interea celebrat laudato funera Paulo

Hannibal, & Marti scutorum incendit acervos.
 Fama mali tanti tristem levis advolat urbem,
 Et redit amisso jactatus milite Varro.

I N L I B R U M X I.

Accepta ad Cannas ferali clade cruentas,
 Mox sequitur populi defectio foeda Latini
 Ad Tyrii tam fausta ducis memorandaque castra.
 At Capua inprimis, rebus sufflata fecundis,
 Ausa fuit partem summi sibi poscere juris,
 Et rejecta suas victori pandere portas,
 Invito & frustra Decio prohibente furorem.
 Hic cum inter mensas Campanaque pocula victor
 Desidet, invisum regem obtruncare parabat
 Confidens animi juvenis; coeptumque minaci
 Ense patrasset opus, ni se tenuisset euntem
 Pactulo genitor. Dehinc natus Hamilcare fratrem
 Mittit, ut ad patriæ cupidus hæc nuntiet aures
 Pugnatum, & Cannas hostili cæde repletas.

I N L I B R U M X I I.

Jam Zephyro in terras flatu redeunte tepenti,
 Hostis Parthenopes ad muros agmina ducit.
 Irritus hinc coepti Cumas petit: inde profectus
 Marte Dicarchæam parat exagitare juventam.
 Hinc movet ad trepidam belli molimina Nolam:
 Marcello sed tum fractus pulsusque recessit.
 Strenuus & Sardos tutatur ab hoste Libyffo
 Torquatus. Miseras ardens incendit Acerras
 Hannibal: inde tuos, peritura Petilia, muros:
 Et demta madidum luxu capit arce Tarentum.
 Nec non & Capuam totis jam viribus urget
 Dardanus obsessam: quam cum recreare soluta

Obfidione nequit, Romam ruit acer ad altam
 Hostis, ut armorum facto premat orbe viciffim.

I N L I B R U M X I I I.

Mœnia vix hostis defenfa, verfus ab urbe,
 Cernere defierat, fubito cum figna movendi
 Incidit ad muros iterum calor. Iffet & illuc,
 Propter Palladium ni facram Agrippa negaffet
 Poffe capi Romam. Rapit ergo inde impius arma,
 Et te cum pleno fpoliat Feronia luco:
 Litoreofque petit, quos vertit Bruttius, agros.
 Fulvius hinc Capuam rediens, tandemque fubactam
 Intrat, & infidi punit commiffa Senatus.
 Triftis fed geminos (quando hæc ita aguntur) Hibera
 Scipiadas terra Fors abftulit. Infera mæftus
 Scipio regna fubit, caras ubi convenit umbras
 Et patris, & patruï, & matris loca læta tenentes:
 Difcit & eximios, quos fpondent fata, triumphos.

I N L I B R U M X I V.

Nafcitur hinc bellum juvenis poft fata tyranni;
 Hispano veniens ubi terris nomen ab amne
 Impofuit pubes. Nam rege Gelone creatus,
 Oblitus monitus, artesque oblitus avitas,
 Incepit luxu, fpreta virtute, cruento
 Flagrare, & rigidis delicta tuentibus armis,
 Cingere fe ferro, & regnum terrore fovere.
 Hoc igitur (neque enim longum violentia durat)
 A conjuratis tota cum ftirpe peremto,
 Marcellus propere Siculis adnavigat oris.
 Mutatasque videns, trepidos mox fpargit in agros
 Signa: Leontini fenferunt prima coloni.
 Pugnaturque mari, Pœnoque per alta fugato
 Arma Syracofos capiunt victricia muros.

Silius Italicus.

c

I N L I B R U M X V.

Quem, ducibus cæsis, iterum jam Bætis ad oras
 Mittat, Romulei quærit dum cura Senatus,
 Scipiadæ juveni lauro tum forte sub ampla
 Adstitit hinc subito Virtus, hinc blanda Voluptas,
 Et sibi promissis avet utraque jungere magnis.
 Ille sed amplexus Virtutem, crudaque Martis
 Munera suscipiens, volitantque per æquora classe,
 Arma novæ subito Carthaginis horrida muris
 Impulit, & victor ferro sibi mœnia pandit.
 Interea Hemathius conflat nova bella Philippus,
 Herculeoque fenex Fabius dat jura Tarento,
 Marcellusque cadit, Nomadum circumdatus astu.
 Hasdrubalisque caput, tumidi regione Metauri
 Abscissum, Hannibali monstrat Nero lætus atroci.

I N L I B R U M X V I.

Hannibalem accepit miserandos Bruttia tellus
 Mærentem patriæ casus, fratrisque, suosque.
 Non tamen audebat concurrere Roma gementi,
 Tantus erat Libyci metus & formido tyranni.
 Omnia in auriferis jam Marte subegerat arvis
 Scipio, jam dederat fugientia carbasa ventis
 Exutus castris Mago, jam captus & Hanno
 Præbebat Latiis infelix colla catenis.
 Hasdrubal huic cladis dum nescius addere sese
 Festinat, latebras victus certamine spectat.
 Dein Masinissa novo contingit fœdere dextram
 Scipiadæ, fociumque sibi dux ipse Syphacem
 Conciliat: facit hinc ludos patruoque patrique,
 Et repetit Latium fama spargente triumphum.

I N L I B R U M X V I I.

Postremo Idæis Divorum mater ab oris
Advehitur Romam; Phrygiam Nafica Cybellen
Excipit, & toto censetur ab ordine Patrum
Optimus. Ipse alacer Libyam dux Scipio classe
Navigat, & Sicula lætus discedit ab Ætna.
Castra Ducum aggressus ferro flammisque duorum
Conficit, Hasdrubalis victor Numidæque Syphacis,
Verterat ad Pœnos qui fœderis immemor arma.
At, cum post idem vires reparasset & enses,
Vincitur, & Latiis oneratur colla catenis.
Hannibalem hinc revocant Patres, sed fulmina vimque
Ferre nequit Latii rectoris. Jura, jugumque
Romanum Carthago capit. Dux ipse reversus
Alta triumphanti scandit Capitolia curru.

C. SILII ITALICI
PUNICORUM
LIBRI XVII.

C. SILII ITALICI
P U N I C O R U M

L I B E R I.

ORDIOR arma, quibus cœlo se gloria tollit
 Æneadum, patiturque ferox Ænotria jura
 Carthago. Da, Musa, decus memorare laborum
 Antiquæ Hesperiaë; quantosque ad bella creatit,
 Et quot Roma viros: sacri cum perfida pacti 5
 Gens Cadmea super regno certamina movit:
 Quæsitumque diu, qua tandem poneret arce
 Terrarum Fortuna caput. Ter Marte sinistro
 Juratumque Jovi fœdus, conventaque Patrum
 Sidonii fregere duces: atque impius ensis 10
 Ter placitam suavitatem rumpere pacem.
 Sed medio finem bello excidiumque vicissim
 Moliræ gentes: propiusque fuere periclo,
 Quis superare datum. Referavit Dardanus arces
 Ductor Agenoreas: obsessa Palatia vallo 15
 Pœnorum, ac muris defendit Roma salutem.
 Tantarum causas irarum, odiumque perenni
 Servatum studio, & mandata nepotibus arma,
Silius Italicus. A 2

Fas aperire mihi, superasque recludere mentes.
Jamque adeo magni reperam primordia motus.

29

Pygmalioneis quondam per cærulea terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum
Fatali Dido Libyes appellitur oræ:

Tum pretio mercata locos, nova mœnia ponit,
Cingere qua secto permissum litora tauro.

25

Hic Juno, ante Argos, (sic credidit alta vetustas)
Ante Agamemnoniam gratissima tecta Mycenen,
Optavit profugis æternam condere gentem.

Verum, ubi magnanimis Romam caput urbibus alte
Exferere, ac missas etiam trans æquora classes

30

Totum signa videt victricia ferre per orbem,
Jam propius metuens, bellandi corda furore
Phœnicum exstimulat. Sed enim conamine primæ

Contuso pugnae, fractisque in gurgite coeptis
Sicanio Libycis, iterum instaurata capeffens

35

Arma remolitur. Dux agmina sufficit unus
Turbanti terras, pontumque movere paranti.

Jamque Deæ cunctas sibi belliger induit iras
Hannibal: hunc audet solum componere fatis.

Sanguineo tum læta viro, atque in regna Latini
Turbine mox sævo venientum haud inficia cladum,

40

Intulerit Latio, spreta me, Troius, inquit,
Exful Dardanium, & his numina capta Penates,
Sceptraque fundarit victor Lavinia Teucris:

Dum Romana tuæ, Ticine, cadavera ripæ

45

Non capiant: similisque mihi per Celtica rura
Sanguine Pergameo Trebia & stipantibus armis
Corporibusque virum retro fluat; ac sua largo

Stagna reformidet Thraſymenus turbida tabo.
 Dum Cannas tumulum Hesperiaë, campumque cruore 30.
 Aufonio merſum ſublimis Iapyga cernam:
 Teque vadi dubium coeuntibus, Aufide, ripis
 Per clipeos, galeasque virum, cæſosque per artus.
 Vix iter Hadriaci rumpentem ad litora ponti.
 Hæc ait; ac juvenem facta ad Mavortia flammat. 35
 Ingenio motus avidus, fideique ſiniſter
 Is fuit: exſuperans aſtu; ſed devius æqui.
 Armato nullus Divum pudor: improba virtus,
 Et pacis deſpectus honos: penitusque medullis
 Sanguinis humani flagrat ſitis: his ſuper, ævi 60.
 Flore virens, avet Ægates abolere, parentum
 Dedecus, ac Siculo demergere fœdera ponto.
 Dat mentem Juno, ac laudum ſpe corda fatigat.
 Jamque aut nocturno penetrat Capitolia viſu,
 Aut rapidis fertur per ſummas paſſibus Alpes. 65.
 Sæpe etiam famuli turbato ad limina ſomno
 Expavere trucem per vaſta ſilentia vocem,
 Ac largo ſudore virum invenere futuras.
 Miſcentem pugnas, & inania bella gerentem.
 Hanc rabiem in fines Italum, Saturniaque arva 70.
 Addiderat quondam puero patrius furor. Ortus
 Sarrana priſci Barcæ de gente, vetuſtos
 A Belo numerabat avos. Namque orba marito
 Cum fugeret Didò famulam Tyron, impia diri
 Belides juvenis vitaverat arma tyranni, 75.
 Et ſe participem caſus ſociarat in omnes.
 Nobilis hoc ortu, & dextra ſpectatus Hamilcar,
 Ut ſari primamque datum diſtinguere lingua

Hannibali vocem, follers nutrire furores,
 Romanum fevit puerili in pectore bellum. 80
 Urbe fuit media sacrum geneticis Eliffæ
 Manibus, & patria Tyriis formidine cultum,
 Quod taxi circum & piceæ squalentibus umbris
 Abdiderant, cœlique arcebant lumine, templum.
 Hoc sese (ut perhibent) curis mortalibus olim 85
 Exuerat Regina loco. Stant marmore mæsto
 Effigies, Belusque parens, omnisque nepotum
 A Belo series: stat gloria gentis Agenor,
 Et qui longa dedit terris cognomina Phoenix.
 Ipsa fedet tandem æternum conjuncta Sychæo: 90
 Ante pedes ensis Phrygius jacet. Ordine centum
 Stant aræ cœlique Deis, Ereboque potenti.
 Hic, crine effuso, atque Hennææ numina Divæ,
 Atque Acheronta vocat Stygia cum veste sacerdos.
 Immugit tellus, rumpitque horrenda per umbras 95
 Sibila; inaccensi flagrant altaribus ignes.
 Tum magico volitant cantu per inania manes
 Exciti, vultusque in marmore sudat Eliffæ.
 Hannibal hæc patrio jussu ad penetralia fertur:
 Ingressique habitus atque ora explorat Hamilcar. 100
 Non ille evantis Massylæ palluit iras,
 Non diros templi ritus, aspersaque tabo
 Limina, & audito surgentes carmine flammas.
 Olli permulcens genitor caput, oscula libat;
 Attollitque animos hortando, & talibus implet: 105
 Gens recidiva Phrygum Cadmeæ stirpis alumnos
 Fœderibus non æqua premit: si fata negarint
 Dedecus id patriæ nostra depellere dextra,

Hæc tua fit laus , nate , velis : age concipe bella
 Latura exitium Laurentibus : horreat ortus 110
 Jam p̄ubes Tyrrhena tuos : partusque reculent ,
 Te surgente , puer , Latiāe producere matres.
 His acuit stimulis. Subicitque haud mollia dictu :
 Romanos terra atque undis , ubi competet ætas ,
 Ferro ignique sequar , Rhœteaue fata revolvam. 115
 Non Superi mihi , non Martem cohibentia pacta ,
 Non celsæ obstiterint Alpes , Tarpejaue saxa.
 Hanc mentem juro nostri per numina Martis ,
 Per manes , Regina , tuos. Tum nigra triformi
 Hostia māctatur Divæ , raptimque recludit 120
 Spirantes artus poscens responsa sacerdos ,
 Ac fugientem animam properatis consulit extis.
 Ast ubi quæfitas artis de more vetustæ
 Intravit mentes Superûm , sic deinde profatur :
 Ætolos late consterni milite campos , 125
 Idæoque lacus flagrantes sanguine cerno :
 Quanta procul moles scopulis ad sidera tendit ,
 Cujus in aërio pendent tua vertice castra !
 Jamque jugis agmen rapitur ; trepidantia fumant
 Mœnia , & Hesperio tellus porrecta sub axe 130
 Sidoniis lucet flammis. Fluit ecce cruentus
 Eridanus. Jacet ore truci super arma virosque ,
 Tertia qui tulerat sublimis opima Tonanti.
 Heu ! quænam subitis horrescit turbida nimbis
 Tempestat , ruptoque polo micat igneus æther ? 135
 Magna parant Superi. Tonat alti regia cœli ;
 Bellantemque Jovem cerno. Venientia fata
 Scire ultra vetuit Juno : fibræque repente

Conticuere. Latent casus, longique labores.
 Sic clausum linquens arcano pectore bellum, 140
 Atque hominum finem Gades, Calpenque secutus,
 Dum fert Herculeis Garamantica signa columnis,
 Occubuit sævo Tyrius certamine ductor.
 Interea rerum Hasdrubali traduntur habenæ:
 Occidui qui folis opes, & vulgus Hiberum, 145
 Bæticolasque viros furiis agitabat iniquis.
 Tristia corda ducis, simul immedicabilis ira,
 Et fructus regni feritas erat: asper amore
 Sanguinis, & metui demens credebat honorem:
 Nec nota docilis pœna fatiare furores. 150
 Ore excellentem, & spectatum fortibus ausis
 Antiqua de stirpe Tagum, Superûmque hominumque
 Immemor, erecto suffixum robore mæstis
 Ostentabat ovans populis sine funere regem.
 Auriferi Tagus adscito cognomine fontis, 155
 Perque antra & ripas Nymphis ululatus Hiberis.
 Mæonium non ille vadum, non Lydia mallet
 Stagna sibi, nec qui riguo perfunditur auro
 Campum, atque illatis Hermi flavescit arenis.
 Primus inire manu, postremus ponere Martem. 160
 Cum rapidum effusis ageret sublimis habenis
 Quadrupedem, non ense virum, non eminus hasta
 Sistere erat: volitabat ovans, aciesque per ambas
 Jam Tagus auratis agnoscebatur in armis.
 Quem postquam diro suspensum robore vidit 165
 Deformem leti famulus, clam corripit enses
 Dilectum domino, pernixque irrumpit in aulam,
 Atque immite ferit geminato vulnere pectus.

At Pœni succenſi ira , turbataque luſtu
 Et ſævis gens læta , ruunt , tormentaſque portant. 170
 Non ignes , candensſque chalybs , non verbera paſſim
 Iſtibus innumeris lacerum ſcindentia corpus ,
 Carnificesſve manus , penitusſve infuſa medullis
 Peſtis , & in medio lucentes vulnere flammæ
 Ceſſavere : ferum viſu diſtuſque , per artem 175
 Sævitiæ extenti , quantum tormenta jubebant ;
 Creverunt artus ; atque , omni ſanguine raptō ,
 Oſſa liquefactis fumarunt fervida membris.
 Mens intacta manet : ſuperat , ridetque dolores ,
 Spectanti ſimilis , feſſoſque labore miniſtros 180
 Increpitat , dominique crucem clamore repoſcit.
 Hæc inter ſpretæ miſeranda piacula pœnæ ,
 Erepto trepidus ductore exercitus , una
 Hannibalem voce , atque alacri certamine poſcit.
 Hinc ſtudia accendit patriæ virtutis imago , 185
 Hinc fama in populos jurati didita belli ,
 Hinc virides auſis anni , fervorque decorus ,
 Atque armata dolis mens , & vis inſita ſandi.
 Primi ductorem Libyes clamore ſalutant :
 Mox & Pyrenes populi , & bellator Hiberus. 190
 Continuoque ferox oritur fiducia menti ,
 Ceſſiſſe imperio tantum terræque mariſque.
 Æoliis candens Auſtris , & lampade Phœbi
 Æſtifero Libye torretur ſubdita Cancro ,
 Aut ingens Aſiæ latus , aut pars tertia terris. 195
 Terminus huic roſeos annis Lageus ad ortus
 Septeno impellens tumefactum gurgite pontum :
 At qua diverſas clementior aſpicit Arctos .

Herculeo dirimente freto , diducta propinquis
 Europes videt arva jugis : ultra obsidet æquor ; 200
 Nec patitur nomen proferri longius Atlas ,
 Atlas subducto tracturus vertice cœlum.
 Sidera nubiferum fulcit caput , æthereasque
 Erigit æternum compages ardua cervix :
 Canet barba gelu , frontemque immanibus umbris 205
 Pineæ silva premit ; vastant cava tempora venti ,
 Nimbofoque ruunt spumantia flumina rictu.
 Tum geminæ laterum cautes maria alta fatigant :
 Atque ubi fessus equos Titan immerfit anhelos ,
 Flammiferum condunt fumanti gurgite currum. 210
 Sed qua se campis squalentibus Africa tendit ,
 Serpentum largo coquitur fecunda veneno.
 Felix qua pingues mitis plaga temperat agros ,
 Nec Cerere Hennæa , Phario nec victa colono.
 Hic passim exsultant Nomades , gens inscia freni ; 215
 Quis inter geminas per ludum mobilis aures
 Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.
 Altrix bellorum , bellatorumque virorum
 Tellus , nec fidens nudo sine fraudibus ensi.
 Altera complebant Hispanæ castra cohortes , 220
 Auxilia Europa genitoris parta tropæis.
 Martius hinc sonipes campos hinnitibus implet ,
 Hinc juga cornipedes erecti bellica raptant :
 Non Eleus eat campo ferventior axis.
 Prodigæ gens animæ , & properare facillima mortem. 225
 Namque ubi transcendit florentes viribus annos ,
 Impatiens ævi spernit novisse senectam ,
 Et fati modus in dextra est. Hic omne metallum :

Electri gemino pallent de femine venæ,
 Atque atros chalybis fetus humus horrida nutrit. 230
 Sed scelerum causas operit Deus. Astur avarus
 Visceribus laceræ telluris mergitur imis,
 Et redit infelix effosso concolor auro.
 Hic certant, Pactole, tibi Duriusque, Tagusque,
 Quique super Gravios lucentes volvit arenas, 235
 Infernæ populis referens obliviam Lethes.
 Nec Cereri terra indocilis, nec inhospita Baccho,
 Nullaque Palladia sese magis arbore tollit.
 Hæ postquam Tyrio gentes cessere tyranno,
 Utque dati rerum freni, nunc arte paterna 240
 Conciliare viros; armis consulta Senatus
 Vertere, nunc donis: primus sumfisse laborem,
 Primus iter carpisse pedes, partemque subire,
 Si valli festinet opus: nec cetera segnis,
 Quæcunque ad laudem stimulant: somnumque negabat 245
 Naturæ, noctemque vigil ducebat in armis;
 Interdum projectus humi: turbæque Libyffæ
 Insignis sagulo duris certare manipulis:
 Celsus & in magno præcedens agmine ductor
 Imperium perferre suum: tum vertice nudo 250
 Excipere infanos imbres cœlique ruinam.
 Spectarunt Pœni, tremuitque exercitus Astur,
 Torquentem cum tela Jovem, permixtaque nimbis
 Fulmina, & excussos ventorum flatibus ignes
 Turbato transfret equo: nec pulvere fessum 255
 Agminis ardenti labefecit Sirius astro.
 Flammiferis tellus radiis cum exusta dehiscit,
 Candentique globo medius coquit æthera fervor,

Feminæum putat humenti jacuisse sub umbra :
 Exercetque sitim , & spectato fonte recedit. 260
 Idem correptis sternacem ad prælia frénis
 Frangere equum , & famam letalis amare lacerti ;
 Ignotique amnis tranare fonantia saxa ,
 Atque e diversa focios arcessere ripa.
 Idem expugnati primus stetit aggere muri : 265
 Et quoties campo rapidus fera prælia miscet ,
 Quo sparfit ferrum , latus rubet æquore limes.
 Ergo instat fati , & , rumpere fœdera certus ,
 Qua datur , interea Romam comprehendere bello
 Gaudet , & extremis pulsat Capitolia terris. 270
 Prima Saguntinas turbarunt classica portas ,
 Bellaque sumta viro belli majoris amore.
 Haud procul Herculei tollunt se litore muri ,
 Clementer crescente jugo , quis nobile nomen
 Conditus excelfo sacravit colle Zacynthos. 275
 Hic comes Alcidaë remeabat in agmine Thebas
 Geryone extincto , coeloque ea facta ferebat.
 Tres animas namque id monstrum , tres corpore dextras
 Armarat , ternaque caput cervice gerebat.
 Haud alium vidit tellus , cui ponere finem 280
 Non posset mors una viro , duræque sorores
 Tertia bis rupto torquerent stamina filo.
 Hinc spolia ostentabat ovans , captivaque victor
 Armenta ad fontes medio fervore vocabat ,
 Cum tumidas fauces accensis sole venenis 285
 Calcatus rupit letali vulnere serpens :
 Inachiumque virum terris prostravit Hiberis.
 Mox profugi ducente Noto advertere coloni ,

Infula quos genuit Grajo circumflua ponto,
 Atque auxit quondam Laertia regna Zacynthos. 290
 Firmavit tennes ortus mox Daunia pubes,
 Sedis inops; misit largo quam dives alumno,
 Magnanimis regnata viris, nunc Ardea nomen.
 Libertas populis pacto servata, decusque
 Majorum; & Pœnis urbi imperitare negatum. 295
 Admover abrupto flagrantia fœdere ductor
 Sidonius castra, & latos quatit agmine campos.
 Ipse caput quassans circumlustravit anhelò
 Muros sævus equo, mensusque paventia tecta,
 Pandere jamdudum portas, ac cedere vallo 300
 Imperat; & longe clausis sua fœdera, longe
 Ausoniam fore, nec veniæ spem Marte subactis:
 Scita Patrum, & leges, & jura, fidemque, Deosque
 In dextra nunc esse sua: verba ocius acer
 Intorto fancit jaculo, figitque per arma 305
 Stantem pro muro, & minitantem vana Cæcum.
 Concidit exacti medius per viscera teli:
 Effususque simul prærupto ex aggere membris,
 Victori moriens tepesactam retulit hastam.
 At multo ducis exemplum clamore secuti 310
 Involvunt atra telorum mœnia nube.
 Clara nec in numero virtus latet: obvia quisque
 Ora duci portans, ceu solus bella capeffit.
 Hic crebram fundit Baliari verbere glandem,
 Terque levi ducta circum caput altus habena 315
 Permissum ventis abscondit in aere telum.
 Hic valido librat stridentia saxa lacerto:
 Huic impulsa levi torquetur lancea nodo.

Ante omnes ductor, patriis insignis in armis,
 Nunc picea jactat fumantem lampada flamma, 320
 Nunc fude, nunc jaculo, nunc faxis impiger instat.
 Aut hydro imbutas, bis noxia tela, sagittas
 Contendit nervo, atque insultat fraude pharetræ:
 Dacus ut armiferis Geticæ telluris in oris,
 Spicula quæ patrio gaudens acuisse veneno 325
 Fundit apud ripas inopina binominis Histri.
 Cura subit, collem turrita cingere fronte,
 Castelloque urbem circumvallare frequenti.
 Heu priscais numen populis, at nomine solo
 In terris jam nota Fides! Stat dura juvenus, 330
 Ereptamque fugam, & claudi videt aggere muros.
 Sed dignam Ansonia mortem putat esse Sagunto,
 Servatâ cecidisse fide. Jamque acrius omnes
 Intendunt vires: adductis stridula nervis
 Phocæis effundit vastos ballista molares: 335
 Atque eadem, ingentis mutato pondere teli,
 Ferratam excutiens ornum media agmina rumpit.
 Alternus resonat clangor. Certamine tanto
 Conseruere acies, veluti circumdata vallo
 Roma foret: clamatque super, Tot millia, gentes 340
 Inter tela satæ, jam capto stamus in hoste?
 Anne pudet cœpti? pudet ominis? En bona virtus,
 Primitiæque ducis. Taline implere paramus
 Italiam fama? tales præmittere pugnas?
 Accensæ exsultant mentes, haustusque medullis 345
 Hannibal exagitat, stimulantque sequentia bella.
 Invadunt manibus vallum, cæsarque relinquunt
 Dejecti muris dextras. Subit arduus agger,

Imponitque globos pignantum desuper urbi.
 Armavit clausos, ac portis arcuit hostem 350
 Librari multa consueta falarica dextra,
 Horrendum visu robur, celsisque nivosa
 Pyrenes trabs lecta jugis, cui plurima cuspis;
 Vix muris toleranda lues, sed cetera pingui
 Uncta pice, atque atro circumlita sulfure fumant. 355
 Fulminis hæc ritu, summis e mœnibus arcis
 Incita, fulcatum tremula secat aera flamma.
 Qualis sanguineo præstringit lumina crine
 Ad terram cœlo decurrens, ignea lampas.
 Hæc ictu rapido pignantum sæpe per auras, 360
 Attonito ductore, tulit fumantia membra.
 Hæc vastæ lateri turris cum turbine fixa,
 Dum penitus pluteis Vulcanum exercet adesis,
 Arma virosque simul pressit flagrante ruina.
 Tandem condensis aetæ testudinis armis 365
 Subducto Pœni vallo, cæcaque latebra,
 Pandunt prolapsam suffosis mœnibus urbem.
 Terribilem in sonitum procumbens aggere victo
 Herculeus labor, atque immania saxa resolvens,
 Mugitum ingentem cœlo dedit. Alpibus altis 370
 Aeriæ rupes, scopulorum mole revulsa,
 Haud aliter scindunt resonanti fragmine montem.
 Surgebat cumulo certatim prorutus agger,
 Obstabatque jacens vallum, ne protinus insent
 Hinc atque hinc acies media pugnare ruina. 375
 Emicat ante omnes primævo flore juventæ
 Insignis Rutulo Murrus de sanguine: at idem
 Matre Saguntina Grajus, geminoque parente

Dulichios Italis miscebat prole nepotes.
 Hic magno socios Aradum clamore vocantem, 380
 Qua corpus loriam inter galeamque patescit,
 Conantis motus speculatus, cuspide fistit;
 Prostratumque premens telo, voce insuper urget:
 Fallax Pœne, jaces: certe Capitolia primus
 Scandebas victor. Quæ tanta licentia voti? 385
 Nunc Stygio fer bella Jovi. Tum fervidus hastam
 Adversî torquens defigit in inguine Hiberi:
 Oraque dum calcat jam singultantia leto,
 Hac iter est, inquit, vobis ad mœnia Romæ,
 O metuenda manus. Sic, quo properatis, eundum. 390
 Mox instaurantis pugnam circumfilit arma,
 Et rapto nudum clipeo latus haurit Hiberi.
 Dives agri, dives pecoris, famæque negatus
 Bella feris arcu jaculoque agitabat Hiberus.
 Felix heu! nemorum, & vitæ laudandus opacæ, 395
 Si sua per patrios tenuisset spicula saltus.
 Hunc miseratus adest infesto vulnere Ladmus.
 Cui sævum arridens, Narrabis Hamilcaris umbris
 Hanc, inquit, dextram, quæ jam post funera vulgi
 Hannibalem vobis comitem dabit: & ferit alte 400
 Insurgens gladio cristatæ cassidis æra,
 Perque ipsum tegimen crepitantia dissipat ossa.
 Tum frontem Chremes intonsam umbrante capillo
 Septus, & horrentes effingens crine galeros:
 Tum Masulus, crudaque virens ad bella senectæ 405
 Carthalo, non pavidus fetas mulcere læanas,
 Flumineaque urna cælatus Bagrada parmam,
 Et vastæ Nasamon Syrtis populator Hyempsal,

Audax in fluctu laceras raptare carinas ,
 Una omnes dextraque cadunt iraque peremi. 410
 Nec non serpentem diro exarmare veneno
 Doctus Athyr, tactuque graves sopire chelydros ,
 Ac dubiam admoto sobolem explorare cerasse.
 Tu quoque fatidicis Garamanticus accola lucis
 Insignis flexo galeam per tempora cornu , 415
 Heu ! frustra reditum sortes tibi sæpe locutas
 Mentitumque Jovem increpitans , occumbis , Hiarba.
 Et jam corporibus cumulatus creverat agger ,
 Perfusæque atra fumabant cæde ruinæ.
 Tum ductorem avido clamore in prælia poscit. 420
 Fulmineus ceu Spartanis latratibus actus ,
 Cum silvam occursum venantum perdidit , hirtio
 Horrescit sætis dorso , & postrema capeffit
 Prælia , canentem mandens aper ore cruorem :
 Jamque gemens geminum contra venabula torquet. 425
 At parte ex alia , qua se insperata juvenus
 Extulerat portis , ceu spicula nulla manusque
 Vim ferre exitiumve queant , permixtus utrisque
 Hannibal agminibus passim furit , & quatit enssem ,
 Cantato nuper senior quem fecerat igni 430
 Litore ab Hesperidum Temisus : qui carmine pollens
 Fidebat magica ferrum crudescere lingua :
 Quantus Bistonis late Gradivus in oris
 Belligero rapitur curru , telumque coruscans ,
 Titanum quo pulsa cohors , flagrantia bella 435
 Cornipedum afflatu tonat , & stridoribus axis.
 Jamque Hostum , Rutulumque Pholum , ingentemque Metiscum ,
 Jam Lygdum , Duriumque simul , flavumque Galæsum ,
Silius Italicus, B

Et geminos, Chromin atque Gyan, demiserat umbris:
 Daunum etiam, grata quo non spectatior alter 440
 Voce movere fora, atque orando fingere mentes,
 Nec legum custos sollertior, aspera telis
 Dicta admiscentem: Quænam te, Pœne, paternæ
 Huc adigunt Furia? Non hæc Sidonia tecta
 Fæminea fabricata manu, pretiove parata, 445
 Exfulibusve datum dimensis litus arenis.
 Fundamenta Deûm, Romanaque fœdera cernis.
 Ast illum, toto jactantem talia campo,
 Ingenti raptum nisu, medioque virorum
 Avulsum inter tela globo, & post terga revinctum, 450
 Hannibal ad pœnam lentæ mandaverat iræ;
 Increpitanisque suos inferri signa jubebat:
 Perque ipsos cædis cumulos, stragemque jacentum
 Monstrabat furibundus iter, cunctosque ciebat
 Nomine, & in prædas stantem dabat improbus urbem. 455
 Sed postquam a trepidis allatum, fervere partem
 Diversam Marte infausto, Murroque secundos
 Hunc Superos tribuisse diem, ruit ocius amens
 Lymphato cursu, atque ingentes deserit actus.
 Letiferum nutant fulgentes vertice cristæ. 460
 Crine ut flammifero terret fera regna cometes,
 Sanguineum spargens ignem: vomit atra rubentes
 Fax cœlo radios, ac sæva luce coruscum
 Scintillat fidus, terrisque extrema minatur.
 Præcipiti dant tela viam, dant signa, virique; 465
 Atque ambæ trepidant acies: jacit igneus hastæ
 Dirum lumen apex; ac late fulgurat umbo.
 Talis ubi Ægæo surgente ad sidera ponto

Per longum vasto Cori cum murmure fluctus
 Suspensum in terras portat mare, frigida nautis 470
 Corda tremunt: sonat ille procul, flatuque tumescens
 Curvatis pavidas transmittit Cycladas undis.
 Non cuncta e muris unum incessentia tela,
 Fumantesque ante ora faces, non saxa per artem
 Tormentis excussa tenent. Ut tegmina primum 475
 Fulgentis galeæ conspexit, & arma cruento
 Inter solem auro rutilantia, turbidus infit:
 En, qui res Libycas, inceptaque tanta retardet,
 Romani Murrus belli mora. Fœdera, faxo,
 Jam noscas, quid vana queant, & vester Hiberus. 480
 Fer tecum castamque fidem servataque jura:
 Deceptos mihi linque Deos. Cui talia Murrus:
 Exoptatus ades. Mens olim proelia poscit,
 Speque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
 Præmia, & Italiam tellure inquire sub ima. 485
 Longum in Dardanos fines iter, atque nivalem
 Pyrenen, Alpesque tibi mea dextera donat.
 Hæc inter cernens subeuntem comminus hostem,
 Præruptumque loci fidum sibi, corripit ingens
 Aggere convulso saxum, & nitentis in ora 490
 Devolvit, pronoque flex ruit incitus ictu.
 Subsedit duro concussus fragmine muri.
 Tum pudor accendit mentem, nec conscia fallit
 Virtus pressa loco; frendens luctatur, & ægro
 Scandit in adversum per saxa vetantia nisu. 495
 Sed postquam propior vicino lumine fulsit,
 Et tota se mole tulit, velut incita clausum
 Agmina Pœnorum cingant, & cuncta paventem

Castra premant, lato Murrus caligat in hoste.
 Mille simul dextræ, densusque micare videtur 500
 Ensis, & innumeræ nutare in casside cristæ.
 Conclamant utrinque acies, ceu tota Saguntos
 Igne micet: trahit instanti languentia leto
 Membra pavens Murrus, supremaque vota capeffit:
 Conditor Alcide, cujus vestigia sacra 505
 Incolimus, terræ minitantem averte procellam,
 Si tua non segni defenso mœnia dextra.
 Dumque orat, cœloque attollit lumina supplex,
 Cerne, ait, an nostris longe Tirynthius ausis
 Justius affuerit. Ni displicet æmula virtus, 510
 Haud me dissimilem, Alcide, primoribus annis
 Agnosces, invicte, tuis: fer numen amicum,
 Et, Trojæ quondam primis memorate ruinis,
 Dexter ades Phrygiæ delenti stirpis alumnos.
 Sic Pœnus, pressumque ira simul exigit ense, 515
 Qua capuli statuere moræ: teloque relato
 Hœrrida labentis perfunditur arma cruore.
 Illicet ingenti casu turbata juvenus
 Procurrit: nota arma viri, corpusque superbo
 Victori spoliare negant. Coit aucta vicissim 520
 Hortando manus, & glomerata mole feruntur.
 Hinc saxi galea, hinc clipeus sonat æreus hastis;
 Incessunt sudibus, librataque pondera plumbi
 Certatim jaciunt: decisæ vertice cristæ,
 Direptumque decus nutantum in cæde jubarum. 525
 Jamque agitur largus per membra fluentia sudor,
 Et stant lorica squamis horrentia tela:
 Nec requies, tegimeneve datur mutare sub ictu.

Genua labant, fessique humeri gestamina laxant.
 Tum creber, penitusque trahens suspiria, sicco §30
 Fumat ab ore vapor, nifuque elisus anhelo
 Auditur gemitus, fractumque in casside murmur.
 Mente adversa domat, gaudetque nitescere duris
 Virtutem, & decoris pretio discrimina pensat.
 Hic subitus scisso densa inter nubila cœlo §35
 Erupit quatiens terram fragor: & super ipsas
 Bis pater intonuit geminato fulmine pugnās.
 Inde inter nubes ventorum turbine cæco
 Ultrix injusti vibravit lancea belli,
 Ac femine adverso librata cuspide sedit. §40
 Tarpejæ rupes, Superisque habitabile saxum,
 Et vos, virginea lucentes semper in ara,
 Laomedontæ Trojana altaria flammæ,
 Heu! quantum vobis fallacis imagine telī
 Promisere Dei? Propius si pressa furenti §45
 Hasta foret, clausæ starent mortalibus Alpes:
 Nec, Thrasymene, tuis nunc Allia cederet undis.
 Sed Juno, aspectans Pyrenes vertice celsæ
 Nava rudimenta, & primos in Marte calores,
 Ut videt impressum conjecta cuspide vulnus, §50
 Advolat, obscura circumdata nube, per auras,
 Et validam duris evellit ab ossibus hastam.
 Ille tegit clipeo fufum per membra cruorem,
 Tardaque paulatim & dubio vestigia nifu
 Alternata trahens, aversus ab aggere cedit. §55
 Nox tandem optatis terras pontumque tenebris
 Condidit, & pugnās erepta luce diremit.
 At duræ invigilant mentes, molemque reponunt:

Noctis opus. Clausos acuunt extrema pericli,
 Et fractis rebus violentior ultima virtus. 560
 Hinc puer, invalidique senes, hinc femina ferre
 Certat opem in dubiis miserando nava labori,
 Saxaque mananti subvectat vulnere miles.
 Jam Patribus, clarisque senum sua munia curæ.
 Concurrunt, lectosque viros hortantur; & orant, 565
 Defessis subeant rebus, revocentque salutem,
 Et Latia extremis implorent casibus arma.
 Ite citi, remis velisque impellite puppim,
 Saucia dum castris clausa est fera: tempore Martis
 Utendum est rapto, & grassandum ad clara periclis. 570
 Ite citi, desflete fidem, murosque ruentes,
 Antiquaque domo meliora arcessite fata.
 Mandati summa est: Dum stat, remeate, Saguntos.
 Ast illi celerant, qua proxima litora, gressum,
 Et fugiunt tumido per spumea cærula velo. 575
 Pellebat somnos Tithoni roscida conjux,
 At rutilus primis sonipes hinnitibus altos
 Afflarat montes, roseasque movebat habenas.
 Jam celsa e muris exstructa mole juvenus
 Clausam nocturnis ostentat turribus urbem. 580
 Rerum omnes pendent actus, & milite mæsto
 Laxata obsidio, ac pugnandi subtitit ardor,
 Inque ducem versæ tanto discrimine curæ.
 Interea Rutulis longinqua per æquora vectis
 Herculei ponto cœpere exsistere colles, 585
 Et nebulosa jugis attollere saxa Monoeci.
 Thracius hos Boreas scopulos immitia regna
 Solus habet, semperque rigens nunc litora pulsat,

Nunc ipsas alis plangit stridentibus Alpes :
 Atque ubi se terris glaciali fundit ab Arcto, 590
 Haud ulli contra fiducia surgere vento.
 Vorticibus torquet rapidis mare , fractaque anhelant
 Æquora , & injecto conduntur gurgite montes :
 Jamque volans Rhenum Rhodanumque in nubila tollit.
 Hunc postquam Boreæ dirum evasere furorem , 595
 Alternos mæsti casus bellique marisque ,
 Et dubium rerum eventum sermone volutant.
 O patria , o Fidei domus inclita , quò tua nunc sunt
 Fata loco ? Sacræne manent in collibus arces ,
 An cinis , heu Superi ! tanto de nomine restat ? 600
 Ferte leves auras , flatusque ciete secundos ,
 Si nondum insultat templorum Pœnicus ignis
 Culminibus , Latæque valent succurrere classes.
 Talibus illacrimant noctemque diemque querelis ,
 Donec Laurentes puppis defertur ad oras ; 605
 Qua pater , acceptis Anienis ditior undis ,
 In pontum flavo descendit gurgite Thybris.
 Hinc consanguineæ subeunt jam mœnia Romæ.
 Concilium vocat augustum , castaque beatos
 Paupertate Patres , ac nomina parta triumphis 610
 Consul , & æquantem Superos virtute Senatam.
 Facta animosa viros , & recti sacra cupido
 Attollunt , hirtæque comæ , neglectaque mensa ,
 Dexteræque a curvis capulo non fegnis aratri ,
 Exiguo faciles , & opum non indiga corda , 615
 Ad parvos curru remeabant sæpe penates.
 In foribus sacris , primoque in limine templi
 Captivi currus , belli decus , armaque rapta

Pugnatum ducibus , sævæque in Marte secures ,
 Perfossi clipei , & servantia tela cruorem , 620
 Claustraque portarum pendent : hic , Punica bella ,
 Ægates cernas , fusaque per æquora classe
 Exactam ponto Libyen testantia rostra :
 Hic galeæ Senonum , pensatque improbus auri
 Arbiter ensis inest , Gallisque ex arce fugatis 625
 Arma revertentis pompa gestata Camilli :
 Hic spolia Æacidæ , hic Epirotica signa ,
 Et Ligurum horrentes coni , parmæque relata
 Hispana de gente rudes , Alpinaque gæsa.
 Sed postquam clades patefecit & horrida bella 630
 Orantum squalor , præfens adstare Sagunti
 Ante oculos visa est extrema precantis imago.
 Tum senior mæsto Sicoris sic incipit ore :
 Sacrata gens clara fide , quam rite fatentur
 Marte fatam populi ferro parere subacti , 635
 Ne crede emensos levia ob discrimina pontum.
 Vidimus obsessam patriam , murosque trementes :
 Et , quem insana freta aut cœtus genuere ferarum ,
 Vidimus Hannibalem. Procul his a mœnibus , oro ,
 Arcete , o Superi , nostroque in Marte tenete 640
 Fatiferæ juvenem dextræ. Qua mole sonantes
 Exigit ille trabes ? & quantus crescit in armis ?
 Trans juga Pyrenes , medium indignatus Hiberum ,
 Excivit Calpen , & mersos Syrtis arenis
 Molitur populos , majoraque mœnia quærit. 645
 Spumeus hic , medio qui surgit ab æquore , fluctus ,
 Si prohibere piget , vestras effringet in urbes.
 At tanti pretium motus , ruptique per enses

Fœderis , hoc juveni , jurata in bella ruenti ,
 Creditis , ut statuat superatæ jura Sagunto ? 650
 Ocius ite , viri , & nascentem exstinguite flammam ,
 Ne feræ redeant post aucta pericula curæ.
 Quanquam o , si nullus terror , non obruta jam nunc
 Semina fumarent belli : vestræne Sagunto
 Spernendum confanguineam protendere dextram ? 655
 Omnis Hiber , omnis rapidis fera Gallia turmis ,
 Omnis ab æstifero fitiens Libys imminet axe.
 Per vos culta diu Rutulæ primordia gentis ,
 Laurentemque larem , & genetricis pignora Trojæ ,
 Conservate pios , qui permutare coacti 660
 Acrifioneis Tiryntia culmina muris.
 Vos etiam Zanclen Siculi contra arma tyranni
 Juvisse egregium : vos & Campana tueri
 Mœnia , depulso Samnitum robore , dignum
 Sigæis duxistis avis. Vetus incola Dauni , 665
 Testor vos , fontes , & stagna arcana Numici ,
 Cum felix nimium dimitteret Ardea pubem ,
 Sacra domumque ferens , & avi penetralia Turni ,
 Ultra Pyrenen Laurentia nomina duxi.
 Cur ut decisa , atque avulsa a corpore membra 670
 Despiciar , vesterque luat cur fœdera sanguis ?
 Tandem , ut finitæ voces , (miserabile visu)
 Submissi palmas , lacerato tegmine vestis ,
 Affigunt proni squalentia corpora terræ.
 Inde agitant consulta Patres , curasque fatigant. 675
 Lentulus , ut cernens accensæ tecta Sagunti ,
 Poscendum pœnæ juvenem , celerique negantis
 Exuri bello Carthaginis arva jubebat.

At Fabius, cauta speculator mente futuri,
 Nec lætus dubiis, parcusque laceffere Martem, 680
 Et melior claufo bellum producere ferro,
 Prima super tantis rebus pensanda: ducisne
 Ceperit arma furor, Patres an signa moveri
 Censuerint; mittique viros, qui exacta reportent.
 Providus hæc, ritu vatis, fundebat ab alto 685
 Pectore præmeditans Fabius surgentia bella.
 Ut sæpe e celsa grandævus puppe magister
 Prospiciens signis venturum in carbasa Corum,
 Summo jam dudum substringit lintea malo.
 Sed lacrimæ atque ira mixtus dolor impulit omnes 690
 Præcipitare latens fatum: lectique Senatu,
 Qui ductorem adeant: si perftet surdus in armis
 Paſtorum, vertant inde ad Carthaginis arces:
 Nec Divûm oblitis, indicere bella morentur.

C. SILII ITALICI
PUNICORUM

LIBER II.

CÆRULEIS provecta vadis jam Dardana puppis
 Tristia magnanimi portabat iussa Senatus,
 Primoresque Patrum. Fabius, Tiryntia proles,
 Ter centum memorabat avos, quos turbine Martis
 Abstulit una dies, cum Fors non æqua labori 5
 Patricio Cremeræ maculavit sanguine ripas.
 Huic comes æquato sociavit munere curas
 Poplicola, ingentis Volefi Spartana propago.
 Is, cultam referens insigni nomine plebem,
 Aufonios atavo ducebat consule factus. 10
 Hos ut depositis portum contingere velis
 Allatum Hannibali, consultaque ferre Senatus,
 Jam medio seram bello poscentia pacem,
 Ductorisque simul conceptas fœdere poenas;
 Ocius armatas passim per litora turmas 15
 Ostentare jubet minitantiæ signa, recensque
 Perfusus clipeos, & tela rubentia cæde.
 Haud dictis nunc esse locum; strepere omnia, clamat,

Tyrrhenæ clangore tubæ, gemituque cadentum.
 Dum detur, relegant pontum, neu se addere clausis 20
 Festinent: notum, quid cæde calentibus armis,
 Quantum iræ liceat; motusve quid audeat ensis.
 Sic ducis affatu per inhospita litora pulsi,
 Converso Tyrios petierunt remige Patres.
 Hic alto Pœnus fundentem vela carinam 25
 Incessens dextra, Nostrum, (pro Jupiter!) inquit,
 Nostrum ferre caput parat illa per æquora puppis.
 Heu cæcæ mentes, tumefactaque corda secundis!
 Armatum Hannibalem pœnæ petit impia tellus.
 Ne deposce, adero: dabitur tibi copia nostri 30
 Ante expectatum: portisque focisque timebis,
 Quæ nunc externos defendis, Roma, Penates.
 Tarpejos iterum scopulos præruptaque saxa
 Scandatis licet, & celsam migretis in arcem,
 Nullo jam capti vitam pensabitis auro. 35
 Incensi dictis animi, & furor additus armis.
 Conditur extemplo telorum nubibus æther,
 Et densa resonant saxorum grandine turres.
 Ardor agit, provecta queat dum cernere muros,
 Inque oculis profugæ Martem exercere carinæ. 40
 Ipse autem incensas promissa piacula turmas
 Flagitat, insignis nudato vulnere, ductor:
 Ac repetens questus furibundo personat ore:
 Poscimur, o focii: Fabiusque e puppe catenas
 Ostentat, dominique vocat nos ira Senatus. 45
 Si tædet cœpti, culpandave movimus arma,
 Ausoniam ponto propere revocate carinam.
 Nil moror: evincta lacerandum tradite dextra.

Nam cur, Eoi deductus origine Beli,
 Tot Libyæ populis, tot circumfusus Hiberis, 50
 Servitium perferre negem? Rhoeteius immo
 Imperet æternum, & populis seclisque propaget
 Regna ferox: nos iussa virum nutusque tremamus.
 Effundunt gemitus, atque omina tristia vertunt
 In stirpem Æneadum, ac stimulant clamoribus iras. 55
 Discinctos inter Libyas, populosque bilingues
 Marmaricis audax in bella Ænotria signis
 Venerat Asbyte, proles Garamantis Hiarbæ.
 Hammone hic genitus, Phorcynidos antra Medusæ
 Cinyphiumque Macen, & iniquo e sole calentes 60
 Batiadas late imperio sceptrisque regebat:
 Cui patrius Nasamon, æternumque arida Barce,
 Cui nemora Autololum, atque infidæ litora Syrtis
 Parebant, nullaque levis Gætulus habena.
 Atque is fundarat thalamos Tritonide nympha: 65
 Unde genus, proavumque Iovem regina ferebat;
 Et sua fatidico repetebat nomina luco.
 Hæc ignara viri, vacuoque affueta cubili,
 Venatu & filvis primos defenderat annos:
 Non calathis mollita manus, operatave fuso, 70
 Dictynnam, & saltus, & anhelum impellere planta
 Cornipedem, ac stravisse feras immitis amabat.
 Quales Threïciæ Rhodopen Pangæaque lustrant
 Saxosis nemora alta jugis, cursuque fatigant
 Hebrum innupta manus. Spreti Ciconesque, Getæque, 75
 Et Rhefi domus, & lunatis Bistones armis.
 Ergo habitu insignis patrio, religata fluentem
 Hesperidum dono crinem, dextrumque feroci

Nuda latus Marti, ac fulgentem tegmine lævam
 Thermodontiaca munita in prælia pelta, 80
 Fumantem rapidis quatiebat cursibus axem.
 Pars comitum hijugo curru, pars cetera dorso
 Fertur equi; nec non Veneris jam foedera passæ
 Reginam cingunt: sed virgine densior ala est.
 Ipsa autem, gregibus per longa mapalia lectos, 85
 Ante aciem ostentabat equos: tumuloque propinquo,
 Dum sequitur gyris campum, vibrata per auras
 Spicula contorquens summa ponebat in arce.
 Hanc, hasta toties intrantem mœnia, Mopsus
 Non tulit, & celsis senior Gortynia muris 90
 Tela sonante fugat nervo, liquidasque per auras
 Dirigit aligero letalia vulnera ferro.
 Cres erat, ærisonis Curetum advectus ab antris,
 Diætæos agitare puer levioribus annis
 Pennata saltus affuetus arundine Mopsus. 95
 Ille vagam cœlo divisit sæpe volucrem;
 Ille procul campo linquentem retia cervum
 Vulnere sistebat: rueretque inopina sub ictu
 Ante fera incauto, quam sibila poneret arcus.
 Nec se tum pharetra jactavit justius ulla, 100
 Eois quanquam certet Gortyna sagittis.
 Verum ut, opum levior, venatu extendere vitam
 Abnuit, atque artæ res exegere per æquor,
 Conjuge cum Meroe natisque inglorius hospes
 Intrarat miseram fato ducente Saguntum. 105
 Coryti fratrum ex humeris, calami que paterni
 Pendebant, volucerque chalybs, Minoia tela.
 Hic, medius juvenum, Massylæ gentis in agmen

Crebra Cydoneo fundebat spicula cornu.
 Jam Garamum, audacemque Thyrum, pariterque ruentes 110
 Gisgonem, levemque Bagam, indignumque sagittæ
 Impubem malas tam certæ occurrere Lyxum
 Fuderat, & plena tractabat bella pharetra.
 Tum, vultum intendens telumque in virginis ora,
 Desertum non grata Jovem per vota vocabat. 115
 Namque ut fatiferos converti prospicit arcus,
 Opposito procul infidiis Nasamonias Harpe
 Corpore, præripuit letum, calamumque volantem,
 Dum clamat, patulo excipiens tramisit hiatu:
 Et primæ ferrum a tergo videre sorores. 120
 At comitis frendens casu labentia virgo
 Membra levat, parvaque oculos jam luce natantes
 Irrorat lacrimis, totisque annisa doloris
 Viribus intorquet letalem in mœnia cornum.
 Illa volans humerum rapido transverberat ictu 125
 Conantis Dorylæ, junctis jam cornibus arcus,
 Et ducti spatium nervi complente sagitta,
 Excutere in ventos resoluta pollice ferrum.
 Tum subitum in vulnus præceps devolvitur altis
 Aggeribus muri: juxtaque cadentia membra 130
 Effusi versa calami fluxere pharetra.
 Exclamat paribus frater vicinus in armis
 Icarus, ulcisci que parat lacrimabile fatum:
 Atque illum, raptim promentem in prælia telum,
 Hannibal excussi prævertit turbine saxi. 135
 Labuntur gelido torpentia frigore membra,
 Deficiensque manus pharetræ sua tela remisit.
 At pater in gemino natorum funere Mopsus

Correptos arcus ter mæsta movit ab ira :
 Ter cecidit dextra , & notas dolor abstulit artes. 140
 Pœnitet heu ! sero dulces liquisse penates ,
 Arreptoque avide , quo concidis , Icare , saxo ,
 Postquam ævum senior percussaque pectora frustra
 Sentit , & , ut tantos compeſcat morte dolores ,
 Nil opis in dextra , vastæ se culmine turris 145
 Præcipitem jactit , & delapsus pondere pronò
 Membra super nati moribundos explicat artus.
 Dum cadit externo Gortynius advena bello ,
 Jam nova molitus stimulato milite Theron ,
 Alcidæ templi custos , aræque sacerdos , 150
 Non exspectatum Tyriis effuderat agmen ,
 Et fera miscebat referata prælia porta.
 Atque illi non hasta manu , non vertice cassis ;
 Sed , fîsus latis humeris & mole juventæ ,
 Agmina vastabat clava , nihil indigus ensis. 155
 Exuvix capiti impositæ , tegimenque leonis ;
 Terribilem attollunt excelso vertice rictum.
 Centum angues idem Lernæaque monstra gerebat
 In clipeo , & sectis geminam serpentibus hydram.
 Ille Jubam , Thapsumque patrem , clarumque Micipsam 160
 Nomine avi , Maurumque Sacen , a mœnibus actos ,
 Palantesque fuga , præceps ad litora cursu
 Egerat , atque una spumabant æquora dextra .
 Nec contentus Idi leto , letoque Cothonis ,
 Marmaridæ nec cæde Rothi , nec cæde Jugurthæ ; 165
 Asbytes currum & radiantis tegmina lænæ
 Poscebat votis , gemmataque lumina peltæ ,
 Atque in belligera versabat virgine mentem .

Quem ruere ut telo vidit regina cruento,
 Obliquos detorquet equos, lævumque per orbem 170
 Fallaci gyro campum fecat, ac velut ales
 Averſo rapitur ſinuata per æquora curru.
 Dumque ea ſe ex oculis aufert, atque ocior Euro
 Incita pulveream campo trahit ungula nubem,
 Adverſum late ſtridens rota proterit agmen, 175
 Ingerit & crebras virgo trepidantibus haſtas.
 Hic cecidere Lycus, Thamyriſque, & nobile nomen
 Eurydamas, clari deductum ſtirpe parentis:
 Qui thalamos auſus quondam ſperare ſuperbos,
 (Heu demens!) Ithacique torum: ſed enim arte pudica 180
 Fallacis toties revoluto ſtamine telæ
 Deceptus, merſum pelago jaſtatar Ulixen.
 Aſt Ithacus vero ficta pro morte loquacem
 Affecit leto, tædæque ad funera verſæ.
 Gens extrema viri campis deletur Hiberis 185
 Eurydamas Nomados dextra: ſuperinſtrepit ater;
 Et ſervat curſum perfractis offibus axis.
 Jamque aderat remeans virgo, inter prælia poſtquam
 Diſtringi Therona videt, lævamque bipennem
 Perlibrans mediæ fronti, ſpolium inde ſuperbum 190
 Herculeæſque tibi exuvias, Diſtynna, vovebat.
 Nec ſegnīs Theron tantæ ſpe laudis, in ipſos
 Adverſus conſurgit equos, villoſaque fulvi
 Ingerit objectans trepidantibus ora leonis.
 Attoniti terrore novo riſtuque minaci 195
 Quadrupedes, jaſtant reſupino pondere currum.
 Tum ſaltu Aſbyten conantem relinquere pugnas
 Occupat, incuſſa gemina inter tempora clava;

Silius Italicus.

C

Ferventesque rotas, turbataque frena pavore
 Disiecto spargit collisa per ossa cerebro : 200
 Ac rapta properatis cædem ostentare bipenni,
 Amputat e curru revolutæ virginis ora.
 Necdum iræ posita. Celsa nam figitur hasta
 Spectandum caput. Id gestent ante agmina Pœnûm,
 Imperat, & propere currus ad mœnia vertant. 205
 Hæc cæcus fati, Divûmque abeunte favore,
 Vicino Theron edebat prælia leto.
 Namque aderat toto ore ferens iramque, minasque
 Hannibal, & cæsam Asbyten, fixique tropæum
 Infandum capitis, furiata mente dolebat. 210
 Ac simul ærati radiavit luminis umbo,
 Et concussa procul membris velocibus arma
 Leiferum intonuerè, fugam percussa repente
 Ad muros trepido convertunt agmina cursu.
 Sicut agit levibus per fera crepuscula pennis 215
 E pastu volucres ad nota cubilia vesper:
 Aut, ubi Cecropius formidine nubis aquosæ
 Sparfa super flores examina tollit Hymettos,
 Ad dulces ceras & odori corticis antra
 Mellis apes gravidæ properant, densoque volatu 220
 Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.
 Præcipitat metus attonitos, cæcique feruntur.
 Heu blandum cœli lumen! Tantone cavetur
 Mors reditura metu, nascentique addita fata?
 Consilium damnant; portaque atque aggere tuto 225
 Erupisse gemunt: retinet vix agmina Theron:
 Interdumque manu, interdum clamore minisque:
 State, viri: meus ille hostis: mihi gloria magnæ,

State, venit pugnae. Muro tectisque Sagunti
 Hac abigam Pœnos dextra: spectacula tantum 230
 Ferte, viri: vel, si cunctos metus acer in urbem
 (Heu deforme!) rapit, soli mihi claudite portas.
 At Pœnus rapido præceps ad mœnia cursu,
 Dum pavitant trepidi rerum, fessique salutis,
 Tendebat: stat primam urbem, murosque patentes, 235
 Postposita cæde & dilata, invadere, pugna.
 Id postquam Herculeæ custos videt impiger aræ,
 Emicat, & velox formidine prævenit hostem.
 Gliscit Elissæo violentior ira tyranno.
 Tu solve interea nobis, bone janitor urbis, 240
 Supplicium, ut pandas, inquit, tua mœnia leto.
 Nec plura effari finit ira: rotatque coruscum
 Mucronem: sed contortum prior impete vasto
 Daunius huic robur juvenis jacit: arma fragore
 Ista gravi raucum gemuere, alteque resultant 245
 Ære illisa cavo nodosæ pondera clavæ.
 At viduus teli, & frustrato proditus ictu,
 Pernici velox cursu rapit incita membra,
 Et celeri fugiens perlustrat mœnia planta.
 Instat atrox terga increpitans fugientia victor. 250
 Conclamant matres, celloque e culmine muri
 Lamentis vox mixta sonat: nunc nomine noto
 Appellant, feras fesso nunc pandere portas
 Possesse volunt: quatit hortantum præcordia terror,
 Ne simul accipiant ingentem mœnibus hostem. 255
 Incurit umbonem fesso, assultatque ruenti
 Pœnus, & ostentans spectantem e mœnibus urbem,
 I, miseram Asbyten leto solare propinquo.

Hæc dicens, jugulo optantis dimittere vitam
 Infestum condit mucronem; ac regia lætus 260
 Quadrupedes spolia abreptos a mœnibus ipsis,
 Quis aditum portæ trepidantum seperat agmen,
 Victor agit, curruque volat per ovantia castra.
 At Nomadum furibunda cohors miserabile humandi
 Deproperat munus, tumulique adjungit honorem, 265
 Et raptò cineres ter circum corpore lustrat.
 Hinc letale viri robur, tegimenque tremendum
 In flammâs jaciunt: ambustoque ore genisque,
 Deforme alitibus liquere cadaver Hiberis.
 Pœnorum interea quis rerum summa potestas, 270
 Consultant bello super, & quæ dicta ferantur
 Ausoniæ a populis: oratorumque minaci
 Adventu trepidant. Movet hinc fœdusque, fidesque,
 Et testes Superi, jurataque pacta parentum:
 Hinc popularis amor cœptantis magna juventæ: 275
 Et sperare juvat belli meliora. Sed, olim
 Ductorem infestans odiis gentilibus, Hannon
 Sic adeo increpitat studia incautumque favorem:
 Cuncta quidem, Patres, (neque enim cohibere minantum
 Iræ se valere) premunt formidine vocem. 280
 Haud tamen abstiterim, mortem licet arma propinquent.
 Testabor Superos, & cœlo nota relinquam,
 Quæ postrema salus rerum patriæque reposcit.
 Nec nunc obsessâ demum & fumante Sagunto
 Hæc serus vates Hannon canit: anxia rupi 285
 Pectora, ne castris innutiretur & armis
 Exitiale caput monui, &, dum vita, monebo,
 Ingenitum noscens virus, flatuque paternos.

Ut, qui stelligero speculatur sidera cœlo,
 Venturam pelagi rabiem, Caurique futura 290
 Prædicit miseris haud vanus flamina nautis.
 Confedit folio, rerumque invasit habenas.
 Ergo armis fœdus, fasque omne abrumpitur armis:
 Oppida quassantur, longeque in mœnia nostra
 Æneadum arrectæ mentes, disjectaque pax est. 295
 Exagitant Manes juvenem furiaque paternæ,
 Ac funesta sacra, & conversi fœdere rupto
 In caput infidum Superi, Massylaque vates.
 Annuit. Ille novi cæcus caligine regni
 Externas arces quatit ut Tiryntia tecta, 300
 Sic propria luat hoc pœna, nec misceat urbis
 Fata suis: nunc hoc, inquam, hoc in tempore muros.
 Oppugnat, Carthago, tuos, teque obsidet armis.
 Lavimus Hennæas animoso sanguine valles,
 Et vix conducto produximus arma Lacone. 305
 Nos ratibus laceris Scyllæa replevimus antra,
 Classibus & refluxo spectavimus æquore raptis
 Contorta e fundo revomentem transtra Charybdin.
 Respice, (pro demens! pro pectus inane Deorum!)
 Ægates, Libyæque procul fluitantia membra. 310
 Quo ruis? & patriæ exitio tibi nomina quæris?
 Scilicet immensæ, visis juvenilibus armis,
 Subfident Alpes? subfidet mole nivali
 Alpibus æquatum attollens caput Appenninus?
 Sed campos fac, vane, dari. Num gentibus istis 315
 Mortales animi? aut ferro, flammave fatiscunt?
 Haud tibi Neritia cernes cum prole laborem.
 Pubescit castris miles, galeaque teruntur

Nondum signatæ flava lanugine malæ.
 Nec requies ævi nota, exfanguetque merendo 320
 Stant prima inter signa senes, lætūmque laceffunt.
 Ipse ego Romanas, perfoffo corpore, turmas
 Tela intorquentes correpta e vulnere vidi;
 Vidi animos, mortesque virūm, decorisque furorem.
 Si bello abiffis, nec te victoribus offers, 325
 Quantum, heu, Carthago, donat tibi fanguinis Hannon!
 Gestar ad hæc: namque impatiens afperque coquebat
 Jamdudum immites iras, mediamque loquentis
 Bis conatus erat turbando abrumpere vocem:
 Concilione, inquit, Libyæ Tyrioque Senatu, 330
 (Pro Superi!) Aufonius miles fedet? armaque tantum
 Haud dum fumta viro? Nam cetera non latet hostis.
 Nunc geminas Alpes, Appenninumque minatur:
 Nunc freta Sicaniæ, & Scyllæi litoris undas:
 Nec procul eft, quin jam manes umbrasque pavefcant 335
 Dardanias: tanta accumulât præconia leto
 Vulneribusque virūm, ac tollit fub fidera gentem.
 Mortalem, mihi crede, licet formidine turpi
 Frigida corda tremant, mortalem fumimus hostem.
 Vidi ego, cum, geminas artis poft terga catenis 340
 Succinctus palmas, vulgo traheretur ovante
 Carceris in tenebras fpes & fiducia gentis
 Regulus Hefloreæ: vidi, cum robore pendens
 Hefperiam cruce fublimis fpectaret ab alta.
 Nec vero terrent puerilia protinus ora 245
 Sub galea, & prefæ properata caffide malæ.
 Indole non adeo fegni fumus. Aspice, turmæ
 Quot Libycæ certant annos anteire labore,

Et nudis bellantur equis. Ipse, aspice, ductor,
 Cum primam tenero vocem proferret ab ore, 350
 Jam bella & lituos, ac flammis urere gentem
 Jurabat Phrygiam, atque animo patria arma movebat.
 Proinde polo crescant Alpes, astrisque coruscos
 Appenninus agat scopulos: per saxa, nivisque,
 (Dicam etenim, ut stimulent atram vel inania mentem) 355
 Per cœlum est qui pandat iter. Pudet Hercule tritas
 Desperare vias, laudemque timere secundam.
 Sed Libyæ clades, & primi incendia belli
 Aggerat, atque iterum pro libertate labores
 Hannon ferre vetat. Ponat formidinis æstus, 360
 Parietibusque domus imbellis femina servet
 Singultantem animam: nos, nos contra ibimus hostem,
 Quis procul a Tyria dominos depellere Byrsa,
 Vel Jove non æquo, fixum est. Sin fata repugnent,
 Et jam damnata cessit Carthagine Mavors, 365
 Occumbam potius, nec te, patria inclita, dedam
 Æternum famulam, liberque Acheronta videbo.
 Nam quæ (pro Superi!) Fabius jubet? Ocius arma
 Exuite, & capta descendite ab arce Sagunti.
 Tum delecta manus scutorum incendat acervos: 370
 Uranturque rates, ac toto absistite ponto.
 Di, procul, o, (merita est nunquam si talia plecti
 Carthago) prohibete nefas, nostrique solutas
 Ductoris servate manus. Ut deinde resedit:
 [Factaque censendi, Patrum de more, potestas: 375
 Hic Hannon reddi propere certamine rapta
 Instat, & auctorem violati foederis addi.]
 Tum vero attoniti, ceu templo irumpere hostis,

C 4

Exfluere Patres , Latioque id verteret omen ,
 Oravere Deum. At postquam discordia senfit 380
 Pectora , & infidas ad Martem vergere mentes ;
 Non ultra patiens Fabius rexisse dolorem ,
 Concilium exposcit propere , Patribusque vocatis
 Bellum se gestare sinu pacemque profatus ;
 Quid sedeat legere , ambiguis neu fallere dictis 385
 Imperat ; ac , sævo neutrum renuente Senatu ,
 Ceu claufas acies gremioque effunderet arma ,
 Accipite infaustum Libyæ , eventoque priori
 Par , inquit , bellum : & laxos effundit amictus.
 Tum patrias repetit pugnandi nuntius arces. 390
 Atque ea dum profugæ regnis agitantur Eliffæ ,
 Accitis velox populis , quis ægra lababat
 Ambiguo sub Marte fides , prædaque gravatus
 Ad muros Pœnus revocaverat arma Sagunti.
 Ecce autem clipeum , sævo fulgore micantem , 395
 Oceani gentes ductori dona ferebant ,
 Callaicæ telluris opus , galeamque coruscis
 Subnixam criftis , vibrant cui vertice coni
 Albentis niveæ tremulo nutamine pennæ ;
 Ensem unum , ac multis fatalem millibus hastam. 400
 Præterea textam nodis auroque trilicem
 Loricam , nulli regimen penetrabile telo.
 Hæc , ære & duri chalybis perfecta metallo ,
 Atque opibus perfusa Tagi , per fingula lætis
 Lustrat ovans oculis , & gaudet origine regni. 405
 Condebat primæ Dido Carthaginis arces ,
 Instabatque operi subducta classe juventus.
 Molibus hi claudunt portus : his tecta domusque

Partiris, justæ Bitia venerande senectæ.
 Ostentant caput effossa tellure repertum 410
 Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.
 Has inter species, orbatum classe suisque,
 Ænean pulsum pelago, dextraque precantem
 Cernere erat. Fronte hunc avide regina serena
 Infelix, ac jam vultu spectabat amico. 415
 Hinc & speluncam, furtivaque foedera amantum
 Callaicæ fecere manus: it clamor ad auras
 Latratufque canum, subitoque exterrita nimbo
 Occultant alæ venantum corpora silvis.
 Nec procul Æneadum vacuo jam litore classis 420
 Æquora nequidquam revocante petebat Eliffa.
 Ipsa, pyram super ingentem stans, faucia Dido
 Mandabat Tyriis ultricia bella futuris:
 Ardentemque rogam media spectabat ab unda
 Dardanus, & magnis pandebat carbasa fatis. 425
 Parte alia supplex infernis Hannibal aris
 Arcanum Stygia libat cum vate cruorem,
 Et primo bella Æneadum jurabat ab ævo.
 At senior Siculis exsultat Hamilcar in arvis:
 Spirantem credas certamina anhela movere. 430
 Ardor inest oculis, torvumque minatur imago.
 Necnon & lævum clipei latus aspera signis
 Implebat Spartana cohors: hanc ducit ovanthem
 Ledæis veniens victor Xanthippus Amyclis.
 Juxta triste decus pendet sub imagine pœnæ 435
 Regulus, & fidei dat magna exempla Sagunto.
 Lætior at circa facies, agitata ferarum
 Agmina venatu, & cælata mapalia fulgent.

Nec procul uſta cutem nigri foror horrida Mauri
 Affluetas patrio mulcet ſermone lænas. 440
 It liber campi paſtor , cui fine fine ullo
 Invetitum faltus penetrat pecus : omnia Pœnum
 Armenti vigilem patrio de more ſequuntur :
 Gæſaque , latratorque Cydon , teſtumque , focique
 In filicis venis , & fiſtula nota juvencis. 445
 Eminet excelſo confurgens colle Saguntos :
 Quam circum immenſi populi , condensaſque cingunt
 Agmina certantum , pulſantque trementibus haſtis.
 Extrema clipei ſtagnabat Hiberus in ora ,
 Curvatis claudens ingentem flexibus orbem. 450
 Hannibal , abrupto tranſgreſſus foedere ripas ,
 Pœnorum populos Romana in bella vocabat.
 Tali ſublumis dono , nova tegmina latis
 Aptat concutiens humeris , celſuſque profatur :
 Heu quantum Aufonio ſudabitis , arma , cruore ! 455
 Quas , belli iudex , pœnas mihi , Curia , pendes !
 Jamque ſeneſcebat vallatis mœnibus hoſtis ,
 Carpebatque dies urbem , dum ſigna manuſque
 Exſpectant feſſi ſocias. Tandem æquore vano
 Avertunt oculos , fruſtrataque litora ponunt , 460
 Et propius ſuprema vident. Sedet acta medullis
 Jamdudum , atque inopes penitus coquit intima peſtis.
 Eſt furtim lento miſere durantia tabo
 Viſcera , & exurit ficcitas ſanguine venas
 Per longum celata fames. Jam lumina retro 465
 Exeſis fugere genis : jam lurida ſola
 Teſta cute , & venis male juncta trementibus offa
 Exſtant , conſumtis viſu deformia membris.

Humentis rores noctis terramque madentem
 Solamen fecere mali, castoque labore 470
 E sicco frustra presserunt robore succos.
 Nil temerare piget. Rabidi jejunia ventris
 Infolitis adigunt vesci: resolutaque, nudos
 Linquentes clipeos, armorum tegmina mandunt.
 Desuper hæc cœlo spectans Tirynthius alto, 475
 Illacrimat fractæ nequidquam casibus urbis.
 Namque metus, magnique tenent præcepta parentis,
 Ne sævæ tendat contra decreta novercæ.
 Sic igitur, cœpta occultans, ad limina sanctæ
 Contendit Fidei; secretaque pectora tentat. 480
 Arcanis Dea læta, polo tum forte remoto
 Coelicolum magnas volvebat conscia curas:
 Quam tali alloquitur Nemeæ pacator honore.
 Ante Jovem generata, decus Divumque hominumque,
 Qua sine non tellus pacem, non æquora norunt, 485
 Justitiæ consors, tacitumque in pectore numen;
 Exitiumne tuæ dirum spectare Sagunti,
 Et tot pendentem pro te, Dea, cernere pœnas
 Urbem lenta potes? Moritur tibi vulgus, & unam
 Te matres, vincente Fame, te mæsta virorum 490
 Ora vocant; primaque sonant te voce minores.
 Fer cœlo auxilium, & fessis da surgere rebus.
 Hæc fatus Alcmena: contra cui talia virgo.
 Cerno equidem, nec pro nihilo est mihi fœdera rumpi;
 Statque dies, ausis olim tam tristibus ultor. 495
 Sed me, pollutas properantem linquere terras,
 Sedibus his, tectisque novis succedere adegit
 Fecundum in fraudes hominum genus: impia liqui,

Et, quantum terrent, tantum metuentia regna,
 Ac furias auri, nec vilia præmia fraudum, 500
 Et super hæc, ritu horribicos, ac more ferarum
 Viventes raptò populos, luxuque solutum
 Omne decus, multaque oppressum nocte pudorem.
 Vis colitur, jurisque locum sibi vindicat ensis:
 Et probris cessit virtus. En, aspice gentes: 505
 Nemo insons: pacem servant commercia culpæ.
 Sed secura tua fundata ut mœnia dextra
 Dignum te servant memorando sine vigorem;
 Dedita nec fessi transmittant corpora Pœno:
 (Quod solum nunc fata sinunt seriesque futuri) 510
 Extendam leti decus, atque in secula mittam,
 Ipsaque laudatas ad manes prosequar umbræ.
 Inde severa levi decurrens æthere virgo
 Luctantem fatis petit inflammata Saguntum:
 Invadit mentes, & pectora nota pererrat, 515
 Immititque animis numen. Tum, fusa medullis,
 Implicat, atque sui flagrantem inspirat amorem.
 Arma volunt, tentantque ægros ad prælia nisus.
 Insperatus adest vigor, interiusque recurfat
 Dulcis honos Divæ, & sacrum pro virgine letum. 520
 It tacitus fessis per ovantia pectora sensus,
 Vel leto graviora pati, sævasque ferarum
 Attentare dapes, & mensis addere crimen.
 Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
 Casta Fides, paribusque famem compefcere membris. 525
 Quam simul invisæ gentis conspexit in arce,
 Forte ferens sese Libycis Saturnia castris,
 Virgineum increpitat miscentem bella furorem.

Atque, ira turbata gradum, ciet ocius atram
 Tisiphonen, imos agitantem verberare manes: 330
 Et palmas tendens, Hos, inquit, noctis alumna,
 Hos muros impelle manu: populumque ferocem
 Dextris sterne suis: Juno jubet. Ipsa propinqua
 Effectus studiumque tuum de nube videbo.
 Illa Deos summumque Jovem turbantia tela, 335
 Quis Acheronta moves, flammam, immanesque chelydros,
 Stridoremque tuum, quo territa comprimit ora
 Cerberus, ac, mixto quæ spumant felle, venena,
 Et quidquid scelerum, pœnarum quidquid & iræ
 Pectore secundo coquitur tibi, congere præceps 340
 In Rutulos, totamque Erebo demitte Saguntum.
 Hac mercede Fides constat delapsa per auras.
 Sic voce instimulans, dextra Dea concita sævam
 Eumenida incuffit muris: tremuitque repente
 Mons circum, & gravior sonuit per litora fluctus. 345
 Sibilat, insurgens capiti, & turgentia circum
 Multus colla micat squalenti tergo serpens.
 Mors graditur, vasto pandens cava guttura rictu,
 Casuroque inhiat populo: tunc luctus, & atri
 Pectora circumstant planctus, mærorque, dolorque: 350
 Atque omnes adsunt pœnæ, formaque trifauci
 Personat infomnis lacrimosæ janitor aulæ.
 Protinus affimulat faciem mutabile monstrum
 Tiburnæ, gressumque simul, sonitumque loquentis:
 Hæc bello vacuos, & sævi turbine Martis 355
 Lugebat thalamos, Murro spoliata marito;
 Clara genus, Daunique trahens a sanguine nomen.
 Cui vultus induta pares, disjectaque crinem

Eumenis, in medios irrumpit turbida cœtus :
 Et mœstas lacerata genas, Quis terminus, inquit ? 560
 Sat Fidei proavisque datum. Vidi ipsa cruentum,
 Ipsa meum vidi lacerato vulnere nostras
 Terrentem Murrum noctes, & dira sonantem :
 Eripe te, conjux, miserandæ casibus urbis :
 Et fuge, si terras adimit victoria Poeni, 565
 Ad manes, Tiburna, meos : cecidere Penates :
 Occidimus Rutuli : tenet omnia Punicus ensis.
 Mens horret ; nec adhuc oculis absistit imago.
 Nullane jam posthac tua tecta, Sagunte, videbo ?
 Felix, Murre, necis, patriaque superstite felix. 570
 At nos, Sidoniis famulatum matribus ætas,
 Post belli casus vastique pericula ponti,
 Carthago adspiciet victrix : tandemque supremum,
 Noctæ obita, Libyæ gremio captiva jacebo.
 Sed vos, o juvenes, vetuit quos conscia virtus 575
 Possè capi, quis telum ingens contra aspera mors est,
 Vestris servitio manibus subducite matres.
 Ardua virtutem profert via. Pergite primi
 Nec facilem populis, nec notam invadere laudem.
 His ubi turbatas hortatibus impulit aures, 580
 Inde petit tumulum, summo quem vertice montis
 Amphitryoniades spectandum ex æquore nautis
 Struxerat, & grato cineres decorarat honore.
 Excitus fede (horrendum) prorumpit ab ima
 Cæruleus maculis auro squalentibus anguis : 585
 Ignea sanguinea radiabant lumina flamma ;
 Oraque vibranti fridebant sibila lingua :
 Isque inter trepidos cœtus, mediamque per urbem

Volvitur, & muris propere delabitur altis,
 Ac similis profugo vicina ad litora tendit, 590
 Spumantisque freti præceps immergitur undis.
 Tum vero excussæ mentes, ceu prodita tecta
 Expulsi fugiant manes, umbræque recusent
 Captivo jacuisse solo. Sperare saluti
 Pertæsum: damnantque cibos: agit addita Erinnyes. 595
 Haud gravior duris Divûm inclementia rebus,
 Quam leti proferre moras: abrumpere vitam
 Ocius attoniti quærunt, lucemque gravantur.
 Certatim structus surrectæ molis ad astra
 In media sterit urbe rogas; portantque, trahuntque 600
 Longæ pacis opes, quæsitæque præmia dextris,
 Callaïco vestes distinctas matribus auro,
 Armaque Dulichia proavis portata Zacyntho,
 Et prisca advectos Rutulorum ex urbe Penates:
 Huc quidquid superest captis, clipeosque, simulque 605
 Infauftos jaciunt enses, & condita bello
 Effodiunt penitus terra: gaudentque superbi
 Victoris prædam flammis donare supremis.
 Quæ postquam congesta videt feralis Erinnyes,
 Lampada, flammiferis tinctam Phlegethontis in undis, 610
 Quassat, & inferna Superos caligine condit.
 Inde opus aggressi, toto quod nobile mundo
 Æternum invictis infelix gloria servat.
 Princeps Tisiphone, lentum indignata parentem,
 Pressit ovans capulum, cunctantemque impulit enses, 615
 Et dirum insonuit Stygio bis terque flagello.
 Invitas maculant cognato sanguine dextras,
 Miranturque nefas averfa mente peractum,

Et factō sceleri illacrimant. Hic , turbidus ira ,
 Et rabie cladum , perpeſſæque ultima vitæ , 620
 Obliquos verſat materna per ubera viſus :
 Hic , raptam librans dilectæ in colla securim
 Conjugis , increpitat ſeſe , mediumque furorem
 Projeſta damnat ſtupefactus membra bipenni.
 Nec tamen evaſiſſe datur. Nam verbera Erinnyſ 625
 Incutit , atque atros inſibilat ore tumores.
 Sic thalami fugit omnis amor : dulceſque marito
 Effluxere tori , & ſubiſſe oblivia tædæ.
 Ille jact , totis conniſus viribus , ægrum
 In flammas corpus , denſum qua turbine nigro 630
 Exundat fumum piceus caligine vertex.
 At medios inter cœtus pietate ſiniſtra ,
 Infelix Tymbrene , furis , Pœnoque parentis
 Dum properas auferre necem , reddentia formam
 Ora tuam laceras , temeraſque ſimillima membra. 635
 Vos etiam primo gemini cecidiſtis in ævo ,
 Eurymedon fratrem , & fratrem mentite Lycorma ,
 Cuncta pares ; dulciſque labor ſua nomina natiſ
 Reddere , & in vultu generici ſtare ſuorum.
 Jam fixus jugulo culpa te ſolverat enſis , 640
 Eurymedon , inter miſeræ lamenta ſenectæ :
 Dumque malis turbata parens , deceptaque viſis ,
 Quo ruiſ ? Huc ferrum , clamat , converte , Lycorma ;
 Ecce ſimul jugulum perfoderat enſe Lycormas.
 Sed magno , Quinam , Eurymedon , furor iſte ? ſonabat 645
 Cum planctu ; geminæque nota decepta figuræ ,
 Funera mutato revocabat nomine mater :
 Donec , tranſacto tremebunda per ubera ferro ,

Tunc etiam ambiguos cecidit super incia natos.
 Quis diros urbis casus, laudandaque monstra, 650
 Et Fidei poenas, & tristia fata piorum
 Imperet evolvens lacrimis? Vix Punica fletu
 Cessassent castra, ac miserescere nescius hostis.
 Urbs, habitata diu Fidei, cœloque parentem
 Murorum repetens, ruit inter perfida gentis 655
 Sidoniæ tela, atque immania facta fuorum,
 Injustis neglecta Deis: furit ensis & ignis:
 Quique caret flamma, scelerum est locus. Erigit atro
 Nigrantem fumo rogius alta ad sidera nubem.
 Ardet in excelso proceri vertice montis 660
 Arx, intacta prius bellis: hinc Punica castra,
 Litoraque, & totam soliti spectare Saguntum:
 Ardent tecta Deûm. Resplendet imagine flammæ
 Æquor, & in tremulo vibrant incendia ponto.
 Ecce inter medios cœdum Tiburna furores, 665
 Fulgenti dextram mucrone armata mariti,
 Et læva infelix ardentem lampada quassans,
 Squalentemque erecta comam, ac livenia planctu
 Pectora nudatis ostendens sæva lacertis,
 Ad tumulum Murri super ipsa cadavera fertur. 670
 Qualis, ubi inferni dirum tonat aula parentis,
 Iraque turbatos exercet regia maues,
 Alesto solium ante Dei sedemque tremendam
 Tartareo est operata Jovi, pœnasque ministrat.
 Arma viri, multo nuper defensa cruore, 675
 Imponit tumulo illacrimans: manesque precata,
 Acciperent sese, flagrantem lampada subdit.
 Tunc rapiens letum, Tibi ego hæc, ait, optime conjux,
Silius Italicus. D

Ad manes, en, ipsa fero: sic ense recepto
 Arma super ruit, & flammam invadit hiatu. 680
 Semiambusta jacet nullo discrimine passim,
 Infelix obitus, permixto funere, turba.
 Ceu, stimulante fame, cum victor ovilia tandem
 Faucibus invasit ficcis leo, mandit hianti
 Ore fremens imbelle pecus, patuloque redundat 685
 Guttore ructatus large cruor: incubat atris
 Semesæ fragis cumulis; aut, murmure anhelato
 Infrendens, laceros inter spatiat acervos.
 Late fusa jacent pecudes, custosque molossus,
 Pastorumque cohors, stabulique gregisque magister; 690
 Totaque vastatis disjecta mapalia testis.
 Irrumpunt vacuum Pœni tot cladibus arcem.
 Tum demum ad manes, perfecto munere, Erinnyss
 Junoni laudata redit, magnamque superba
 Exultat rapiens secum sub Tartara turbam. 695
 At vos, fidereæ, quas nulla æquaverit ætas,
 Ite, decus terrarum, animæ, venerabile vulgus,
 Elysium & castas fedes decorate piorum.
 Cui vero non æqua dedit victoria nomen,
 (Audite, o gentes, neu rumpite fœdera pacis, 700
 Nec regnis postferte fidem!) vagus exsul in orbe
 Errabit toto, patriis projectus ab oris;
 Tergaque vertentem trepidans Carthago videbit.
 Sæpe Saguntinis somnos exterritus umbris
 Optabit cecidisse manu; ferroque negato, 705
 Inviectus quondam Stygias bellator ad undas
 Deformata feret liveni membra veneno.

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER III.

POSTQUAM rupta fides Tyriis, & moenia castræ,
 Non æquo Superùm genitore, everfa Sagunti;
 Extemplo pofitos finiti cardine mundi
 Victor adit populos, cognataque limina Gades.
 Nec vatum mentes agitare & præfcia corda 5
 Ceffatum super imperio. Citus æquore Boftar
 Vela dare, & rerum prænofcere fata jubetur.
 Prifca fides adytis longo fervatur ab ævo,
 Qua fublime fedens, Cirrhæis æmulus antris,
 Inter anhelantes Garamantas corniger Hammon 10
 Fatidico pandit venientia fecula luco.
 Hinc omen cœptis, & cafus fcire futuros
 Ante diem, bellique vices noviffe petebat.
 Exin clavigeri veneratus numinis aras
 Captivis onerat donis, quæ nuper ab arce 15
 Victor fumantis rapuit femulta Sagunti.
 Vulgatum (nec caffa fides) ab origine fani
 Impositas durare trabes, folasque per ævum

Condentum novisse manus : hinc credere gaudent
 Confedisse Deum , seniumque repellere templis. 20
 Tum , quis fas & honos adyti penetralia nosse ,
 Femineos prohibent gressus , ac limine curant
 Sætigeros arcere fues : nec discolor ulli
 Ante aras cultus : velantur corpora lino ,
 Et Pelusiaco præfulget stamine vertex. 25
 Discinctis mos tura dare , atque e lege parentum
 Sacrificam lato vestem distinguere clavo.
 Pes nudus , tonsæque comæ , castumque cubile ,
 Irrestincta focus servant altaria flammæ.
 Sed nulla effigies , simulacrave nota Deorum 30
 Majestate locum & sacro implevere timore.
 In foribus labor Alcidae Lernæa recisis
 Anguibus hydra jacet , nexuque elisa leonis
 Ora Cleonæi patulo cælantur hiatu.
 Ast Stygius , sævis terrenis latratibus umbras , 35
 Janitor , æterno tum primum tractus ab antro ,
 Vincla indignatur , metuitque Megæra catenas.
 Juxta Thraces equi , pestisque Erymanthia , & altos
 Æripedis ramos superantia cornua cervæ.
 Nec levior vinci Libycæ telluris alumnus 40
 Matre super , stratiq̄ue genus deforme bimembres
 Centauri , frontemque minor truncam amnis Acarnan.
 Inter quæ fulget sacratis ignibus Æte ,
 Ingentemque animam rapiunt ad sidera flammæ.
 Postquam oculos varia implevit virtutis imago , 45
 Mira dehinc cernit : surgentis mole profundi
 Injectum terris subitum mare , nullaque circa
 Litora , & infuso stagnantes æquore campos.

Nam qua cæruleis Nereus evolvitur antris,
 Atque imo freta contorquet Neptunia fundo, 50
 Prorruptum exundat pelagus, cæcosque relaxans
 Oceanus fontes torrentibus ingruit undis.
 Tum vada, ceu sævo penitus permota tridenti,
 Luctantur terris tumefactum imponere pontum.
 Mox remeat gurges, tractoque relabitur æstu, 55
 Ac ratis erepto campis deserta profundo,
 Et fusi transtris expectant æquora nautæ.
 Cymothoes ea regna vagæ, pelagique labores
 Luna movet: Luna, immixtis per cærulea bigis,
 Fertque, refertque fretum, sequiturque reciproca Tethys. 60
 Hæc propere spectata duci: nam multa fatigant.
 Curarum prima exercet, subducere bello
 Confortem thalami, parvumque sub ubere natum.
 Virgineis juvenem tædis, primoque Hymenæo
 Imbuerat conjux, memorique tenebat amore. 65
 At puer, obsessæ generatus in ore Sagunti,
 Bissenos Lunæ nondum compleverat orbis.
 Quos, ut seponi stetit, & secernere ab armis,
 Affatur ductor: Spes o Carthaginis altæ,
 Nate, nec Æneadum levior metus, amplior, oro, 70
 Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas,
 Quis superes bellator avum: jamque ægra timoris
 Roma tuos numeret lacrimandos matribus annos.
 Ni præfaga meos ludunt præcordia sensus,
 Ingens hic terris crescit labor: ora parentis 75
 Agnosco, torvaque oculos sub fronte minaces,
 Vagiturque gravem, atque irarum elementa mearum.
 Si quis forte Deum tantos inciderit actus,

Ut nostro abrumpat leto primordia rerum ;
 Hoc pignus belli , conjux , servare labora. 80
 Cumque datum fari , duc per cunabula nostra ;
 Tangat Eliffæas palmis puerilibus aras ,
 Et cineri juret patrio Laurentia bella.
 Inde , ubi flore novo pubescet firmior ætas ,
 Emicet in Martem , & , calcato fœdere , victor 85
 In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.
 Tu vero , tanti felix quam gloria partus
 Exspectat , veneranda fide , discede periclis
 Incerti Martis , durosque relinque labores :
 Nos clausæ nivibus rupes , suppositaque cœlo 90
 Saxa manent ; nos , Alcidæ mirante noverca ,
 Sudatus labor , & , bellis labor acrior , Alpes.
 Quod si promissum vertat Fortuna favorem ,
 Lævaque sit cœptis , te longa stare senectæ ,
 Ævumque extendisse velim : tua justior ætas , 95
 Ultra me improperæ ducant cui fila sorores.
 Sic ille. At contra Cirrhæi sanguis Imilce
 Castalii , cui materno de nomine dicta
 Castulo Phœbei servat cognomina vatis ,
 Atque ex sacrata reperebat stirpe parentes : 100
 Tempore quo Bacchus populos domitabat Hiberos ,
 Concutiens thyrsu atque armata Mænade Calpen ,
 Lascivo genitus Satyro nymphaque Myrice ,
 Milichus indigenis late regnarat in oris ,
 Cornigeram attollens genitoris imagine frontem. 105
 Hinc patriam clarumque genus referebat Imilce ,
 Barbarica paulum vitiato nomine lingua.
 Quæ tunc sic lacrimis sensim manantibus infit :

Mene, oblite tua nostram pendere salute,
 Abnuis inceptis comitem? Sic foedera nota, 110
 Primitiæque tori, gelidos ut scandere tecum
 Deficiam montes conjux tua? Crede vigori
 Femineo: castum haud superat labor ullus amorem.
 Sin solo aspiciamur sexu, fixumque relinqui:
 Cedo equidem, nec fata moror: Deus annuat, oro. 115
 I felix, i numinibus votisque secundis:
 Atque, acies inter flagrantiaque arma, relictae
 Conjugis & nati curam servare memento.
 Quippe nec Aufonios tantum, nec tela, nec ignes,
 Quantum te, metuo: ruis ipsos acer in enses, 120
 Objectasque caput telis: nec te ulla secundo
 Eventu fatiat virtus: tibi gloria soli
 Fine caret, credisque viris ignobile letum
 Belligeris in pace mori. Tremor implicat artus:
 Nec quenquam horresco, qui se tibi conferat unus. 125
 Sed tu, bellorum genitor, miserere, nefasque
 Averte, & serva caput inviolabile Teucris.
 Jamque adeo egressi steterant in litore primo,
 Et promota ratis, pendentibus arbore nautis,
 Aptabat sensim pulsanti carbasa vento; 130
 Cum, lenire metus properans, ægramque levare
 Attonitis mentem curis, sic Hannibal orfus:
 Ominibus parce & lacrimis, fidissima conjux.
 Et pace & bello cunctis stat terminus ævi,
 Extremumque diem primus tulit: ire per ora 135
 Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
 Quos pater æthereis cœlestum destinat oris.
 An Romana juga, & famulas Carthaginis arces

Perpetiar? Stimulant manes, noctisque per umbras
 Increpitans genitor: stant aræ atque horrida sacra 140
 Ante oculos, brevitæque vetat mutabilis horæ
 Prolatæ diem. Sedeamne, ut noverit una
 Me tantum Carthago? &, qui sim, nesciat omnis
 Gens hominum? letique metu decora alta relinquam?
 Quantum etenim distant a morte silentia vitæ? 145
 Nec tamen incautos laudum exhorresce furores:
 Et nobis est lucis honos, gaudetque senecta
 Gloria, cum longo titulis celebratur in ævo.
 Te quoque magna manent suscepti præmia belli:
 Dent modo se Superi, Thybris tibi serviet omnis, 150
 Iliacæque nurus, & dives Dardanus auri.
 Dumque ea permixtis inter se fletibus orant,
 Confusus pelago celsa de puppe magister
 Cunctantem ciet. Abripitur divulsa marito.
 Hærent intenti vultus, & litora servant; 155
 Donec, iter liquidum volucris rapiente carina,
 Consumsit visus pontus, tellusque recessit.
 At Pœnus belli curis avertere amorem
 Apparat; & repetit properato mœnia gressu.
 Quæ dum perlustrat, crebroque obit omnia visu, 160
 Tandem sollicito cessit vis dura labori,
 Belligeramque datat somno componere mentem.
 Tum pater omnipotens gentem exercere periclis
 Dardaniam, & fama sævorum tollere ad astra
 Bellorum meditans, priscosque referre labores, 165
 Præcipitat consulta viri; segnemque quietem
 Terret, & immissa rumpit formidine somnos.
 Jamque per humentem noctis Cyllenius umbram

Aligero lapsu portabat iussa parentis.
 Nec mora. Mulcentem securo membra sopore 170
 Aggreditur juvenem, ac monitis incessit amaris:
 Turpe duci totam fomno consumere noctem,
 O rector Libyæ. Vigili stant bella magistro.
 Jam maria effusas cernes turbare carinas,
 Et Latiam toto pubem volitare profundo, 175
 Dum lentus cœpti terra cunctaris Hibera.
 Scilicet, id fatis est decoris, memorandaque virtus,
 Quod tanto cecidit molimine Graja Saguntos?
 En age, si quid inest animo par fortibus ausis,
 Fer gressus agiles mecum, & comitare vocantem: 180
 Respexisse veto: (monet hoc pater ille Deorum)
 Victorem ante altæ statuam te mœnia Romæ.
 Jamque videbatur dextram injectare, graduque
 Lætantem trahere in Saturnia regna citato;
 Cum subitus circa fragor, & vibrata per auras 185
 Exterrent sævis à tergo fibila linguis:
 Ingentique metu Divûm præcepta paventi
 Effluxere viro, & turbatus lumina flectit.
 Ecce jugis rapiens silvas, ac robora vasto
 Contorta amplexu, tractasque per invia rupes, 190
 Ater letifero stridebat turbine serpens.
 Quantus non æquas perlustrat flexibus Arctos,
 Et geminum lapsu fidus circumligat anguis:
 Immani tantus fauces diducit hiatu;
 Artollensque caput nimbofis montibus æquat. 195
 Congeminat sonitus rupti violentia cœli,
 Imbriferamque hiemem permixta grandine torquet.
 Hoc trepidus monstro (neque enim sopor ille, nec altæ

Vis aderat noctis, virgaque fugante tenebras
 Miscuerat lucem fomno Deus) ardua quæ sit, 200
 Scitatur, pestis; terrasque urgentia membra
 Quo ferat, & quosnam populos deposcat hiatu.
 Cui gelidis almæ Cyllenes editus antris:
 Bella vides optata tibi. Te maxima bella,
 Te strages nemorum, te moto turbida cœlo 205
 Tempestas, cædesque virum, magnæque ruinæ
 Idæi generis, lacrimosaque fata sequuntur.
 Quantus per campos populatis montibus actas
 Contorquet filvas squalenti tergo serpens,
 Et late humectat terras spumante veneno: 210
 Tantus, perdomitis decurrens Alpibus, atro
 Involves bello Italiam, tantoque fragore
 Eruta convulsis prosternes oppida muris.
 His ægrum stimulis liquere Deusque soporque.
 It membris gelidus sudor: lætoque pavore 215
 Promissa evolvit somni, noctemque retractat.
 Jamque Deum regi Martique sub omine fausto
 Instauratus honos; niveoque ante omnia tauro
 Placatus meritis monitor Cyllenius aris.
 Extemplo edicit convellere signa, repensque 220
 Castra quatit clamor permixtis diffona linguis.
 Prodite, Calliope, famæ, quos horrida cœpta
 Excierint populos, tulerintque in regna Latini:
 Et quas indomitis urbes armarit Hiberis,
 Quasque Parætonio glomerarit litore turmas 225
 Aufa sibi Libye rerum deposcere frenos,
 Et terris mutare jugum. Non ulla, nec unquam
 Sævior it trucibus tempestas acta procellis:

Nec bellum raptis tam dirum mille carinis
 Acrius infremuit, trepidumque exterruit orbem. 230
 Princeps signa tulit Tyria Carthagine pubes,
 Membra levis, celsique decus fraudata superbum
 Corporis; at docilis fallendi, & neſtere teſtos
 Nunquam tarda dolos. Rudis his tunc parma; brevique
 Bellabant enſe; at veſtigia nuda, ſinuſque 235
 Cingere inaffuetum; & rubræ velamine veſtis
 Ars erat in pugna fuſum occuſiſſe cruorem.
 His reſtor fulgens oſtro ſuper altior omnes
 Germanus nitet Hannibalis, gratoque tumultu
 Mago quatit currus, & fratrem ſpirat in armis. 240
 Proxima Sidoniis Utica eſt effuſa manipulis,
 Priſca ſitu, veteriſque ante arces condita Byrſæ.
 Tum, quæ Sicanio præcinxit litora muro,
 In clipei ſpeciem curvatis turribus, Aſpis.
 Sed dux in ſeſe converterat ora Sychæus, 245
 Hasdrubalis proles, cui vano corda timore
 Maternum implebat genus, & reſonare ſuperbo
 Hannibal haud unquam ceſſabat avunculus ore.
 Affuit undoſa cretus Berenicide miles;
 Nec, tereti dextras in pugnam armata dolone, 250
 Deſtituit Barce ſitientibus arida venis.
 Nec non Cyrene Pelopei ſtirpe nepotis
 Battiadas pravos fidei ſtimulavit in arma:
 Quos trahit antiquo laudatus Hamilcare quondam,
 Conſilio viridis, ſed belli ſerus, ilertes. 255
 Sabratha tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis,
 Quæque Trinacrios Afris permixta colonos,
 Et Tingin rapido mittebat ab æquore Lixus.

Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo,
 Quæque procul cavit non æquos Ruspina fluctus, 260
 Et Zama, & uberior Rutulo nunc sanguine Thapsus.
 Ducit tot populos, ingens & corpore & armis,
 Herculeam factis servans ac nomine famam,
 Antæus, celsumque caput super agmina tollit.
 Venere Æthiopes, gens haud incognita Nilo, 265
 Qui magneta fecant: solis honor ille metalli,
 Intactum chalybem vicino ducere saxo.
 His simul, immitem testantes corpore solem,
 Exusti venere Nubæ. Non ærea cassis,
 Nec lorica riget ferro, nec tenditur arcus: 270
 Tempora multiplici mos est defendere lino,
 Et lino munire latus, scelerataque fuccis
 Spicula dirigere, & ferrum infamare veneno.
 Tum primum castris Phœnicum tendere ritu
 Cinyphii didicere Macæ. Squalentia barba 275
 Ora viris: humerosque tegunt velamine capri
 Sætigero: panda manus est armata cateja.
 Verficolor contra cætra, & falcatus ab arte
 Ensis Adymachidis, ac lævo tegmina crure.
 Sed mensis asper populus, victuque maligno: 280
 Nam calida tristes epulæ torrentur arena.
 Quin & Massyli fulgentia signa tulere,
 Hesperidum veniens lucis domus ultima terræ.
 Præfuit intortos demissus vertice crines
 Bocchus atrox, qui sacratas in litore silvas, 285
 Atque inter frondes revirescere viderat aurum.
 Vos quoque desertis in castra mapalibus itis,
 Misceri gregibus Gætulia fueta ferarum,

Indomitique loqui, & fedare leonibus iras:
 Nulla domus; plaustris habitant: migrare per arva 290
 Mos, atque errantes circumvestare penates.
 Hinc mille alipedes turmæ, velocior Euris,
 Et doctus virgæ sonipes in castra ruebant.
 Ceu pernix cum densa vagis latratibus implet
 Venator dumeta Lacon, aut exigit Umber 295
 Nare sagax e calle feras, perterrita late
 Agmina præcipitant volucres formidine cervi.
 Hos agit haud læto vultu, nec fronte serena,
 Asbytes nuper cæsæ germanus, Acherras.
 Marmaridæ, medicum vulgus, strepuere catervis: 300
 Ad quorum cantus serpens oblita veneni,
 Ad quorum tactum mites jacuere cerastræ.
 Tum, chalybis pauper, Banjuræ cruda juvenus,
 Contenti parca durasse hastilia flamma,
 Miscebant avidi trucibus fera murmura linguis. 305
 Nec non Autololes, levibus gens ignea plantis;
 Cui sonipes cursu, cui cesserit incitus annis,
 Tanta fuga est: certant pennæ; campumque volatu
 Cum rapuere, pedum frustra vestigia quæras.
 Spectati castris, quos succo nobilis arbor, 310
 Et dulci pascit lotos nimis hospita bacca.
 Quique atro rabidas effervescente veneno
 Dipfadas immensis horrent Garamantes arenis.
 Fama docet, cæsæ rapuit cum Gorgonis ora
 Perseus, in Libyam dirum fluxisse cruorem; 315
 Inde Medusæis terram exundasse chelydris.
 Millibus his ductor spectatus Marte Coaspes,
 Neritia Meninge fatus, cui tragula semper

Fulmineam armabat, celebratum missile, dextram.
 Hinc coit æquoreus Nasamon, invadere fluctu 320
 Audax naufragia, & prædas avellere ponto:
 Hinc, qui stagna colunt Tritonidos alta paludis,
 Qua virgo (ut fama est) bellatrix edita lympha
 Invento primam Libyen perfudit olivo.
 Nec non totus adest vesper, populique reposti. 325
 Cantaber ante omnes, hiemisque æstusque famisque
 Inviæctus, palmanque ex omni ferre labore.
 Mirus amor populo, cum pigra incanuit ætas,
 Imbelles jam dudum annos prævertere saxo,
 Nec vitam sine Marte pati. Quippe omnis in armis 330
 Lucis causa fita, & damnatum vivere paci.
 Venit & Auroræ lacrimis perfusus in orbem
 Diversum, patrias fugit cum devius oras,
 Armiger Eoi non felix Memnonis Astyr.
 His parvus sonipes, nec Marti notus: at idem 335
 Aut inconcussio glomerat vestigia dorso,
 Aut molli pacata celer rapit effeda collo.
 Cydneus agit, juga Pyrenes venatibus acer
 Metiri, jaculove extendere proelia Mauro.
 Venere & Celtæ fociati nomen Hiberis. 340
 His pugna cecidisse decus, corpusque cremari
 Tale nefas. Cœlo credunt Superisque referri,
 Impastus carpat si membra jacentia vultur.
 Fibrarum & pennæ divinarumque sagacem
 Flammarum, misit dives Callæcia pubem, 345
 Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis,
 Nunc, pedis alterno percussa verberare terra,
 Ad numerum resonas gaudentem plaudere cætras.

Hæc requies ludusque viris, ea sacra voluptas.
 Cetera femineus peragit labor: addere fulco 350
 Semina, & impresso tellurem vertere aratro,
 Segne viris. Quidquid duro sine Marte gerendum;
 Callaïci conjux obit irrequieta mariti.
 Hos Viriathus agit, Lusitanumque remotis
 Extractum lustris: primo Viriathus in ævo, 355
 Nomen Romanis factum mox nobile damnis.
 Nec Cerretani, quondam Tirynthia castra,
 Aut Vasco, infuetus galeæ, ferre arma morati.
 Non, quæ Dardanos post vidit, Ilerda, furores,
 Nec qui, Massageten monstrans feritate parentem, 360
 Cornipedis fusa fatiaris, Concane, vena.
 Jamque Ebusus Phœnissa movet, movet Arbacus arma,
 Aclyde, vel tenui pugnax instare veruto:
 Jam cui Tlepolemus fator, & cui Lyndus origo,
 Funda bella ferens Baliaris & alite plumbo; 365
 Et quos nunc Gravius violato nomine Grajùm
 Æneæ misere domus, Ætolaque Tyde.
 Dat Carthago viros, Teucro fundata vetusto,
 Phocaïcæ dant Emporiæ, dat Tarraco pubem
 Vitifera, & Latio tantum cessura Lyæo. 370
 Hos inter clara thoracis luce nitebat
 Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus undis,
 Atque altrix celsa mittebat Sætabis arce,
 Sætabis & telas Arabum sprevisse superba,
 Et Pelusiaco filum componere lino. 375
 Mandonius populis, domitorque insignis equorum
 Imperitat Cæso, & socio stant castra labore.
 At Vectonum alas Balarus probat æquore aperto.

Hic adeo, cum ver placidum, flatufque tepescit,
 Concubitus fervans tacitos, grex perstat equarum, 380
 Et Venerem occultam genitali concipit aura.
 Sed non multa dies generi: properatque senectus,
 Septimaque his stabulis longissima ducitur æstas.
 At non Sarmaticos attollens Uxama muros
 Tam levibus perfultat equis. Hinc venit in arma 385
 Haud ævi fragilis sonipes, crudoque vigore
 Asper frena pati, aut iussis parere magistris.
 Rhyndacus his ductor; telum sparus. Ore ferarum
 Et rictu horrificant galeas; venatibus ævum
 Tranfigitur, vel, more patrum, vis raptaque pascunt. 390
 Fulgent præcipuis Parnasia Castulo signis,
 Et celebre Oceano atque alternis æstibus Hispal,
 Ac Nebriffa Dionyseis conscia thyrsis,
 Quam Satyri coluere leves, redimitaque sacra
 Nebride, & arcano Mænas nocturna Lyæo. 395
 Arganthoniacos armat Carteja nepotes.
 Rex proavis fuit humani ditissimus ævi,
 Ter denos decies emensus belliger annos.
 Armat Tartessos, stabulanti conscia Phœbo,
 Et Munda, Hemathios Italis paritura labores: 400
 Nec decus auriferæ cessavit Corduba terræ.
 Hos duxere viros flaventi vertice Phorcys,
 Spiciferisque gravis bellator Arauricus oris,
 Æquales ævi; genuit quos ubere ripa
 Palladio Bætis umbratus cornua ramo. 405
 Talia Sidonius per campos agmina ductor
 Pulvere nigrantes raptat, lufransque sub armis,
 Qua visu comprehendere erat, fulgentia signa

Ibat ovans, longaque umbram tellure trahebat.
 Non aliter, quoties perlabitur æquora curru, 410
 Extremamque petit, Phœbea cubilia, Tethyn
 Frenatis Neptunus equis, fluit omnis ab antris
 Nereïdum chorus, & sueto certamine nandi
 Candida perspicuo connectunt brachia ponto:
 At Pyrenæi frondosa cacumina montis 415
 Turbata Pœnus terrarum pace petebat.
 Pyrene celsa nimborum verticis arce
 Divisos Celtis late prospectat Hiberos,
 Atque æterna tenet magnis divortia terris.
 Nomen Bebrycia duxere a virgine colles, 420
 Hospitis Alcidæ crimen; qui, forte laborum
 Geryonæ peteret cum longa tricorporis arva,
 Possessus Baccho sæva Bebrycis in aula
 Lugendam formæ sine virginitate reliquit
 Pyrenen, letique Deus (si credere fas est) 425
 Causa fuit leti miseræ Deus. Edidit alvo
 Namque ut serpentem, patriasque exhorruit iras,
 Confestim dulces liquit turbata penates.
 Tum noctem Alcidæ solis plangebatur in antris,
 Et promissa viri silvis narrabat opacis: 430
 Donec mærentem ingratos raptoris amores,
 Tendentemque manus, atque hospitis arma vocantem
 Diripere feræ. Laceros Tirynthius artus,
 Dum remeat victor, lacrimis perfudit, & amens
 Palluit invento dilectæ virginis ore. 435
 At voce Herculeæ percussa cacumina montis
 Intremuere jugis: mæsto clamore ciebat
 Pyrenen; scopulique omnes ac lustra ferarum

Silius Italicus.

E

Pyrenen resonant. Tumulo tum membra reponit ,
 Supremum illacrimans: nec honos intercidit ævo , 440
 Desletumque tenent montes per secula nomen.
 Jamque per & colles , & densos abiete lucos
 Bëbryciæ Pœnus fines transcenderat aulæ.
 Inde ferox quæsitum armis per inhospita rura
 Volcarum populatur iter , tumidique minaces 445
 Accedit Rhodani festino milite ripas.
 Aggeribus caput Alpinis & rupe nivali
 Proferit in Celtas , ingentemque extrahit amnem
 Spumanti Rhodanus proscindens gurgite campos ,
 Ac prope in pontum lato ruit incitus alveo. 450
 Auget opes stanti similis , tacitoque liquore
 Mixtus Arar ; quem gurgitibus complexus anhelis
 Cunctantem immergit pelago , raptumque per arva
 Ferre vetat patrium vicina ad litora nomen.
 Invadunt alacres inimicum pontibus amnem : 455
 Nunc celso capite & cervicibus arma tuentur ,
 Nunc validis gurges certatim frangitur ulnis.
 Fluminea sonipes religatus ducitur alno ;
 Belua nec retinet tardante Libyssa timore :
 Nam trabibus vada , & injecta tellure repertum 460
 Connexas operire trabes , ac ducere in altum
 Paulatim ripæ resolutis aggere vinclis.
 At gregis illapsu fremebundo territus acris
 Expavit moles Rhodanus , stagnisque refusis
 Torfit arenoso minitancia murmura fundo. 465
 Jamque Tricastinis intendit finibus agmen ;
 Jam faciles campos , jam rura Vocuntia carpit.
 Turbidus hic truncis saxisque Druentia lætum

Ductoris vastavit iter. Namque Alpibus ortus,
 Avulsas ornos & adesti fragmina montis 470
 Cum sonitu volvens, fertur latrantibus undis,
 Ac vada translato mutat fallacia cursu,
 Non pediti fidus, patulis non puppibus æquus:
 Et tunc, imbre recens fuso, correpta sub armis
 Corpora multa virum spumanti vertice torquens 475
 Immerfit fundo laceris deformia membris.
 Sed jam præteritos ultra meminisse labores
 Conspectæ propius demisere paventibus Alpes.
 Cuncta gelu canaque æternum grandine tecta
 Atque ævi glaciem cohibent: riget ardua montis 480
 Ætherei facies, surgentique obvia Phœbo
 Duratas nescit flammis mollire pruinas.
 Quantum Tartareus regni pallentis hiatus
 Ad manes imos atque atræ stagna paludis
 A supera tellure patet: tam longa per auras 485
 Erigitur tellus, & cœlum intercipit umbra.
 Nullum ver usquam, nullique æstatis honores.
 Sola jugis habitat diris, sedesque tuetur
 Perpetuas deformis hiems: illa undique nubes
 Huc atras agit, & mixtos cum grandine nimbos. 490
 Jam cuncti flatus ventique furentia regna
 Alpina posuere domo. Caligat in altis
 Obtutus saxis, abeuntque in nubila montes.
 Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adjuncta Mimanti,
 Ossaquæ cum Pelio, cumque Hæmo cesserit Othrys. 495
 Primus inexpertas adiit Tiryntius arces.
 Scindentem nubes, frangentemque ardua montis
 Spectarunt Superi, longisque ab origine seclis

Intemerata gradu magna vi faxa domantem:
 At miles dubio tardat vestigia gressu; 500
 Impia ceu sacros in fines arma per orbem;
 Natura prohibente, ferant, Divisque repugnent.
 Contra quæ ductor, non Alpibus ille, nec ullo
 Turbatus terrore loci; sed languida mæstus
 Corda virum fovet hortando, revocatque vigorem: 505
 Non pudet, obsequio Superum fessosque secundis,
 Post-belli decus atque acies, dare terga nivosis
 Montibus, & segnes submittere rupibus arma?
 Nunc, o, nunc, focii, dominantis mœnia Romæ
 Credite vos, summumque Jovis conscendere culmen. 510
 Hic labor Ausoniam, dabit hic in vincula Thybrim.
 Nec mora: commotum promissis ditibus agmen
 Erigit in collem, & vestigia linquere nota
 Herculis edicit magni, crudisque locorum
 Ferre pedem, ac proprio turmas evadere calle: 515
 Rumpit inaccessos aditus, atque ardua primus
 Exsuperat, summaque vocat de rupe cohortes.
 Tum, qua durati concreto frigore collis
 Lubrica frustratur canenti semita clivo,
 Luçantem ferro glaciem premit. Haurit hiatu 520
 Nix resoluta viros, altoque e culmine præceps
 Humentis turmas operit delapsa ruina.
 Interdum adverso glomeratas turbine Corus
 In media ora nives fuscis agit horridus alis.
 Aut rursus immani stridens avulsa procella 525
 Nudatis rapit arma viris, volvensque per orbem
 Contorto rotat in nubes sublimia flatu.
 Quoque magis subiere jugo, atque, evadere nisi,

Erexere gradum, crescit labor. Ardua supra
 Sese aperit fessis, & nascitur altera moles: 530
 Unde nec edomitos exsudatosque labores
 Respexisse libet: tanta formidine plana
 Exterrent repetita oculis; atque una pruinae
 Canentis, quacunq; datur permittere visus,
 Ingeritur facies. Medio sic navita ponto, 535
 Cum dulces liquit terras, & inania nullos
 Inveniunt ventos securo carbasa malo,
 Imensas prospectat aquas; ac, victa profundis
 Æquoribus, fessus renovat sua lumina coelo.
 Jamque, super clades atque importuna locorum, 540
 Illuvie rigidæque comæ squalore perenni
 Horrida semiferi promunt e rupibus ora:
 Atque effusa cavis exesi pumicis antris
 Alpina invadit manus, assuetoque vigore
 Per dumos, notasque nives, atque in via pernix 545
 Clausum montivagis infestat cursibus hostem.
 Mutatur jam forma locis. Hic sanguine multo
 Infectæ rubuere nives: hic, nescia vinci,
 Paulatim glacies cedit tepesacta cruore:
 Dumque premit sonipes duro vestigia cornu, 550
 Ungula perfossis hæsit compressa pruinis.
 Nec pestis lapsus simplex: abscisa relinquunt
 Membra gelu, fractosque asper rigor amputat artus.
 Bis fenos soles, totidem per vulnera sævas
 Emensi noctes, optato vertice sidunt, 555
 Castraque præruptis suspendunt ardua faxis.
 At Venus, ancipiti mentem labefacta timore,
 Affatur genitorem, & rumpit mæsta querelas:

Quis pœnæ modus , aut pereundi terminus , oro ,
 Æneadis erit ? & quando terrasque fretumque 560
 Emenfis sedisse dabis ? Cur pellere nostros
 A te concessa Pœnus parat urbe nepotes ?
 Alpibus imposuit Libyen , finemque minatur
 Imperio. Casus metuit jam Roma Sagunti.
 Quo Trojæ extremos cineres , sacramque ruinam , 565
 Affaracique larem , & Vestæ secreta feramus ,
 Da sedem , genitor , tutisque jacere. Parumne est ,
 Exfilia errantes totum quæsisse per orbem ?
 Anne iterum capta repetentur Pergama Roma ?
 His Venus ; & contra genitor sic deinde profatur. 570
 Pelle metus : neu te Tyriæ conamina gentis
 Turbarint , Cytherea : tenet , longumque tenebit ,
 Tarpejas arces sanguis tuus. Hac ego Martis
 Mole viros spectare paro , atque expendere bello.
 Gens ferri patiens , ac læta domare labores , 575
 Paulatim antiquo. patrum desuescit honori :
 Atque ille , haud unquam parcus pro laude cruoris ,
 Et semper famæ fitiens , obscura sedendo
 Tempora agit , mutum volvens inglorius ævum ,
 Sanguine de nostro populus : blandoque veneno 580
 Desidiæ virtus paulatim evicta senescit.
 Magnæ molis opus , multoque labore parandum ,
 Tot populos inter , soli sibi poscere regna.
 Jamque tibi veniet tempus , quo maxima rerum
 Nobilior sit Roma malis. Hinc nomina nostro 585
 Non indigna polo referet labor : hinc tibi Paullus ,
 Hinc Fabius , gratusque mihi Marcellus opimis.
 Hi tantum parient Latio per vulnera regnum ,

Quod luxu & multum mutata mente nepotes
 Non tamen evertisse queant. Jamque ipse creatus , 590
 Qui Pœnum revocet patriæ , Latioque repulsum
 Ante suæ muros Carthaginis exuat armis.
 Hinc , Cytherea , tuis longo regnabitur ævo.
 Exin se Curibus virtus cœlestis ad astra
 Efferet ; & sacris augebit nomen Iulis 595
 Bellatrix gens baccifero nutrita Sabino.
 Hinc pater ignotam donabit vincere Thulen ;
 Inque Caledoniôs primus trahet agmina lucos :
 Compescet ripis Rhenum , reget impiger Afros ,
 Palmiferamque senex bello domitabit Idumen. 600
 Nec Stygis ille lacus , viduataque lumine regna ;
 Sed Superùm sedes , nostrosque tenebit honores.
 Tum juvenis , magno præcellens robore mentis ,
 Excipiet patriam molem , celsusque feretur .
 Æquatum imperio tollens caput. Hic fera gentis 605
 Bella Palæstinæ primo delebit in ævo.
 At tu transcendes , Germanice , facta tuorum ,
 Jam puer auricomis præformidate Batavo.
 Nec te terruerint Tarpeji culminis ignes :
 Sacrilegas inter flammis servabere terris. 610
 Nam te longa manent nostri consortia mundi.
 Huic laxos arcus olim Gangetica pubes
 Submittet , vacuasque ostendent Bactra pharetras.
 Hic & ab Arctoo currusaget axe per Urbem ,
 Ducet & Eoos , Baccho cedente , triumphos. 615
 Idem , indignantem transmittere Dardana signa ,
 Sarmaticis victor compescet sedibus Histrum.
 Quin & Romuleos superabit voce nepotes ,

Quis erit eloquio partum decus. Huic sua Musæ
 Sacra ferent; meliorque lyra, cui substitit Hebrus, 620
 Et venit Rhodope, Phœbo miranda loquetur.
 Ille etiam, qua prisca (vides) stat regia nobis,
 Aurea Tarpeja ponet Capitolia rupe,
 Et junget nostro templorum culmina cœlo.
 Tunc, o nate Deûm, Divosque dature, beatas 625
 Imperio terras patrio rege. Tarda senectam
 Hospitia excipient cœli, solioque Quirinus
 Concedet, mediumque parens fraterque locabunt:
 Siderei juxta radiabunt tempora nati.
 Dum pandit feriem venturi Jupiter ævi, 630
 Ductor Agenoreus, tumulis delatus iniquis,
 Lapsantem dubio devexa per invia nisu
 Firmabat gressum, atque humentia saxa premebat.
 Non acies hostifve tenet, sed prona minaci
 Prærupto turbant, & cautibus obvia rupes. 635
 Stant clausi; mærentque moras, & dura viarum.
 Nec refovere datur torpentia membra quiete:
 Noctem operi jungunt, & robora ferre coactis
 Approperant humeris, ac raptas collibus ornos.
 Jamque ubi nudarunt silva densissima montis, 640
 Aggessere trabes; rapidisque accensus in orbem
 Excoquitur flammis scopulus. Mox proruta ferro
 Dat gemitum putris resoluta pondere moles,
 Atque aperit fessis antiqui regna Latini.
 His tandem ignotas transgressus casibus Alpes, 645
 Taurinis ductor statuit tentoria campis.
 Interea, voces Jovis atque oracula portans,
 Emenfis aderat Garamantum lætus arenis

Bostar; & ut viso stimulabat corda Tonante:
 Maxime Belide, patriis qui mœnibus arces 650
 Servitium dextra, Libycas penetravimus aras:
 Nos tulit ad Superos perfundens sidera Syrtis.
 Nos pæne æquoribus tellus violentior hausit.
 Ad finem cœli medio tenduntur ab orbe
 Squalentes cœmpi. Tumulum natura negavit 655
 Immenfis spatiis; nisi quem cava nubila torquens
 Construxit turbo, impacta glomeratus arena:
 Vel si perfracto populatus carcere terras
 Africus, aut pontum spargens super aera Corus;
 Invasere truces capientem prælia campum, 660
 Inque vicem ingesto cumularunt pulvere montes.
 His observatis valles enavimus astris:
 Namque dies confundit iter; peditemque profundo
 Errantem campo, & semper media arva videntem,
 Sidoniis Cynosura regit fidissima nautis. 665
 Verum ubi defessi lucos, nemorosaque regna
 Cornigeri Jovis, & fulgentia templa subimus;
 Exceptos hospes tectis inducit Arisbas.
 Stat fano vicina (novum & memorabile!) lympha;
 Quæ nascente die, quæ deficiente tepescit, 670
 Quæque riget, medius cum sol accendit Olympum,
 Atque eadem rursus nocturnis fervet in umbris.
 Tum loca plena Deo, dites sine vomere glebas,
 Ostentat senior, lætaque ita mente profatur:
 Has umbras nemorum, & connexa cacumina cœlo, 675
 Calcatosque Jovi lucos prece, Bostar, adora.
 Nam cui dona Jovis non divulgata per orbem,
 In gremio Thebes geminas sedisse columbas?

Quarum, Chaonias pennis quæ contigit oras,
 Implet fatidico Dodonida murmure quercum. 680
 At quæ, Carpathium super æquor vecta, per auras
 In Libyen niveis tranavit concolor alis,
 Hanc sedem templo Cythereia condidit ales:
 Hic ubi nunc aram lucosque videtis opacos,
 Ductore electo gregis, (admirabile dictu!) 685
 Lanigeri capitis media inter cornua perstans,
 Marmaricis ales populis responsa canebat.
 Mox subitum nemus atque annofo robore lucus
 Exsiluit; qualesque premunt nunc sidera quercus,
 A prima venere die: prisco inde pavore 690
 Arbor numen habet, coliturque tepentibus aris.
 Dumque ea miramur, subito stridore tremendum
 Impulsæ patuere fores, majorque repente
 Lux oculos ferit. Ante aras stat veste sacerdos
 Effulgens nivea, & populi concurrere certant. 695
 Inde ubi mandatas effudi pectore voces,
 Ecce intrat subitus vatem Deus. Alta sonoro,
 Collisis trabibus, volvuntur murmura luco,
 Ac major nota jam vox prorumpit in auras:
 Tenditis in Latium, belloque agitare paratis. 700
 Assaraci prolem, Libyes. Cœpta aspera cerno,
 Gradivumque trucem currus jam scandere, & atram
 In latus Hesperium flammam exspirare furentes
 Cornipedes, multoque fluentia sanguine lora.
 Tu, qui pugnarum eventus, extremaque fati 705
 Deposcis, claroque ferox das vela labori,
 Invade Ætoli ductoris lapyga campum;
 Sidonios augebis avos; nullique relinques,

Alius Aufoniæ penetrare in viscera gentis:
Donec victa tibi trepidabunt Dardana regna.
Nec ponet pubes unquam Saturnia curam,
Dum carpet superas in terris Hannibal auras.
Talia portabat lætis oracula Bostar,
Implebatque viros pugnae propioris amore.

710

C. SILII ITALICI
P U N I C O R U M

LIBER IV.

FAMA per Aufoniæ turbatas spargitur urbes ;
 Nubiferos montes & saxa minantia cœlo
 Accepisse jugum , Pœnosque per invia vectos ;
 Æmulaque Herculei jactantem facta laboris
 Descendisse ducem : diros canit improba motus ;
 Et gliscit gressu , volucrique citatior Euro
 Terrificis quatit attonitas rumoribus arces.
 Adstruit auditis , docilis per inania rerum
 Pascere rumorem vulgi , pavor : itur in acres
 Bellorum raptim curas ; subitusque per omnem
 Aufoniam Mavors strepit , & ciet arma virosque :
 Pila novant , ac deterfa rubigine sævus
 Induitur ferro splendor : niveumque repostæ
 Instaurant galeæ coni decus : hasta juvatur
 Amento : revocantque nova fornace bipennes :
 Conferitur tegimen laterum impenetrabile , multas
 Passurus dextras atque irrita vulnera , thorax.
 Pars arcu invigilant , domitat pars verbere anhelum

Cornipedem in gyros , saxoque exasperat ensem.
Nec vero muris , quibus est luctata vetustas , 20
Ferre morantur opem : subvectant saxa , cavasque
Retraçant turrets , edit quas longior ætas.
Hinc tela accipiunt arces ; ac robora portis ,
Et fidos certant obices arcessere filva :
Circumdant fossas. Haud segnis cuncta magister 25
Præcipitat timor , ac vastis trepidatur in arvis.
Deferuere larem : portant cervicibus ægras
Attoniti matres , ducentesque ultima fila
Grandævos rapuere senes : tum crine soluto
Ante agitur conjux : dextra lævaque trahuntur 30
Parvi , non æquo comitantes ordine , nati.
Sic vulgus traduntque metus , nec poscitur auctor.
At Patres (quanquam exterrent immania cœpta ,
Inque sinu bellum ; atque Alpes & pervia saxa
Decepere) tamen crudam contra aspera mentem 35
Et magnos tollunt animos. Juvat ire periclis
Ad decus , & dextra memorandum condere nomen ,
Quale dedit nunquam rebus Fortuna secundis.
Sed Libyæ ductor tuto fovet agmina vallo ,
Fessa gradum , multoque gelu torpentia nervos : 40
Solandique genus , lætis ostentat ad Urbem
Per campos superesse viam , Romamque sub ictu.
At non & rerum curas consultaque belli
Stare probat , solusque nequit perferre quietem.
Armiferæ quondam prisca inter tempora gentes 45
Ausonium invasere latus , sedesque beatas ;
Et metui peperere manu. Mox impia bella
Tarpejus pater & capti sensere Quirites.

Hic dum sollicitat donis, & inania corda
 Ac fluxam morum gentem fovet, armaque jungit; 50
 Jam Consul, volucris pervectus litora classe,
 Scipio Phocæicis sese referebat ab oris:
 Ingentesque duces, pelagi terræque laborem
 Diversum emensos, propiora pericula vallo
 Jungebant, magnæque aderant primordia cladis. 55
 Namque ut, collatis admoto Consule castris,
 Sustulerat Fortuna moras, signumque furoris
 Accensæ viso poscebant hoste cohortes:
 Debellata procul, quæcunque vocantur Hiberis,
 Ingenti Tyrius numerosa per agmina ductor 60
 Voce sonat, non Pyrenen Rhodanumve ferocem
 Jussa aspernatos, Rutulam fumasse Saguntum,
 Raptum per Celtas iter, &, qua ponere gressum
 Amphitryoniadæ fuerit labor, isse sub armis
 Pœnorum turmas, equitemque per ardua vectum 65
 Insultasse jugo, & fremuisse hinnitibus Alpes.
 Contra pulchra suos vocat ad discrimina Consul.
 Hostem, miles, habes fractum ambustumque nivosis
 Cautibus, atque ægre torpentia membra trahentem.
 En age, qui sacros montes, rupesque profundas 70
 Transiluit, discat, quanto stat celsius arce
 Herculeæ vallum; &, majus sit, scandere colles,
 An vestros rupisse globos. Det inania famæ:
 Dum magna fuso pugna, retroque ruenti,
 Qua ventum est, obstent Alpes. Super ardua ductum 75
 Huc egere Dei, Latios ut sanguine fines
 Imbueret, tellusque hostilis conderet ossa.
 Scire libet, nova nunc nobis atque altera bellum

Carthago, ane eadem mittat, quæ, merfa sub æquor,
 Ægates inter vasto jacet obruta ponto. 80
 Hæc ait; atque agmen Ticini flectit ad undas.
 Cæruleas Ticinus aquas, & stagna vadoso
 Perfpicuus servat turbari nescia fundo,
 Ac nitidum viridi lente trahit ane liquorem.
 Vix credas labi: ripis tam mitis opacis, 85
 Argutos inter volucrum certamine cantus,
 Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.
 Jamque sub extremum noctis fugientibus umbris
 Lux aderat, Somnusque suas confecerat horas.
 Explorare locos Consul, collisque propinqui 90
 Ingenium, & campis quæ sit natura, parabat.
 Par studium Poeno, fimilesque in pectore curæ.
 Ergo aderant, rapidis equitum comitantibus alis.
 Verum ubi commoto docuerunt pulvere nubes,
 Hostem ferre gradum; & propius propiusque sonoro 95
 Quadrupedum cornu tellus gemit; ac simul acer
 Vincentum lituos hinnitus sævit equorum:
 Arma, viri, rapite arma, viri; dux instat uterque.
 Ambobus velox virtus, geminusque cupido
 Laudis, & ad pugnas Martemque insania concors. 100
 Haud mora: jam tantum campi dirimebat ab ictu,
 Quantum impulsa valet comprehendere lancea nodo;
 Cum subitum liquida, non ullis nubibus, æthra
 Augurium mentes oculosque ad fidera vertit.
 Accipiter, medio tendens a limite Solis, 105
 Dilectas Veneri, notasque ab honore Diones,
 Turbabat violentus aves: atque unguibus idem,
 Idem nunc rostro, duris nunc ictibus alæ,

Ter quinas dederat sæva inter vulnera leto.
 Nec finis fatiasve , novi sed sanguinis ardor 110
 Gliscere ; & urgebat trepidam jam cæde priorum ,
 Incertamque fugæ , pluma labente , columbam :
 Donec Phœbeo veniens Jovis ales ab ortu
 In tenues tandem nubes dare terga coegit.
 Tum victrix lætos signa ad Romana volatus 115
 Convertit ; prolesque ducis qua parte decora
 Scipio quassabat puerilibus arma lacertis ,
 Clangorem bis terque dedit , rostroque coruscæ
 Præstringens conum galeæ , se reddidit astris.
 Exclamat Liger : (huic Superos sentire monentes 120
 Ars fuit , ac penna monstrare futura magistra :)
 Pœne , bis octonos Italis in finibus annos ,
 Audaci similis volucris , sectabere pubem
 Aufoniam , multamque feres cum sanguine prædam ;
 Sed compeſce minas : renuit tibi Daunia regna 125
 Armiger ecce Jovis. Noſco te , ſumme Deorum.
 Adſis o , firmesque tuæ , pater alitis omen.
 Nam tibi ſervantur (ni vano caſſa volatu
 Mentitur Superos præpes) poſtrema ſubactæ
 Fata , puer , Libyæ , & majus Carthagine nomen. 130
 Contra læta Bogus Tyrio canit omina regi ;
 Et fauſtum accipitrem , cæſasque in nube volucres
 Æneadis cladem , & Veneris portendere genti.
 Tum dictis comitem contorquet primus in hoſtes ,
 Ceu ſuadente Deo , & fatorum conſcius , haſtam. 135
 Illa volans patuli longe per inania campi
 Ictum perdiderat ſpatio , ni , fuſus habenas ,
 Dum primæ decus affectat decerpere pugnæ ,

Obvia quadrupedis præceps Catus ora tulisset.
 Sic elanguescens, ac jam casura, petitum 140
 Invenit vulnus, cædemque accepit ab hoste
 Cornus, & oblata stetit inter tempora frontis.
 Incurrunt acies, magnoque fragore per æquor
 Suspendunt cuncti frenis sublime reductos
 Cornipedes, ultroque ferunt. Erectus in auras 145
 It fonipes, rapidaque volans per aperta procella
 Tenuia vix summo vestigia pulvere signat.
 Bojorum ante alias Cryxo duce mobilis ala
 Arietat in primos, obicitque immania membra.
 Ipse, tumens atavis, Brenni se stirpe ferebat 150
 Cryxus, & in titulos Capitolia capta trahebat.
 Tarpejoque jugo demens & vertice sacro
 Penfantes aurum Celtas umbone gerebat.
 Colla viri fulvo radiabant lactea torque,
 Auro virgatæ vestes, inanicaque rigebant 155
 Ex auro, & simili vibrabat crista metallo.
 Sternitur impulsu vasto perculsa Camertum
 Prima phalanx; spissæque ruunt conferta per arma
 Undæ Bojorum: sociata examina densent
 Infandi Senones: collisæque quadrupedantum 160
 Pectoribus toto volvuntur corpora campo.
 Arva natant, altusque virum cruor, altus equorum
 Lubrica belligeræ sorbet vestigia turmæ.
 Seminecum letum peragit gravis ungula pulsu,
 Et circumvolitans tætros a sanguine rores 165
 Spargit humo, miserisque suo lavit arma cruore.
 Spicula prima, puer, tumidi, Tyrrhene, Pelori
 Purpureo moriens victricia sanguine tingis.

Silius Italicus.

F

Nam tibi, dum fimulas cornu, atque in proelia mentes
 Accendis, renovasque viros ad vulnera cantu, 170
 Hæsit barbaricum sub anhelō gutture telum;
 Et clausit raucum letali vulnere murmur.
 At sonus, extremo morientis fufus ab ore,
 Flexa pererravit mutis jam cornua labris.
 Cryxus Picentem, Laurumque, nec eminus ambo; 175
 Sed gladio Laurum: Picenti rasilis hasta,
 Ripis lecta Padi, letum tulit. Avia namque
 Dum petit, ac lævo meditatur fallere gyro,
 Hasta viri femur & pariter per anhela volantis
 Ilia sedit equi, & geminam dedit horrida mortem. 180
 Idem, sanguinea Venuli cervice revellens,
 Sternit præcipitem tepido te, Farfare, telo:
 Et te sub gelido nutritum, Tulle, Velino,
 Egregium Aufoniæ decus, ac memorabile nomen,
 Si dent fata moras, aut fervent fœdera Pœni. 185
 Tum Remulum, atque olim celeberrima nomina bello
 Tiburtes Magios, Hispellatemque Metaurum,
 Et Clanium, dubia meditatus cuspide vulnus.
 Nec locus est Tyriis belli pugnæve, sed omnem
 Celticus implevit campum furor: irrita nulli 190
 Spicula torquentur, statque omne in corpore ferrum.
 Hic inter trepidos immane Quirinius audens,
 Cui fugere ignotum, atque invicta mente placebat
 Rebus in adversis exceptum pectore letum,
 Cuspide flammæ equum, ac dispergit gæsa lacerto: 195
 Si referare viam, atque ad regem rumpere ferro
 Detur iter; certusque necis petit omnibus ausis,
 Quod nequeat sentire, decus. Cadit inguine foffo

Teutalus, & vasto quatitur sub pondere tellus.
 Occumbit Sarmens, flavam qui ponere victor
 Cæsariem crinemque tibi, Gradive, volebat
 Auro certantem, & rutilum sub vertice nodum.
 Sed Parcæ intonsa non exaudita voventem
 Ad manes traxere coma: per candida membra
 It fumans cruor, & tellus perfusa rubescit. 200
 At, non tardatus jaculo occurrente, Ligaunus
 Irruit, adversumque viro rotat obvius enses;
 Et ferit insurgens, humero qua brachia lenti
 Annectunt nervi, decisaque vulnere læva
 Laxatis paulum moribunda pependit habenis. 210
 Dumque micans tremulo conatu lora retentat,
 Flecentem affuetos imitatur nescia frenos.
 Demetit averfi Vogesus tum colla, jubaque
 Suspensam portans galeam, atque inclusa perempti
 Ora viri, patrio Divos clamore salutat. 215
 Dumque ea Gallorum populi dant funera campo,
 Accitas propere castris in prælia Consul
 Raptabat turmas, primusque ruebat in hostem,
 Candenti sublimis equo. Trahit undique lectum
 Divitis Aufoniæ juvenem, Marfosque, Coramque, 220
 Laurentumque decus, jaculatoremque Sabellum,
 Et Gradivicolam celfo de colle Tudertem,
 Indutosque simul gentilia lina Faliscos;
 Quosque sub Herculeis taciturno flumine muris
 Pomifera arva creant Anienicolæ Catilli; 225
 Quosque in prægelidis duratos Hernica rivis
 Mittebant saxa, & nebulosi rura Casini.
 Ibant in Martem terræ dominantis alumni,

Damnati Superis, nec jam reditura juvenus.
 Scipio, qua medius pugnae vorat agmina vertex, 230
 Infert cornipedem, atque, instinctus strage fuorum,
 Inferias caesis mactat Labarumque Padumque,
 Et Caunum, & multo vix fusum vulnere Breucum,
 Gorgoneoque Larum torquentem lumina vultu.
 Occidis & tristi, pugnax Lepontice, fato. 235
 Nam dum frena ferox objecto corpore prensat,
 Atque aequat celsus residentis Consulis ora
 Ipse pedes, frontem in mediam gravis incidit ensis;
 Et divisum humeris jacuit caput. At Batus, amens
 Qui luctatur equo, parmaque incurfibus obstat, 240
 Ictu quadrupedis fulva porrectus arena
 Elisa incussis amisit calcibus ora.
 Perfurit Aufonius turbata per aequora ductor,
 Ceu Geticus Boreas, totum cum sustulit imo
 Icarium fundo victor mare; navita vasto 245
 Jactatur sparsus, lacerata classe, profundo:
 Cunctaque canenti perfunditur aequore Cyclas.
 Cryxus, ut in tenui spes, exiguumque salutis
 [Jam videt esse suae, mortemque adstare propinquam,]
 Armata contemtu mentem necis: horrida barba 250
 Sanguinea rutilat spuma, rictusque furentis
 Albet, & affuso squalent a pulvere crines.
 Invadit Tarium, vicino Consule pugnas
 Miscentem, saevisque virum circumtonat armis.
 Volvitur ille solo: nam primum effundit in armos 255
 Fata extrema ferens abies, rapiturque pavore
 Tractus equi, vinctis connexa ad cingula membris.
 Longa cruor sparso linquit vestigia campo,

Et tremulos cuspis ductus in pulvere signat.
 Laudabat leti juvenem, egregiosque parabat 260
 Ulcisci Consul inanes, cum dira per auras
 Vox venit, & Cryxum ferri clamoribus audit,
 Haud notum vultu. Surgit violentior ira
 Comminus, atque oculos optato in corpore figit.
 Tum, stimulans grato plausæ cervicis honore, 265
 Cornipedem alloquitur: Vulgum Martemque minorem
 [Hactenus, & leto dedimus sine nomine gentem.]
 Mox, Gargane, vocant Superi ad majora. Videſne
 Quantus eat Cryxus? Jam nunc tibi præmia pono
 Illum, Sidonio fulgentem ardore, tapeta, 270
 Barbaricum decus; & fulvis donabere frenis.
 Sic fatus, magno Cryxum clamore ciebat
 In pugnam, ac vacuo poscebat prælia campo.
 Nec detrectantem par ira accenderat hostem.
 Ut jussæ cessere retro, spatiumque dederunt 275
 Hinc atque hinc alæ, & medio stetit æquore pugna:
 Quantus Phlegræis telluris alumnus in arvis,
 Movit signa Mimas, & cœlum exterruit armis;
 Tantus semiferò Cryxus sub pectore murmur
 Torquet, & horrifonis ululatibus erigit iras. 280
 Nemone incensæ captæque superfuit urbi,
 Ut tibi, quas Brenni populus ferremus in arma,
 Narraret, dextras? Disce en nunc, inquit: & una
 Contorquet nodis & obusto robore diram
 Vel portas quassare trabem. Sonat illa tremendum, 285
 Ac nimio jactu servasse improvida campi
 Distantis spatium, propiorem transvolat hostem.
 Cui Consul: Ferre hæc umbris proavoque memento.

Quam procul occumbas Tarpeja sede : tibi que
 Haud licitum sacri Capitolia cernere montis. 290
 Tum nodo cursuque levi simul adjuvat hastam ;
 Dignum mole viri nisus. Fugit illa per oras
 Multiplicis lini, subtexaque tegmina nervis,
 Atque altum tota metitur cuspide pectus.
 Procumbit lata porrectus in arva ruina, 295
 Et percussa gemit tellus ingentibus armis.
 Haud aliter, structo Tyrrhena ad litora saxo ;
 Pugnatura fretis subter cæcisque procellis,
 Pila, immane sonans, impingitur ardua ponto.
 Immugit Nereus, divisaque cærule pulsu 300
 Illisum accipiunt irata sub æquora montem.
 Ductore amisso pedibus se credere Celtæ :
 Una spes anima tantusque pependerit ardor.
 Ac veluti summo venator densa Picano
 Cum lustra exagitat, spissisque cubilibus atram 305
 Immittit passim dumosa per invia pestem :
 Dum tacitas vires & flammam colligit ignis,
 Nigranti piceus sensim caligine vertex
 Volvitur, & pingui contorquet nubila fumo ;
 Mox subita in tanto lucent incendia monte. 310
 Fit sonitus : fugere feræ, fugere volucres ;
 Atque ima longe trepidant in valle juvencæ.
 At Mago, ut vertisse globos, primumque laborem ;
 Qui solus genti est, cassum videt, arma suorum
 Ac patrium in pugnas equitem vocat. Undique nadi 315
 Affiliunt frenis, infrenatique manipuli.
 Nunc Itali in tergum versis referuntur habenis ;
 Nunc rursus Tyrias retro pavor avehit alas :

Aut illi dextros lunatis flexibus orbes ;
 Aut illi lævos finiunt in cornua gyros : 320
 Texunt alterno glomerata volumina cursu ,
 Atque eadem refuga cedentes arte resolvunt.
 Hac pontum vice , ubi exercet discordia ventos ;
 Fert Boreas , Eurufque refert : molemque profundi ,
 Nunc huc alterno , nunc illuc , flamine gestant. 325
 Advolat aurato præfulgens murice ductor
 Sidonius , circaque Metus , Terrorque , Furorque.
 Isque ubi Callaïci radiantem tegminis orbem
 Extulit , & magno percussit lumine campos ,
 Spes virtusque cadunt , trepidaque a mente recedit 330
 Vertere terga pudor : nec leti cura decori ,
 Sed fugere infixum est , terræque optantur hiatus.
 Sic , ubi Caucafiis tigris se protulit antris ,
 Linquuntur campi , & tutas petit omne latebras
 Turbatum infano vultu pecus : illa pererrat 335
 Desertas victrix valles : jamque ora reducto
 Paulatim nudat rictu , ut præsentia mandens
 Corpora , & immani stragem meditatur hiatu.
 Non illum Metabus , non illum celsior Ufens
 Evasere tamen ; quamvis hic alite planta , 340
 Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
 Nam Metabum ad manes demisit cuspide fulgens
 Fraxinus , Ufentem collapsum poplite cæso
 Ensis obit , laudemque pedum cum sanguine ademit.
 Jamque dedit leto Sthenium , Laurumque , domoque 345
 Collinum gelida , vitreo quem Fucinus antro
 Nutrierat , dederatque lacum transire nando.
 Fit socius leti conjecta Mafficus hasta ,

Vitiferi sacro generatus vertice montis ,
 Et Liris nutritus aquis , qui fonte quieto 350
 Diffimulat cursum , ac , nullo mutabilis imbri ;
 Perstringit tacitas gemmanti gurgite ripas.
 Exoritur rabies cædum , ac vix tela furori
 Sufficiunt , teritur junctis umbonibus umbo ,
 Pesque pedem premit , & nutantes casside cristæ 355
 Hostilem tremulo pulsant conamine frontem.
 Tergemini primam ante aciem fera prælia fratres
 Miscébant , quos Ledæo Sidonia Barce
 Xanthippo felix uteri inter bella creatar.
 Res Grajæ , ductorque parens , ac nobile Amyclæ 360
 Nomen , & injectus Spartanis colla catenis
 Regulus inflabant veteri præcordia fama :
 Marte probare genus , factisque Lacona parentem
 Ardebant , gelidosque dehinc invisere montes
 Taygeta , & tandem bellis innare subactis 365
 Eurotan patrium , ritusque videre Lycurgi.
 Sed Spartam penetrare Deus , fratresque negarunt
 Aufonii , totidem numero ; quos miserat altis
 Egeriæ genitos immitis Aricia lucis ,
 Ætatis mentisque pares : at non dabat ultra 670
 Cloto dura lacus aramque videre Dianæ.
 Namque ut in adversos , impacti turbine pugnae ,
 Eumachus & Critias & lætus nomine patris
 Xanthippus junxere gradus , ceu bella leones
 Inter se furibunda movent , & murmure anhelò 375
 Squalentes campos & longa mapalia complent :
 Omnis in occultas rupes atque avia pernix
 Maurus saxa fugit , conjuxque Libyssa profuso ,

Vagitum cohibens, suspendit ab ubere natos;
 Illi dira fremunt, perfractaque in ore cruento 380
 Ossa sonant, pugnantque feris sub dentibus artus.
 Haud secus Egeriæ pubes, hinc Virbius acer,
 Hinc Capys, affiliunt, paribusque Albanus in armis.
 Subfidens paulum perossa proruit alvo
 Albanum Critias; (ast illi cuncta repente 385
 Implerunt clypeum miserando viscera lapsu)
 Eumachus inde Capyn: sed tota mole tenebat
 Ceu fixum membris tegimen; tamen improbus ensis
 Annexam parmæ decedit vulnere lævam,
 Inque suo pressa est non reddens tegmina nisu 390
 Infelix manus, atque hæsit labentibus armis.
 Ultima restabat fufis jam palma duobus
 Virbius. Huic trepidos simulanti ducere gressus
 Xanthippus gladio, rigida cadit Eumachus hasta,
 Et tandem æquatæ geminato funere pugnæ. 395
 Inde alterna viris transegit pectora mucro,
 Inque vicem erepta posuerunt prælia vita.
 Felices leti, pietas quos addidit umbris!
 Optabunt similes venientia secula fratres,
 Æternumque decus memori celebrabitur ævo: 400
 Si modo ferre diem, ferosque videre nepotes
 Carmina nostra valent, nec famam invidit Apollo.
 At Consul toto palantes æquore turmas
 Voce tenet, dum voce viget: Quo signa refertis?
 Quis vos, heu! vobis pavor abstulit? Horrida primi 405
 Si fors visa loci, pugnæque læeffere frontem;
 Post me stete viri, & pulsa formidine tantum
 Aspicite. Has dextras capti genuere parentes.

Quo fugitis? Quæ spes victis? Alpeſne petemus?
 Ipſam turrigero portantem vertice muros 410
 Credite ſummiſſas Romam nunc tendere palmas.
 Natorum paſſim raptus, cædemque parentum,
 Veſtalesque focos exſtingui ſanguine cerno.
 Hoc arcete nefas. Poſtquam inter talia crebro
 Clamore obtuſæ crasſoque a pulvere fauces, 415
 Hinc læva frenos, hinc dextra corripit arma;
 Et latum obſectat pectus, ſtriſtumque minatur
 Nunc ſibi, nunc trepidis, ni reſtent, comminus enſem.
 Quas acies alto genitor dum ſpectat Olympo,
 Conſulis egregii movere pericula mentem. 420
 Gradivum vocat, & patrio ſic ore profatur:
 Magnanimi me, nate, viri, ni bella capeſſis,
 Haud dubie extremus terret labor: eripe pugnæ
 Ardentem; oblitumque ſui dulcedine cædum
 Siſte ducem Libyæ. Nam plus petit improbus uno 425
 Conſulis exitio, tota quam ſtrage cadentum:
 Præterea (cernis) teneræ qui prælia dextræ
 Jam credit puer, atque annos transcendere factis
 Molitur, longumque putat pubeſcere bello:
 Te duce primitias pugnæ, te magna magiſtro 430
 Audeat, & primum hoc vincat, ſervasſe parentem.
 Hæc rerum fator. At Mavors in prælia curruſ.
 Odryſia tellure vocat: tum fulminis atri
 Spargentem flammas clipeum, galeamque Deorum
 Haud ulli facilem, multoque labore Cyclopum 435
 Sudatum thoraca capit, quaſſatque per auras
 Titanum bello fatiatam ſanguinis haſtam,
 Atque implet curſu campos. Exercitus una

Irarum, Eumenidesque fraul, letique cruenti
 Innumeræ facies, frenisque operata regendis 440
 Quadrijugos atro stimulat Bellona flagello.
 Fertur ab immenso tempestas horrida cœlo,
 Nigrantisque globos & turbida nubila torquens
 Involvit terras: quatitur Saturnia fedes
 Ingressu tremefacta Dei, ripasque relinquit, 445
 Audito curru, fontique relabitur amnis.
 Ductorem Aufonium telis Garamantica pubes
 Cinxerat, & Tyrio regi nova dona parabat,
 Armorum spodium, & rorantia Consulis ora.
 Stabat Fortunæ non cedere certus, & acri 450
 Mole retorquebat, crudescens cœdibus, hastas.
 Jamque suo, jamque hostili perfusa cruore
 Membra madent: cecidere jubæ; gyroque per orbem
 Arrato, Garamas jaculis propioribus inflat,
 Et librat sæva conjectum cuspide ferrum. 455
 Hic puer ut patrio defixum corpore telum
 Conspexit, maduere genæ, subitoque trementem
 Corripuit pallor, gemitumque ad sidera rupit.
 Bis conatus erat præcurrere fata parentis,
 Conversa in semet dextra: bis transtulit iras 460
 In Pœnos Mavors. Fertur per tela, per hostes
 Intrepidus puer, & Gradivum passibus æquat.
 Continuo cessere globi, latusque repente
 Apparet campo limes. Metit agmina testus
 Cœlesti clipeo, & sternit super arma jacentum 465
 Corporaque auctorem teli, multasque paternos
 Ante oculos animas, optata piacula, mactat.
 Tunc, rapta propere duris ex ossibus hasta,

Innixum cervice ferens humeroque parentem,
 Emicat. Attonitæ tanta ad spectacula turmæ 470
 Tela tenent: ceditque loco Libys asper, & omnis
 Late cedit Hiber: pietasque insignis & ætas
 Belligeris fecit miranda silentia campis.
 Tum celso e curru Mavors, Carthaginis arces
 Exscindes, inquit, Tyriosque ad foedera coges. 475
 Nulla tamen longo tanta exorietur in ævo
 Lux tibi, care puer. Maeste, o maeste indole sacra,
 Vera Jovis proles: & adhuc majora supersunt:
 Sed nequeunt meliora dari. Tum nubilâ Mavors
 Ætheraque, emenso terras jam sole, capeffit; 480
 Et fessas acies castris clausere tenebræ.
 Condebat noctem devexo Cynthia curru,
 Fraternali afflata rotis, & ab æquore Eoo
 Surgebant rosæ media inter cærulea flammæ.
 At Consul tristis, campos Pœnisque secundam 485
 Planitiem metuens, Trebiam collesque petebat.
 Jamque dies rapti cursu navoque labore,
 Et medio abruptus fluitabat in amne solutis
 Pons vinculis, qui Dardanium transvexerat agmen;
 Eridani rapidas aderat cum Pœnus ad undas. 490
 Dumque vada & molles aditus, per devia flexo
 Circuitu, petit, & stagni languentia quærit,
 Interdum rapta vicinis saltibus alno
 Flumineam textit, qua transvehat agmina, classem:
 Ecce aderat, Trebiæque simul vicina tenebat, 495
 Trinacrio accitus per cærulea longa Peloro,
 Gracchorum proles, Consul. Gens inclita magno
 Atque animosa viro, multusque in imagine claris

Præfulgebat avus titulis bellique domique.
 Nec Pœni, positis trans amnem in gramine castris, 500
 Deerant: namque animos stimulabant prospera rerum,
 Increpitansque super ductor: Quis tertius Urbi
 Jam superest Consul? Quænam altera restat in armis
 Sicania? En omnes Latiae, Daunique nepotum
 Convenere manus. Feriant nunc foedera mecum 505
 Ductores Italum, ac leges & pacta reposcant.
 At tu, donata tela inter Martia luce,
 Infelix animæ, sic, sic vivaſque, tuoque
 Des iterum hanc laudem nato: nec sine sub ævi
 Oppetere in bello detur, cum fata vocabunt. 510
 Pugnantes cecidisse meum est. Hæc personat ardens.
 Inde levi jaculo, Massylumque impiger alis
 Castra sub ipsa datis irritat, & elicit hostem.
 Nec Latius vallo miles debere salutem
 Fas putat, aut clausas pulsari cuspide portas. 515
 Erumpunt, cunctisque prior volat aggere aperto
 Degener haud Gracchis Consul. Quatit aura comantes
 Cassidis Auruncæ cristas, humeroque refulget
 Sanguinei patrium saguli decus. Agmina magno
 Respectans clamore vocat; quaque obvia densos 520
 Artat turba globos, rumpens iter æquore fertur.
 Ut torrens celsi præceps e vertice Pindi
 Cum sonitu ruit in campos, magnoque fragore
 Avulsum montis volvit latus: obvia passim
 Armenta, immanesque feræ, silvæque trahuntur. 525
 Spumea saxosis clamat convallibus unda.
 Non, mihi Mæoniæ redeat si gloria linguæ,
 Centenasque pater det Phœbus fundere voces,

Tot cædes proferre queam , quot dextera magni
 Consulis , aut contra Tyriæ furor edidit iræ. 530
 Murranum ductor Libyæ , ductorque Phalantum
 Aufonius , gnaros belli , veteresque laborum ,
 Alter in alterius fuderunt comminus ore.
 Monte procelloso Murranum miserat Anxur ,
 Tritonis niveo te sacra , Phalante , profundo. 535
 Ut primum insigni fulsit velamine Consul ,
 Quæquam orbis partem visus , unoque Cupencus
 Lumine sufficiens bellis , citat improbus hastam ,
 Et summæ figit tremebundam margine parmæ.
 Cui Consul, namque ira coquit : Pone, improbe, quidquid 540
 Restat in ore fero , & truncata fronte relucet.
 Sic ait , intorquens directo turbine robur ,
 Et dirum tota tramittit cuspide lumen.
 Nec levior dextra generatus Hamilcare sævit.
 Huic cadit infelix niveis Varenus in armis. 545
 Mevanas Varenus , arat cui divitis uber
 Campi Fulginia , & patulis Clitumnus in arvis
 Candentes gelido perfundit flumine tauros.
 Sed tristes Superi , atque ingrata maxima cura
 Victima Tarpejo frustra nutrita Tonanti. 550
 Instat Hiber levis , & levior discurrere Maurus.
 Hinc pila , hinc Libycæ certant subtexere cornus
 Densa nube polam : quantumque interjacet æqui
 Ad ripas campi , tantum vibrantia conduit
 Tela : nec artatis locus est in morte cadendi. 555
 Alius , Argyripa Daunique profectus ab arvis
 Venator , rudibus jaculis & Iapyge campum
 Perfultabat equo , mediosque inuestus in hostes

Appula non vana torquebat spicula dextra.
 Huic horret thorax Samnitis pellibus ursæ, 560
 Et galea annosi vallatur dentibus apri.
 Verum ubi turbantem, solo ceu lustra pererret.
 In nemore, aut agitet Gargano terga ferarum,
 Hinc Mago, hinc lævus pariter videre Maharbal,
 Ut subigente fame diversis rupibus urfi 565
 Invadunt trepidum gemina inter prælia taurum,
 Nec partem prædæ patitur furor. Haud secus acer
 Hinc atque hinc jaculo devolvitur Allius acto.
 It fridens per utramque latus Maurusia taxus:
 Obvia tum medio sonuerunt spicula corde, 570
 Incertumque fuit, letum cui cederet hastæ.
 Et jam, dispersis Romana per agmina signis,
 Palantes agit, ad ripas (miserabile) Pœnus
 Impellens trepidos, fluvioque immergere certat.
 Tum Trebia infausto nova prælia gurgite fessis 575
 Inchoat, & precibus Junonis suscitât undas.
 Haurit subsidens fugientum corpora tellus,
 Infidaque soli frustrata voragine sorbet:
 Nec niti, lentoque datur convellere limo
 Merfa pedum penitus vestigia: labe tenaci 580
 Hærent devincti gressus, resolutaque ripa
 Implicat, aut cæca prosternit fraude paladis.
 Jamque alius super atque alius per lubrica surgens,
 Dum sibi quisque viam per inextricabile litus
 Præripit, & putri luctatur cespite, lapsi 585
 Occumbunt, seseque sua pressere ruina.
 Ille, celer nandi, jam jamque apprehendere tuta
 Dum parat, & celso connisus corpore prensat

Gramina summa manu, liquidisque emergit ab undis;
 Contorta ripæ pendens affigitur hasta. 590
 Hic hostem, orbatus telo, complectitur ulnis,
 Luctantemque vado permixta morte coercet.
 Mille simul leti facies. Ligus occidit arvis;
 Sed projecta viri lymphis fluvialibus ora
 Sanguineum hauserunt longis singultibus amnem. 595
 Enabat tandem medio vix gurgite pulcher
 Irpinus, fociumque manus clamore vocabat:
 Cum rapidis illatus aquis, & vulnere multo
 Impulit asper equus, fessumque sub æquora merfit.
 Accumulat clades subito conspecta per undas 600
 Vis elephantorum turrato concita dorso.
 Namque vadis præceps rapitur, ceu proruta cautes
 Avulsi montis, Trebiamque insueta timentem
 Præ se pectore agit, spumantique incubat alveo.
 Explorant adversa viros, perque aspera duro 605
 Nititur ad laudem virtus interrita clivo.
 Namque inhonoratam Fibrenus perdere mortem,
 Et famæ nudam impatiens, Spectabimur, inquit,
 Nec, Fortuna, meum condes sub gurgite letum.
 Experiar, sitne in terris, domitare quod ensis 610
 Non queat Aufonius, Tyrrheneve permeet hasta.
 Tum jacet assurgens, dextroque in lumine fistit
 Spicula sæva feræ, telumque in vulnere linquit.
 Stridore horrifono penetrantem cuspidis ictum
 Belua prosequitur, laceramque cruore profuso 615
 Attollit frontem, ac lapso dat terga magistro.
 Tum vero invadunt jaculis crebraque sagitta,
 Ausi jam sperare necem, immentosque per armos

Et laterum extentus venit atra cuspide vulnus.
 Stat multa in tergo & nigranti lancea dorso , 620
 Ac silvam ingentem , concusso corpore , vibrat.
 Donec , consumtis longo certamine telis ,
 Concidit , & clausit magna vada pressa ruina.
 Ecce per adversum , quanquam tardata morantur
 Vulnere membra virum , subit implacabilis amnem 625
 Scipio , & innumeris infestat cædibus hostem.
 Corporibus , clypeisque simul , galeisque cadentum
 Contegitur Trebia , & vix cernere linquitur undas.
 Mazæus jaculo , Gestar prosternitur ense :
 Tum Pelopeus avis Cyrenes incola Telgon. 630
 Huic torquet rapido correptum e gurgite pilum ;
 Et , quantum longo ferri tenuata rigore
 Procedit cuspis , per hiantia tranfigit ora.
 Pulsati ligno sonuere in vulnere dentes.
 Nec leto quæsitæ quies. Turgentia membra 635
 Eridano Trebia , Eridanus dedit æquoris undis.
 Tu quoque , Thapse , cadis , tumulo post fata negato.
 Quid domus Hesperidum , aut luci juvere Dearum ,
 Fulvos aurifera servantes arbore ramos ?
 Intumuit Trebia , & stagnis se sustulit inis : 640
 Jamque ferox totum propellit gurgite fontem ,
 Atque omnes torquet vires. Furit unda sonoris
 Vorticibus ; sequiturque novus cum murmure torrens.
 Sensit , & accensa ductor violentius ira ,
 Magnas , o Trebia , & meritas mihi , perfide , poenas 645
 Exsolves , inquit. Lacerum per Gallica rivis
 Dispergam rura , atque amnis tibi nomina demam :
 Quoque aperis te fonte , premam : nec tangere ripas ,

Silius Italicus.

G

Illabique Pado dabitur. Quænam ista repente
 Sidonium, infelix, rabies te reddidit amnem? 650
 Talia jactantem confurgens agger aquarum
 Impulit, atque humeros curvato gurgite preffit.
 Arduus adversa mele incurrentibus undis
 Stât ductor, clypeoque ruentem sustinet amnem.
 Nec non a tergo fluctus stridente procella 655
 Spumeus irrorat summas aspergine cristas.
 Ire vadis, stabilemque vetat defigere gressum
 Subducta tellure Deus: percussaque longe
 Raucum saxa fonant; undæque ad bella parentis
 Excitæ pugnant, & ripas perdidit amnis. 660
 Tum madidos crines, & glauca fronde revinctum
 Attollit cum voce caput. Pœnasne superbas
 Insuper, & nomen Trebiæ delere minaris,
 O regnis inimice meis? Quot corpora porto
 Dextra fusa tua! Clypeis galeisque virorum, 665
 Quos mactas, artatus iter cursumque reliqui.
 Cæde (vides) stagna alta rubent, retroque feruntur.
 Adde modum dextræ, aut campis incumbere propinquis.
 Hæc, Venere adjuncta, tumulo spectabat ab alto
 Mulciber, obscuræ tectus caligine nubis. 670
 Ingravat ad cœlum sublatis Scipio palmis:
 Dî patrii, quorum auspiciis stat Dardana Roma,
 Talin' me leto tanta inter prælia nuper
 Servastis? Fortune animam hanc excindere dextra
 Indignum est visum? Redde o me, nate, periclis; 675
 Redde hosti. Liceat bellanti arcessere mortem,
 Quam patriæ fratricque probem. Tum percita dictis
 Ingemuit Venus, & rapidas direxit in amnem

Conjugis invicti vires. Agit undique flammam
 Dispersus ripis ignis, multosque per annos 680
 Nutritas fluvio populatur fervidus umbras.
 Uritur omne nemus: lucosque effusus in altos
 Immissis crepitat victor Vulcanus habenis.
 Jamque ambusta comas abies, jam pinus, & alni:
 Jam, solo restans trunco, dimisit in altum 685
 Populus assuetas ramis habitare volucres.
 Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos
 Absorbet latices, sævoque urgente vapore
 Siccus inarescit ripis cruor. Horrida late
 Scinditur in rimas, & hiatu rupta dehiscit 690
 Tellus, ac stagnis altæ sedere favillæ.
 Miratur pater æternos cessare repente
 Eridanus cursus: Nympharumque intima mæstus
 Implevit chorus attonitis ululatibus antra.
 Ter caput ambustum conantem attollere jacta 695
 Lampade Vulcanus merfit fumantibus undis:
 Ter correpta Dei crines nudavit arundo.
 Tum demum admiffæ vires, & voce precantis,
 Orantique datum ripas servare priores:
 Ac tandem a Trebia revocavit Scipio fessas 700
 Munitum in collem, Graccho comitante, cohortes.
 At Pœnus, multo fluvium veneratus honore,
 Gramineas undis statuit socialibus aras;
 Nescius heu! quanto Superi majora moverent,
 Et quos Aufoniæ luctus, Thrasymene, parares. 705
 Rôjorum nuper populos turbaverat armis
 Flaminius, facilisque viro tum gloria belli,
 Corde levem atque astus inopem contunderè gentem.

Sed labor haud idem Tyrio certasse tyranno.
 Hunc, lævis Urbi genitum ad fatalia damna 710
 Ominibus, parat imperio Saturnia fesso
 Ductorem, dignumque virum veniente ruina.
 Inde ubi prima dies juris, clavumque regendæ
 Invasit patriæ, ac sub nutu castra fuere,
 Ut pelagi rudis, & pontum tractare per artem 715
 Nescius, accepit miseræ si jura carinæ,
 Ventorum tenet ipse vicem, cunctisque procellis
 Dat jactare rarem. Fertur vaga gurgite puppis
 Ipfius in scopulos dextra impellente magistri.
 Ergo agitur raptis præceps exercitus armis 720
 Lydorum in populos, sedemque ab origine prisce
 Sacratam Corythi, junctosque a sanguine avorum
 Mæonios Italis permixta stirpe colonos.
 Nec regem Afrorum noscenda ad cœpta moratur
 Laude super tanta monitor Deus. Omnia somni 725
 Condiderant, ægrisque dabant obliviam curis;
 Cum Juno, in stagni numen conversa propinqui,
 Et madidæ frontis crines circumdata fronde
 Populea, stimulat subitis præcordia curis,
 [Ac rumpit ducis haud spernenda voce quietem.] 730
 O felix famæ, & Latio lacrimabile nomen
 Hannibal, Ausonia si te Fortuna creasset,
 Ad magnos venture Deos! Cur fata tenemus?
 Pelle moras. Brevis est magni Fortuna favoris.
 Quantum vovisti, cum Dardana bella parenti 735
 Jurares, fluet Ausonio tibi corpore tantum
 Sanguinis, & patrias satiabis cædibus umbras.
 Nobis persolves meritos securus honores.

Namque ego sum, celsis quem cinctum montibus ambit
 Tmolo missa manus, stagnis Thrasymenus opacis. 740
 His agitur monitis, & lætam numine pubem
 Protinus aerii præceps rapit aggere montis.
 Horrebat glacie saxa inter lubrica, summo
 Piniferum cœlo miscens caput, Apenninus.
 Condiderat nix alta trabes, & vertice celsò 745
 Canus apex structa surgebat ad astra pruina.
 Ire jubet. Prior exstingui labique videtur
 Gloria, post Alpes si stetur montibus ullis.
 Scandunt prærupti nimbose cacumina saxi,
 [Nec superasse jugum finit mulcetque laborem.] 750
 Plana natant, putrique gelu liquentibus undis
 Invia limosa restagnant arva palude.
 Jamque ducis nudus tanta inter inhospita vertex
 Sævitia quatitur cœli, manante per ora
 Perque genas oculo. Facilis sprevisse medentes; 755
 Optatum bene credit emi quocunque periclo
 Bellandi tempus. Non frontis parcat honori,
 Dum ne perdat iter: non cetera membra moratur
 In pretium belli dare, si victoria poscat:
 Satque putat lucis, Capitolia cernere victor 760
 Qua queat, atque Italum feriat qua cominus hostem.
 Talia perpeffi tandem inter sæva locorum
 Optatos venere lacus; ubi deinde per arma
 Sumeret amissi numerosa piacula visus.
 Ecce autem Patres aderant Carthagine missi, 765
 (Causa viæ non parva viris) nec læta ferebant.
 Mos fuit in populis, quos condidit advena Dido;
 Poscere cæde Deos veniam, ac flagrantibus aris.

(Infandum dictu!) parvos imponere natos.
 Urna reducebat miserandos annua casus, 770
 Sacra Thoantæ ritusque imitata Dianæ.
 Cui fato fortique Deum de more petebat
 Hannibalis prolem discors antiquitus Hannon.
 Sed propior metus armari ductoris ab ira,
 Et magna ante oculos stabat genitoris imago. 775
 Asperat hæc fœdata genas, lacerataque crines,
 Atque urbem complet mæsti clamoris, Imilce.
 Edonis ut Pangæa super trieteride mota
 It juga, & inclusum suspirat pectore Bacchum.
 Ergo inter Tyrias, facibus ceu subdita, matres 780
 Clamat, Io conjux, quocunque in cardine mundi
 Bella moves, huc signa refer. Violentior hic est,
 Hic hostis propior. Tu nunc fortasse sub ipsis
 Urbis Dardaniæ muris vibrantia tela
 Excipis intrepidus clypeo, sævamque coruscans 785
 Lampada Tarpejis infers incendia tectis.
 Interea tibi prima domus atque unica proles
 Heu! gremio in patriæ Stygias raptatur ad aras.
 I nunc, Aufonios ferro populare penates,
 Et veritas molire vias. I, pacta resigna, 790
 Per cunctos jurata Deos. Sic præmia reddit
 Carthago, & tales jam nunc tibi solvit honores.
 Quæ porro hæc pietas, delubra aspergere tabo?
 Heu primæ scelerum causæ mortalibus ægris,
 Naturam nescire Deum! Justa ite precati 795
 Ture pio, cædumque feros avertite ritus.
 Mite & cognatum est homini Deus. Hactenus, oro,
 Sit satis ante aras cæfos vidisse juvencos:

Aut si, velle nefas Superos, fixumque sedetque,
 Me, me, quæ genui, vestris absumite votis. 800
 Cur spoliare juvat Libycas hac indole terras?
 An flendæ magis Ægates, & merfa profundo
 Punica regna forent, olim si forte cruenta
 Effet tanta mei virtus prærepta mariti?
 Hæc, dubios vario Divûmque hominumque timore; 805
 Ad tanta illexere Patres; ipsique relictum,
 Abnueret sortem, an Superûm pareret honori.
 Tum vero trepidare metu vix compos Imilce,
 Magnanimi metuens immitia corda mariti.
 His avidè auditis, ductor sic deinde profatur: 810
 Quid tibi pro tanto non impar munere solvat
 Hannibal æquatus Superis? Quæ præmia digna
 Inveniam, Carthago parens? Noctemque diemque
 Arma feram: templisque tuis hinc plurima faxo
 Hostia ab Ausonio veniat generosa Quirino. 815
 At puer armorum & belli servabitur heres.
 Spes, o nate, meæ, Tyriarumque unica rerum;
 Hesperia minitante, salus, terraque fretoque
 Certare Æneadis, dum stabit vita, memento.
 Perge, patent Alpes; nostroque incumbere labori. 820
 Vos quoque, Di patrii, quorum delubra piantur
 Cædibus, atque coli gaudent formidine matrum,
 Huc lætos vultus totalque advertite mentes.
 Namque paro sacra, & majores molior aras.
 Tu, Mago, adversi confide in vertice montis. 825
 Tu lævos propior colles accede, Choaspe.

Ad claustra & fauces ducat per opaca Sychæus.

Ast ego te, Thrasymene, vago cum milite præcept
Lustrabo, & Superis quæram libamina belli.

Namque haud parva Deus promissis spondet apertis, 830
Quæ spectata, viri, patriam referatis in urbem.

C. SILII ITALICI
 PUNICORUM
 LIBER V.

CEPERAT Etruscos occulto milite colles
 Sidonius ductor, perque alta silentia noctis
 Silvarum anfractus cæcis infiderat armis.
 At parte e læva, restagnans gurgite vasto,
 Effigiem in pelagi lacus humectabat inertis, 5
 Et late multo foedabat proxima limo :
 Quæ vada, Faunigenæ regnata antiquitus Auno ;
 Nunc volvente die Thrasymeni nomina servant.
 Lydius huic genitor, Tmoli decus, æquore longo
 Mæoniam quondam in Latias advexerat oras 10
 Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris :
 Hæcque insueta tubæ monstravit murmura primus
 Gentibus, & bellis ignava silentia rupit.
 Nec modicus voti natum ad majora fovebat.
 Verum ardens puero, castumque exuta pudorem, 15
 (Nam forma certare Deis Thrasymene valeres)
 Litore correptum stagnis demisit Agylle,
 Flore capi juvenum primævo lubrica mentem

Nympha, nec Idalia lenta incaluisse sagitta.
 Solatæ viridi penitus fovere sub antro 20
 Naides amplexus undosaque regna trementem.
 Hinc dotale lacus nomen, lateque Hymenæo
 Conscia lascivo Thrasymenus dicitur unda.
 Et jam curriculo nigram nox roscaida metam
 Stringebat, nec se thalamis Tithonia conjux 25
 Protulerat, stabatque nitens in limine primo;
 Cum minus abnuerit noctem defuisse viator,
 Quam cœpisse diem: Consul carpebat iniquas,
 Prægrediens signa ipsa, vias, omnisque ruebat
 Mixtus eques; nec discretis levia arma manipulis, 30
 Infertique globo pedites, & inutile Marti
 Lixarum vulgus, præfago cuncta tumultu
 Implere, ac pugnam fugientium more petebant.
 Tum super ipse lacus, densam caligine cæca
 Exhalans nebulam, late corruperat omnem 35
 Prospectum miseris, atque atræ noctis amictu
 Squalebat pressum picea inter nubila cœlum.
 Nec Pœnum liquere doli. Sedet ense reposito
 Abditus, & nullis properantem occurribus arcet.
 Ire datur; longeque patet, ceu pace quieta, 40
 Incustoditum, mox irremeabile, litus.
 Namque sub angustas artato limite fauces
 In fraudem ducebat iter, geminumque receptis
 Exitium, hinc rupes, hinc undæ claustra premebant.
 At cura umbroso servabat vertice montis 45
 Hostilem ingressum, refugos habitura sub ictu.
 Haud secus ac vitreas follers piscator ad undas,
 Ore levem patulo texens de vimine nassam,

Cautius interiora ligat , mediamque per alvum ,
 Sensim fastigans , compressa cacumina nectit ; 50
 Ac fraude artati remeare foraminis arcet
 Introitu facilem , quem traxit ab æquore , piscem.
 Ocius interea propelli signa jubebat
 Excussus Consul fatorum turbine mentem :
 Donec flammiferum tollentes æquore currum 55
 Solis equi sparsere diem. Jamque , orbe renato ,
 Diluerat nebulas Titan , sensimque fluebat
 Caligo in terras nitido resoluta sereno.
 Tunc ales , priscum populis de more Latinis
 Auspicium , cum bella patant , mentesque Deorum 60
 Explorant super eventu , ceu præscia luctus ,
 Damnavit vesci , planctuque alimenta refugit.
 Nec rauco taurus cessavit flebile ad aras
 Immugire sono , pressamque ad colla bipennem
 Incerta cervice ferens , altaria liquit. 65
 Signa etiam affusa certant dum vellere mole ,
 Tæter humo lacera nitentum erupit in ora
 Exultans cruor , & cædis documenta futuræ
 Ipsa parens miseris gremio dedit atra cruento :
 Ac super hæc Divûm genitor , terrasque fretumque 70
 Concutiens tonitru , Cyclopum rapta caminis
 Fulmina Tyrrenas Thrasymeni torfit in undas :
 Ictusque ætherea per stagna patentia flamma
 Fumavit lacus , atque arserunt fluctibus ignes.
 Heu vani monitus , frustra morantia Parcas 75
 Prodigia ! heu fatis Superi certasse minores !
 Atque hic , egregius linguæ , nomenque superbum ,
 Corvinus , Phœbea sedet cui casside fulva

Ostentans ales proavitæ insignia pugnae ,
 Plenus & ipse Deum , & socium terrente pavore ; 80
 Immiscet precibus monita , atque his vocibus infit.
 Iliacas per te flammæ , Tarpejaque faxa ,
 Per patrios , Consul , muros , suspenfaque nostræ
 Eventu pugnae natorum pignora , cedas
 Oramus Superis , tempusque ad proelia dextrum 85
 Opperiare. Dabunt idem camposque diemque
 Pugnandi : tantum , ne dedignare secundos
 Exspectare Deos. Cum fulserit hora , cruentam
 Quæ stragem Libyæ portet , tum signa sequentur
 Nulla vulsa manu , vesicique interritus ales 90
 Gaudebit , nullosque vomet pia terra cruores.
 An te præstantem belli fugit , improba quantum
 Hoc possit Fortuna loco ? Sēdet obvius hostis
 Adversa fronte ; at circa nemorosa minantur
 Insidias juga , nec læva stagnantibus undis 95
 Effugium patet , & tenui stant tramite fauces.
 Si certare dolis , & bellum ducere cordi est ,
 Interea rapidis aderit Servilius armis ,
 Cui par imperium , & vires legionibus æquæ.
 Bellandum est astu. Levior laus in duce dextræ. 100
 Talia Corvinus , primoresque addere passim
 Orantum verba , & divisus quisque timori
 Nunc Superos , ne Flaminio , nunc deinde precari
 Flaminium , ne Coelicolis contendere perfset.
 Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira , 105
 Auditoque furens , socias non defore vires :
 Siccine nos , inquit , Bojorum in bella ruentes
 Spectastis , cum tanta lues vulgusque tremendum

Ingrueret , rupesque iterum Tarpeja paveret ?
 Quas ego tunc animas dextra , quæ corpora fudi , 110
 Irata tellure fata , & vix vulnere vitam
 Reddentes uno ! Jacuere ingentia membra
 Per campos , magnisque premunt nunc ossibus arva.
 Scilicet has fera ad laudes Servilius arma
 Adjungat , nisi diviso vicisse triumpho 115
 Ut nequeam , & decoris contentus parte quiescam ?
 Quippe monent Superi. Similes ne fingite vobis ,
 Classica qui tremitis , Divos. Sat magnus in hostem
 Augur adest ensis ; pulchrumque & milite dignum
 Auspicium Latio , quod in armis dextera præstat. 120
 An , Corvine , sedet , clausum se Consul inerti
 Ut teneat vallo ? Pœnos nunc occupet altos
 Arretî muros , Corythi nunc diruat arcem ?
 Hinc Clusina petat ? postremo ad moenia Romæ
 Illæsus contendat iter ? Deforme sub armis 125
 Vana Superstitio est. Dea sola in pectore Virtus
 Bellantum viget. Umbrarum me noctibus atris
 Agmina circumstant , Trebæ qui gurgite , quique
 Eridani volvuntur aquis , inhumata juvenus.
 Nec mora. Jam medio cœtu signisque sub ipsis 130
 Postrema aptabat nulli exorabilis arma.
 Ære atque æquorei tergo flavente juvenci
 Cassis erat munita viro : cui vertice surgens
 Triplex crista jubar effundit crine Suëvo :
 Scylla super , fracti contorquens pondera remi , 135
 Instabat , sævosque canum pandebat hiatus :
 Nobile Gargeni spoliū , quod rege superbus
 Bojorum cæso capiti illacerabile victor

Apatat, pugnaſque decus portabat in omnes.
 Loricam induitur; tortos huic nexilis hamos 140
 Ferro ſquama rudi, permixtoque aſperat auro.
 Tum clypeum capit, aſperſum quem cædibus olim
 Celticus ornatat cruor, humentique ſub antro,
 Ceu fetum, lupa permulcens puerilia membra,
 Ingentem Affaraci cœlo nutribat alumnum. 145
 Hinc enſem lateri, dextræque accommodat haſtam.
 Stat ſonipes, vexatque ferox humentia frena,
 Caucaſiam inſtratus virgato corpore tigrim.
 Inde exceptus equo, qua dant anguſta viarum,
 Nunc hos, nunc illos adit, atque hortatibus implet. 150
 Veſtrum opus eſt, veſtrumque decus, ſuffixa per Urbem
 Pœni ferre ducis ſpectanda parentibus ora.
 Unum hoc pro cunctis ſat erit caput. Aſpera quiſque
 Hortamenta ſibi referat: Meus, heu! meus atris
 Ticini frater ripis jacet: at meus alta 155
 Metitur ſtagna Eridani ſine funere natus.
 Hæc ſibi quiſque: ſed eſt, veſtrum cui nulla doloris
 Privati rabies, is vero ingentia ſumat
 E medio, fodiant quæ magnas pectus in iras,
 Perfractas Alpes, paſſamque infanda Saguntum, 160
 Quosque nefas vetiti tranſcendere nomen Hiberi,
 Tangere jam Thybrim. Nam dum vos augur, & extis
 Quæſitæ fibræ, vanuſque moratur haruſpex,
 Solum jam ſupereſt, Tarpejo imponere caſtra.
 Turbidus hæc, viſoque artis in millibus atras 165
 Bellatore jubas aptante, Eſt, Orphite, munus;
 Eſt, ait, hoc certare tuum, quis opima volenti
 Dona Jovi portet feretro ſuſpenſa cruento.

Nam cur hæc alia pariatur gloria dextra?
 Hinc prævectus equo, postquam inter prælia notam 170
 Accepit vocem, Procul hinc te Martius, inquit,
 Murrane, ostendit clamor; videoque furentem
 Jam Tyria te cæde: venit laus quanta! sed, oro,
 Hæc angusta loci ferro patefacta relaxa.
 Tum Soracte satum, præstantem corpore & armis, 175
 Æquanum noscens, patrio cui ritus in arvo,
 Cum pius arcitenens accensis gaudet acervis,
 Extæ ter innocuos lætum portare per ignes,
 Sic in Apollinea semper vestigia pruna
 Inviolata teras, victorque vaporis ad aras 180
 Dona serenato referas sollemnia Phœbo:
 Concipe, ait, dignum factis, Æquane, furorem
 Vulneribusque tuis. Socio te cædis & iræ
 Non ego Marmaridum mediam penetrare phalangem,
 Cinyphiæque globos dubitarim irrumpere turmæ. 185
 Nec jam ultra monitus & verba morantia Martem
 Ferre valet, longo Æneadis quod flebitur ævo.
 Increpuere simul feralia classica signum;
 Ac tuba terrificis fregit stridoribus auras.
 Heu dolor, heu lacrimæ, nec tot post secula feræ! 190
 Horresco ut pendente malo, ceu ductor ad arma
 Exciret Tyrius: latebrosis collibus Astur,
 Et Libys, & torta Baliaris sævus habena,
 Erumpunt, multusque Maces, Garamasque, Nomasque:
 Tum, quo non alius venalem in prælia dextram 195
 Ocior attulerit, conductaque bella probarit,
 Cantaber, & galeæ contempto tegmine Vasco.
 Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, simulque

Confona vox urget , signum clamore vicissim ,
 Per colles Tyria circumfundente corona. 200
 Avertere Dei vultus , fatoque dederunt
 Majori non sponte locum : timet ipse tyranni
 Fortunam Libyci Mavors , disjectaque crinem
 Illacrimat Venus , & Delum pervectus Apollo
 Tristem mærenti solatur pectine luctum. 205
 Sola , Apennini residens in vertice , diras
 Exspectat cædes immiti pectore Juno.
 Primæ Picentum , rupto ceu turbine fusa
 Agmina & Hannibalem ruere ut videre , cohortes
 Invadunt ultro , & pœnas pro morte futura , 210
 Turbato victore , petunt accensa juvenus :
 Et , velut erepto metuendi libera cœlo ,
 Manibus ipsa suis præsumpta piacula mittit.
 Funditur unanimo nisu & concordibus ausis
 Pilorum in Pœnos nimbus , fixosque repulsi 215
 Submitunt clypeos curvato pondere teli.
 Acrius hoc rursus Libys , ut præsentia sævi
 Exstimulat ducis , hortantes se quisque vicissim
 Incumbunt , pressoque impellunt pectore pectus.
 Ipsa facem quatiens , ac flavam sanguine multo 220
 Sparsa comam , medias acies Bellona pererrat.
 Stridit Tartaræ nigro sub pectore Divæ
 Letiferum murmur , feralique horrida cantu
 Buccina lymphatas agit in certamina mentes.
 His iras adversa fovent , crudusque ruente 225
 Fortuna stimulus spem projecisse salutis :
 Hos dexter Deus , & læto Victoria vultu
 Arridens acuit , Martisque favore fruuntur.

Abreptus pulchro cædum Lateranus amore ,
 Dum sequitur dextram , in medios penetraverat hostes. 230
 Quem postquam florens æquali Lentulus ævo
 Conspexit , nimium pugnae , nimiumque cruoris ,
 Infestas inter non æquo Marte catervas
 Fata irritantem ; nisu se concitat acri ,
 Immitemque Bagam , qui jam vicina ferebat 235
 Vulnera pugnantis tergo , velocior hasta
 Occupat , & socium duris se casibus addit.
 Tunc alacres arma agglomerant , geminaque coruscæ
 Fronte micant , paribus fulgent capita ardua cristis.
 Actus in adversos casu (namque obvia ferre 240
 Arma quis auderet ? nisi quem Deus ima colentum
 Damnasset Stygiæ nocti) præfracta gerebat
 Syrticus excelsa decurrens robora monte ,
 Et , quatiens acer nodosi pondera rami ,
 Flagrabat geminae nequidquam cædis amore. 245
 Non hic Ægates infidaque litora nautis ,
 O juvenes , motumque novis sine Marte procellis
 Fortunam bello pelagus dabit : æquoris olim
 Victores , media sit qualis , discite , terra
 Bellator Libys , & meliori cedite regno. 250
 Ac simul infesto Lateranum vulnere truncæ
 Arboris urgebat , jungens convicia pugnae.
 Lentulus huic frendens ira : Thrasymenus in altos
 Ascendet citius colles , quam sanguine roret
 Iste pio ramus ? Subfidensque ilia nisu 255
 Conantis suspensa fodit. Tum fervidus atro
 Pulmone exundat per hiantia viscera sanguis.
 Nec minus accensis in mutua funera dextris

Silius Italicus.

H

Parte alia campi sævit furor. Altus Iertes
 Obtruncat Nerium, Rullo ditissimus agri 260
 Occumbis, generose Volunx, nec clausa repostis
 Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
 Præfulgens ebore, & possessa mapalia soli
 Profuerunt. Quid rapta juvant? Quid gentibus auri
 Nunquam extincta fitis? Modo quem Fortuna fovendo 265
 Congestis opibus donisque referfit opimis,
 Nudum Tartarea portabit navita cymba.
 Juxta bellator juvenilibus Appius ausis
 Pandebat campum cæde: atque, ubi plurima virtus,
 Nullique aspirare vigor, decus inde petebat. 270
 Obvius huic Atlas, Atlas a litore Hiberno,
 Nequidquam extremæ longinquus cultor arenæ,
 Impetit os hasta, leviterque e corpore summo
 Degustat cuspis generosum extrema cruorem.
 Intonuere minæ, violentaque lumina flammis 275
 Exarsere novis: furit, & diffulminat omnem
 Obstantum turbam. At clausum sub casside vulnus
 Martia commendat mananti sanguine membra.
 Tum vero aspiceres pavitantem, & condere semet
 Nitentem in fociis juvenem: cen tigride cerva 280
 Hyrcana cum pressa tremit; vel territa pennas
 Colligit accipitrem cernens in nube columba;
 Aut dumis subit, albenti si sensit in æthra
 Librantem nifus aquilam, lepus ore citato.
 Ense ferit tum colla viri, dextramque micantem 285
 Demetit; ac mutat successu sævior hostem.
 Stabat fulgentem portans in bella bipennem
 Cinyphius, focerique miser Magonis inire

Optabat pugnam ante oculos, spe laudis, Isalces;
 Sidonia tumidus sponfa, vanoque superbus 290
 Fœdere promissæ post Dardana prælia tædæ.
 Huic immittit atrox violentas Appius iras,
 Conantique gravem fronti librare securim,
 Altior insurgens, galeam super exigit ictum.
 At fragilis valido conamine solvitur ensis 295
 Ære in Cinyphio: nec dispar fortis Isalces
 Umbonem incerto deterfit futilis ictu.
 Tum quod humo haud unquam valuisset tollere saxum,
 Ni vires trux ira daret, contorquet anhelans
 Appius, & lapsu resupino in terga cadentem 300
 Mole premit scopuli, perfractisque ossibus urget.
 Vidit conjuncto miscens certamina campo
 Labentem focer, & lacrimæ sub casside fusæ
 Cum gemitu, rapidusque ruit: data fœdera nuper
 Accendunt animos expectatique nepotes. 305
 Jamque aderat: clypeumque viri, atque immania membra
 Lustrabat visu, propiorque a fronte coruscæ
 Lux galeæ sævas paulum tardaverat iras.
 Haud secus, e specula præceps delatus opaca,
 Subfidens campo submissos contrahit artus, 310
 Cum vicina trucis conspexit cornua tauri,
 Quamvis longa fames stimulet, leo: nunc ferus alta
 Surgentes cervice toros, nunc torva sub hirta
 Lumina miratur fronte, ac jam signa moventem,
 Et sparsa pugnas meditantem spectat arena. 315
 Hic prior intorquens telum sic Appius inquit:
 Si qua tibi pietas, ictum ne defere fœdus,
 Et generum comitare, focer. Per tegmina velox

Tunc ærisque moras lævo stetit hasta lacerto.
 At contra non dicta Libys, sed fervidus hastam 320
 Perlibrat, magni donum memorabile fratris:
 Cæso quam victor sub mœnibus ille Sagunti
 Abiulerat Durio, ac spectatæ nobile pugnæ
 Germano dederat portare in prælia pignus.
 Telum ingens, perque arma viri, perque ora, doloris 325
 Adjutum nisu, letalem pertulit ictum:
 Exsanguisque viri conantis vellere ferrum
 In vulnus cecidere manus. Jacet æquore nomen
 Clarum Mæonio, atque Italæ pars magnæ ruinæ
 Appius: intremuere lacus, corpusque refugit 330
 Contractis Thrasymentis aquis: telum ore cruento
 Exspirans premit, atque admorsæ immurmurat hastæ.
 Nec fati melior Mamercus corpore toto
 Exsolvit pœnas, nulli non faucius hosti.
 Namque per adversos, qua Lusitana ciebat 335
 Pugnas dira manus, raptum cum sanguine cæsi
 Signiferi magna vexillum mole ferebat,
 Et trepida infelix revocabat signa suorum.
 Sed furiata cohors, ausisque accensa superbis,
 Quodcunque ipsa manu gestabat missile, quidquid 340
 Præbebat tellus, sparsis vix pervia telis,
 Injecit pariter, pluresque in corpore nullo
 Invenere locum perfossis ossibus hastæ.
 Advolat interea fraterni vulneris ira
 Turbatus Libyæ ductor; visoque cruore, 345
 Num lateri cuspis, num toto pondere telum
 Sedisset, fratremque amens sociosque rogabat.
 Utque metum leti procul, & leviora pavore

Cognovit, proprio testum gestamine præceps
 Ex acie rapit, & tutis a turbine pugnæ 350
 Constituit castris. Medicas hinc ocuis artes,
 Et senioris opem Synhali vocat: ungere vulnus
 Herbarum hic fuccis, ferrumque e corpore cantu
 Exigere, & somnum tacto misisse chelydro,
 Anteibat cunctos, nomenque erat inde per urbes 355
 Perque Parætoniæ celebratum litora Syrtis.
 Ipse olim antiquo primum Garamanticus Hammon
 Scire pater dederat Synhalo, morsusque ferarum
 Telorumque graves ictus sedare medento.
 Atque is deinde suo moriens cœlestia dona 360
 Monstravit nato, natusque heredis honori
 Tramisit patrias artes: quem deinde secutus
 Haud levior fama Synhalus Garamantica follers
 Monstrata augebat studio, multaue vetustum
 Hammonis comitem numerabat imagine patrem. 365
 Tum, proavita ferens leni medicamina dextra,
 Ocuis, intortos de more adstrictus amictus,
 Mulcebat lympha purgatum sanguine vulnus.
 At Mago, exuvias secum cæsiq̄ue volutans
 Hostis mente necem, fraternas pectore curas 370
 Pellebat dictis, & easum laude levabat:
 Parce metu, germane. Meis medicamina nulla
 Adversis majora feres: jacet Appius hasta
 Ad manes pulsus nostra. Si vita relinquat,
 Sat nobis actum est, sequar hostem lætus ad umbras. 375
 Quæ dum turbatos avertunt æquore campi
 Ductores, valloque tenent: ex agmine Pœnum,
 Cedentem Consul tumulo speculatus ab alto,

Atque atram belli castris se condere nubem ,
 Turbidus extemplo trepidantes milite mæsto 380
 Invadit cuneos , subitoque pavore relaxat
 Jam rarefcentes acies : tum voce feroci
 Pofcit equum , ac mediæ ruit in certamina vallis.
 Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
 Illidit terris , molitus Jupiter altas 385
 Fulmine nunc Alpes , nunc mixta Ceraunia cœlo ,
 Intremuere fimul tellus , & pontus , & æther ;
 Ipfaque commoto quatiuntur Tartara mundo.
 Incidit attonitis inopino turbine Pœnis
 Haud fecus improvifa lues , gelidusque sub offa 390
 Pervafit miseris confpecti Consulis horror.
 It medius , ferroque ruens denfiffima latum
 Pandit iter. Clamor vario difcrimine vocum
 Fert belli rabiem ad Superos , & fidera pulfat.
 Ceu pater Oceanus cum sæva Tethye Calpen 395
 Herculeam ferit , atque exefa in viscera montis
 Contortum pelagus latrantibus ingerit undis.
 Dant gemitum fcopuli , fractasque in rupibus undas
 Audit Tarteffos latis diftermina terris :
 Audit non parvo divifus gurgite Lixus. 400
 Ante omnes jaculo tacitas fallente per auras
 Occumbit Bogus , infaufum qui primus ad amnem
 Ticini rapidam in Rutulos contorferat haftam.
 Ille fibi longam Clôtho turbanque nepotum
 Crediderat , vanis deceptris in alite fignis. 405
 Sed non augurio Parcarum impellere metas
 Concefsum cuiquam. Ruit inter tela cruentis
 Sufpiciens oculis cœlum , Superosque repofcit

Tempora promissæ media jam morte senectæ.
 Nec Pagaso exultare datum, atque impune relictum 410
 Consulis ante oculos vita spoliassè Libonem.
 Laurigeris decus illud avis navaque juvena
 Florebat: sed Massylus succiderat ensis
 Pubescente caput mala, properoque virentes
 Delerat leto bellator barbarus annos. 415
 Flaminium implorasse tamen jam morte suprema
 Haud frustra fuit: avulsa est nam protinus hosti
 Ore simul cervix; juvit punire feroci
 Victorem exemplo, & monstratum reddere letum.
 Quis Deus, o Musæ, paribus tot funera verbis 420
 Evolvat? tantisque umbris in carmine digna
 Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi
 Primævos juvenes, mortisque in limine cruda
 Facta virum, & fixis rabiem sub pectore telis?
 Sternitur alternus vastis concursibus hostis: 425
 Nec spoliare vacat, prædæque advertere mentem.
 Urget amor cædum, clausis dum detinet hostem
 Fraternalis castris vulnus: funditque, ruitque
 Nunc jaculis, nunc ense: modo inter millia Consul
 Bellantum conspectus equo; modo Marte feroci 430
 Ante aquilas & signa pedes. Fluit impia rivis
 Sanguineis vallis: tumulique & concava saxa
 Armorum sonitus flatulque imitantur equorum.
 Miscebat campum, membrorum in prælia portans
 Celsius humano robur, visaque paventes 435
 Mole gigantei vertebat corporis alas
 Othrys Marmarides: lati super agmen utrumque
 Ingens tollebant humeri caput; hirtaque torvæ

Frontis cæsaries, & crinibus æmula barba
 Umbrabat rictus: squalore huic hispida diro 440
 Et villosa feris horrebant pectora fætis.
 Aspirare viro, propioremque addere Martem
 Haud ausum cuiquam. Laxo ceu belua campo
 Incessabatur tutis ex agmine telis.
 Tandem vefanos palantum in terga ferenti 445
 Cum fremitu vultus tacita per nubila penna
 Intravit torvum Gortynia lumen arundo,
 Avertitque virum. Fugientis ad agmina Consul
 Intorquet tergo jaculum, quod tegmine nudas
 Irrupit costas, hirtoque a pectore primum 450
 Mucronem ostendit. Rapidus convellere tentat,
 Qua nasci ferrum fulgenti cuspide cernit;
 Donec, abundanter defuso sanguine, late
 Procubuit moriens, & telum vulnere preffit.
 Spiritus exundans vicinum pulvere moto 455
 Perflavit campum, & nubem disperfit in auras.
 Nec minor interea tumulis silvisque fremebat
 Diversis Mavors, variaque per ardua pugna
 Et saxa & dumis rorantes cæde nitebant.
 Exicium trepidis letique & stragis acerbæ 460
 Causa Sychæus erat: Murranum ille eminus hasta
 Perculerat; quo non alius, cum bella filerent,
 Dulcius Æagrius pulsabat pectine nervos.
 Occubuit silva in magna, patriosque sub ipso
 Quæsit montes leto, ac felicia Baccho 465
 Æquana, & Zephyro Surrentum molle salubri.
 Addiderat misero comitem, pugnæque ferocis
 Gaudebat tristi victor novitate Sychæus,

Palantes nam dum sequitur, pervaferat altam
 In silvam, & priscae reclinis ab ictibus ulmi 470
 Terga tuebatur trunco, frustra que relictos
 Tauranus comites suprema voce ciebat.
 Transegit juvenem, ac perfossis incita membris
 Hæsit in opposito cuspis Sidonia ligno.
 Quid vobis? Quænam ira Deum, vel mente sinistra 475
 Quæ sedit formido, viri? qui, Marte relicto,
 Ramorum quæsitis opem. Non æquus in artis
 Nimirum rebus sua for metus. Arguit asper
 Exitus eventu pravi consulta timoris.
 Annosa excelsos tendebat in æthera ramos 480
 Æsculus, umbrosum magnas super ardua silvas
 Nubibus infertans altis caput, instar (aperto
 Si staret campo) nemoris, lateque tenebat
 Frondosi nigra tellurem roboris umbra.
 Par juxta quercus, longum molita per ævum 485
 Vertice canenti proferre sub astra cacumen,
 Diffusas patulo laxabat stipite frondes;
 Umbrabatque coma summi fastigia montis.
 Huc Hennæa cohors, Triquetris quam miserat oris
 Rex, Arethusa, tuus, defendere nescia morti 490
 Dedecus, & mentem nimio mutata pavore,
 Certatim sese tulit, ascendentque vicissim
 Pressit nutantes incerto pondere ramos.
 Moxque alius super atque alius consistere tuto
 Dum certant, pars excussi: (nam fragmine putri 495
 Ramorum & senio male fida sefellerat arbor)
 Pars trepidi celso inter tela cacumine pendent.
 Turbatos una properans consumere peste

Corripit æratam jam dudum in bella bipennem ,
 Deposito clypeo mutatus tela , Sychæus. 500
 Incumbunt fociæ dextræ , magnoque fragore
 Pulsa gemit , crebris succumbens ictibus , arbos.
 Fluctuat infelix concusso stipite turba :
 Ceu Zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos ,
 Fronde super tremuli vix tota cacuminis hærens 505
 Jactatur , nido pariter nutante , volucris.
 Procubuit tandem multa devicta securi
 Suffugium infelix miseris & inhospita quercus ,
 Elisitque virûm spatiosa membra ruina.
 Inde aliæ cladum facies. Contermina cædis 510
 Collucet , rapidoque involvitur æsculus igni.
 Jamque inter frondes , arenti robore gliscens
 Verticibus sævis , torquet Vulcanus anhelos
 Cum fervore globos flammaram , & culmina torret.
 Nec tela interea cessant. Semusta gementum , 515
 Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.
 Hæc inter miseranda virûm certamina Consul
 Ecce aderat , volvens iram exitiumque Sychæo.
 At juvenis dubio tantæ discrimine pugnæ
 Occupat eventum telo tentare priorem ; 520
 Cui medio leviter clypeo stetit æris in ora
 Cuspis , & oppositas vetita est tramittere crates.
 Sed non & Consul misso concredere telo
 Fortunam optatæ cædis parat , ac latus ense
 Haurit ; nec crudæ tardarunt tegmina parmæ. 525
 Labitur infelix , atque appetit ore cruento
 Tellurem exspirans. Tum , diffundente per artus
 Frigore se Stygio , manantem in viscera mortem

Accipit, & longo componit lumina fomno.
 Atque ea dum variis permixtus tristia Mavors 530
 Casibus alternat, jam castris Mago relictis,
 Jam Libyæ ductor properantia signa citato
 Raptabant cursu, & cessata reponere avebant
 Tempora cæde virum, ac multo pensare cruore.
 It globus intorquens nigranti turbine nubem 535
 Pulveris, & surgit sublatis campus arenis:
 Quaque ferens gressum flectit vestigia ductor,
 Undanti circum tempestas acta procella
 Volvitur, atque altos operit caligine montes.
 Occubnere semur Fontanus, Buta canorum 540
 Transfixi guttur, pressoque e vulnere cuspis
 Prospexit terga. Hunc tristes luxere Fregellæ
 Multiplicem proavis, hunc mater Anagnia flevit.
 Haud dispar fortuna tibi, Lævine; sed auso
 Non eadem: neque enim Tyrio concurrere regi 545
 Tentas, sed lectus par ad certamen Ithemon;
 (Autololum moderator erat) quem poplite cæso
 Dum spolias, gravis immiti cum turbine costas
 Fraxinus irrupit, collapsaque membra sub icu
 Hoste superfuso subita cecidere ruina. 550
 Nec Sidicina cohors desit. Viridastus armat
 Mille viros, nulli victus vel ponere castra,
 Vel junxisse ratem, duroque resolvere muros
 Ariete, & in turrim subitos immittere pontes.
 Quem postquam Libyæ ductor virtute feroci 555
 Exsultare videt, (namque illi vulnere præceps
 Terga dabat levibus diffusus Arauricus armis)
 Acrius hoc pulchro Mavorte accensus in iram,

Et dignum sese ratus in certamina sævo
 Comminus ire viro, referenti e corpore telum 560
 Advolat, & fodiens pectus, Laudande laborum,
 Quisquis es, haud alia decuit te occumbere dextra.
 Ad manes leti perfer decus. Itala gentis
 Ni tibi origo foret, vita donatus abires.
 Hinc Fadum petit & veterem bellare Labicum, 565
 Cui Siculis quondam terris congressus Hamilcar
 Clarum spectato dederat certamine nomen.
 Immemor annorum, seniumque oblitus, in arma
 Ille quidem cruda mente & viridissimus iræ
 Ibat; sed vani frigentem in Marte senectam 570
 Prodebant ictus: stipula crepitabat inani
 Ignis iners, cassamque dabat sine robore flammam.
 Quem postquam accepit patrio monstrante superbus
 Armigero Poenûm ductor, Certamina primæ
 Hic huc nunc, inquit, pugnae: te notus Hamilcar 575
 Hac trahit ad manes dextra. Tum librat ab aure
 Intorquens jaculum, & versantem in vulnere sese
 Tranfigit. Extracta foedavit cuspide sanguis
 Canitiem, ac longos finivit morte labores.
 Nec minus Herminium primis obtruncat in armis, 580
 Affluetum, Thrasymene, tuos prædantibus hamis
 Exhaustire lacus, patriæque alimenta senectæ
 Ducere suspenso per stagna jacentia lino.
 Interea exanimem mæsti super arma Sychæum
 Portabant Poeni, corpusque in castra ferebant. 585
 Quos ubi conspexit tristi clamore ruentes
 Ductor, præfago percussus pectora luctu,
 Quinam, inquit, dolor, o focii, quemve ira Deorum;

Eripuit nobis? Num te, dulcedine laudis
 Flagrantem & nimio primi Mavortis amore, 590
 Atra, Sychæe, dies properato funere carpsit?
 Utque dato gemitu lacrimæ assensere ferentum,
 Et dictus pariter cædis mærentibus auctor;
 Cerno, ait, adverso pulchrum sub pectore vulnus
 Cuspidis Iliacæ. Dignus Carthagine, dignus 605
 Hasdrubale ad manes ibis: nec te optima mater
 Diffimilem lugebit avis, Stygiave sub umbra
 Degenèrem cernens noster vitabit Hamilcar.
 At mihi Flaminius, tam mæsti causa doloris,
 Morte sua minuet luctus. Hæc pompa sequetur 600
 Exsequias, feroque emtum volet impia Roma,
 Non violasse mei corpus mucrone Sychæi.
 Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
 Iraque anhelatum proturbat pectore murmur:
 Ut multo accensis fervore exuberat undis, 605
 Clausus ubi exusto liquor indignatur aeno.
 Tum præceps ruit in medios, solumque fatigat
 Flaminium incessens: nec dicto segnius ille
 Bella capeſſebat, propiorque insurgere Mavors
 Cœperat, & campo junctus jam stabat uterque; 610
 Cum subitus per saxa fragor, motique repente
 (Horrendum) colles, & summa cacumina totis
 Intremuere jugis; nutant in vertice silvæ
 Pinifero, fractæque ruunt super agmina rupes.
 Immugit penitus convulsis ima cavernis 615
 Dissiliens tellus, nec parvos rumpit hiatus:

Atque umbras late Stygias immensa vorago
 Faucibus ostendit patulis; manesque profundi
 Antiquum expavere diem. Lacus ater, in altos
 Sublatus montes & sede excussus avita, 620
 Lavit Tyrrhenas ignota aspergine filvas.
 Jamque eadem populos magnorumque oppida regum
 Tempestas & dira lues stravitque, tulitque.
 Ac super hæc reflui pugnarunt montibus amnes,
 Et retro fluctus torfit mare. Monte relicto 625
 Apenninicolæ fugere ad litora Fauni.
 Pugnabat tamen (heu belli vecordia!) miles,
 Jactatus titubante solo, tremebundaque tela,
 Subducta tellure ruens, torquebat in hostem;
 Donec pulsa vagos cursus ad litora vertit 630
 Mentis inops, stagnisque illata est Daunia pubes.
 Quis Consul terga increpitans, nam turbine motæ
 Ablatis terræ inciderat, Quid deinde, quid, oro,
 Restat, io, profugis? Vos en ad moenia Romæ
 Ducitis Hannibalem: vos in Tarpeja Tonantis 635
 Tecta faces ferrumque datis. Sta, miles, & acres
 Disce ex me pugnas: vel, si pugnare negatum,
 Disce mori. Dabit exemplum non vile futuris
 Flaminius; ne terga Libys, ne Cantaber unquam
 Consulis aspiciat. Solus, si tanta libido 640
 Est vobis rabiesque fugæ, tela omnia solus
 Pectore consumo, & moriens, fugiente per auras
 Hac anima, vestras revocabo ad proelia dextras.
 Dumque ea commemorat, densosque obit obvius hostes,

Advolat ora ferus mentemque Ducarius : acri
 645
 Nomen erat gentile viro , fufisque catervis
 Bojorum quondam patriis , antiqua gerebat
 Vulnera barbaricæ mentis : nofcensque superbi
 Victoris vultus , Tune , inquit , maximus ille
 Bojorum terror ? Libet hoc cognoscere telo ,
 650
 Corporis an tanti manet de vulnere fanguis.
 Nec vos pœniteat , populares , fortibus umbris
 Hoc mactare caput. Nostros hic curribus egit
 Infiftens victos alta ad Capitolia patres.
 Ultrix hora vocat. Pariter tunc undique fufis
 655
 Obruitur telis , nimboque ruente per auras
 Contectus , nulli dextra jactare reliquit
 Flaminium cecidiffe fua. Nec pugna perempto
 Ulterior ductore fuit : namque agmine denfo
 Primores juvenum , læva ob discrimina Martis
 660
 Infenfi Superis dextrisque , & cernere Pœnum
 Victorem plus morte rati , fuper ocuis omnes
 Membra ducis fratrosque artus certamine magno
 Telaque , corporaque , & non faufto Marte cruentas
 Injecere manus. Sic denfi cædis acervo ,
 665
 Ceu tumulo , texere virum. Tum , ftrage per undas ,
 Per filvas fparfa , perque altam fanguine vallem
 In medias fratre invectus comitante catervas
 Cæforum juvenum Pœnus , Quæ vulnera cernis ?
 Quas mortes ? inquit. Premit omnis dextera ferrum ,
 670
 Armatusque jacet fervans certamina miles.
 Hos , en , hos obitus noftræ fpectate cohortes.

Fronte minæ durant, & stant in vultibus iræ.
Et vereor, ne, quæ tanta creat indole tellus
Magnanimos fecunda viros, huic fata dicarint
Imperium, atque ipsis devincat cladibus orbem:
Sic fatus cessit nocti; finemque dedere
Cædibus, infusæ subducto sole, tenebræ:

C. SILII ITALICI

P U N I C O R U M

LIBER VI.

JAM, Tartessiaco quos solverat æquore, Titan,
 In noctem diffusus, equos jungebat Eois
 Litoribus, primique novo Phaethonte relecti
 Seres lanigeris repetebant vellera lucis.
 Et foeda ante oculos strages, propiusque patebat 5
 Infani Mavortis opus: simul arma virique
 Ac mixtus sonipes, dextræque in vulnere, cæsi
 Hærentes hastis: passim clypeique, jubæque,
 Atque artus trunci capitum, fractusque jacebat
 Ossibus in duris ensis: nec cernere deerat 10
 Frustra seminecum quærentia lumina cœlum.
 Tum spumans sanie lacus, & fluitantia summo
 Æternum tumulis orbata cadavera ponto.
 Nec tamen adversis fuerat fracta Itala virtus.
 Bruttius ingenti miserandæ cædis acervo, 15
 Non æquum ostentans confosso corpore Martem;
 Extulerat vix triste caput, truncosque trahebat
 Per stragem, nervis interlabentibus, artus;
Silius Italicus. I

Tenuis opum, non patre nitens, linguave; sed asper
 Ense, nec e Volscæ quisquam vir gente redemit 20
 Plus ævi, nec magnanima puer addere sese
 Pubescente gena castris optarat, & acri
 Flaminio spectatus erat, cum Celtica victor
 Obrueret bello Divis melioribus arma.
 Inde honor, ac sacræ custodia Marte sub omni 25
 Alitis: hinc causam nutrit gloria leti.
 Namque, necis certus, captæ prohibere nequiret
 Cum Pœnos aquilæ, postquam subsidere fata
 Viderat, & magna pugnam inclinare ruina,
 Occulere interdum & terræ mandare parabat. 30
 Sed, subitis victus telis, labentia membra
 Prostravit super, atque injecta morte tegebat.
 Verum ubi lux nocte e Stygiâ miseroque sopore
 Reddita, vicini de strage cadaveris hasta
 Erigitur, soleque vigens conamine, late 35
 Stagnantem cæde & facilem discedere terram
 Ense fodit, clausamque aquilæ infelicis adorans
 Effigiem, palmis languentibus æquat arenas.
 Supremus fessi tenues tum cessit in auras
 Halitus, & magnam misit sub Tartara mentem. 40
 Juxta cernere erat meritæ sibi poscere carmen
 Virtutis sacram rabiem. Lævinus, ab alto
 Priverno, vitis Latiae præsignis honore,
 Exanimum Nasamona Tyren super ipse jacebat
 Exanimis: non hasta viro, non ensis: in artis 45
 Abstulerat Fors arma: tamen certamine nudo
 Invenit Marti telum dolor. Ore cruento
 Pugnatum, ferrique vicem dens præbuit iræ.

Jam lacerae nares, foedataque lumina morfu,
 Jam truncum raptis caput auribus, ipsaque diris 50
 Frons depasta modis, & sanguine abundat hiatus:
 Nec fatias; donec mandentia linqueret ora
 Spiritus, & plenos rictus mors atra teneret.
 Talia dum præbet tristis miracula virtus,
 Diverſo interea fugientes faucia turba 55
 Jactantur casu, filivſque per avia cæcis
 Ablati furtim multo cum vulnere ſolos
 Per noctem metantur agros. Sonus omnis & aura
 Exterrent, pennaque levi commota volucris.
 Non ſopor, aut menti requies. Agit aſper acerba 60
 Nunc Mago attonitos, nunc arduus Hannibal haſta.
 Serranus, clarum nomen, tua, Regule, proles,
 Qui, longum ſemper fama gliſcente per ævum,
 Infidis ſervaffe fidem memorabere Pœnis,
 Flore nitens primo, patriis, heu! Punica bella 65
 Auſpiciis ingreſſus erat; miſeramque parentem,
 Et dulces triſti repetebat forte penates
 Saucius. Haud illi comitum ſuper ullus, & atris
 Vulnerebus qui ferret opem: per devia, fractæ
 Innitens haſtæ, furtoque ereptus opacæ 70
 Noctis, iter tacitum Peruſina ferebat in arva:
 Ac feſſus parvi (quæcunq; ibi fata darentur)
 Limina pulſabat teſti: cum membra cubili
 Evolvens non tarda Marns (vetus ille parentis
 Miles, & haud ſurda tractarat prælia fama) 75
 Procedit, renovata focis & paupere Veſta
 Lumina prætendens: utque ora agnovit, & ægrum
 Vulnerebus duris, ac (lamentabile viſu)

Lapsantes fultum truncata cuspide gressus,
 Funesti rumore mali jam faucibus aures,
 Quod scelus, o, nimius vitæ, nimiumque ferendis
 Adversis genitus cerno? Te, maxime, vidi,
 Ductorum, cum captivo Carthagiæ arcem
 Terreres vultu, crimen culpamque Tonantis,
 Occidere; atque hausi, quem non Sidonia tecta
 Expulerint eversa meo de corde, dolorem.
 Estis ubi, en, iterum, Superi? Dat pectora ferro
 Regulus, ac stirpem tantæ perjura recidit
 Surgentem Carthago domus. Inde ægra reponit
 Membra toro. Nec ferre rudis medicamina (quippe
 Callebat bellis) nunc purgat vulnera lymphæ,
 Nunc mulcet succis. Ligat inde, ac vellera molli
 Circumdat tactu, & torpentes mitigat artus.
 Exin cura seni, tristem depellere fessio
 Ore sitim, & parca vires arcessere mensa.
 Quæ postquam properata, sopor sua munera tandem
 Applicat, & mitem fundit per membra quietem.
 Necdum exorta dies; Marus instat vulneris æstus
 Expertis medicare modis, gratumque teporem,
 Exutus senium, trepida pietate ministrat.
 Hic juvenis, mæstos tollens ad sidera vultus,
 Cum gemitu lacrimisque simul: Si culmina nondum
 Tarpeja exosus damnasti sceptrâ Quirini,
 Extremas Italûm res Ausoniamque ruentem
 Aspice, ait, genitor: tandemque adverte procellis
 Æquos Iliacis oculos. Amisimus Alpes,
 Nec deinde adversis modus est. Ticinus, & ater
 Stragibus Eridanus, tuque insignite tropæis

Sidoniis Trebia, & tellus lacrimabilis Auni.
 Sed quid ego hæc? Gravior quanto vis ecce malorum! 110
 Vidi crescentes Thrasymeni cædibus undas
 Prostrataque virum mole: inter tela cadentem
 Vidi Flaminium. Testor, mea numina, manes,
 Dignam me pœnæ tum nobilitate paternæ
 Strage hostis quæsisse necem, ni tristia letum, 115
 Ut quondam patri, nobis quoque fata negassent.
 Cetera acerbantem questu lenire laborans,
 Effatur senior: Patrio, fortissime, ritu,
 Quidquid adest duri, & rerum inclinata feramus:
 Talis lege Deum clivoso tramite vitæ 120
 Per varios præceps casus rota volvitur ævi:
 Sat tibi, sat magna, & totum vulgata per orbem
 Stant documenta domus: sacer ille, & numine nullo
 Inferior, tuus ille parens decora alta paravit
 Restando adversis: nec virtutem exiit ullam 125
 Ante, reluctantes liquit quam spiritus artus.
 Vix puerile mihi tempus confecerat ætas,
 Cum primo malas signabat Regulus ævo.
 Accessi comes, atque omnes sociavimus annos;
 Donec Dis Italæ visum est extinguere lumen 130
 Gentis, in egregio cujus sibi pectore sedem
 Ceperat alma Fides, mentemque amplexa tenebat.
 Ille enssem nobis magnorum hunc instar honorum
 Virtutisque ergo dedit, & sordentia fumo
 Quæ cernis nunc, frena, sed est argenteus ollis 135
 Fulgor: nec cuiquam Marus est post talia dona
 Non prælatus eques. Verum superavit honores
 Omnes hasta meos. Cui me libare Lyæi

Quod cernis latices, dignum est cognoscere causam:

Turbidus arentes lento pede fulcat arenas

140

Bagrada, non ullo Libycis in finibus amne

Victus limofas extendere latius undas,

Et stagnante vado patulos involvere campos.

Hic studio laticum, quorum est haud prodiga tellus,

Per ripas læti sævis confedimus arvis.

145

Lucus iners juxta Stygium pallentibus umbris

Servabat sine sole nemus, crassusque per auras

Halitus erumpens tætrum exspirabat odorem.

Intus dira domus, curvoque immanis in antro

Sub terras specus, & tristes sine luce tenebræ.

150

Horror mente redit. Monstrum exitiabile & ira

Telluris genitum, cui par vix viderat ætas

Ulla virum, serpens centum porrectus in ulnas

Letalem ripam & lucos habitabat Avernos.

Ingluviem immensi ventris gravidamque venenis

155

Alvum deprensi fatiabant fonte leones,

Aut acta ad fluvium torrenti lampadē folis

Armenta, & tractæ foeda gravitate per auras.

Ac tabe afflatus volucres. Semesa jacebant

Offa solo informi: lateque repletus & asper

160

Vastatis gregibus nigro ruetabat in antro.

Isque ubi ferventi concepta incendia pastu

Gurgite mulcebat rapido & spumantibus undis,

Nondum etiam toto demersus corpore in amnem

Jam caput adversæ ponebat margine ripæ:

165

Imprudens tantæ pestis gradiebar, Aquino

Apenninicola atque Umbro comitatus Avente:

Scire nemus, pacemque loci explorare libebat.

Jamque propinquantum tacitus penetravit in artus
 Horror, & occulto riguerunt frigore membra. 170
 Intramus tamen, & Nymphas numenque precamur
 Gurgitis ignoti, trepidosque & multa paventes
 Arcano gressus audemus credere luco.
 Ecce e vestibulo primisque e faucibus antri
 Tartareus turbo atque infano sævior Euro 175
 Spiritus erumpit, vastoque e gutture fusa
 Tempestat oritur, mixtam stridore procellam
 Cerbereo intorquens. Pavefacti clade vicissim
 Aspiciamus resonare solum, tellusque moveri,
 Atque antrum ruere, & visi procedere manes. 180
 Quantis armati cœlum petiere Gigantes
 Anguibus; aut quantus Lernæ lassavit in undis.
 Amphitryoniaden serpens; qualisque comantes
 Auro servavit ramos Junonius anguis:
 Tantis disjecta tellure sub astra coruscum 185
 Extulit assurgens caput, atque in nubila primam
 Disperfit faniem, & cœlum foedavit hiatu.
 Diffugimus, tenuemque metu conamur anhel
 Tollere clamorem frustra: nam sibila totum
 Implebant nemus. At subita formidine cæcus 190
 Et facti damnandus Avens (sed fata trahebant)
 Antiquæ quercus ingenti robore sese
 Occulit, infandum si possit fallere monstrum.
 Vix egomet credo: spiris ingentibus artæ
 Arboris abstraxit molem, penitusque revulsam 195
 Evertit fundo, & radicibus eruit imis.
 Tum trepidum ac socios extrema voce cientem
 Corripit, atque haustu sorbens & faucibus atris

(Vidi respiciens) obſcœna condidit alvo.
 Infelix fluvio ſefe & torrentibus undis 200
 Crediderat , celerique fuga jam nabat Aquinus.
 Hunc medio invaſit fluctu , ripæque relatos
 (Heu genus infandum leti !) depaſcitur artus.
 Sic dirum nobis & lamentabile monſtrum
 Effugiſſe datur. Quantum mens ægra finebat , 205
 Appropero greſſum , & ductori ſingula pando.
 Ingemuit , caſus juvenum miſeratus acerbos.
 Utque erat in pugnas , & Martem , & prælia , & hoſtem
 Igneus , & magna audendi flagrabat amore ,
 Ocius arma rapi , & ſpectatum Marte ſub omni 210
 Ire jubet campis equitem. Ruit ipſe , citatum
 Quadrupedem planta fodiens , ſcutataque raptim
 Conſequitur juſſo manus , & muralia portat
 Balliſtas tormenta graves , ſuetamque movere
 Excelfas turres immenſæ cuſpidis haſtam. 215
 Jamque ubi feralem ſtrepitu circumtonat aulam
 Cornea gramineum perſultans ungula campum ;
 Percitus hinnitu ſerpens evolvitur antro ,
 Et Stygios æſtus fumanti exhibilat ore.
 Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis : 220
 At nemus arreſtæ & procera cacumina ſaltus
 Exſuperant criſtæ : triſido vibrata per auras
 Lingua micat motu , atque aſſultans æthera lambit.
 Ut vero ſtrepuere tubæ , conterritus alte
 Immenſum attollit corpus , tergoque reſidens 225
 Cetera ſinuatis glomerat ſub peſtore gyris.
 Dira dehinc in bella ruit , rapideque reſolvens
 Contortos orbes directo corpore totam

Extendit molem , subitoque propinquus in ora
 Lato distantum spatium venit : omnis anhelat 230
 Attonitus serpentis equus , frenoque teneri
 Impatiens , crebros exspirat naribus ignes.
 Arduus ille super tumidis cervicibus altum
 Nutat utroque caput : trepidos inde incitus ira
 Nunc sublime rapit , nunc vasto pondere gaudet 235
 Elifisse premens. Tunc fractis ossibus atram
 Absorbet saniem , & , tabo manante per ora ,
 Mutat hians hostem , semesaque membra relinquit.
 Cedebant jam signa retro , victorque catervas
 Longius avectas afflatus peste premebat ; 240
 Cum ductor , propere revocatam in prælia turmam
 Vocibus impellens , Serpentine Itala pubes
 Terga damus , Libycisque parem non esse fatemur
 Anguibus Aufoniam ? Si debellavit inertes
 Halitus , ac viso mens ægra effluxit hiatu ; 245
 Ibo alacer , solusque manus componere monstro
 Sufficiam. Clamans hæc atque interritus hastam
 Fulmineo volucrem torquet per inane lacerto.
 Venit in adversam non vano turbine frontem
 Cuspis , & , haud paulum vires adjuta ruentis 250
 Contra ardore feræ , capiti tremebunda refedit.
 Clamor ad astra datur : vocesque repente profusæ
 Æthereas adiere domos. Furit ilicet ira
 Terrigena , impatiens dare terga , novusque dolori ,
 Et chalybem longo tum primum passus in ævo. 255
 Nec frustra rapidi , stimulante dolore , fuisset
 Impetus , ablato ni Regulus arte regendi
 Instantem eluisset equo , rursusque secutum

Cornipedis gyros flexi curvamine tergi
 Detortis læva celer effugisset habenis. 260
 At non spectator Marus inter talia segni
 Torpebat dextra. Mea tanto in corpore monstri
 Hasta secunda fuit. Jam jamque extrema trifulca
 Lambebat lingua fessi certamine terga
 Quadrupedis : torfi telum , atque urgentia velox. 265
 In memet sævi serpentis prælia verto.
 Hinc imitata cohort. certatim spicula dextris
 Congerit , alternasque ferum diducit in iras :
 Donec murali ballista coercuit ictu.
 Tum fractus demum vires : nec jam amplius ægra 270
 Consuetum ad nifus spina præstante rigorem ,
 Et solitum in nubes tolli caput , acrius instat.
 Jamque alvo penitus demersa falarica sedit ,
 Et geminum volucres lumen rapuere sagittæ :
 Jam patulis vasto sub vulnere faucibus aer 275
 Tabificam exspirat saniem : specus ultima jamque
 Ingenti cauda , & jaculis , & pondere conti
 Hæret humi , lassoque tamen minitatur hiatu :
 Donec tormentis stridens magnoque fragore
 Discuffit trabs acta caput , longoque resolvens 280
 Aggere se ripæ tandem exhalavit in auras
 Liventem nebulam fugientis ab ore veneni.
 Erupit tristi fluvio mugitus , & imis
 Murmura fusa vadis ; subitoque & lucus , & antrum ,
 Et resonæ silvis ulularunt flebile ripæ. 285
 Heu quantis luimus mox tristia prælia damnis !
 Quantaque supplicia & quales exhausimus iras !
 Nec tacere pii vates , famulumque fororum.

Naiadum, tepida quas Bagrada nutrit in unda,
 Nos violasse manu feris monuere periclis. 290
 Hæc tunc hasta, decus nobis pretiumque secundi
 Vulneris, a vestro, Serrane, tributa parente,
 Princeps quæ sacro bibit e serpente cruorem.
 Jamdudum vultus lacrimis atque ora rigabat
 Serranus, medioque viri sermone profatur: 295
 Huic si vita duci nostrum durasset in ævum,
 Non Trebia infaultas superasset sanguine ripas;
 Nec, Thrasymene, tuus premeret tot nomina gurges.
 Tunc senior, Magnas, inquit, de sanguine poenas
 Percepit Tyrio, & præsumta piacula mortis. 300
 Nam, defecta viris & opes attrita, supinas
 Africa tendebat palmas, cum fidere dïro
 Misit Agenoreis ductorem animosa Therapæe.
 Nulla viro species, decorisque & frontis egenum
 Corpus; in exiguis vigor (admirabile) membris 305
 Vividus, & nisu magnos qui vinceret artus.
 Jam Martem regere, atque astus adjungere ferro,
 Et durus facilem per inhospita ducere vitam.
 Haud isti, quem nunc penes est follertia belli,
 Cederet Hannibali. Vellem hunc, o tristia nobis 310
 Taygeta, hunc unum non durassetis opacis
 Eurotæ ripis. Vidissem moenia flammis
 Phoenissæ ruere, aut certe non horrida fata
 Flevissem ducis, & nulla quos morte nec igni
 Exutos servans portabo in Tartara luctus. 315
 Confertæ campis acies, multusque per arva
 Fervebat Mavors; nec mens erat ulla sine ira.
 Hic inter medios memorandis Regulus ausis

Laxabat ferro campum , ac per iniqua ruebat ,
 Nec repetenda dabat letali vulnera dextra. 320
 Sic ubi nigrantem torquens stridentibus auftris
 Portat turbo globum , piceaque e nube ruinam
 Pendentem terris pariter pontoque minatur ;
 Omnis & agricola , & nemoroso vertice pastor ,
 Et pelago trepidat subductis navita velis. 325
 At fraudem neſtens , focios ubi concava faxa
 Claudebant , vertit subito certamine Grajus ,
 Et dat terga celer fiſta formidine ductor.
 Haud fecus ac , ſtabulis procurans otia , paſtor
 In foveam parco teſtam velamine frondis 330
 Ducit nocte lupos poſitæ balatibus agnæ.
 Abripuit , traxitque virum fax mentis honeſtæ
 Gloria , & incerti fallax fiducia Martis.
 Non focios , comitumve manus , non arma ſequentum
 Reſpicere ; inſano pugnæ tendebat amore 335
 Jam ſolus : nubes ſubito cum denſa Laconum
 Saxoſis latebris intento ad proelia circum
 Funditur , & Poena inſurgit vis ſæva virorum.
 O diram Latio lucem , faſtiſque notandam !
 Dedecus o , Gradive , tuum ! Tibi dextera & urbi 340
 Nata tuæ triſti damnatur ſorte catenæ.
 Haud unquam abſiſtam gemitu. Te , Regule , vidit
 Sidonius carcer ? Tuque huic ſat magna triumpho
 Viſa es , Carthago , Superis ? Quæ poena ſequetur
 Digna fatiſ tali pollutos Marte Laconas ? 345
 At nova Eliſſæi jurato foedera Patres
 Conſultant mandare duci , paciſque ſequeſtrem
 Mittere , poſcentes vincſtam inter proelia pubem

Captivamque manum ductore rependere nostro.
 Nec mora : jam stabat primis in litoris undis 350
 Navali propulsa ratis ; jam nautica pubes
 Aut filvis stringunt remos , aut abiete secta
 Transtra novant : his intortos aptare rudentes ,
 His studium erecto componere carbasa malo.
 Unca locant prora curvati pondera ferri. 355
 Ante omnes doctus pelagi rectorque carinæ
 Puppim aptat clavumque Cothon. Micat æreus alta
 Fulgor aqua trifidi splendentis in æquore rostri.
 Tela simul variamque ferunt contra aspera ponti
 Rerum ad tempus opem. Mediæ stat margine puppis , 360
 Qui voce alternos nautarum temperet ictus ,
 Et remis distet sonitum , pariterque relatis
 Ad numerum plaudat resonantia cærule tonfis.
 Postquam confectum nautis opus , horaque cursus ,
 Atque armata ratis , ventoque dedere profundum ; 265
 Omnis turba ruit , matres , puerique , senesque.
 Per medios cœtus trahit atque inimica per ora
 Spectandum Fortuna ducem. Fert lumina contra
 Pacatus frontem : qualis cum litora primum
 Attigit appulsa rector Sidonia classe. 370
 Accessi comes haud ipso renuente , ratiq̄ue
 Impositus mæstis socium me casibus addo.
 Illuviem , atque inopes mensas , durumque cubile ,
 Et certare malis urgentibus , hoste putabat
 Devicto majus ; nec tam fugisse cavendo 375
 Adversa egregium , quam perdomuisse ferendo.
 Spes tamen una mihi , (quanquam bene cognita & olim
 Atrox illa fides) urbem , murosque , domumque

Tangere si miseris licuisset, corda moveri
 Possè viro, & vestro certe mitescere fletu. 380
 Claudebam sub cordè metus, lacrimasque putabam
 Esse viro, & nostræ similem inter tristia mentem:
 Cum tandem patriæ Tiberino allabimur amni,
 Servabam vultus ducis ac prodentia sensum
 Lumina, & obtutu perstabam intentus eodem. 385
 Si qua fides, unum, puer, inter mille labores,
 Unum etiam in patria, sævaque in Agenoris urbe,
 Atque unum vidi pœnæ quoque tempore vultum.
 Obvia captivo cunctis simul urbibus ibat
 Aufonia, &, campum turba vincente, propinqui 390
 Implentur colles: strepit altis Albula ripis.
 Ipsi Pœnorum proceres immitia corda
 Ad patrios certant cultus revocare, togæque
 Addebatur honos. Stetit, illacrimante Senatu,
 Et matrum turba, juvenumque dolore profuso, 395
 Inter tot gemitus immobilis: aggere Consul
 Tendebat dextram, & patria vestigia primus
 Ponentem terra occurfu celebrabat amico.
 Collegit gressum; monitusque recedere Consul,
 Nec summum violare decus: cingente superba 400
 Pœnorum turba, captivoque agmine septus
 Ibat, & invidiam cœlo Divisique ferebat.
 Ecce trahens geminum natorum Marcia pignus,
 Infelix nimia magni virtute mariti,
 Squalentem crinem & tristes lacerabat amictus. 405
 Agnoscisne diem? an teneris non hæsit in annis?
 Atque ea, postquam habitu juxta & velamine Pœno
 Deformem aspexit, fufis ululatibus ægra

Labitur, & gelidos mortis color occupat artus.
 Si qua Deis pietas, tales, Carthago, videre 410
 Dent tibi Sidonias matres! Me voce quieta
 Affatus, jubet & vestros & conjugis una
 Arcere amplexus, patet impenetrabilis ille
 Luctibus, & nunquam submissus colla dolori.
 Hic alto juvenis gemitu lacrimisque coortis, 415
 Magne parens, inquit, quo majus numine nobis
 Tarpeja nec in arce sedet, si jura querelis
 Sunt concessa piis, cur hoc matrique mihi que
 Solamen, vel cur decus hoc, o dure, negasti;
 Tangere sacratos vultus, atque oscula ab ore 420
 Libavisse tuo? Dextram mihi prendere dextra
 Non licitum? Leviora forent hæc vulnera quantum,
 Si ferre ad manes infixos mente daretur
 Amplexus, venerande, tuos. Sed vana recordor
 Ni, Mare, (nam primo tunc hærebamus in ævo) 425
 Humana major species erat: horrida cano
 Vertice descendens ingentia colla tegebat
 Cæfaries, frontique coma squalente sedebat
 Terribilis decor, atque animi venerabile pondus.
 Nil posthac oculis simile incidit. Excipit inde 430
 Jam Marus, atque, inhibens convellere vulnera questu,
 Quid, cum præteritis invisa penatibus, inquit,
 Hospitia & sedes Pœnorum intravit acerbas?
 Affixi clypei, currusque, & spicula nota
 Ædibus in parvis, magni monumenta triumpho, 435
 Pulsabant oculos, conjuxque in limine primo
 Clamabat, Quo fers gressus? Non Punicus hic est,
 Regule, quem fugias, carcer. Vestigia nostri

Casta tori , domus & patrium sine crimine servat
 Inviolata larem. Semel hic , iterumque (quid , oro , 440
 Pollutum est nobis ?) prolem , gratante Senatu
 Et patria , sum enixa tibi. Tua (respice) fedes
 Hæc est , unde ingens humeris fulgentibus ostro
 Vidisti Latios Consul procedere fasces ;
 Unde ire in Martem , quo capta referre solebas , 445
 Et victor mecum suspendere postibus arma.
 Non ego complexus & sanctæ fœdera tædæ
 Conjugiumve peto. Patrios damnare Penates
 Absiste , ac natis fas duc concedere noctem.
 Hos inter fletus junctus vestigia Pœnis 450
 Limine se clusit Tyrio , questusque reliquit.
 Vixdum clara dies summa lustrabat in Æta
 Herculei monumenta rogi , cum Consul adire
 Accirique jubet Libyas. Tum limina templi
 Vidimus intrantem. Quæ consultata Senatus , 455
 Quasve viri voces extremum Curia mærens
 Audierit , placido nobis ipse edidit ore.
 Intulit ut gressus , certatim voce manuque
 Ad solitam sedem & vestigia nota vocabant.
 Abnuvit , antiquumque loci aspernatus honorem est. 460
 At circumfusi non secius undique dextram
 Prenfare , ac , patriæ ductorem nomine tanto
 Redderet , orabant : captiva posse redemptum
 Pensari turba : ac Tyrias tum justius arces
 Arsuras dextra , fuerit quæ vincita catenis. 465
 Tum palmas simul attollens ac lumina cœlo :
 Justitiæ rectique dator , qui cuncta gubernas ,
 Nec levior mihi Diva Fides , Sarranaque Juno ,

Quos reditus testes jurata mente vocavi,
 Si mihi fas me digna loqui, Latiosque tueri 470
 Voce focus; ibo ad Tyrios non segnior, inquit,
 Stante fide reditus & salvo fœdere pœnæ.
 Sic nobis rerum exitio defistite honorem
 Tendere. Tot bellis, totque annis fregimus ævum:
 Nunc etiam vinculis & longo carcere torpent 475
 Captivo in senio vires. Fuit ille, nec unquam,
 Dum fuit, a duro cessavit munere Martis
 Regulus. Exfangui spectatis corpore nomen.
 At non Carthago, fraudum domus, inscicia quantum
 E nobis restet, juvenes parat, aspera ferro 480
 Pectora, captivos nostra pensare senectæ.
 Ite dolos contra: gensque astu fallere læta
 Discat, me capto quantum tibi, Roma, superfit.
 Nec vero placeat, nisi quæ de more parentum
 Pax erit. Exposcunt Libyes, nobisque dedere 485
 Hæc referenda, pari libeat si pendere bellum
 Fœdere, & ex æquo geminas conscribere leges.
 Sed mihi sit Stygios ante intravisse penates,
 Talia quam videam ferientes pacta Latinos.
 Hæc fatus Tyriæ sese jam reddidit iræ, 490
 Nec monitus spernente graves fidosque Senatu;
 Pœnorum dimissa cohors. Quæ mæsta repulsa,
 Ac minitans capto, patrias properabat ad oras.
 Prosequitur vulgus Patres: ac planctibus ingens
 Personat & luctu campus. Revocare libebat 495
 Interdum, & iusto raptum retinere dolore.
 At trepida, & subito ceu stans in funere, conjux
 Ut vidit puppi properantem intrare, tremendum
Silius Italicus, K

Vociferans, celerem gressum referebat ad undas:
 Tollite me, Libyes, comitem poenæque necisque. 500
 Hoc unum, conjux, uteri per pignora nostri
 Unum oro; liceat tecum quoscunque ferentem
 Terrarum pelagique pati coelique labores.
 Non ego Amyclæum ductorem in prælia misi,
 Nec nostris tua sunt circumdata colla catenis. 505
 Cur usque ad Poenos miseram fugis? Accipe mecum
 Hanc prolem. Forsan duras Carthaginis iras
 Flestemus lacrimis: aut, si præcluserit aures
 Urbs inimica suas, eadem tunc hora manebit
 Teque tuosque simul: vel, si stat rumpere vitam, 510
 In patria moriamur. Adest comes ultima fati.
 Has inter voces, vinclis resoluta moveri
 Panlatim, & ripa cœpit decedere puppis.
 Tum vero infelix, mentem furiata dolore,
 Exclamat, fessas tendens ad litora palmas: 515
 En, qui se jactat Libyæ populisque nefandis
 Atque hosti servare fidem! Data fœdera nobis,
 Ac promissa fides thalamis ubi, perfide, nunc est?
 Ultima vox duras hæc tunc penetravit ad aures:
 Cetera percussi vetuerunt noscere remi. 520
 Tum fluvio raptim ad pelagi devolvimur oras,
 Ac legimus pontum, pinuque immane cavata
 Æquor, & immensas curva trabe findimus undas.
 Ludibrium necis horrescens, vis aspera ponti
 Obrueret, scopulisque ratem furor improbus Euri 525
 Frangeret, optabam: letum id commune fuisset.
 Sed nos ad poenam moderato flamine lenes
 Vexerunt Zephyri, Tyrioque dedere furori.

Infelix vidi, patriamque remissus in urbem
 Narrator pœnæ dura mercede reverti. 530
 Nec tibi nunc, ritus imitantem irasque ferarum,
 Pygmalioneam tentarem expromere gentem,
 Si majus quidquam toto vidisset in orbe
 Gens hominum, quam quod vestri veneranda parentis
 Edidit exemplum virtus. Pudet addere questus 535
 Supplicii, quæ spectavi placido ore ferentem.
 Tu quoque, care puer, dignum te sanguine tanto
 Fingere ne cessa, atque orientes comprime fletus.
 Præfixo paribus ligno mucronibus omnes
 Armantur laterum crates, densumque per artem 540
 Texitur erecti stantisque ex ordine ferri
 Infelix stimulus, somnisque hac fraude negatis
 Quocunque inflexum producto tempore torpor
 Inclinavit iners, fodiunt ad viscera corpus.
 Absiste, o juvenis, lacrimis. Patientia cunctos 545
 Hæc superat currus. Longo revirescet in ævo
 Gloria, dum cœli sedem terrasque tenebit
 Casta Fides; dum virtutis venerabile nomen
 Vivet; eritque dies, tua quo, dux inclite, fata
 Audire horrebunt a te calcata minores. 550
 Hæc Marus, & mæsta refovebat vulnera cura.
 Interea, rapidas perfusa cruoribus alas,
 Sicut sanguinea Thrasymeni tinxerat unda,
 Vera ac ficta simul spargebat fama per Urbem:
 Allia, & infandi Senones, captæque recurvat 555
 Attonitis arcis facies. Excussit habenas
 Luctificus pavor, & tempestas aucta timendo.
 Hinc raptim ruit in muros. Vox horrida fertur,

Hostis adest. Jaciuntque fudes & inania tela.
 Ast aliæ, laceris canentes crinibus, alta 560
 Verrunt tecta Deûm, & feris post fata suorum
 Sollicitant precibus. Requiem tenebræque diesque
 Amifere: jacent portis, ululantque dolore
 Dispersum vulgus, remeantumque ordine longo
 Servat turba gradus: pendent ex ore loquentum. 565
 Nec lætis fat certa fides, iterumque morantur
 Orando, &, vultu interdum sine voce precati,
 Quod rogitant, audire pavent. Hic fletus, ubi aures
 Percussæ graviore malo: metus inde, negatum
 Si scire, & dubius responsi nuntius hæsit. 570
 Jamque ubi conspectu redeuntia visa propinquo
 Corpora, sollicite læti funduntur, & ipsis
 Oscula vulneribus figunt, Superosque fatigant.
 Hic inter trepidos, curæ venerandus, agebat
 Serranum Marus: atque olim post fata mariti 575
 Non egressa domum vitato Marcia cœtu,
 Et lucem causa natorum passa, ruebat
 In luctum similem antiquo: turbata repente,
 Agnoscentisque Marum, Fidei comes inclite magnæ;
 Hunc certe mihi reddis, ait. Leve vulnus? an alte 580
 Usque ad nostra ferus penetravit viscera mucro?
 Quidquid id est, dum non vinctum Carthago catenis
 Abripiat, pœnæque instauret monstra paternæ,
 Gratum est, o Superi. Quoties heu! nate, petebam,
 Ne patrias iras animosque in prælia ferres, 585
 Neu te belligeri stimularet in arma parentis
 Triste decus. Nimum vivacis dura senectæ
 Supplicia expendi. Quæso, jam parcite, si qua

Numina pugnantis nobis. At cladis acerbæ
 Discussa ceu nube, Patres conquirere fessis 590
 Jam rebus meditantur opem, atque ad munera belli
 Certatur, pulsusque timor graviore periclo.
 Maxima curarum, rectorem ponere castris,
 Cui Latium & moles rerum quassata recumbat,
 Spectante occasum patria. Jovis illa ruenti 595
 Ausoniae atque Italis tempus protendere regnis
 Cura fuit: nam Tyrrhenos Pœnumque secundis
 Albana surgens respexerat arce tumentem:
 Qui ferre in muros victricia signa parabat.
 Tunc quassans caput, Haud unquam tibi Jupiter, inquit, 600
 O juvenis, dederit portas transcendere Romæ,
 Atque inferre pedem. Tyrrhenas sternere valles
 Cœdibus, & ripas fluviorum exire Latino
 Sanguine fas fuerit. Tarpejum accedere collem;
 Murisque aspirare veto. Quater inde coruscum 605
 Contorsit dextra fulmen, quo tota reluxit
 Mæonidum tellus, atramque per æthera volvens.
 Abrupto fregit cœlo super agmina nubem.
 Nec Pœnum avertisse fatis: dat numine magno
 Æneadis mentem, gremio deponere tuto 610
 Romuleam tandem, Fabioque salutis habenas.
 Credere ductori. Cui postquam tradita belli
 Jura videt; Non hunc, inquit, superaverit unquam
 Invidia, aut blando popularis gloria furo:
 Non astus fallax, non præda, aliufve cupido. 615
 Bellandi vetus, ac laudum cladumque quieta
 Mente capax; par ingenium castrisque togæque.
 Sic genitor Divûm, recipitque ad sidera gressum.

Hic, circumspēctis nulli deprensus in armis,
 Laudatusque Jovi, Fabius mirabile quantum 620
 Gaudebat reducem patriæ annumerare reversus,
 Duxerat egrediens quam secum in prælia, pubem.
 Nec membris quisquam natove pepercit amato
 Acrius, aut vidit socium per bella cruorem
 Tristior. Atque idem, perfusus sanguine victor 625
 Hostili, plenis repetebat mœnia castris.
 Stirpe genus clarum, cœloque affinis origo.
 Nam remeans longis olim Tirynthius oris,
 Et triplicis monstri famam & spectacula captas
 Mira boves hac, qua fulgent nunc mœnia Romæ; 630
 Egit ovans. Tunc Arcadius (sic fama) locabat
 Inter desertos fundata Palatia dumos
 Paupere sub populo ductor; cum regia virgo,
 Hospite victa sacro, Fabium de crimine læto
 Procreat, & magni commiscet seminis ortus 635
 Arcas in Herculeos mater ventura nepotes.
 Ter centum domus hæc Fabios armavit in hostem,
 Limine progressos uno; pulcherrima quorum
 Cunctando Fabius superavit facta, ducēinque
 Hannibalem æquando. Tantus tunc, Pœne, fuisti. 640
 Dum se perculsi renovant in bella Latini,
 Turbatus Jove, & exuta spe mœnia Romæ
 Pulsandi, colles Umbros atque arva petebat
 Hannibal, excelsa summi qua vertice montis
 Devexum lateri pendet Tuder, atque ubi latis 645
 Projecta in campis nebulas exhalat inertes,
 Et sedet ingentem pascens Mevania taurum,
 Dona Jovi; tum Palladios se fundit in agros

Picensim dives prædæ, atque, errantibus armis,
 Quo spolia invitant, transfert populantia signa; 650
 Donec pestiferos mitis Campania cursus
 Tardavit, bellumque sinu indefensa recepit.
 Hic dum stagnosi spectat templumque domosque
 Literni ductor, varia splendentia cernit
 Pictura, belli patribus monumenta prioris 655
 Exhausti; (nam porticibus signata manebant)
 Quis inerat longus rerum & spectabilis ordo.
 Primus bella truci suadebat Regulus ore;
 Bella neganda, viro si noscere fata daretur.
 At princeps Pœnis indistincta more parentum 660
 Appius adstabat pugna, lauroque revinctus.
 Justum Sarrana ducebat cæde triumphum.
 Æquoreum juxta decus & navale tropæum,
 Rostra gerens, nivea surgebat mole columna:
 Exuvias Marti donumque Duilius, alto 665
 Ante omnes merfa Pœnorum classe, dicabat.
 Cui, nocturnus honos, funalia clara sacerque
 Post epulas tibicen adest; castosque penates
 Insignis læti repetebat murmure cantus.
 Cernit & extremos defuncti civis honores. 670
 Scipio ductoris celebrabat funera Pœni,
 Sardo victor terra. Videt inde ruentem
 Litoribus Libycis dispersa per agmina pubem;
 Instabat crista fulgens, & terga premebat
 Regulus: Autololes, Nomadesque, & Maurus, & Hammon,
 Et Garamas positis dedebant oppida telis. (675
 Lentus arenoso spumabat Bagrada campo
 Viperea fanie, turmisque minantibus ultro

Pugnat serpens, & cum duce bella gerebat.
 Nec non projectum puppi, frustra que vocantem 680
 Numina, Amyclæum mergebat perfida ponto
 Rectorem manus, & feras tibi, Regule, pœnas
 Xanthippus digni pendebat in æquore leti.
 Addiderant geminas medio confurgere fluctu
 Ægates; laceræ circum fragmenta videres 685
 Classis, & effusos fluitare in gurgite Pœnos.
 Possessor pelagi, pronaque Lutatius aura
 Captivas puppes ad litora victor agebat.
 Hoc inter victos religatus in ordine Hamilcar,
 Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum 690
 Totius in sese vulgi converterat ora.
 Sed pacis faciem & pollutas foederis aras
 Deceptumque Jovem ac dictantes jura Latinos
 Cernere erat. Strictas trepida cervice secures
 Horrebat Libys, ac submissis ordine palmis 695
 Orantes veniam jurabant irrita pacta.
 Hæc Eryce e summo spectabat læta Dione.
 Quæ postquam infesto percensuit omnia vultu,
 Arridens Pœnus, lenta proclamat ab ira:
 Non leviora dabis nostris inscribere testis 700
 Acta meæ dextræ: captam, Carthago, Saguntum
 Da spectare, simul ferro flammaque ruentem,
 Perfodiant patres natorum membra: nec Alpes
 Exiguus domitas capiet locus: ardua celsis
 Perfultet juga victor equis Garamasque Nomasque. 705
 Adde Ticini spumantes sanguine ripas,
 Et nostrum Trebiam, & Thrasymeni litora Tuscis
 Clausa cadaveribus. Ruat ingens corpore & armis

Flaminius : fugiat Consul manante cruore

Scipio , & ad socios nati cervice vehatur.

710

Hæc mitte in populos , & adhuc majora dabuntur.

Flagrantem effinges facibus , Carthago , Libyffis

Romam , & dejectum Tarpeja rupe Tonantem.

Interea vos , ut dignum est , ista , ocius ite ,

O juvenes , quorum dextris mihi tanta geruntur ,

715

In cineres monumenta date , atque involvite flammis.

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER VII.

INTEREA trepidis Fabius spes unica rebus.
 Ille quidem socios atque ægram vulnere præceps
 Aufoniam armabat, viridiquæ ad dura laborum
 Bellator senio jam castra movebat in hostem.
 Sed mens humana major, nec tela, nec enses,
 Nec fortes spectabat equos. Tot millia contra
 Poenorum invictumque ducem, tot in agmina solus
 Ibat, & in sese cuncta arma virosque gerebat.
 Ac ni sacra seni vis, impressumque fuisset,
 Sistere Fortunam cunctando adversa foventem,
 Ultima Dardanii transisset nominis ætas.
 Ille modum Superis in Punica castra favoris
 Addidit; & Libyæ finem inter prospera bella
 Vincendi statuit. Tumefactum cladibus ille
 Hesperiiis lento Pœnum moderamine lufit.
 Summe ducum, qui regna iterum labentia Trojæ,
 Et fluxas Latii res, majorumque labores,
 Qui Carmentis opes, & regna Evandria servas,

Surge, age, & merito sacrum caput infere cœlo.
At Libyæ ductor, postquam nova nomina lecto 20
Dictatore vigent, raptim mutata Latinis
Imperia haud frustra reputans, cognoscere auebat,
Quæ fortuna viro, quodnam decus; ultima fessis
Ancora cur Fabius, quem post tot Roma procellas
Hannibali putet esse parem. Fervore carentes 25
Angebant anni, fraudique inaperta senectus.
Ocius accitum captivo ex agmine poscit
Progeniem ritusque ducis, dextræque laborem.
Cilnius, Arreti Tyrrenis ortus in oris,
Clarum nomen erat: sed læva adduxerat hora 30
Ticini juvenem ripis, fufusque ruentis
Vulnere equi, Libycis præbebat colla catenis.
Hic ardens extrema malis, & rumpere vitam:
Non cum Flaminio tibi res, nec fervida Gracchi
In manibus consulta, inquit. Tirynthia gens est: 35
Quam si fata tuis genuissent, Hannibal, oris,
Terrarum imperium Carthaginis arce videres.
Non ego te longa ferie per singula ducam.
Hoc sat erit. Nosces Fabios certamine ab uno.
Vejentum populi violata pace negabant 40
Acceptare jugum, ac vicino Marte furebat
Ad portas bellum, Consulque ciebat ad arma.
Delectus veititi, privataque castra Penates
Herculei implevere: domo (mirabile) ab una
Patricius junctis exercitus ibat in armis. 45
Ter centum exsiluere duces: quocunque liberet,
Uno non pavidus rexisses bella magistro.
Sed, dirum egressis omen, Scelerata minaci

Stridentis fonitu tremuerunt limina portæ ;
 Maximaque Herculei mugivit numinis ara. 50
 Invasere hostem , numerarique aspera virtus
 Haud est passa viros , & plures milite cædes :
 Sæpe globo densi , sæpe & per devia passim
 Disperfi subiere , vicis meritique labore
 Æquato. Nulli quisquam virtute secundus , 55
 Ducere ter centum Tarpeja ad templa triumphos.
 (Spes heu ! fallaces , oblitaque corda caducum ,
 Mortali quodcunque datur.) Grex ille virorum ,
 Qui Fabia gente incolumi deforme putabat
 Publica bella geri , pariter cecidere Deorum 60
 Invidia , subitis circumvenientibus armis.
 Nec tamen occisos est cur lætere. Superfunt.
 Quod tibi sit Libyæque satis , certaverit unus
 Ter centum dextris. Tam vivida membra , laborque
 Providus , & cauta follertia testæ quiete. 65
 Nec vero , calidi , nunc tu , cui sanguinis ætas ,
 Foderis in pugna velocius ilia planta
 Bellatoris equi , frenisque momorderis ora.
 Quem cernens avidum leti post talia Pœnus ,
 Nequidquam nostras , demens , ait , elicis iras , 70
 Et captiva paras moriendo evadere vincla.
 Vivendum est. Arta servantur colla catena.
 Hæc juvenis , Divis que tumens ausisque secundis.
 At Patres Latiasque nurus raptabat ad aras
 Cura Deûm. Mæsto suffusæ lumina vultu 75
 Feminæus matres graditur chorus ; ordine longo ;
 Junoni pallam conceptaque vota dicabant.
 Huc ades , o regina Deûm , gens casta præcamur ;

Et ferimus, digno quæcunque est nomine, turba
 Ausonidum pulchrumque, & acu subtemine fulvo; 80
 Quod nostræ nevere manus, venerabile donum.
 Ac dum decrescit matrum metus, hoc tibi, Diva,
 Interea velamen erit. Si pellere nostris
 Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro
 Pressa tibi varia fulgebit gemma corona. 85
 Nec non & proprio venerantur Pallada dono,
 Phœbumque, armigerumque Deum, primamque Dionem.
 Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia Divûm
 Nascitur: at raræ fumant felicibus aræ.
 Dum Roma antiquos templis indicit honores, 90
 Jam Fabius, tacito procedens agmine, & arte
 Bellandi lento similis, præcluserat omnes
 Fortunæque hostique vias. Discedere signis
 Haud licitum: summumque decus, quo tollis ad astra
 Imperii, Romane, caput, parère docebat. 95
 Verum ubi prima satis inspecta in montibus altis
 Signa procul, fulsitque novis exercitus armis,
 Arrestæ spes Sidoniæ; fervetque secundis
 Fortunæ juvenis. Vincendi sola videtur,
 Quod nondum steterint acies, mora: Pergite, clamat: 100
 Ite citi; ruite ad portas; propellite vallum
 Pectoribus. Quantum campi distamus, ad umbras
 Tantum hosti superest. Refides ad bella vocantur,
 Quis pudeat certare, fenes. Quodcunque videtis,
 Hoc reliquum est, primo damnatum, ut inutile, bello. 105
 En, ubi nunc Gracchi, atque ubi nunc sunt fulmina gentis
 Scipiadæ? Pulsi Ausonia non ante paventem
 Dimisere fugam, quam terror ad ultima mundi

Oceanumque tulit : profugus nunc errat uterque ,
 Nomina nostra tremens , & ripas servat Hiberi. 110
 Est etiam , cur Flaminio mihi gloria cæso
 Creverit , & titulis libeat cur figere nostris
 Crudum Marte viri nomen. Quot demere noster
 Huic annos Fabio gladius valet ! & tamen audet.
 Audeat. Haud ultra faxo spectetur in armis. 115
 Talia vociferans volucris rapit agmina cursu ,
 Ac , prævectus equo , nunc dextra provocat hostem ,
 Nunc voce increpitat , missa nunc eminus hasta
 Ferar ovans , pugnæque agitat simulacra futuræ.
 Ut Thetidis proles Phrygiis Vulcania campis 120
 Arma tulit , clypeo amplexus terramque polumque ,
 Maternumque fratrem , totumque in imagine mundum.
 Cassarum sedet irarum spectator , & alti
 Celsus colle jugi domat exultantia corda ,
 Infractasque minas dilato Marte fatigat 125
 Sollers cunctandi Fabius. Ceu nocte sub atra
 Munitis pastor stabulis per ovilia clausum
 Impavidus somni servat pecus : effera sævit ,
 Atque impasta truces ululatus turba luporum
 Exercet , morfuque quatit restantia claustra. 130
 Irritus incepti movet inde , atque Apula tardo
 Arva Libys passu legit , ac nunc valle residit
 Conditus occulta , si præcipitare sequentem ,
 Atque inopinata detur circumdare fraude :
 Nunc nocturna parat cæcæ celantibus umbris 135
 Furta viæ ; retroque abitum fictosque timores
 Assimulat : tum castra citus deserta relicta
 Ostentat præda , atque invitat prodigus hostem.

Qualis Mæonia passim Mæandrus in ora,
 Cum sibi gurgitibus flexis revolutus oberrat. 140
 Nulla vacant incepta dolis: simul omnia versat;
 Miscetque exacuens varia ad conamina mentem.
 Sicut aquæ splendor, radiatus lampade Solis,
 Dissultat per tectâ, vaga sub imagine vibrans
 Luminis, & tremula laquearia verberat umbra. 145
 Jamque dolore furens ita secum immurmurat iræ:
 Obvia si primus nobis hic tela tulisset,
 Nulla essent Trebiæ & Thrasymeni nomina, nulli
 Lugerent Itali. Nunquam Phaethontius amnis
 Sanguinea pontum turbasset decolor unda. 150
 Inventum (dum se cohibet, terimurque sedendo,)
 Vincendi genus est. Quoties, velut obvius iret,
 Discinxit ratione dolos, fraudesque resolvit!
 Hæc secum, mediam fomni cum buccina noctem
 Divideret; jamque, excubias foritibus iniquas, 155
 Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.
 Vertit iter, Daunique retro tellure relicta
 Campanas remeat notus populator in oras.
 Hic vero, intravit postquam uberis arva Falerni;
 (Dives ea, & nunquam tellus mentita colono) 160
 Addunt frugiferis inimica incendia ramis.
 Haud fas, Bacche, tuos tacitum tramittere honores,
 Quanquam magna incepta vocant. Memorabere, sacri
 Largitor laticis, gravidæ cui nectare vites
 Nulli dant prælis nomen præferre Falernis. 165
 Massica fulcabat meliore Falernus in ævo
 Ensisus ignotis senior juga. Pampinus umbras
 Nondum uva virides nudo texebat in arvo;

Pocula nec norant succis mulcere Lyæi,
 Fonte fitim & pura foliti defendere lympha. 170
 Attulit hospitio, pergentem ad litora Calpes
 Extremumque diem, pes dexter & hora Lyæum:
 Nec pigitum parvosque lares humilisque subire
 Limina coelicolam tecti. Cepere volentem
 Fumosi postes, & ritu pauperis ævi 175
 Ante focos mensæ: lætus nec fenserat hospes
 Advenisse Deum; sed enim de more parentum
 Grato curfabat studio, instabatque senectæ.
 Donec opes festas puris nunc poma canistris
 Composuit, nunc irriguis citus extulit hortis 180
 Rorantes humore dapes. Tum lacte favisque
 Distinxit dulces epulas, nulloque cruore
 Polluta castus mensa cerealîa dona
 Attulit, ac primum Vestæ decerpfit honorem
 Undique, & in mediam jecit libamina flammam. 185
 Deesse tuos latices, hac sedulitate senili
 Captus, lacche, vetas. Subito (mirabile dictu)
 Fagina pampineo spumarunt pocula succo,
 Pauperis hospitii pretium: vilisque rubenti
 Fluxit mulctra mero, & quercu in cratera cavata 190
 Dulcis odoratis humor sudavit ab uvîs.
 En cape, Bacchus ait, nondum tibi nota, sed olim
 Viticolæ nomen pervulgatura Falerni,
 Munera: & haud ultra latuit Deus. Inde nitentem
 Lumine purpureo frontem cinxere corymbi, 195
 Et fusæ per colla comæ, dextraque pependit
 Cantharus, ac vitis, thyrsos delapsa virenti,
 Festas Nyfæo redimivit palmite mensas.

Nec facilis læto certasse, Falerne, saporì,
 Postquam iterata tibi sunt pocula, jam pede risum; 200
 Jam lingua titubante moves, patrique Lyæo
 Tempora quassatus, grates & præmia digna
 Vix intellectis conaris reddere verbis.
 Donec composuit lætantia lumina Somnus,
 Somnus, Bacche, tibi comes additus. Hic ubi primo 205
 Ungula dispersit roes Phaethontia Phœbo,
 Uviseris late florebat Massicus arvis,
 Miratus nemora & lucentes sole racemos.
 Id monti decus: atque ex illo tempore dives
 Tmolus, & ambrosiis Ariusia pocula succis, 210
 Ac Methymna ferox lacubus cessere Falernis.
 Hæc dum vasta dabat, terrisque infestus agebat
 Hannibal, & ficci stimulabant sanguinis enses,
 Ludificante ducem Fabio; jamque improba castris
 Ausoniis vota, & pugnandi prava libido 215
 Gliscebant; prona decurrere monte parabant.
 Da famæ, da, Musa, virum, cui vincere bina
 Concessum castra, & geminos domitare furores.
 Fervidâ si nobis corda abruptumque putassent
 Ingenium Patres, & si clamoribus, inquit, 220
 Turbari facilem mentem; non ultima rerum
 Et deplorati mandassent Martis habenas.
 Stat pensata diu belli sententia, vincam
 Servare invitos, urgentesque ultima fata.
 Nulli per Fabium e vobis cecidisse licebit. 225
 Si lucis piget, & supremis esse cupido est
 Nominis Ausonii, tædetque in tempore tali
 Nullum clade nova claræque fragore ruinæ

Silius Italicus.

I.

Insignem fecisse locum; revocandus ab atris
 Flaminius vobis est sedibus. Ille ruendi 237
 Jam dudum properans signum auspiciumque dedisset.
 An nondum præceps vicinaque fata videtis?
 Una, ut debellet, fatis est victoria Pœno.
 State, viri, & sentite ducem. Cum optabile tempus
 Deposcet dextras, tunc ista ferocia dicta 235
 Æquentur factis. Non est, mihi credite, non est
 Arduus in pugnas ferri labor. Una reclusis
 Omnes jam portis in campum effuderit hora.
 Magnum illud, solisque datum, quos mitis euntes
 Jupiter aspexit, magnum est, ex hoste reverti. 240
 Fortunæ Libys incumbit, flatuque secundo
 Fidit agens puppim. Dum desinat aura, sinusque
 Destituat tumidos subducto flamine ventus,
 In rem cunctari fuerit. Non ulla perenni
 Amplexu Fortuna fovet. Jam copia quanto 245
 Artior est nullo Tyriis certamine! Quantum
 Detritum est famæ! Quin inter cetera nostra
 Haud laude a fuerit, modo qui. Sed parcere dictis
 Sit melius. Jam vos acies & prælia & hostem
 Poscitis? O maneat, Superi, fiducia talis! 250
 Interea, exclusa majoris forte pericli,
 Me solum, quæso, toti me opponite bello.
 His dictis fractus furor, & rabida arma quierunt.
 Ut cum turbatis placidum caput extulit undis
 Neptunus, totumque videt, totique videtur 255
 Regnator ponto; sævi fera murmura venti
 Dimittunt, nullasque movent in frontibus alas:
 Tum, sensim infusa tranquilla per æquora pace,

Languentes tacito lucent in litore fluctus.
 Sensit cura sagax Pœni, fraudisque veneno 260
 Aggreditur mentes. Pauca, atque hæc ruris aviti
 Jugera, nec multis Fabius vertebat aratris;
 Massicus uviferis addebat nomina glebis.
 Hinc pestem placitum moliri, & spargere causas
 In castra ambiguas. Ferro flammisque pepercit, 265
 Suspectamque loco pacem dedit arte maligna:
 Ceu clandestino traheretur fœdere bellum.
 Intellectus erat Fabio, Tyriosque videbat
 Dictator scævire dolos: at non vacat ægre
 Invidiam gladios inter lituosque timere, 270
 Et dubia morsus famæ depellere pugna.
 Donec reptantem, & nequidquam sæpe trahendo
 Huc illuc castra, ac scrutantem prælia Pœnum,
 Qua nemorosa juga & scopulosi vertice colles
 Exsurgunt, clausit sparsa ad divortia turma. 275
 Hinc Læstrygoniæ saxoso monte premebant
 A tergo rupes, undosis squalida terris:
 Hinc Literna palus: nec ferri aut militis usum
 Poscebat regio. Septos sed fraude locorum
 Arta fames, pœnas miseræ exactura Sagunti, 280
 Urgebat; finisque aderat Carthaginis armis.
 Cuncta per & terras & lati stagna profundi
 Condiderat somnus, positoque labore dierum
 Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
 At non Sidonium curis flagrantia corda 285
 Ductorem, vigilesque metus haurire sinebant
 Dona soporiferæ noctis. Nam membra cubili
 Erigit, & fulvi circumdat pelle leonis,

Qua super instratos projectus gramine campi
 Prefferat ante toros. Tunc ad tentoria fratris 290
 Fert gressus vicina citos : nec degener ille
 Belligeri ritus , taurino membra jacebat
 Effultus tergo , & mulcebat tristia fomno.
 Haud procul hasta viri terræ defixa propinquæ ;
 Et dira e summa pendebat cuspide cassis : 295
 At clypeus circa , loricaque , & ensis , & arcus ,
 Et telum Baliare , simul tellure quiescunt.
 Juxta lecta manus , juvenes in Marte probati ;
 Et sonipes strato carpebat gramina dorso.
 Ut pepulere levem intrantis vestigia somnum , 300
 Heus ! inquit , (pariterque manus ad tela ferebat)
 Quæ te cura vigil fessum , germane , fatigat ?
 Ac jam constiterat , sociosque in cespite fufos
 Incussa revocat castrorum ad munera planta.
 Cum Libyæ ductor : Fabius me noctibus ægris , 305
 In curas Fabius nos excitat : illa senectus ,
 Heu ! fatis quæ sola meis currentibus obstat.
 Cernis , ut armata circumfundare corona ,
 Et vallet clauso collectos miles in orbe.
 Verum , age , (nunc quoniam res artæ) percipe porro , 310
 Quæ meditata mihi. Latos correpta per agros
 Armenta assueto belli de more sequuntur.
 Cornibus arentes edicam innectere ramos ,
 Sarmentique leves fronti religare maniplos :
 Admotus cum fervorem disperferit ignis , 315
 Ut passim exsultent stimulante dolore juveni ,
 Et vaga per colles cervice incendia jaſtent.
 Tum terrore novo trepidus laxabit iniquas

Custos excubias, majoraque nocte timebit.
 Si cordi consulta, (moras extrema recusant) 320
 Accingamur, ait. Gemino tentoria gressu
 Inde perunt. Ingens clypeo cervice reposta
 Inter equos, interque viros, interque jacebat
 Capta manu spolia & rorantia cæde Maraxes;
 Ac dirum, in somno ceu bella capefferet, amens 325
 Clamorem tum forte dabat; dextraque tremente
 Arma toro & notum quærebat fervidus enses.
 Huic Mago, inversa quatiens ut dispulit hasta
 Bellantem fomnum: Tenebris, fortissime ductor;
 Iras compefce, atque in lucem proelia differ. 330
 Ad fraudem, occultamque fugam, tutosque receptus.
 Nunc nocte utendum est. Arentes necrere frondes
 Cornibus, & latis accensa immittere silvis
 Armenta, oppositi referent quo claustra manipuli,
 Germanus parat, atque obsessa evellere castra. 335
 Emergamus; & hic Fabio persuadeat astus,
 Non certare dolis. Nihil hinc cunctante, sed acris
 Incepti læto juvene, ad tentoria Acherræ
 Festinant: cui parca quies, minimumque soporis;
 Nec notum somno noctes æquare: feroci 340
 Pervigil infervibat equo, fessumque levabat
 Tractando, & frenis ora exagitata fovebat.
 At focii renovant tela, arentemque cruorem
 Ferro detergunt, & dant mucronibus iras.
 Quid fortuna loci poscat, quod tempus, & ipsi 345
 Quænam agitent, pandunt; & coeptis ire ministrum
 Haud segnem hortantur. Discurrit tessera castris:
 Intentique docent, quæ sint properanda, monentque.

Quisque suos: instat trepidis, stimulatque ruentes
 Navus abire timor, dum cæca silentia, dumque 350
 Majores umbræ. Rapida jam subdita peste
 Virgulta, atque altis surgunt e cornibus ignes.
 Hic vero ut, gliscente malo & quassantibus ægra
 Armentis capita, adjunctæ pinguescere flammæ
 Cœpere, & vincens fumos erumpere vertex: 355
 Per colles dumosque, (lues agit atra) per altos
 Saxosi scopulos montis lymphata feruntur
 Corpora anhela boum, atque obsessis naribus igni
 Luctantur frustra rabidi mugire juvenci.
 Per juga, per valles errat Vulcania pestis, 360
 Nusquam stante malo; vicinaque litora fulgent.
 Quam multa, affixus cœlo sub nocte serena,
 Fluctibus e mediis fulcator navita ponti
 Astra videt: quam multa videt, fervoribus atris
 Cum Calabros urunt ad pinguia pabula saltus, 365
 Vertice Gargani residens incendia pastor.
 At facie subita volitantum montibus altis
 Flammarum, quæ tunc cecidit custodia forti,
 Horrere, atque ipsos nullo spargente vagari
 Credere, & indomitos pasci sub collibus, ignes. 370
 Cœlone exciderint, & magna fulmina dextra
 Torserit omnipotens, ac cæcis rupta cavernis
 Fuderit egestas accenso sulfure flammæ
 Infelix tellus, media in formidine quærunt.
 Jamque abeunt: faucesque viæ citus occupat armis 375
 Pœnus, & in patulos exsultans emicat agros.
 Huc tamen usque vigil processerat arte regendi
 Dictator, Trebiam & Tusci post stagna profundæ,

Effet ut Hannibali Fabium Romanaque tela
 Evafisse fatis. Quin & vestigia pulsi. 380
 Et gressus premeret castris, nisi sacra vocarent
 Ad patrios veneranda Deos. Tum, versus ad Urbem,
 Alloquitur juvenem, cui mos tramittere signa
 Et belli summam primasque jubebat habenas;
 Atque his præformat dictis, fingitque monendo: 385
 Si factis nondum, Minuci, te cauta probare.
 Erudiit Fortuna meis; nec ducere verba
 Ad verum decus, ac pravis arcere valebunt.
 Vidisti clausum Hannibalem. Nil miles & alæ
 Juvere, aut densis legio conferta manipulis. 390
 [Testor te, solus clausi, nec deinde morabor.]
 Dis sine me libare dapem, & sollempnia ferre.
 Nunc iterum, atque iterum vincitum vel montibus altis,
 Annibus aut rapidis (modo pugna abfistite) tradam.
 Interea (crede experto, non fallimus) ægris 395
 Nil movisse salus rebus. Sit gloria multis,
 Et placeat, quippe egregium, prosternere ferro
 Hostem; sed Fabio sic vos servasse triumphus.
 Plena tibi castra atque intactus vulnere miles
 Creditur: hos nobis (erit hæc tibi gloria) redde. 400
 Jam cernes Libycum hunc vallo assultare leonem,
 Jam prædas offerre tibi, jam vertere terga,
 Respectantem adeo, atque iras cum fraude coquentem.
 Claude, oro, castra; & cunctas spes eripe pugnæ.
 Hæc monuisse fatis. Sed si compescere corda 405
 Non datur oranti, magno te jure pioque
 Dictator capere arma veto. Sic castra relinquens
 Vallarat monitis, ac se referebat ad Urbem.

Ecce autem flatu classis Phœnissa secundo
 Litora Cajetæ Læstrygoniosque recessus 410
 Sulcabat rostris, portusque intrarat apertos,
 Ac totus multo spumabat remige pontus;
 Cum trepidæ fremitu vitreis e sedibus antri
 Æquoreæ pelago simul emerfere sorores,
 Ac possessa vident infestis litora proris. 415
 Tum magno percussa metu Nereïa turba,
 Attonitæ propere resluunt ad limina nota,
 Teleboï medio surgunt qua regna profundo,
 Pumicæque procul sedes. Immanis in antro
 Conditur abrupto Proteus, ac spumea late 420
 Cautibus objectis rejectat cærula, vates.
 Is postquam (sat gnarus enim rerumque metusque)
 Per varias lufit formas, & terruit atri
 Serpentis squamis, horrendaque sibila torfit,
 Aut fremuit torvo mutatus membra leone, 425
 Dicite, ait, quæ causa viæ? Quisve ora repente
 Pervasit pallor? Cur scire futura libido?
 Ad quæ Cymodœce, Nympharum maxima natu
 Italidum, Nosti nostros, præfage, timores.
 Quid Tyriæ classes, ereptaque litora nobis 430
 Portendunt? Num migrantur Rhœtæia regna
 In Libyam Superis? Aut hos Sarranus habebit
 Navita jam portus? Patria num sede fugatæ
 Atlantem & Calpen extrema habitabimus antra?
 Tum sic, involvens repetita exordia, retro 435
 Incipit ambiguus vates, referatque futura.
 Laomedonteus Phrygia cum sedit in Ida
 Pastor, &, errantes dumosa per avia tauros

Arguta revocans ad roscida pascua canna,
 Audivit sacræ lentus certamina formæ: 440
 Tum matris currus niveos agitabat olores,
 Tempora sollicitus litis servasse, Cupido.
 Parvulus ex humero corytos & aureus arcus
 Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem,
 Monstrabat gravidam telis se ferre pharetram. 445
 Ast alius nivea comebat fronte capillos;
 Purpureos alius vestis religabat amictus:
 Cum sic suspirans roseo Venus ore decoros
 Alloquitur natos: Testis certissima vestræ
 Ecce dies pietatis adest. Quis credere falvis 450
 Hoc ausit vobis? de forma atque ore (quid ultra
 Jam superest rerum?) certat Venus. Omnia parvis
 Si mea tela dedi blando medicata veneno,
 Si vester, cœlo ac terris qui fœdera fancit,
 Stat supplex, cum vultis, avus, victoria nostra 455
 Cypron Idumæas referat de Pallade palmas;
 De Junone Paphos centum mihi fumet in aris.
 Dumque hic aligeris instat Cytherea, sonabat
 Omne nemus gradiente Dea. Jam bellica virgo,
 Ægide deposita, atque assuetum casside crinem 460
 Involvi tum comta tamen, pacemque serenis
 Condiscens oculis, ibat, lucoque ferebat
 Prædicto sacræ vestigia concita plantæ.
 Parte alia intrabat jussis Saturnia silvis,
 Judicium Phrygis & fastus pastoris & Idam 465
 Post fratris latura toros: postrema nitenti
 Affulsit vultu ridens Venus. Omnia circa
 Et nemora & penitus frondosis rupibus antra

Spirantem sacro traxerunt vertice odorem.
 Nec iudex fedisse valet; fessique nitoris 470
 Luce cadunt oculi, ac metuit dubitasse videri.
 Sed victæ fera bella Deæ vexere per æquor,
 Atque excisa suo pariter cum iudice Troja est.
 Tum pius Æneas, terris jactatus & undis,
 Dardanos Itala posuit tellure Penates. 475
 Dum cete ponto innabunt, dum sidera cœlo
 Lucebunt, dum Sol Indo se litore tollet,
 Hic regna, & nullæ regnis per secula metæ.
 At vos, o natæ, currit dum immobile filum,
 Hadriaci fugite infaustas Saronis arenas: 480
 Sanguineis tumidus ponto miscebitur undis
 Aufidus, & rubros impellet in æquora fluctus:
 Damnatoque Deûm quondam per carmina campo
 Ætolæ rursus Teucris pugnabitis umbræ.
 Punica Romuleos quatient mox spicula muros, 485
 Multaque Hasdrubalis fulgebit strage Metaurus.
 Hinc ille e furto genitus patrique piabit
 Idem ultor patrisque necem: tum litus Elissæ
 Implebit flammis, avelletque Itala Pœnum
 Viscera torrentem, & propriis superabit in oris. 490
 Huic Carthago armis, huic Africa nomine cedit.
 Hic dabit ex sese, qui tertia bella fatiget,
 Et cinerem Libyæ ferat in Capitolia victor.
 Quæ dum arcana Deûm vates evolvit in antro,
 Jam monita & Fabium bellique equitumque magister 495
 Exuerat mente, ac præceps tendebat in hostem.
 Pascere nec Pœno pravum ac nutrire furorem
 Deerat, &, ut parvo majora ad prælia damno:

Eliceret, dabat interdum simulantia terga.
 Non aliter, quam qui sparsa per stagna profundi 500
 Evocat e liquidis piscem penetralibus esca.
 Cumque levem summa vidit jam nare sub unda,
 Ducit finuato captivum ad litora lino.
 Fama furit, versos hostes, Poenumque salutem
 Invenisse fuga: liceat si vincere, finem 505
 Promitti cladum: sed enim ditione carere
 Virtutem, & poenas vincentibus esse repostas.
 Clausurum jam castra ducem, rursusque referri
 Vaginæ jussurum enses, reddatur in armis
 Ut ratio, & purget miles, cur vicerit hostem. 510
 Hæc vulgus: nec non Patrum Saturnia mentes
 Invidiæ stimulo fodit & popularibus auris.
 Tunc indigna fide censent optandaque Poeno,
 Quæ mox haud parvo luerent damnata periclo.
 Dividitur miles; Fabioque equitumque magistro 515
 Imperia æquantur penitus. Cernebat, & experts
 Irarum senior, magnas ne penderet alti
 Erroris poenas patria inconsulta, timebat.
 Ac tum, multa putans secum, ut remeavit ab Urbe,
 Partitus socias vires, vicina propinquis 520
 Signa jugis locat, & specula sublimis ab alta
 Non Romana minus servat, quam Punica castra.
 Nec mora: disjecto Minuci recordia vallo,
 Perdendi simul & pereundi ardebat amore.
 Quem postquam rapidum vidit procedere castris 525
 Hinc Libys, hinc Fabius; simul accendere sagaces
 In subitum curas. Propere capere arma maniplis
 Edicit, valli que tenet munimine turmas

Aufonius. Torquet totas in prælia vires
 Pœnorum ductor, propellitque agmina voce: 530
 Dum dictator abest, rape, miles, tempora pugnae.
 Non sperata diu plano certamina campo
 Offert ecce Deus. Quoniam data copia, longum
 Detergete fitum ferro, multoque cruore
 Exfatiate, viri, plenos rubiginis enses. 535
 Atque ea cunctator pensabat ab aggere valli,
 Perlustrans campos oculis, tantoque periculo
 Discere, quinam esset Fabius, te, Roma, dolebat.
 Cui natus, juncta arma ferens, Dabit improbus, inquit;
 Quas dignum, pœnas; qui per suffragia cæca 540
 Invasit nostros hæc ad discrimina fasces.
 Infanæ spectate tribus. Pro lubrica rostra,
 Et vanis fora læta viris! Nunc munera Martis
 Æquent imperio, & solem concedere nostri
 Sciscant imbelles. Magna mercede piabunt 545
 Erroris rabiem, & nostrum violasse parentem.
 Tum senior, quatiens hastam, lacrimisque coortis:
 Sanguine Pœnorum, juvenis, tam tristia dicta
 Sunt abolenda tibi. Patiarne ante ora manusque
 Civem deleri nostras? Aut vincere Pœnum, 550
 Me spectante, finam? Nos æquavisse minori,
 Solvetur culpa, si sunt mihi talia corda.
 Jamque hoc (ne dubites) longævi, nate, parentis
 Accipe, & æterno fixum sub pectore ferva:
 Succensere nefas patriæ: nec foedior ulla 555
 Culpa sub extremas fertur mortalibus umbras.
 Sic docuere senes. Quantus, qualisque fuisti,
 Cum pulsus lare & extorris Capitolia curru

Intrares exsul ! Tibi corpora cæsa , Camille ,
 Damnata quot sunt dextra ! Pacata fuissent 560
 Ni consulta viro , mensque impenetrabilis iræ ;
 Mutassentque solum sceptris Æneia regna ,
 Nullaque nunc stares terrarum vertice , Roma.
 Pone iras , o nate , meas. Socia arma feramus.
 Acceleremus opem. Jamque intermixta sonabant 565
 Classica , procurusque viros colliferat acer.
 Primus claustra manu portæ Dictator & altos
 Disjecit postes , rupitque in prælia cursum.
 Non graviore movent venti certamina mole ,
 Odrysius Boreas , & Syrtim tollere pollens 570
 Africus : obnixi cum bella furentia torquent ,
 Distraxere fretum , ac diversa ad litora volvunt
 Æquor quisque suum ; sequitur stridente procella
 Nunc huc , nunc illuc , raptum mare , & intonat undis.
 Haud prorsus daret ullus honos , tellusque subacta 575
 Phœnicum , & Carthago ruens , injuria quantum
 Orta ex invidia decoris tulit : omnia namque
 Dura simul devicta viro , metus , Hannibal , iræ ,
 Invidia , atque una Fama & Fortuna subactæ.
 Pœnus ab excelso rapidos decurrere vallo 580
 Ut vidit , tremuere iræ , ceciditque repente
 Cum gemitu spes haud dubiæ præsumpta ruinæ :
 Quippe aciem denso circumvallaverat orbe ,
 Haufurus clausos coniectis undique telis.
 Atque hic Dardanius pravo certamine ductor 585
 Jam Styga & æternas intrarat mente tenebras.
 Nam Fabium auxiliumque viri sperare pudebat.
 Cum senior , gemino complexus prælia cornu ,

Ulteriore ligat Pœnorum terga corona :
 Et modo claudentes aciem , nunc extima , cingens 590
 Clausos ipse tenet. Majorem surgere in arma ,
 Majoremque dedit cerni Tiryntius. Altæ
 Scintillant cristæ , & (mirum) velocibus ingens
 Per subitum membris venit vigor : ingerit hastas ,
 Averfumque premit telorum nubibus hostem. 595
 Qualis post juvenem , nondum subeunte senecta ,
 Rector erat Pylus bellis ætate secunda.
 Inde ruens , Thurin , & Buten , & Marin , & Arsen
 Dat leto , fufumque manus conferre Mahalcen ,
 Cui decus infigne , & quæfitum cuspide nomen. 600
 Tum Garadam , largumque cômæ profternit Adherbem ,
 Et geminas acies superantem vertice Thylin ,
 Qui fummas alto prensabat in aggere pinnas.
 Eminus hos : gladio Sapharum , gladioque Monæfum ,
 Et Morinum pugnas æris fridore cientem , 605
 Dexteriore gena fedit cui letifer ictus ,
 Perque tubam fixæ decurrens vulnere malæ ,
 Extremo fluxit propulfus murmure fanguis.
 Proximus huic jaculo Nafamonius occidit Idmon.
 Namque super tepido lapsantem fanguine , & ægra 610
 Lubrica nitentem nequidquam evadere planta ,
 Impacto profternit equo . trepideque levantem
 Membra afflicta fole preffa violentius hafta
 Implicuit terræ , telumque in cæde reliquit.
 Hæret humi cornus motu tremefacta jacentis , 615
 Et campis fervat mandatum affixa cadaver.
 Nec non exemplo laudis furiata juvenus ,
 Sullæque , Cræffique fimul , junctusque Metello

Furnius, ac melior dextræ Torquatus, inibant
 Proelia, & unanimi vel morte emisse volebant 620
 Spectari Fabio. Miser hinc vestigia retro
 Dum rapit, & molem subducto corpore vitat
 Intorti Bibulus saxi, atque in terga refertur,
 Strage super lapsus sociùm, qua fibula morsus
 Loricæ crebro laxata resolverat ictu, 625
 Accepit lateri, penitusque in viscera adegit,
 Exstabat fixo quod forte cadavere, ferrum.
 Heu fortem necis! evasit Garamantica tela
 Marmaridumque manus, ut inertî cuspide fufus
 Occideret, telo non in sua vulnera misso. 630
 Volvitur exanimis, turpatque decora juventa
 Ora novus pallor; membris dimiffa solutis
 Arma flûunt, erratque niger per lumina fomnus.
 Venerat ad bellum Tyria Sidone, nepotum
 Excitus prece, & auxilio focia arma ferebat, 635
 Eoa tumidus pharetrati militis ala,
 Gens Cadmi, Cleadas; fulva cui plurima passim
 Caffide, & aurato fulgebat gemma monili.
 Qualis ubi Oceani renovatus Lucifer unda
 Laudatur Veneri, & certat majoribus astris. 640
 Ostro ipse, ac fonipes ostro, totumque per agmen
 Purpura Agenoreis saturata micabat aenis.
 Hic, avidum pugnæ, & tam clarum exscidere nomen
 Brutum exoptantem, varie nunc lævus in orbem,
 Nunc dexter levibus flexo per devia gyris 645
 Ludificatus equo, volucrem post terga sagittam
 Fundit, Achæmenio detrectans prælia ritu.
 Nec damnata manus, medio sed (flebile) mento

- Armigeri Cascæ penetrabilis hæsit arundo ,
 Obliquumque secans surrecta cuspide vulnus 650
 Uventi ferrum admovit tepesacta palato.
 At Brutus , diro casu turbatus amici ,
 Ausum multa virum , & spargentem in vulnere sævos
 Fraude fugæ calamos , jam nullis cursibus instat
 Prendere cornipedis , sed totam pectoris iram 655
 Mandat atrox hastæ , telumque volatile nodo
 Excutit , ac summum , qua laxa monilia crebro
 Nudabant versu , tramittit cuspide pectus.
 Labitur intento cornu transfossus , & una
 Arcum læva cadens , dimisit dextra sagittam. 660
 At non tam tristij fortitus prælia Marte
 Phœbei Soractis honor Carmelus agebat :
 Sanguine quippe suo jam Bagrada tinxerat enses ;
 Dux rectorque Nubæ populi ; jam fusus eidem
 Zeufis , Amyclæi stirps impacata Phalanti , 665
 Quem tulerat mater claro Phœnissa Laconi.
 Talia dum metuit , nec pugnæ filius in hoste
 Tam rapido , nec deinde fugæ , suadente pavore ,
 Per dumos miser in vicina cacumina quercus
 Repserat , atque alta sese occultabat in umbra 670
 Hampficus , insistens tremulis sub pondere ramis.
 Hunc longa , multa orantem , Carmelus , & altos
 Mutantem saltu ramos , transverberat hasta.
 Ut , qui viscosos populatur arundine lucos ,
 Dum nemoris celsi procera cacumina sensim 675
 Substrueta certat tacitus contingere meta ,
 Sublimem calamo sequitur crescente volucrem.
 Effudit vitam , atque alte manante cruore

Membra pependunt curvato exanguia ramo.
 Jamque in palantes ac versos terga feroces 680
 Pugnant Itali, subitus cum mole pavenda
 Terrificis Maurus prorumpit Tunger in armis.
 Nigra viro membra, & furvi juga celsa trahebant
 Cornipedes, totusque novæ formidinis arte
 Concolor æquabat liventia currus equorum 685
 Terga; nec erectis similes imponere cristis
 Cessarat pennas, aterque tegebat amictus.
 Ceu quondam æternæ regnator noctis, ad imos
 Cum fugeret thalamos, Hennæa virgine rapta
 Egit nigrantem Stygia caligine currum. 690
 At Cato, tum prima sparsus lanugine malas,
 Quod peperere decus Circæo Tuscula dorso
 Mœnia, Laertæ quondam regnata nepoti,
 Quanquam tardatos turbata fronte Latinos
 Collegisse gradum videt, imperterritus ipse 695
 Ferrata calce atque effusa largus habena
 Cunctantem impellebat equum. Negat obvius ire,
 Et trepidat casta sonipes exterritus umbra.
 Tum, celer in pugnam dorso delatus ab alto
 Alipedem planta currum premit, atque volanti 700
 Assilit a tergo. Cecidere & lora repente,
 Et stimuli: ferrumque super cervice tremiscens
 Palluit infelix subducto sanguine Maurus.
 Ora rapit gladio, præfixaque cuspide portat.
 At sævo Mavorte ferox perumpit anhelum 705
 Dictator cum cæde globum. Miserabile visu,
 Vulneribus fessum ac multo labente cruore
 Ductorem cernit suprema ac fœda precantem.

Silius Italicus,

M

Manavere genis lacrimæ, clypeoque paventem
 Protegit, &, natum stimulans, Fortissime, labem; 710
 Hanc pellamus, ait; Pœnoque ob mitia facta,
 Quod nullos nostris ignes disperferit agris,
 Dignum expendamus pretium. Tunc, arte paterna
 Ac stimulis gaudens, juvenis circumdata Pœnùm
 Agmina deturbat gladio, campumque relaxat; 715
 Donec Sidonius decederet æquore ductor.
 Ceu, stimulante fame, rapuit cum Martius agnum
 Averso pastore lupus, femumque trementem
 Ore tenet preffo; tum, si vestigia cursu
 Auditis celeret balatibus obvia pastor, 720
 Jam sibimet metuens, spirantem dentibus imis
 Rejeçtat prædam, & vacuo fugit æger hiatus.
 Tum demum terris, quas circumfuderat atra
 Tempeftas, Stygiæ tandem fugere tenebræ.
 Torpebant dextræ, & sese meruisse negabant 725
 Servari, fubitisque bonis mens ægra natabat.
 Ut, qui collapsa preffi jacuere ruina,
 Eruta cum subito membra, & nox atra recessit,
 Connivent, solemque pavent agnoscere visu.
 Quis actis, senior, numerato milite lætus, 730
 Colles & tuto repetebat in aggere castra.
 Ecce autem e media jam morte renata juvenus,
 Clamorem tollens ad fidera, & ordine longo
 Ibat ovans, Fabiumque decus, Fabiumque salutem
 Certatim, & magna memorabant voce parentem. 735
 Tum, qui partitis diffederat ante maniplis,
 Sancte, ait, o genitor, revocato ad lucis honorem
 Si fas vera queri, cur nobis castra virosque

Dividere est licitum? Patiens cur arma dedisti,
Quæ solus rexisse vales? Hoc munere lapsi 740
Æternas multo cum sanguine vidimus umbras.
Ocius huc aquilas servataque signa referte.
Hic patria est: muriq; Urbis stant pectore in uno.
Tuque dolos, Pœne, atque astus tandem exue notos:
Cum solo tibi jam Fabio sunt bella gerenda. 745
Hæc ubi dicta dedit, mille hinc (venerabile visu)
Cespite de viridi surgunt properantius aræ.
Nec prius aut epulas, aut munera grata Lyæi
Fas cuiquam tetigisse fuit, quam multa precatus
In mensam Fabio sacrum libavit honorem. 750

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER VIII.

P R I M U S Agenoridum cedentia terga videre
 Æneadis dederat Fabius : Romana parentem
 Solum castra vocant , solum vocat Hannibal hostem :
 Impatensque moræ fremit. Ut sit copia Martis ,
 Expectanda viri fata , optandumque sub armis 5
 Parcarum auxilium. Namque , hac spirante senecta ,
 Nequidquam sese Latium sperare cruorem.
 Jam vero concurs miles , signisque relatis
 Indivisus honos , iterumque & rursus eidem
 Soli oblectandum Fabio , majoribus ægrum 10
 Angebat curis. Lentando fervida bella
 Dictator , cum multa adeo , tum miles egenus
 Cunctarum ut rerum Tyrius foret , arte sedendi
 Egerat , & quanquam finis pugnaque manuque
 Haud dum partus erat , jam bello vicerat hostem. 15
 Quin etiam ingenio fluxi , sed prima feroces ,
 Vaniloquum , Celtæ , genus ac mutabile mentis ,
 Respectare domos. Mærebant , cæde sine ulla

(Insolitum sibi) bella geri, ficcasque cruore
 Inter tela fiti Mavortis hebescere dextras. 20
 His super internæ labes & civica vulnus
 Invidia augebant: lævus conatibus Hannon
 Ductoris non ulla domo submittere Patres
 Auxilia, aut ullis opibus juvisse sinebat.
 Quis lacerum curis, & rerum extrema paventem 25
 Ad spes armorum & furialia vota reducit
 Præcia Cannarum Juno, atque elata futuris.
 Namque hac accitam flagris Laurentibus Annam.
 Affatur voce, & blandis hortatibus implet:
 Sanguine cognato juvenis tibi, Diva, laborat 30
 Hannibal, a vestro nomen memorabile Belo.
 Perge, age, & insanos curarum comprime fluctus:
 Excute sollicito Fabium. Sola illa Latinos
 Sub juga mittendi mora. Jam discingitur armis.
 Cum Varrone manus, & cum Varrone ferenda 35
 Proelia. Ne desit fatis ad signa movenda.
 Ipsa adero. Tendat jamdudum in Iapyga campum:
 Huc Trebiæ rursus & Thrasymeni fata sequentur.
 Tum Diva, Indigetis castis contermina lucis,
 Haud, inquit, tua jus nobis præcepta morari. 40
 Sit fas, sit tantum, quæso, retinere favorem
 Antiquæ patriæ mandataque magna fororis:
 Quanquam inter Latinos Annæ stet numen honores.
 Multa retro rerum jacet, atque ambagibus ævi
 Obtegitur densa caligine versa vetustas, 45
 Cur Sarrana dicent Ænotri numina templo,
 Regniſque Æneadum germana colatur Elissæ.
 Sed pressis stringam revocatam ab origine famam.

Narrandi metis , breviterque antiqua revolvam.
 Iliaco postquam deserta est hospite Dido , 50
 Et spes abrupta e medio , in penetralibus atram
 Festinat furibunda pyram. Tum corripit enses
 Certa necis , profugi donum exitiale mariti.
 Despectus tædæ regnis se imponit Hiarbas ,
 Et tepido fugit Anna rogo. Quis rebus egenis 55
 Ferret opem , Nomadum late terrente tyranno ?
 Battus Cyrenen molli tum forte fovebat
 Imperio , mitis Battus , lacrimasque dedisse
 Casibus humanis facilis. Qui , supplice visa ,
 Intremuit regum eventus , dextramque tetendit. 60
 Atque ea , dum flavas bis tondet messor aristas ,
 Servata interea sedes : nec longius uri
 His opibus Battoque fuit. Nam ferre per æquor
 Exitium miseræ jam Pygmaliona docebat.
 Ergo agitur pelago , Divis inimica sibi que , 65
 Quod se non dederit comitem in suprema forori.
 Donec jactatam laceris (miserabile) velis
 Fatalis turbo in Laurentes expulit oras.
 Non cœli , non illa soli , non gnara colentum
 Sidonis in Latia trepidabat naufraga terra. 70
 Ecce autem Æneas , sacro comitatus lulo ,
 Jam regni compos , noto sese ore ferebat.
 Qui terræ defixam oculos , & multa timentem ,
 Ac deinde allapsam genibus lacrimantis luli ,
 Attollit , mitique manu intra limina ducit. 75
 Atque ubi jam casus adverforumque pavorem
 Hospitii lenivit honos , tum discere mæsta
 Exposcit cura letum infelicis Elissæ.

Cui sic, verba trahens largis cum fletibus, Anna
 Incipit, & blandas addit pro tempore voces: 80
 Nate Dea, solus regni lucisque fuisti
 Germanæ tu causa meæ. Mors testis: & ille,
 (Heu! cur non idem mihi tum?) rogas. Ora videre
 Postquam est ereptum miseræ tua, litore sedit
 Interdum, fletit interdum; ventosque secuta 85
 Infelix oculis, magno clamore vocabat
 Æneam, comitemque tuæ se imponere solam
 Orabat paterere rati. Mox turbida anhelum
 Retulit in thalamos cursum, subitoque tremore
 Substitit, & sacrum timuit tetigisse cubile. 90
 Inde amens, nunc fideream fulgentis Iuli
 Effigiem fovet amplexu: nunc tota repente
 Ad vultus conversa tuos, ab imagine pendet.
 Conqueriturque tibi, & sperat responsa remitti.
 Non unquam spem ponit amor. Jam tecta domumque 95
 Deserit, & rursus portus furibunda revisit,
 Si qui te referant converso flamine venti.
 Ad magicas etiam fallax atque improba gentis
 Massylæ levitas descendere compulit artes.
 Heu sacri vatum errores! Dum numina noctis. 100
 Eliciunt, spondentque novis medicamina curis,
 Quod vidi decepta nefas! Congessit in atram
 Cuncta tui monumenta pyram, & non prospera dona.
 Tum sic Æneas dulci repetitus amore:
 Tellurem hanc juro, vota inter nostra frequenter. 105
 Auditam vobis; juro caput, Anna, tibi que
 Germanæque tuæ dilecti, invitus, Iuli,
 Respicens, ægerque animi tum regna reliqui

Vestra, nec abscessem thalamo, ni magna minatus
 Meque sua ratibus dextra imposuisset, & alto 110
 Egisset rapidis classem Cyllenius Euris.
 Sed cur, (heu feri monitus!) cur tempore tali
 Incustodito sævire dedistis amori?
 Contra sic infit, volvens vix murmur anhelum
 Inter singultus, labiisque trementibus Anna: 115
 Nigro forte Jovi, cui tertia regna laborant,
 Atque atri fociaë thalami nova sacra parabam,
 Quis ægram mentem & trepidantia corda levaret
 Infelix germana tori; furvasque trahebam
 Ipsa manu, properans ad visa pianda, bidentes. 120
 Namque asper somno dirus me impleverat horror,
 Terque suam Dido, ter cum clamore vocarat,
 Et læta exultans ostenderat ora Sychæus.
 Quæ dum abigo menti, &, sub lucem ut visa secudent,
 Oro cœlicolas, ac vivo purgor in amni; 125
 Illa, cito passu pervecta ad litora, mutæ
 Oscula, qua steteras, bis terque infixit arenæ.
 Deinde amplexa sinu late vestigia fovit;
 Ceu cinerem orbatæ pressant ad pectora matres.
 Tum rapido præceps cursu, resolutaque crinem, 130
 Evasit propere in celsam, quam struxerat ante
 Magna mole, pyram: cujus de sede dabatur
 Cernere cuncta freta & totam Carthaginis urbem.
 Hic Phrygiam vestem & baccatum induta monile,
 Postquam illum infelix hausit, quo munera primum 135
 Sunt conspecta, diem, & convivia mente reduxit,
 Festasque adventu mensas, tæque ordine Trojæ
 Narrantem longos, se pervigilante, labores,

In portus amens rorantia lumina flexit.

[Atque hæc sparsa comam Divis in morte profudit:] 140

Dî longæ noctis, quorum jam numina nobis

Mors instans majora facit, precor, inquit, adeste,

Et placidi victos ardore admittite manes.

Æneæ conjux, Veneris nurus, ulta maritum,

Vidi constructas nostræ Carthaginis arces. 145

Nunc ad vos magni descendet corporis umbra.

Me quoque fors dulci quondam vir notus amore

Exspectat, curas cupiens æquare priores.

Hæc dicens, ensẽ media in præcordia adegit,

Ensem Dardanii quæsitum in pignus amoris. 150

Viderunt comites, tristisque per atria planctu

Concurrunt: magnis resonant ululatibus ædes.

Accepi infelix, dirisque exterrita fatis,

Ora manu lacerans, lymphato regia cursu

Tecta peto, celsoque gradus evadere nitor. 155

Ter diro fueram conata incumbere ferro,

Ter cecidi exanimæ membris revoluta fororis.

Jamque ferebatur vicina per oppida rumor.

Tum Cyrenæam fatis agitantibus urbem

Devenio; hinc vestris pelagi vis appulit oris. 160

Motus erat, placidumque animum mentemque quietam

Troïus in miseram rector susceperat Annam.

Jamque omnes luctus omnesque e pectore curas

Dispulerat, Phrygiis nec jam amplius advena tectis

Illa videbatur. Tacito nox atra sopore 165

Cuncta per & terras & lati stagna profundi

Condiderat, tristi cum Dido ægerrima vultu

Has visa in somnis germanæ effundere voces:

His, soror, in tectis longæ indulgere quieti,
 Heu! nimium secura, potes? Nec, quæ tibi fraudes 170
 Tendantur, quæ circumstent discrimina, cernis?
 Ac nondum nostro infauistos generique soloque
 Laomedontæ noscis telluris alumnos?
 Dum cælum rapida stellas vertigine volvet,
 Lunaque fraterno lustrabit lumine terras: 175
 Pax nulla Æneas inter Tyriosque manebit.
 Surge, age, jam tacitas suspecta Lavinia fraudes
 Molitur, dirumque nefas sub corde volutat.
 Præterea (ne falsa putes hæc fingere somnum)
 Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus. 180
 Labitur, & leni per valles volvitur amne.
 Huc rapies, germana, viam tutosque receptus.
 Te sacra excipient hilares in flumina Nymphæ,
 Æternumque Italis numen celebrabere in oris.
 Sic fata in tenuem Phoenissa evanuit auram. 185
 Anna novis somno excutitur perterrita visis,
 Itque timor totos gelido sudore per artus.
 Tunc, ut erat tenui corpus velamine tecta,
 Profiluit stratis, humilique egressa fenestra
 Per patulos currit plantis pernicious agros: 190
 Donec arenoso (sic fama) Numicius illam
 Suscepit gremio, vitreisque abscondidit antris.
 Orta dies totum radiis impleverat orbem,
 Cum nullam Æneadæ thalamis Sidonida nasti,
 Et Rutulum magno errantes clamore per agrum, 195
 Vicini ad ripas fluvii manifesta sequuntur
 Signa pedum, dumque inter se mirantur, ab alto.
 Annis aquas cursumque rapit. Tum sedibus imis.

Inter cæruleas visa est residere sorores
 Sidonis, & placido Teucros affarier ore. 200
 Ex illo primis anni celebrata diebus
 Per totam Aufoniam venerando numine culta est.
 Hanc postquam in tristes Italùm Saturnia pugnas
 Hortata est, celeri superum petit æthera curru,
 Optatum Latii tandem potura cruorem. 205
 Diva Deæ parere parat, magnumque Libyffæ
 Ductorem gentis nulli conspecta petebat.
 Ille, virùm cœtu tum forte remotus ab omni,
 Incertos rerum eventus bellique volutans,
 Anxia ducebat vigili suspiria voce. 210
 Cui Dea sic dictis curas solatur amicis:
 Quid tantum ulterius, rex o fortissime gentis
 Sidoniæ, ducis cura ægrescente dolorem?
 Omnis jam placata tibi manet ira Deorum,
 Omnis Agenoridis rediit favor. Eia, age, fegnes 215
 Rumpe moras, rape Marmaricas in proelia vires.
 Mutati fasces. Jam bellum atque arma Senatus
 Ex inconsulto posuit Tiryntius heros:
 Cumque alio tibi Flaminio sunt bella gerenda.
 Me tibi, ne dubites, summi matrona Tonantis 220
 Misit. Ego Ænotris æternum numen in oris
 Concelebror, vestri generata e sanguine Beli.
 Haud mora fit: rapido belli rape fulmina cursu,
 Celsus Iapygios qua se Garganus in agros
 Explicat. Haud longe tellus. Huc dirige signa. 225
 [Hæc, ut Roma cadat, sat erit victoria Pœnis.]
 Dixit, & in nubes humentia sustulit ora.
 Cui dux, promissæ revirescens pignore laudis:

Nympha, decus generis, quo non sacratius ullum
 Numen, ait, nobis, felix oblata secundes. 230
 Ast ego te, compos pugnæ, Carthaginis arce
 Marmoreis sistam templis, juxtaque dicabo
 Æquatam gemino simulacri munere Dido.
 Hæc fatus focios stimulat tumefactus ovantes:
 Pone graves curas tormentaque lenta sedendi, 235
 Fatalis Latio miles. Placavimus iras
 Cœlicolùm: redeunt Divi. Finita maligno
 Hinc Fabio imperia & mutatos Consule fasces
 Nuntio. Nunc dexteras mihi quisque atque illa referto;
 Quæ Marte exclusus promittere magna solebas. 240
 En, numen patrium spondet majora peractis.
 Vellantur signa, ac Diva ducente petamus
 Infaustum Phrygibus Diomedis nomine campum.
 Dumque Arpos tendunt instincti pectora Pœni,
 Subnixus rapti plebeji muneris ostro, 245
 Sævitur jam Rostris Varro, ingentique ruinæ
 Festinans aperire locum, fata admovet Urbi.
 Atque illi sine luce genus, surdumque parentum
 Nomen, & immodice vibrabat in ore canoro
 Lingua procax. Hinc auctus opes, largusque rapinæ 250
 Infima dum vulgi fovet, oblatratque Senatum;
 Tantum in quassata bellis caput extulit urbe,
 Momentum ut rerum & fati foret arbiter unus,
 Quo conservari Latium victore puderet.
 Hunc Fabios inter, sacrataque nomina Marti 255
 Scipiadas, interque Jovi spolia alta ferentem
 Marcellum, fastis labem suffragia cæca
 Addiderant, Cannasque malum exitiale fovebat

Ambitus, & Grajo funestior æquore campus.
 Idem, ut turbarum fator, atque accendere follers 260
 Invidiam, pravusque togæ, sic debilis arte
 Belligera, Martemque rudis versare, nec ullo
 Spectatus ferro, lingua sperabat adire
 Ad dextræ decus, atque e Rostris bella ciebat.
 Ergo alacer, Fabiumque moræ increpitare professus; 265
 Ad vulgum in Patres & ovantia verba ferebat.
 Vos, quorum imperium est, Consul præcepta modumque
 Bellandi posco. Sedeone, an montibus erro,
 Dum mecum Garamas & adustus corpora Maurus
 Dividit Italiam? An ferro, quo cingitis, utor? 270
 Exaudi, bone Dictator, quid Martia plebes
 Imperitet. Pelli Libyas, Romamque levare
 Hoste jubet. Num festinant, quos plurima passos
 Tertius exurit lacrimosis casibus annus?
 Ite igitur, capite arma, viri. Mora sola triumpho 275
 Parvum iter est. Quæ prima dies ostenderit hostem,
 Et Patrum regna & Pœnorum bella resolvat.
 Ite alacres, Latia devinctum colla catena
 Hannibalem, Fabio, ducam, spectante, per Urbem.
 Hæc postquam increpuit, portis arma incitus effert, 280
 Impellitque moras, veluti cum carcere rupto
 Auriga indocilis totas effundit habenas,
 Et, præceps trepida pendens in verbera planta,
 Impar fertur equis; fumat male concitus axis,
 Ac frena incerto fluitant discordia curru. 285
 Cernebat Paullus (namque huic communia Campus
 Jura atque arma tulit) labi, mergente sinistro
 Consule, res, pessumque dari: sed mobilis ira

Turbati vulgi, signataque mente cicatrix
 Undantes ægro frenabat corde dolores. 290
 Nam cum perdomita est armis juvenilibus olim
 Illyris ora viri, nigro allatraverat ore
 Victorem invidia, & ventis jactarat iniquis.
 Hinc inerat metus & duræ reverentia plebis.
 Sed genus admotum Superis, summumque per altos 295
 Attingebat avos cœlum. Numerare parentem
 Affaracum retro præstabat Amulius auctor,
 Affaracusque Jovem: nec, qui spectasset in armis,
 Abnueret genus. Huic Fabius jam castra petenti:
 Si tibi cum Tyrio credis fore maxima bella 300
 Ductore, invitus vocem hanc e pectore rumpam,
 Frustraris, Paulle, Aufoniam. Te prælia dira,
 Teque hostis castris gravior manet: aut ego multo
 Nequidquam didici casus prænoscere Marte.
 Spondentem audiui, (piget, heu! tædetque senectæ, 305
 Si, quas prospicio, restat passura ruinas!)
 Cum duce tam fausti Martis, qua viderit hora,
 Sumtutum pugnam. Quantum nunc, Paulle, supremo
 Absumus exitio, vocem hanc si Consulis ardens
 Audivit Pœnus! Jam latis obvia credo 310
 Stat campis acies, expectaturque sub ictu
 Alter Flaminius. Quantos, insane, ciebis
 Varro viros! Tu, (pro Superi!) tu protinus arma?
 Tu campum noscas ante, exploreſque trahendo
 Quantum hosti victus. Tu non, quæ copia rerum, 315
 Quæ natura loci, quod sit, rimabere follers,
 Armorum genus? Et stantem super omnia tela
 Fortunam aspicias? Fer, Paulle, in devia recti

Pectora : cur , uni patriam si affligere fas est ,
 Uni sit servare nefas ? Eget improbus arto 320
 Jam victu Libys , & , belli fervore retuso ,
 Laxa fides socium est. Non hic domus hospita tecto
 Invitat patrio , non fidæ mœnibus urbes
 Excipiunt , renovatque pari se pube juvenus.
 Tertia vix superest , crudo quæ venit Hiberno , 325
 Turba virum. Persta , & lenti meditamina belli
 Cautus ama. Si qua interea invitaverit aura ,
 Annueritque Deus , velox accede secundis.
 Cui breviter mæsto Consul sic ore vicissim :
 Mecum erit hæc profus pietas , mentemque feremus 330
 In Pœnos , invicte , tuam. Nec me unica fallit
 Cunctandi ratio , qua , te grassante , senescens
 Hannibal oppressum vidit confidere bellum.
 Sed quænam ira Deum ? Consul datus alter , opinor ,
 Aufoniæ est , alter Pœnis. Trahit omnia secum , 335
 Et metuit demens , alio ne Consule Roma
 Concidat. E Tyrio consortem accire Senatu :
 Non tam sæva volet. Nullus , qui portet in hostem ,
 Sufficit infano sonipes. Incedere noctis
 Quæ tardent cursum , tenebras dolet : itque superbus 340
 Tantum non strictis mucronibus ; ulla retardet
 Ne pugnas mora , dum vagina ducitur ensis.
 Tarpejæ rupes , cognataque sanguine nobis
 Tecta Jovis , quæque arce sua nunc stantia linquo
 Mœnia felicitæ patriæ , quocunque vocabit 345
 Summa salus , testor , spreto discrimine , iturum.
 Sed si furda mihi pugnabunt castra monenti ,
 Haud ego vos ultra , nati , dulcemque morabor

Affaraci de gente domum ; similemve videbit
 Varroni Paullum redeuntem faucia Roma. 350
 Sic tum diversa turbati mente petebant
 Castra duces. At prædictis jam federat arvis
 Ætolos Pœnus servans ad prælia campos.
 Non alias majore virum , majore sub armis
 Agmine cornipedum concussa est Itala tellus. 355
 Quippe extrema simul gentique Urbique timebant ;
 Nec spes certandi plus uno Marte dabatur.
 Faunigenæ socio bella invasere Sicano
 Sacra manus Rutuli , servant qui Daunia regna ,
 Laurentique domo gaudent , & fonte Numici : 360
 Quos Castrum , Phrygibusque gravis quondam Ardea misit,
 Quos celso devexa jugo Junonia sedes
 Lanuvium , atque altrix casti Collatia Bruti.
 Quique immite nemus Triviæ , quique ostia Tusci
 Amnis amant , tepidoque fovent Almone Cybelen : 365
 Hinc Tibur , Catille , tuum , sacrisque dicatum
 Fortunæ Præneste jugis , Antemnaque prisco
 Crustumio prior , atque habiles ad aratra Labici :
 Nec non sceptriferi qui potant Thybridis undam ,
 Quique Anienis habent ripas , gelidoque rigantur 370
 Simbruvio , rastrisque domant Æquicula rura.
 His Scaurus monitor. Tenero tunc Scaurus in ævo ;
 Sed jam signa dabat nascens in secula virtus.
 Non illis solitum crispare hastilia campo ,
 Nec mos pennigeris pharetram implevisse sagittis ; 375
 Pila volunt , brevibusque habiles mucronibus enses :
 Ære caput tecti surgunt super agmina cristis.
 At quos ipsius mensis seposita Lyæi

Setia, & incelebri miserunt valle Velitræ,
 Quos Cora, quos spumans inmiti Signia musto; 380
 Et quos pestifera Pomptini uligine campi,
 Qua Saturæ nebulosa palus restagnat, & atro
 Liventes cœno per squalida turbidus arva
 Cogit aquas Ufens, atque inficit æquora limo,
 Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum 385
 Scævola, cui diræ cælatur laudis honora
 Effigie clypeus. Flagrant altaribus ignes,
 Tyrrhenûm valli medio stat Mucius ira
 In semet versa, sævitque in imagine virtus.
 Tunc isti specie ruere acri in bella magistro. 390
 Cernitur effugiens ardentem Porfena dextram.
 Quis Circæa juga, & scopulosi verticis Anxur,
 Hernicaque impresso raduntur vomere fava,
 Quis putri pinguis fulcaris Anagnia gleba,
 Sulla Ferentinis Privernatumque maniplis 395
 Ducebat simul excitis: Soræque juvenus
 Addita fulgebat telis. Hic Scaptia pubes,
 Hic Fabrateriæ vulgus; nec monte nivoso
 Descendens Atina aberat, detritaque bellis
 Suessa, atque a duro Frusino haud imbellis aratro. 400
 At, qui, Fibreno miscentem flumina, Lirim
 Sulfureum, tacitisque vadis ad litora lapsus,
 Accolit, Arpinas, accita pube Venafro
 Ac Larinatum dextris, focia hispidus arma
 Commovet, atque viris ingens exhaurit Aquinum. 405
 Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
 Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto.
 Indole pro! quanta juvenis, quantumque daturus

Silius Italicus.

N

Aufoniæ populis ventura in secula civem!
 Ille, super Gangen, super exauditus & Indos, 410
 Implebit terras voce, & furialia bella
 Fulmine compefcet linguæ, nec deinde relinquet
 Par decus eloquii cuiquam sperare nepotum.
 Ecce inter primos Therapnæo a sanguine Claufi
 Exultat rapidis Nero non imitabilis aufis. 415
 Hunc Amiterna cohors, & Baëtris nomina ducens
 Casperia, hunc Foruli, magnæque Reate dicatum
 Cœlicolûm Matri, nec non habitata pruinis
 Nursia, & a Tetrica comitantur rupe cohortes.
 Cunctis hasta decus, clypeusque refertur in orbem, 420
 Conique implumes, ac lævo tegmina crure.
 Ibant, & læti pars Sancum voce canebant
 Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant,
 Sabe, tuas, qui de proprio cognomine primus
 Dixisti populos magna ditione Sabinos. 425
 Quid, qui Picenæ stimulat telluris alumnos,
 Horridus & squamis & equina Curio crista?
 Pars belli quam magna venit! Non æquore verso
 Tam creber fractis albescit fluctus in undis:
 Nec cœtu levïore, ubi mille per agmina virgo 430
 Lunatis acies imitatur Martia peltis,
 Perstrepit & tellus & Amazonius Thermodon.
 Hic &, quos pascunt scopulosæ rura Numanæ,
 Et quis litoreæ fumant altaria Cupræ,
 Quique Truentinas servant cum flumine turres, 435
 Cernere erat: clypeata procul sub sole corusco
 Agmina sanguinea vibrant in nubila luce.
 Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon,

Murice nec Libyco : statque humectata Vomano
 Hadria , & inclemens hirsuti signifer Afcli. 440
 Hoc Picus , quondam nomen nemorabile ab alto
 Saturno , statuit genitor , quem carmine Circe
 Exutum formæ volitare per æthera iussit ,
 Et sparsit plumis croceum fugientis honorem.
 Ante (ut fama docet) tellus possessa Pelasgis , 445
 Quis Æfis regnator erat , fluvioque reliquit
 Nomen , & a sese populos tum dixit Afilos.
 Sed non ruricolæ firmarunt robore castra
 Deteriore , cavis venientes montibus , Umbri.
 Hos Æfis Sapisque lavant , rapidasque sonanti 450
 Vertice contorquens undas per saxa Metaurus ,
 Et lavat ingentem perfundens flumine sacro
 Clitumnus taurum , Narque albescentibus undis
 In Thybrim properans , Tiniaque inglorius humor ;
 Et Clanis , & Rubico , & Senonum de nomine Sena. 455
 Sed pater ingenti medios illabitur amne
 Albula , & admota perstringit mœnia ripa.
 His urbes Arna , & lætis Mevania pratis ,
 Hispellum , & duro monti per saxa recumbens
 Narnia , & infestum nebulis humentibus olim 460
 Iguvium , patuloque jacens sine mœnibus arvo
 Fulginia : his populi fortes Amerinus , & armis
 Vel rastrois laudande Camers , his Saffina dives
 Lactis , & haud parci Martem coluisse Tudertes.
 Ductor Piso viros spernaces mortis agebat 465
 Ora puer , pulcherque habitum : sed corde sagaci
 Æquabat senium , atque astu superaverat annos.
 Is primam ante aciem pictis radiabat in armis ;

Arfacidum & fulvo micat ignea gemma monili.
 Jamque per Etruscos legio completa maniplos 470
 Rectorem magno spectabat nomine Galbam.
 Huic genus orditur Minos, invisaque tauro
 Pasiphae, clarique dehinc flant ordine patres.
 Lectos Cære viros, lectos Cortona superbi
 Tarcontis domus & veteres misere Graviscaë. 475
 Nec non Argolico dilectum litus Haleso
 Alfium, & obsessæ campo squalente Fregellæ.
 Affuit & sacris interpretis fulminis alis
 Fæsula, & antiquus Romanis mœnibus horror
 Clusinum vulgus; cum, Porfena magne, jubebas 480
 Nequidquam pulsos Romæ imperitare Superbos.
 Tunc quos a niveis exegit Luna metallis,
 Insignis portu, quo non spatiosior alter
 Innumeras cepisse rates, & claudere pontum,
 Mæoniæque decus quondam Vetulonia gentis. 485
 Bissenos hæc prima dedit præcedere fasces,
 Et junxit totidem tacito terrore secures:
 Hæc altas eboris decoravit honore curules,
 Et princeps Tyrio vestem prætexuit ostro:
 Hæc eadem pugnas accendere protulit ære. 490
 His mixti Nepefina cohors Æquique Falisci,
 Quique tuos, Flavina, focos, Sabatia quique
 Stagna tenent Ciminique lacum, qui Sutria testæ
 Haud procul, & sacrum Phœbo Soracte frequentant.
 Spicula bina gerunt; capiti cudone ferino 495
 Sat cautum: Lycios damnant hastilibus arcus.
 Hæc bellare acies norant. At Marfica pubes
 Et bellare manu, & chelydris cantare soporem,

Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem.
 Ætæ prolem Angitiam mala gramina primam 500
 Monstravisse ferunt, tactuque domare venena,
 Et lunam excussisse polo, fridoribus amnes
 Frenantem, ac filvis montes nudasse vocatis.
 Sed populis nomen posuit metuentior hospes;
 Cum fugeret Phrygios trans æquora Marfya Crenos, 505
 Mygdoniam Phœbi superatus pectine loton.
 Marruvium, veteris celebratum nomine Marri,
 Urbibus est illis caput, interiorque per udos
 Alba fedet campos, pomisque rependit aristas.
 Cetera in obscuro famæ, & sine nomine, vulgi 510
 Sed numero castella valent: conjungitur acer
 Pelignus, gelidoque rapit Sulmone cohortes.
 Nec cedit studio Sidicinus sanguine miles,
 Quem genere Cales. Non parvus conditor urbi
 (Ut fama est) Calais, Boreæ quem rapta per auras. 515
 Orithyia vago Geticis nutrit in antris.
 Haud ullo levior bellis Vestina juvenus.
 Agmina densavit, venatu dura ferarum:
 Quæ, Fiscelle, tuas arces, Pinnamque virentem,
 Pascuaque haud tarde redeuntia tondet Avellæ; 520
 Marrucina simul Frentanis æmula pubes
 Corfini populos, magnumque Teate trahebat.
 Omnibus in pugna fertur sparus, omnibus alto
 Assuetæ volucrem coelo demittere fundæ.
 Pectora pellis obit cæsi venatibus urfi. 525
 Jam vero, quos dives opum, quos dives avorum
 E toto dabat ad bellum Campania tractu,
 Ductorum adventu vicinis sedibus Osci

Servabant; Sinuessæ tepens, fluctuque sonorum
 Vulturnum, quasque evertere silentia, Amyclæ, 530
 Fundique, & regnata Lamo Cajeta, domusque
 Antiphatae compressa freto, stagnisque palustre
 Liternum, & quondam fatorum conscia Cyme:
 Illic Nuceria, & Gaurus navalibus acta,
 Prole Dicarchea; multo cum milite Graja 535
 Illic Parthenope, ac Pœno non pervia Nola,
 Allifæ, & Clanio contemptæ semper Acerræ:
 Sarrastris etiam populos totasque videres
 Sarni mitis opes: illic, quos sulfure pingues
 Phlegraei legere finus, Misenus, & ardens 540
 Ore giganteo fedes Ithacesia Baji;
 Non Prochyte, non ardentem sortita Typhœa
 Inarime, non antiqui saxosa Telonis
 Insula, nec parvis aberat Calatia muris;
 Surrentum, & pauper fulci cerealis Abella: 545
 In primis Capua, heu! rebus fervare serenis
 Inconsulta modum, & pravo peritura tumore.
 Latos rectoris formabat Scipio bello.
 Ille viris pila, & ferro circumdare pectus
 Addiderat; leviora domo de more parentum 550
 Gestabant tela, ambustas sine cuspide cornos:
 Aclydis usus erat, factæque ad rura bipennes.
 Ipse inter medios venturæ ingentia laudis
 Signa dabat, vibrare sudem, tramittere saltu
 Murales fossas, undosum frangere nando 555
 Indutus thoraca vadum: spectacula tanta
 Ante acies virtutis erant. Sæpe alite planta
 Iliæ perfossum, & campi per aperta volantem

Ipse pedes prævertit equum: sæpe arduus idem
 Castrorum spatium & saxo tramisit & hasta: 560
 Martia frons, facilesque comæ, nec pone retroque
 Cæsaries brevior: flagrabant lumina mihi
 Aspectu, gratulque inerat visentibus horror.
 Affuit & Samnis, nondum vergente favore
 Ad Pœnos; sed nec veteri purgatus ab ira. 565
 Qui Batulum, Nucraque metunt, Boviania quique
 Exagitant lustra, aut Caudinis faucibus hærent,
 Et quos aut Rufrae, quos aut Æfernia, quosve
 Obscura incultis Herdonia misit ab agris.
 Brutius haud dispar animorum, unaque juvenus 570
 Lucanis excita jugis, Hirpinaque pubes
 Horrebat telis, & tergo hirsuta ferarum.
 Hos venatus alit. Lustra incolere, sitimque
 Avertunt fluvio, somnique labore parantur.
 Additur his Calaber, Sallentinaeque cohortes, 575
 Nec non Brundisium, quo definit Itala tellus.
 Parebat legio audaci permissa Cethego.
 Cui socias vires, atque indiscreta manipulis
 Arma recensabant, nunc sese ostendere miles
 Leucosiae e scopulis, nunc quem Picentia Pæsto 580
 Misit, & exhaustae mox Pœno Marte Cerillae,
 Nunc Silarus quos nutrit aquis; quo gurgite tradunt
 Duritiem lapidum merfis inolescere ramis.
 Ille & pugnacis laudavit tela Salerni
 Falcatos enses, & quæ Buxentia pubes 585
 Aptabat dextris irrasæ robora clavæ.
 Ipse, humero exsertus gentili more parentum,
 Difficili gaudebat equo, roburque juvenæ

Flexi cornipedis duro exercebat in ore.
 Vos etiam accisæ desolatæque virorum 590
 Eridani gentes, nullo attendente Deorum
 Votis tunc vestris, casura ruistis in arma.
 Certavit Mutinæ quassata Placentia bello:
 Mantua mittendâ certavit pube Cremonæ,
 Mantua Musarum domus, atque ad sidera cantu 595
 Evecta Aonio, & Smyrnæis æmula plestris.
 Tum Verona Athesi circumflua, & undique follers
 Arva coronantem nutrire Faventia pinum.
 Vercellæ, fuscique ferax Pollentia villi,
 Et quondam Teucris comes in Laurentia bella 600
 Oeni prisca domus, parvique Bononia Rheni.
 Quique gravi remo, limosis segniter undis,
 Lenta paludosæ profcindunt stagna Ravennæ.
 Tum Trojana manus, tellure antiquitus orti
 Euganea, profugique sacris Antenoris oris. 605
 Nec non cum Venetis Aquileja superfluit armis.
 Tum pernix Ligus, & sparfi per saxa Vagenni
 In decus Hannibalis duros misere nepotes.
 Maxima tot populis rector fiducia Brutus
 Ibat, & hortando notum accendebat in hostem. 610
 Læta viro gravitas, ac mentis amabile pondus,
 Et sine tristitia virtus. Non ille rigoris
 Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat,
 Nec famam lævo quærebat limite vitæ.
 Addiderat ter mille viros, in Marte sagittæ 615
 Expertos, fidus Sicula regnator ab Ætna.
 Non totidem Ilva viros, sed lectos cingere ferrum,
 Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.

Ignoffet, quamvis avido committere pugnam,
 Varroni, quicumque simul tot tela videret. 620
 Tantis agminibus Rhoeteo litore quondam
 Fervere, cum magnæ Trojam invafere Mycenæ,
 Mille rates vidit Leandrius Hellefpontus.
 Ut ventum ad Cannas, urbis veftigia prifcæ,
 Defigunt diro figna infelicia vallo. 625
 Nec, tanta miseris jamque impendente ruina,
 Ceffarunt Superi vicinas prodere clades.
 Per fubitum attonitis pila exarfere manipulis,
 Et celfæ toto ceciderunt aggere pinnae,
 Nutantique ruens profravit vertice filvas 630
 Garganus, fundoque imo mugivit anhelans
 Aufidus, & magno late diftantia ponto
 Terruerunt pavidos accenfa Ceraunia nautas.
 Quæfivit Calaber, fubducta luce repente
 Immenfis tenebris, & terram & litora Sipus: 635
 Obfeditque frequens caftorum limina bubo.
 Nec denfæ trepidis apium fe involvere nubes
 Ceffarunt aquilis: non unus crine corufco
 Regnorum everfor rubuit letale cometes.
 Cafta quoque & vallum rabidæ fub nocte filenti 640
 Irrupere feræ, raptique ante ora paventum
 Adjunctos vigilis fpargerunt membra per agros.
 Ludificante etiam terroris imagine fomnos,
 Gallorum vifi buftis erumpere manes:
 Terque quaterque folo penitus tremuere revulfæ 645
 Tarpejæ rupes, atque atro fanguine flumen

Manavit Jovis in templis, lacrimæque vetusta
 Effigie patris large fluxere Quirini.
 Major & horrificis sese extulit Allia ripis
 Non Alpes federe loco, non nocte dieve 650
 Ingentes inter stetit Apenninus hiatus.
 Axe super medio, Libyes a parte, coruscæ
 In Latium venire faces, ruptusque fragore
 Horrisono polus, & vultus patuere Tonantis.
 Ætnæos quoque contorquens e cautibus ignes 655
 Vesbius intonuit, scopulisque in nubila jactis
 Phlegræus tetigit trepidantia sidera vertex.
 Ecce inter medios belli prælagus, & ore
 Attonito sensuque simul, clamoribus implet
 Miles castra feris, & anhelat clade futura. 660
 Parcite, crudeles Superi, jam stragis acervis
 Deficiunt campi, video per densa volantem
 Agmina ductorem Libyæ, currusque citatos
 Arma virûm super atque artus & signa trahentem.
 Turbinibus furit insanis, & prælia ventus 665
 Inque oculos inque ora rotat. Cadit immemor ævi
 Nequidquam, Thrasymene, tuis Servilius oris
 Subductus. Quo, Varro, fugis? Pro Juppiter! ic̄tu
 Procumbit saxi fessis spes ultima Paullus.
 Cesserit huic Trebia exitio. Pons ecce cadentum 670
 Corporibus struitur, reicitque cadavera fumans
 Aufidus, ac victrix insultat belua campis.
 Gestat Agenoreus nostro de more secures
 Consulis, & sparfos lic̄tor fert sanguine fasces.

In Libram Aufonii portatur pompa triumphi. 675

O dolor ! hoc etiam, Superi, vidisse jubetis ?

Congesto, lævæ quodcunque avellitur, auro

Metitur Latias victrix Carthago ruinas.

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER IX.

TURBATO monstris Latiō , cladisque futuræ
 Signa per Ausoniam prodentibus irrita Divis ,
 Haud secus , ac si fausta forent & prospera pugnae
 Omina venturæ , Consul traducere noctem
 Exsomnia , telumque manu vibrare per umbras ,
 Ac modo segnitiae Paullum increpitare , modo acres
 Exercere tubas nocturna que classica velle.
 Nec minor in Poeno properi certaminis ardor.
 Erumpunt vallo , fortuna urgente sinistra ,
 Confertæque manus : jam , sparsi ad pabula campis
 Vicinis raptanda , Macæ fudere volucrem
 Telorum nubem. Ante omnes invadere bella
 Mancinus gaudens , hostilique ungere primus
 Tela cruore , cadit ; cadit & numerosa juvenus.
 Nec pecudum fibras Varro & contraria Paulo
 Auspicia incusante Deum compefceret arma ,
 Ni fors alterni juris , quo castra reguntur ,
 Arbitrium pugnae properanti in fata negasset.

Quæ tamen haud valuit perituris millibus una
 Plus donasse die. Rediere in castra, gemente 20
 Haud dubie Paullo, qui crastina jura videret
 Amenti cessura viro, frustra que suorum
 Servatas a cæde animas: nam turbidus ira
 Infensusque moræ dilata ob prælia ductor:
 Siccine, sic, inquit, grates pretiumque rependis; 25
 Paulle, tui capitis? Meruerunt talia, qui te
 Legibus atque urnæ dira eripuerè minanti?
 Tradant immo hosti revocatos ilicet enses,
 Tradant arma, jube, aut pignantum deripe dextras.
 Sed vos, quorum oculos atque ora humentia vidi, 30
 Vertere cum Consul terga & remeare juberet,
 Ne morem & pugnæ signum expectate petendæ;
 Dux sibi quisque viam rapito, cum spargere primis
 Incipiet radiis Gargana cacumina Phoebus.
 Pandam egomet propere portas. Ruite ocius, atque hunc 35
 Ereptum revocate diem. Sic turbidus ægra
 Pestifero pugnæ castra incendebat amore.
 At Paulus, jam non idem nec mente nec ore,
 Sed qualis stratis deletò milite campis
 Post pugnam stetit, ante oculos atque ora futuro 40
 Obversante malo; ceu jam spe lucis adempta,
 Cum stupet exanimata parens, natiq; tepentes
 Nequidquam fovet extremis amplexibus artus:
 Per toties, inquit, concussæ mœnia Romæ,
 Perque has, nox Stygia quas jam circumvolat umbra, 45
 Infantes animas, cladi parce obviis ire:
 Dum transit Divûm furor, & consumitur ira
 Fortunæ, novus Hannibalis, sat, nomina ferre

Si discit miles , nec frigidus aspicit hostem.
 Nonne vides , cum vicinis auditur in arvis , 50
 Quam subitus linquat pallentia corpora sanguis ?
 Quamque fluant arma ante tubas ? Cunctator & æger ,
 Ut rere , in pugnas Fabius quoscumque sub illis
 Culpatis duxit signis , nunc arma capeffunt.
 At quos Flaminius. Sed dira avertite , Divi. 55
 Sin nostris animus monitis precibusque repugnat ;
 Aures pande Deo. Cecinit Cymæa per orbem
 Hæc olim vates , & te præfaga tuosque
 Vulgavit terris proavorum ætate furores.
 Jamque alter tibi , nec perplexo carmine , coram 60
 Fata cano vates ; fistis ni crastina signa ,
 Firmabis nostro Phœbeæ dicta Sibyllæ
 Sanguine. Nec Grajo posthac Diomede ferentur ,
 Sed te , si perstas , insignes Consule campi.
 Hæc Paullus , lacrimæque oculis ardentibus ortæ. 65
 Nec non & noctem sceleratus polluit error.
 Xanthippo captus , Libycis tolerarat in oris
 Servitium Satricus , mox inter præmia regi
 Autololum dono datus ob virtutis honorem :
 Huic domus & gemini fuerant Sulmone relictæ 70
 Matris in uberibus nati , Mancinus & una
 Nomine Rhæteo Solimus : nam Dardana origo ,
 Et Phrygio genus a proavo , qui , sceptræ secutus
 Æneæ , claram muris fundaverat urbem
 Ex sese dictam Solimon : celebrata colonis 75
 Mox Italis paulatim attrito nomine Sulmo.
 Ac tum barbaricis Satricus cum rege catervis
 Advectus , quo non spretum (si posceret usus)

Noscere Gætulis Latias interprete voces.
 Postquam posse datum Peligna revisere tecta , 80
 Et patrium sperare larem , ad conamina noctem
 Advocat , ac furtim castris evadit iniquis.
 Sed fuga nuda viri : sumto nam prodere cœpta
 Vitabat clypeo , & dextra remeabat inermi.
 Exuvias igitur prostrataque corpora campo 85
 Lustrat , & exutis Mancini cingitur armis.
 Jamque metus levior : verum , cui demta ferebat
 Exfangui spolia , & cujus nudaverat artus ,
 Natus erat , paullo antè Maca prostratus ab hoste.
 Ecce sub adventum noctis primumque soporem 90
 Alter natorum Solimus vestigia vallo
 Aufonio vigil extulerat , dum forte vicissim
 Alternat portæ excubias , fratrisque petebat
 Mancini stratum sparsa inter funera corpus ,
 Furtiva cupiens miserum componere terra. 95
 Nec longum celerarat iter , cum tendere in armis
 Aggere Sidonio venientem conspicit hostem.
 Quodque dabat Fors in subitis nec opina , sepulcro
 Ætoli condit membra occultata Thoantis.
 Inde , ubi nulla sequi propius pone arma , virumque 100
 Incomitata videt vestigia ferre per umbras ,
 Profiliens tumulo contorquet nuda parentis
 In terga , haud frustra , jaculum : Tyriamque sequentum
 Satricus esse manum & Sidonia vulnera credens ,
 Auctorem cæci trepidus circumspicit ictus. 105
 Verum ubi victorem juvenili robore cursus
 Attulit , & notis fulsit lux tristis ab armis ,
 Fraternalis procul , luna prodente , retexit

Ante oculos sese, & radiavit cominus umbo;
 Exclamat juvenis, subita flammatus ab ira: 110
 Non sim equidem Sulmone fatus tua, Satrice, proles,
 Nec frater, Mancine, tuus, fatearque nepotem
 Pergameo indignum Solimo, si evadere detur
 Huic nostras impune manus. Tu nobile gestes
 Germani spoliū ante oculos, referasque superba, 115
 Me spirante, domus Pelignæ perfidus arma?
 Hæc tibi, cara parens Acca, ad solatia luctus
 Dona feram, nati ut figas æterna sepulcro.
 Talia vociferans stricto mucrone ruebat.
 Ast illi jam tela manu, jamque arma fluebant, 120
 Audita patria, natisque, & cōjuge, & armis;
 Ac membra & sensus gelidus stupefecerat horror.
 Tum vox femanimi miseranda effunditur ore:
 Parce precor dextræ, non ut mihi vita supersit,
 (Quippe nefas hac velle frui) sed sanguine nostro 125
 Ne damnes, o nate, manus. Carthaginis ille
 Captivus, patrias nunc primum advectus in oras,
 Ille ego sum Satricus, Solimi genus. Haud tua, nate,
 Fraus ulla est. Iaceres in me cum fervidus hastam,
 Pœnus eram. Verum, castris elapsus acerbis, 130
 Ad vos & caræ properabam conjugis ora.
 Hunc rapui exanimi clypeum: sed jam, unice nobis,
 Hæc fratris tumulis arma excusata reporta.
 Curarum tibi prima tamen sit, nate, referre
 Ductori monitus Paullo, producere bellum 135
 Nitatur, Pœnoque neget certamina Martis.
 Augurio exultat Divûm, immensamque propinqua
 Stragem acie sperat. Quæso, cohibete furem

Varronem : namque hunc fama est impellere signa.
 Sat magnum hoc miseræ fuerit mihi cardine vitæ 140
 Solamen , cavisse meis. Nunc ultima , nate ,
 Invento simul atque amisso redde parenti
 Oscula. Sic fatus galeam exiit , atque rigentis
 Invadit nati tremebundis colla lacertis ,
 Attonito & nitens verbis sanare pudorem 145
 Vulneris impressi , telum excusare laborat.
 Quis testis nostris , quis conscius affuit actis ?
 Non nox errorem nigranti condidit umbra ?
 Cur trepidas ? Da , nate , magis , da jungere pectus.
 Absolvo pater ipse manum , atque in fine laborum 150
 Hac condas oculos dextra , precor. At miser , imo
 Pectore suspirans , juvenis non verba vicefque
 Alloquio vocemve refert ; sed sanguinis atri
 Sistere festinat cursum , laceroque ligare
 Ocius illacrimans altum velamine vulnus. 155
 Tandem inter gemitus miseræ erupere querelæ :
 Siccine te nobis , genitor , Fortuna reducit
 In patriam ? sic te nato , natumque parenti
 Impia restituit ? Felix o terque quaterque
 Frater , cui fatis genitorem agnoscere ademtum ! 160
 Ast ego , Sidoniis imperditus , ecce , parentem
 Vulnere cognosco. Saltem hoc , Fortuna , fuisset
 Solamen culpæ , dubia ut mihi signa dedisses
 Infausti generis. Verum linquetur iniquis
 Non ultra Superis nostros celare labores. 165
 Hæc dum amens queritur , jam , deficiente cruore ,
 In vacuas senior vitam disperferat auras.
 Tum juvenis , mæstum attollens ad sidera vultum :
Silius Italicus. O

Pollutæ dextræ & facti Titania testis
 Infandi, quæ nocturno mea lumine tela 170
 Dirigis in patrium corpus, non amplius, inquit,
 His oculis & damnato violabere visu.
 Hæc memorat, simul ense fodit præcordia, &, atrum
 Sustainens vulnus, mananti sanguine signat
 In clypeo mandata patris, FUGE PRÆLIA VARRO: 175
 Ac summi tegimen suspendit cuspide teli,
 Desiletumque super prosternit membra parentem.
 Talia venturæ mittebant omina pugnæ
 Ausoniis Superi, sensimque abeuntibus umbris
 Conscia nox sceleris roseo cedebat Eoo. 180
 Ductor in arma suos Libys, & Romanus in arma
 Excibant de more suos: Pœnisque redibat,
 Qualis nulla dies omni surrexerit ævo.
 Nec verborum, inquit, stimulantum, Pœnus, egetis,
 Herculeis iter a metis ad lapygis agros 185
 Vincendo emensi: nusquam est animosa Saguntos:
 Concessere Alpes: pater ipse superbus aquarum
 Ausonidum Eridanus captivo defluit alveo.
 Strage virûm merfus Trebia est, atque ora sepulto
 Lydia Flaminio premitur, lateque refulgent 190
 Offibus, ac nullo fulcantur vomere campi.
 Clarior his titulus, plusque allatura cruoris
 Lux oritur. Mihi magna satis, sat vero superque
 Bellandi merces fit gloria: cetera vobis
 Vincantur. Quidquid diti devexit Hiberno, 195
 Quidquid in Ætnæis jactavit Roma triumphis;
 Quin etiam Libyco si quid de litore raptum
 Condidit, in vestros veniet sine sortibus enses.

Ferte domos, quod dextra dabit: nil victor honoris
 Ex opibus posco. Raptor per secula longa 200
 Dardanus edomitum vobis spoliaverit orbem.
 Qui Tyria ducis Sarranum ab origine nomen,
 Seu Laurens tibi, Sigeo fulcata colono,
 Arridet tellus, seu sunt Byzacia cordi
 Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis, 205
 Electos optare dabo inter præmia campos.
 Addam etiam, flava Thybris quas irrigat unda,
 Captivis late gregibus depascere ripas.
 Qui vero externo focius mihi sanguine Byrsæ
 Signa moves, dextram Aufonia si cæde cruentam 210
 Attolles, hinc jam civis Carthaginis esto.
 Neu vos Garganus Daunique fefellerit ora;
 Ad muros statis Romæ: licet avia longe
 Urbs agat, & nostro procul a certamine distet,
 Hic hodie ruet. Atque ultra te ad prælia miles 215
 Nulla voco. Ex acie tende in Capitolia cursum.
 Hæc memorat. Tum, propulso munimine valli,
 Fossarum rapuere moras, aciemque locorum
 Consilio curvis accommodat ordine ripis.
 Barbaricus lævo stetit ad certamina cornu 220
 Bellator Nasamon, unaque immanior artus
 Marmarides, tum Maurus atrox, Garamasque, Macesque,
 Et Massylæ acies, & ferro vivere lætum
 Vulgus Adyrmachidæ pariter, gens accola Nili,
 Corpora ab immodico servans nigrantia Phœbo: 225
 Quis positum agminibus caput imperiumque Nealces.
 At parte in dextra, sinuat qua flexibus undam
 Ausidus, & curvo circum errat gurgite ripas,

Mago regit, subiere leves, quos horrida misit
 Pyrene, populi, varioque auxere tumultu 230
 Flumineum latus: effulget cætrata juvenus;
 Cantaber ante alios, nec tectus tempora Vasco,
 Ac torto miscens Baliaris prælia plumbo,
 Bætigenæque viri. Celsus media ipsa coerces
 Agmina, quæ patrio firmavit milite, quæque 235
 Cæltarum Eridano perfusis sæpe catervis.
 Sed qua se fluvius retro labentibus undis
 Eripit, & nullo cuneos munimine vallat,
 Turritæ moles, ac propugnacula dorso
 Belua nigranti gestans, ceu mobilis agger, 240
 Nutat, & erectos attollit ad æthera muros.
 Cetera jam Numidis circumvolitare, vagosque
 Ferre datur cursus, & toto fervere campo.
 Dum Libys incenso dispensat milite vires,
 Hortandoque iterum atque iterum infatibilis urget 245
 Factis quemque suis, & se cognoscere jactat,
 Qua dextra veniant stridentis sibila teli;
 Promittitque viris, nulli se defore testem:
 Jam Varro, exacta vallo legione, movebat
 Cladum principia; ac pallenti lætus in unda 250
 Laxabat sedem venturis portitor umbris.
 Stant primi, quos sanguineæ pendente vetabant
 Ire notæ clypeo, defixique omine torpent.
 Juxta tertibilis facies; miseranda jacebant
 Corpora in amplexu, natuque in pectore patris 255
 Imposita vulnus dextra letale tegebat.
 Effusæ lacrimæ, Mancinique inde reversus
 Fraternalis sub morte dolor, tum triste movebat

Augurium, & similes defuncto in corpore vultus.
 Ocius erroris culpam deslendaque fata 260
 Ductori pandunt, atque arma vetantia pugnam.
 Ille, ardens animi, Ferte hæc, ait, omina Paullo:
 Namque illum, cui femineo stant corde timores,
 Moverit ista manus, quæ, cæde imbuta nefanda,
 Cum Furiæ expeterent pœnas, fortasse paterno 265
 Signavit moriens sceleratum sanguine carmen.
 Tum minitans propere describit munera pugnae;
 Quaque feras sævus gentes aciemque Nealces
 Temperat, hac sese Marso cum milite, cumque
 Samnitum opponit signis, & Iapyge alumno. 270
 At campi medio (namque hac in parte videbar
 Stare ducem Libyæ) Servilius obviam adire
 Arma, & Picentes Umbrosque inferre iubetur.
 Cetera Paullus habet dextro certamina cornu.
 His super infidias contra Nomadumque volucrum 275
 Scipiadae datur ire manum: quæque arte dolisque
 Scindent se turmæ, prædicit spargere bellum.
 Jamque propinquabant acies, agilique virorum
 Discursu, mixtoque simul calefacta per ora
 Cornipedum hinnitu, & multum strepitantibus armis 280
 Errabat cæcum turbata per agmina murmur.
 Sic, ubi prima movent pelago certamina venti,
 Inclusam rabiem ac sparsuras astra procellas
 Parturit unda freti, fundoque emota minaces
 Exspirat per saxa sonos, atque acta cavernis 285
 Torquet anhelantem spumanti vertice pontum.
 Nec vero, fati tam sævo in turbine, solum
 Terrarum fuit ille labor, discordia demens

Intravit cœlo , Superosque ad bella coegit.
 Hinc Mavors , hinc Gradivum comitatus Apollo , 290
 Et dœmitor tumidi pugnat maris : hinc Venus amens ,
 Hinc Vesta , & captæ stimulus cæde Sagunti
 Amphitryoniades , pariter veneranda Cybele ,
 Indigetesque Dei , Faunusque , fatorque Quirinus ,
 Alternusque animæ mutato Castore Pollux. 295
 Contra cincta latus ferro Saturnia Juno ,
 Et Pallas , Libycis Tritonidos edita lymphis ,
 Ac patrius flexis per tempora cornibus Hammon ,
 Multaque præterea Divorum turba minorum.
 Quorum ubi mole , simul venientum & gressibus , alma 300
 Intremuit tellus , pars implere propinquos
 Divisi montes , pars sedem nube sub alta
 Ceperunt : vacuo descensum ad proelia cœlo.
 Tollitur immensus deserta ad sidera clamor ,
 Phlegræis quantas effundit ad æthera voces 305
 Terrigena in campis exercitus : aut fator ævi
 Quanta Cyclopa nova fulmina voce poposcit
 Jupiter , exstructis vidit cum montibus ire
 Magnanimos raptum cœlestia regna gigantas.
 Nec vero prima in tantis concursibus hasta 310
 Ulla fuit. Stridens nimbus certante furore
 Telorum simul effusus , cupidæque cruoris
 Hinc atque hinc animæ gemina cecidere procella.
 Acrius insanus dextra qua ducitur ensis ,
 Bellantum pars magna jacet. Super ipsa fuorum 315
 Corpora consistunt avidi , calcantque gementes.
 Nec magis aut Libyco protrudi Dardana nisu
 Avertive potest pubes , aut ordine pelli

Fixa suo Sarrana manus, quam vellere sede
 Si coeptet Calpen impacto gurgite pontus. 320
 Amifere ictus spatium, nec morte peracta
 Artatis cecidisse licet. Galea horrida flictu
 Adversæ ardescit galeæ, clypeusque fatiscit
 Impulsu clypei, atque ensis contunditur ense.
 Pes pede, virque viro teritur: tellusque videri 325
 Sanguine operta nequit, cœlumque & sidera pendens
 Abstulit ingestis nox densa sub æthere telis.
 Quis astare loco dederat Fortuna secundo,
 Contorum longo & proceræ cuspidis ictu,
 Ceu primas agitent acies, certamina miscent. 330
 At quos deinde tenet retrorsum inglorius ordo,
 Missilibus certant pugnæ æquare priorum.
 Ultra clamor agit bellum, milesque, cupiti
 Martis inops, sævis impellit vocibus hostem.
 Non ullum desit teli genus. Hi fude pugnæ, 335
 Hi pinu flagrante cient, hi pondere pilæ:
 At faxis fundaque alius, jaculoque volucris.
 Interdum stridens per nubila fertur arundo,
 Interdumque ipsis metuenda falarica muris.
 Speramusne, Deæ, quarum mihi sacra coluntur, 340
 Mortali totum hunc aperire in secula voce
 Posse diem? Tantumne datis confidere linguæ,
 Ut Cannas uno ore sonem? Si gloria vobis
 Nostra placet, neque vos magnis avertitis ausis,
 Huc omnes cantus Phœbumque vocate parentem. 345
 Verum utinam posthac animo, Romane, secunda,
 Quanto tunc adversa, feras! sitque hæcenus, oro,
 Nec libeat tentare Deis, an Troia proles

Par bellum tolerare queat. Tuque, anxia fati,
 Pone, precor, lacrimas, & adora vulnere, laudes 350
 Perpetuas paritura tibi. Nam tempore, Roma,
 Nullo major eris. Mox sic labere secundis,
 Ut sola cladum tuearis nomina fama.
 Jamque, inter varias, Fortuna, utrinque virorum
 Alternata vices, incerto eluferat iras 355
 Eventu, mediaque diu pendente per ambas
 Spe gentes, paribus Mavors flagrabat in armis.
 Mitia ceu virides agitant cum flamina culmos,
 Necdum maturas impellit ventus aristas,
 Huc atque huc it summa seges, nutansque vicissim 360
 Alternò lente motu incurvata nitescit.
 Tandem barbaricis perfractam viribus acri
 Dissipat incurrens aciem clamore Neales:
 Laxati cunei, perque intervalla citarus
 Irrupit trepidis hostis. Tum turbine nigro 365
 Sanguinis exundat torrens: nullumque sub una
 Cuspide procumbit corpus. Dum vulnere tergo
 Bellator timet Ausonius, per pectora sævas.
 Exceptat mortes, & leto dedecus arcet.
 Stabat cum primis mediæ certamine pugnae, 370
 Aspera semper amans, & par cuicumque periclo,
 Scævola; nec tanta vitam jam strage volebat,
 Sed dignum proavo letum, & sub nomine mortem.
 Is postquam frangi res, atque augescere vidit
 Exitium, Brevis hoc vitæ, quodcunque relictum, 375
 Extendamus, ait: nam virtus futile nomen,
 Ni decori sat sint pariendo tempora leti.
 Dixit: & in medios, qua dextera concita Pœni

Limitem agit, vasto connixus turbine fertur.
 Hic exultantem Caralim, atque erepta volentem 380
 Induere excelfo cæsi gestamina trunco,
 Ense fubit, capuloque tenus ferrum impulit ira.
 Volvitur ille ruens, atque arva hostilia morfu
 Appetit, & mortis premit in tellure dolores.
 Nec Gabari Sicchæque virum tenuere furentes 385
 Concordi virtute manus; sed perdidit acer,
 Dum stat, decisam Gabar inter prælia dextram.
 At Siccha auxilium, magno turbante dolore,
 Dum temere accelerat, calcato improvidus ense
 Succidit, ac nudæ sero vestigia plantæ 390
 Damnavit, dextraque jacet morientis amici.
 Tandem convertit fatalia tela Nealcæ
 Fulminei gliscens juvenis furor. Exfilit ardens,
 Nomine tam claro stimulante, ad præmia cædis.
 Tum silicem scopulo avulsum, quem montibus altis 395
 Depulerat torrens, raptum contorquet in ora
 Turbidus. Incusso crepuerunt pondere malæ,
 Ablatusque viro vultus: concreta cruento
 Per nares cerebro sanies fluit, atraque manant
 Orbibus elisis & trunca lumina fronte. 400
 Sternitur unanimo Marius succurrere Capro
 Conatus, metuensque viro superesse cadenti.
 Lucis idem auspicium, ac patrium & commune duobus
 Paupertas; sacro juvenes Præneste creati
 Miscuerant studia, & juncta tellure ferebant. 405
 Velle ac nolle ambobus idem, sociataque toto
 Mens ævo, ac parvis dives concordia rebus.
 Occubere simul: votisque ex omnibus unum

Id Fortuna dedit, junctam inter proelia mortem:
 Arma fuere decus victori bina Symætho. 410
 Sed longum tanto lætari munere casus
 Haud licitum Pœnis. Aderat terrore minaci
 Scipio, conversæ miseratus terga cohortis,
 Et cuncti fons Varro mali, flavusque comarum
 Curio, & a primo descendens Consule Brutus. 415
 Atque his fulta viris acies repararet ademtum
 Mole nova campum, subito ni turbine Pœnus
 Agmina frenasset jam procurrentia ductor.
 Isque ut Varronem procul inter proelia vidit,
 Et juxta sagulo circumvolitare rubenti 420
 Liſtorem: Nosco pompam, atque insignia nosco:
 Flaminius modo talis, ait. Tum fervidus acrem
 Ingentis clypei tonitru prænuntiat iram.
 Heu miser! æquari potuisti funere Paulo,
 Si tibi non ira Superùm tunc esset ademtum 425
 Hannibalis cecidisse manu. Quam sæpe querere,
 Varro, Deis, quod Sidonium defugeris ense?
 Nam, rapido subitam portans in morte salutem
 Procurſu, cœpta in sese discrimina vertit
 Scipio. Nec Pœnum (quanquam est ereptus opimæ 430
 Cædis honor) mutasse piget majore sub hoste
 Proelia, & erepti Ticina ad flumina patris
 Exigere oblato tandem certamine pœnas.
 Stabant educti diversis orbis in oris,
 Quantos non alio vidit concurrere tellus 435
 Marte, viri, dextraque pares, sed cetera ductor
 Anteibat Latius, melior pietate fideque.
 Desiluere cava turbati ad proelia nube,

Mavors Scipiadae metuens, Tritonia Poeno;
 Adventuque Deum, intrepidis ductoribus, ambæ 440
 Contremuere acies. Ater, qua pectora flestit
 Pallas, Gorgoneo late micat ignis ab ore,
 Sibilaque horrificis torquet serpentibus ægis.
 Fulgent sanguinei, geminum vibrare cometen
 Ut credas, oculi: summaque in casside largus 445
 Undantes volvit flammæ ad sidera vertex.
 At Mavors, moto proturbans aera telo,
 Et clypeo campum involvens, Ætnæa Cyclopum
 Munere fundentem lorica incendia gestat,
 Ac pulsat fulva confurgens æthera crista. 450
 Ductores pugnae intenti, quantumque vicissim
 Andere est, propius mensi, tamen arma ferentes
 Sensere advenisse Deos, & lætus uterque
 Spectari Superis, addebant mentibus iras.
 Jamque ictu valido libratam a pectore Poeni 455
 Pallas in obliquum dextra detorserat hastam.
 Et Gradivus, opem Divæ portare ferocis
 Exemplo doctus, porgebat protinus enses
 Ætnæum in pugnas juveni, ac majora jubebat.
 Tum virgo, ignescens penitus, violenta repente 460
 Suffudit flammis ora, atque, obliqua retorquens
 Lumina, turbato superavit Gorgona vultu.
 Eraxere omnes immania membra chelydri
 Ægide commota, primique furoris ad ictus
 Retulit ipse pedem sensim a certamine Mavors. 465
 Hic Dea convulsam rapido conamine partem
 Vicini montis scopulisque horrentia saxa
 In Martem furibunda jactat, longeque relatos

Expavit sonitus, tremefacto litore, Sason.
 At non hæc Superûm fallebant prælia regem. 470
 Demittit propere succinctam nubibus Irim,
 Quæ nimios frenet motus, ac talia fatur:
 I, Dea, & Ænotris velox allabere terris,
 Germanoque truces, dic, Pallas mitiget iras;
 Nec speret fixas Parcarum vertere leges: 475
 Dic etiam, Ni desistis, (nam virus & æstus
 Flammiferæ novi mentis) nec colligis iram,
 Ægide præcellant quantum horrida fulmina nosces.
 Quæ postquam accepit dubitans Tritonia virgo,
 Nec fat certa diu, patriis an cederet armis, 480
 Abfistemus, ait, campo. Sed Pallade pulsa
 Num fata avertet? cœloque arcebit ab alto
 Cernere Gargani ferventia cœdibus arva?
 Hæc effata cava Pœnum in certamina nube
 Sublatum diversa tulit, terrasque reliquit. 485
 At Gradivus atrox remeantis in æthera Divæ
 Abcessu revocat mentes, fufosque per æquor
 Ipse manu magna, nebulam circumdatus, acri
 Restituit pugnæ. Convertunt signa, novamque
 Instaurant Itali, versa formidine, cædem. 490
 Cum ventis positus custos, cui flamina carcer
 Imperio compressa tenet, cœlumque ruentes
 Eurique, & Boreæ parent, Corique, Notique,
 Junonis precibus, promissa haud parva ferentis,
 Regnantem Ætolis Vulturum in prælia campis 495
 Effrenat. Placet hic iræ exitiabilis ultor.
 Qui, se postquam Ætnæ merfit candente barathro,
 Concepitque ignes, & flammea protulit ora,

Evolat horrendo stridore , ac Daunia regna
 Perflat , agens cæcam glomerato pulvere nubem. 500
 Eripere oculos auræ , vocemque , manusque :
 Vortice arenoso candentes (flebile dictu)
 Torquet in ora globos Italûm , & bellare manipulis
 Jussa lætantur rabie. Tum mole ruinae
 Sternuntur tellure & miles & arma tubæque ; 505
 Atque omnis retro flatu occursante refertur
 Lancea , & in tergum Rutulis cadit irritus ictus.
 Atque idem flatus Pœnorum tela secundant ,
 Et velut amento contorta hastilia turbo
 Adjuvat , ac Tyriàs impellit stridulus hastas. 510
 Tum , denso fauces præclusus pulvere , miles
 Ignavam mortem compresso mæret hiatu.
 Ipse , caput flavum caligine conditus atra ,
 Vulturinus , multaue comam perfusus arena ,
 Nunc verso agit a tergo stridentibus alis , 515
 Nunc , mediam in frontem veniens clamante procella ,
 Obvius arma quatit , patuloque insibilat ore.
 Interdum intentos pugnae , & jam jamque ferentes
 Hostili jugulo ferrum , conamine ducto
 Avertit , dextramque ipso de vulnere vellit. 520
 Nec satis Ausonias passim fœdare cohortes ,
 In Martem vomit immixtas mugitibus auras ,
 Bisque Dei summas libavit turbine cristas.
 Quæ dum Romuleis exercet proelia turmis
 Æolius furor , & Martem succendit in iras , 525
 Affatur virgo socia Junone parentem :
 Quantos Gradivus fluctus in Punica castra
 (Respice) agit , quantisque furens se cædibus implet !

Nunc , quæso , terris descendere non placet Irim ?
 Quanquam ego non Teucros , (nostro cum pignore regnet 530
 Roma , & Palladio sedes hac urbe locarim)
 Non Teucros delere aderam ; sed lumen alumnae
 Hannibalem Libyæ pelli florentibus annis
 Vita , atque exstingui primordia tanta negabam.
 Excipit hic Juno , longique laboris ab ira , 535
 Immo , ait , ut noscant gentes , immania quantum
 Regna Jovis valeant , cunctisque potentia quantum
 Antistit , conjux , Superis tua , disjice telo
 Flagranti (nil oramus) Carthaginis arces ,
 Sidoniamque aciem vasto telluris hiatu 540
 Tartareis immerge vadis , aut obrue ponto.
 Contra quæ miti respondet Jupiter ore :
 Certatis fati , & spes extenditis ægras.
 Ille , o nata , libens cui tela inimica ferebas ,
 Contundet Tyrios juvenis , ac nomina gentis 545
 Induet , & Libycam feret in Capitolia laurum.
 At , cui tu , conjux , cui das animosque decusque ,
 (Fata cano) avertet populis Laurentibus arma.
 Nec longe cladis metæ. Venit hora diesque ,
 Qua nullas unquam transisse optaverit Alpes. 550
 Sic ait ; atque Irim prope demittit Olympo ,
 Quæ revocet Martem , jubeatque abscedere pugna.
 Nec vetitis luctatus abit Gradivus in altis
 Cum fremitu nubes , quanquam lituique , tubæque ,
 Vulneraque , & sanguis , & clamor , & arma juvarent. 555
 Ut patuit liber Superum certamine tandem ,
 Laxatusque Deo campus , ruit æquore ab imo
 Pœnus , quo sensim cœlestia fugerat arma ,

Magna voce trahens equitemque , virosque , feræque
 Turrigeræ molem , tormentorumque labores. 560
 Atque ubi turbantem leviores ense catervas
 Agnovit juvenem , scintillavitque cruentis
 Ira genis , Quænam Furia , quisve egit in hostem ,
 En , Minuci , Deus , ut rursum te credere nobis
 Auderes , inquit ? Genitor tibi natus ab armis 565
 Ille meis , ubi nunc Fabius ? Semel , improbe , nostras
 Sit satis evasisse manus : atque inde superbis
 Hasta comes dictis murali turbine pectus
 Transforat , & voces venturas occupat ictu.
 Nec ferro sævire sat est. Appellitur atra 570
 Mole fera , & monstris componitur Itala pubes.
 Nam , prævectus equo , moderantem cuspide Lucas
 Maurum in bella boves stimulis majoribus ire ,
 Ac raptare jubet Libycarum armenta ferarum.
 Immane stridens agitur , crebroque coacta 575
 Vulnere bellatrix properos fert belua gressus.
 Liventi dorso turris , flammaque virisque
 Et jaculis armata , sedet : procul aspera grando
 Saxorum super arma ruit , passimque volanti
 Celsus telorum fundit Libys aggere nimbum. 580
 Stat niveis longum stipata per agmina vallum
 Dentibus , atque ebori præfixa comminus hasta
 Fulget ab incurvo directa cacumine cuspis.
 Hic , inter trepidos rerum , per membra , per arma
 Exigit Usentis sceleratum belua dentem ; 585
 Clamantemque ferens calcata per agmina portat.
 Nec levius , Tadio lævum qua tegmine thorax
 Multiplicis lini claudit latus , improba sensim ,

Corpore non læso, penetrarunt spicula dentis,
 Et sublime virum clypeo resonante tulerunt. 590
 Haud excussa novi virtus terrore pericli.
 Utitur ad laudem casu, geminumque citato
 Vicinus fronti lumen transverberat ense.
 Exstimulata gravi sese fera tollit ad auras
 Vulnere, & erectis excussam cruribus alte 595
 Pone jacet volvens reflexo pondere turrim.
 Arma virique simul spoliataque belua visu
 Sternuntur subita (miserandum) mixta ruina.
 Spargi flagrantem contra bellantia monstra
 Dardanius tædas victor jubet, & facis atræ, 600
 Quos fera circumfert, compleri sulfure muros.
 Nec jussu mora: collectis fumantia lucent
 Terga elephantorum flammis; pastusque sonoro
 Ignis edax vento per propugnacula fertur.
 Non aliter, Pindo Rhodopeve incendia pastor 605
 Cum jacet, & silvis spatiatum fervida pestis,
 Frondosi ignescunt scopuli; subitoque per alta
 Collucet juga dissultans Vulcanius ardor.
 It fera candenti torrente bitumine corpus
 Amens, & laxo diducit limite turmas. 610
 Nec cuiquam virtus propiora capeffere bella:
 Longinquis audent jaculis, & arundinis ictu.
 Uritur impatiens, & magni corporis æstu
 Huc atque huc jactas accendit belua flammis:
 Donec vicini tandem se fluminis undis 615
 Præcipitem dedit, &, tenui decepta liquore
 Stagnantis per plana vadi, tulit incerta longis
 Exstantem ripis flammam, tum denique sese

Gurgitis immerfit molem capiente profundo.
 At qua pugna datur, necdum Maurusia pestis 620
 Igne calet, circumfusi Rhœteïa pubes
 Nunc jaculis, nunc & saxis, nunc alite plumbo
 Eminus incessunt. Ut qui castella per altos
 Oppugnat munita locos, atque assidet arces.
 Ausus digna viro, fortuna digna secunda, 625
 Extulerat dextram atque adversum comminus ensem
 Mincius infelix ausi: sed stridula, anhelum
 Fervorem effundens, monstri manus abstulit acri
 Implicitum nexu, diroque ligamine torfit,
 Et superas alte miserum jaculata per auras 630
 Telluri etis affixit (stabile) membris.
 Has inter clades viso Varrone sub armis
 Increpitans Paullus, Quin imus commimus, inquit,
 Ductori Tyrio, quem vinctum colla catenis
 Staturum ante tuos currus promissimus urbi? 635
 Heu patria, heu plebes scelerata, & prava favoris!
 Haud unquam expedies tam dura sorte malorum,
 Quem tibi non nasci fuerit per vota petendum,
 Varronem, Hannibalemve magis. Dum talia Paullus,
 Urget præcipites Libys, atque in terga ruentum 640
 Ante oculos cunctas ductoris concitat hastas.
 Pulsatur galea, & quatiuntur Consulis arma.
 Acrius hoc Paullus medios ruit asper in hostes.
 Tum vero excussus mentem, in certamina Paullo
 Avia diducto, convertit Varro, manuque 645
 Cornipedem inflectens, Das, inquit, patria, poenas,
 Quæ, Fabio incolumi, Varronem ad bella vocasti.
 Quænam autem mentis, vel quæ discordia fati?

Silius Italicus.

P

Parcarumque latens fraus est? Abrumpere cuncta
 Jamdudum cum luce libet. Sed comprimit ensem 650
 Nescio qui Deus, & meme ad graviora reservat.
 Vivamne? & fractos sparsosque cruore meorum
 Hos referam populo fasces? atque ora per urbes
 Iratas spectanda dabo? &, quo sævius ipse
 Hannibal haud poscat, fugiam, & te, Roma, videbo? 655
 Plura indignantem telis propioribus hostes
 Egere, & sonipes rapuit laxatus habenas.

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 L I B E R X.

PAULLUS, ut adversam videt increbrescere pugnam,
 Ceu fera, quæ, telis circumcingentibus, ultro
 Affilit in ferrum, & per vulnera colligit hostem,
 In medios fert arma globos, seseque periclis
 Ingerit, atque omni letum molitur ab ense. 5
 Increpat horrendum, Perstate, & fortiter, oro,
 Pectoribus ferrum accipite, ac sine vulnere terga
 Ad manes deferte, viri. Nisi gloria mortis,
 Nil superest. Idem sedes adeuntibus imas
 Hic vobis dux Paullus erit. Velocius inde 10
 Hæmonio Borea, pennaque citatior ibat,
 Quæ redit in pugnæ fugientis arundine Parthi;
 Atque, ubi certamen primi ciet immemor ævi
 Fetus Gradivo mentem Cato, fertur in hostes;
 Ac juvenem, quem Vasco levis, quem spicula densus 15
 Cantaber urgebat; letalibus eripit armis.
 Abscessere retro, pavidique in terga relatos
 Abduxere gradus. Ut lætus valle remota

Cum capream venator agit, fessamque propinquo
 Insequitur cursu, & sperat jam tangere dextra, 20
 Si ferus adverso subitum se protulit antro,
 Et stetit ante oculos frendens leo, deserit una
 Et color, & sanguis, & tela minora periclo:
 Nec jam speratæ cura est in pectore prædæ.
 Nunc in restantes mucronem comminus urget, 25
 Nunc trepidos ac terga mala formidine versos
 Assequitur telis. Furere, ac decorare labores,
 Et sævire juvat: cadit ingens nominis expers
 Uni turba viro: atque alter si detur in armis
 Paullus Dardaniis, amittant nomina Cannæ. 30
 Tandem inclinato cornu sine more ruebat
 Prima acies, non parca fugæ. Labienus & Ocris
 Sternuntur leto atque Opiter, quos Setia colle
 Vitifero, celsis Labienum Cingula saxa
 Miserunt muris. Junxit fera tempora leti 35
 Sidonius non consimili discrimine miles:
 Nam Labienus obit penetrante per ilia corno;
 Fratres, hic humero, cecidere, hic poplite, cæsis.
 Oppetis & Tyrio super inguina fixe veruto
 Mæcenas, cui Mæonia venerabile terra, 40
 Et sceptris olim celebratum nomen Etruscis.
 Per medios agitur, projecto lucis amore
 Hannibalem lustrans, Paullus. Sors una videtur
 Aspera, si occumbat ductore superstite Pæno.
 Quam metuens molem (neque enim, certamine sumto, 45
 Tempestas tanta & rabies impune fuissent)
 In faciem pavidi Juno conversa Metelli,
 Quid vanos, inquit, Latio spes unica Consul,

Incaffumque moves, fato renuente, furores?
 Si fupereft Paullus, reftant Æneïa regna: 50
 Sin fecus, Aufoniam tecum trahis. Ire tumentem
 Tu contra juvenem, & caput hoc abfcidere rebus.
 Turbatis, o Paulle, paras? Nunc Hannibal ipfi
 (Tam lætus bello eft) aufit certare Tonanti.
 Et jam converfis (vidi nam flectere) habenis. 55
 Evafit Varro, ac feſe ad meliora refervat.
 Sit ſpatium fatiſ: &, dum datur, eripe leto
 Huc noſtris majorem animam: mox bella capeſſes.
 Ad quæ ſuſpirans ductor, Mortemne ſub armis
 Cur poſcam, cauſa iſta parum eſt, quod talia noſtræ 60
 Pertulerunt aures ſuadentem monſtra Metellum?
 I, demens, i, carpe fugam. Non hoſtica tela
 Excipias tergo, Superos precor. Integer, oro,
 Intactuſque abeas, atque intres mœnia Romæ
 Cum Varrone ſimul. Talin', pavidiffime, dignum. 65
 Me vita, pulchraque indignum morte putavi?
 Quippe furit Pœnus, qui nunc contraria bella
 Ipi ferre Jovi valeat. Pro degener altæ
 Virtutis patrum! Quando certamen inire,
 Cuive virûm mallem memet componere, quam qui 70
 Et victus dabit & victor per ſecula nomen?
 Talibus increpitat, medioſque aufertur in hoſtes,
 Ac retro curſum tendentem ad crebra fuorum
 Agmina, & in denſis furantem membra maniplis
 Per conferta virûm & ſtipata umbonibus arma 75
 Conſequitur melior planta, atque obtruncat Acheram.
 Ut canis occultos agitât cum Belgicus apros,
 Erroresque feræ ſollers per devia merſa

Nare legit, tacitoque premens vestigia rostro
 Lustrat inaccessos venantum indagine saltus; 80
 Nec sistit, nisi, conceptum sectatus odorem,
 Deprendit spissis arcana cubilia dumis.
 At conjux Jovis, ut Paullum depellere dictis
 Nequidquam fuit, & Consul non definit iræ,
 In faciem Mauri rursus mutata Gelestæ, 85
 Avocat ignarum sævo a certamine Poenum.
 Huc tela, huc, inquit, dextram implorantibus affer,
 O decus æternum Carthaginis. Horrida juxta
 Stagnantes Consul molitur proelia ripas:
 Et laus haud alio major datur hoste peremto. 90
 Hæc ait; & juvenem diversa ad proelia raptat.
 Flumineo Libycam turbabat in aggere pubem:
 Cristæ nomen erat. Bis terni juncta ferebant
 Arma senem circa nati: pauperque penatum,
 Sed domus haud obscura Tuder, notusque per Umbros 95
 Bellator populos, factis & cæde docebat
 Natorum armigeram pugnas tractare cohortem.
 Unanima inde phalanx, crudo ducente magistro,
 Postquam hominum satiata nece est, prostraverat ictu
 Innumero cum turre feram, facibusque secutis 100
 Ardentem monstri spectabat læta ruinam:
 Cum subitus galeæ fulgor, conoque coruscæ
 Majore intremuere jubæ: nec tarda senectus.
 (Agnovit nam luce virum) rapit agmine natos
 Sæva parens ultro in certamina, & addere passim 105
 Tela jubet, nec manantes ex ore feroci,
 Aut quæ flagrarent galea, exhorrescere flammæ.
 Armiger haud aliter magni Jovis, anxia nido

Cum dignos nutrit gestanda ad fulmina fetus,
 Obversam spectans ora ad Phaethontia prolem; 110
 Explorat dubios Phœbea lampade natos.
 Jamque suis daret ut pugnae documenta vocantis;
 [Stridentem gelidis vibravit viribus hastam,]
 Quæ medias raptim velox prætervolat auras,
 Hæsit multiplici non alte cuspis in auro, 115
 Ac senium invalido dependens prodidit ictus.
 Cui Pœnus: Quinam ad cassos furor impulit ictus
 Exsanguem senio dextram? Vix prima momordit.
 Tegmina Callaïci cornus tremebunda metalli.
 En, reddo tua tela tibi: memorabilis ista 120
 A nobis melius disceet bellare juvenus.
 Sic propria miseri transfigit pectora corno.
 At contra (horrendum) bis terna spicula dextra
 Torta volant, paribusque ruunt conatibus hastæ.
 Haud secus ac Libycam feta tellure lænam 125
 Venator premit obfesso cum Maurus in antro,
 Invadunt rabidi jam dudum, & inania tentant
 Nondum sat firmo catuli certamina dente.
 Consumit clypeo tela, &, collectus in arma,
 Sustinet ingentes crepitantibus ictibus hastas 130
 Sidonius ductor: nec jam per vulnera credit,
 Aut per tot cædes actum fatis: iraque anhelat,
 Ni leto det cuncta virum, jungatque parenti,
 Corpora, & excidat miseros cum stirpe penates.
 Tunc Abarim affatur; namque una hic armiger ira 135
 Flammabat Martem, atque omnes comes ibat in actus:
 Suppedita mihi tela. Vadis liventis Averni
 Demitti globus ille cupit, qui nostra laceffat

Tegmina , jam stultæ fructus pietatis habebit.
 Hæc fatus jaculo Lucam , qui maximus ævi , 140
 Transadigit : pressa juvenis cum cuspide labens
 Arma super fratrum resupino concidit ore.
 Mortiferum inde manu properantem vellere ferrum
 Pilo Volsonem (namque hoc de strage jacentum
 Fors dabat) affixa sternit per tegmina nare. 145
 Tum Vesulum , calido lapsantem in sanguine fratrum ,
 Ense metit rapido ; plenamque (heu barbara virtus !)
 Abscisi galeam capitis , ceu missile telum ,
 Conversis in terga jacit. Telestinus , ad ossa
 Illiso faxo , qua spina interstruit artus , 150
 Occumbit ; fratrisque videt labentia membra
 Quercentis , quem funda procul per inane voluta
 Sopierat , dum supremam Telestinus in auras
 Exhalat lucem , & dubitantia lumina condit.
 At fessus mærore simul , cursuque , metuque , 155
 Et tamen haud iræ vacuus , non certa per æquor
 Interdum insistens Perufinus membra ferebat ;
 Hunc sude , quam raptam Libyci per terga jacentis
 Armiger obtulerat monstri , super inguina fixum
 Obruncat , quercuque premit violentus obusta. 160
 Tentarat precibus sævum lenire furorem ,
 Sed Stygius primos implevit fervor hiatus ,
 Et pulmone tenus demisit anhelitus ignem.
 Tandem cum toto cecidit grege , nomen in Umbro
 Clarum , Crista , diu populo. Ceu fulmine celsa 165
 Æsculus , aut , proavis ab origine cognita , quercus
 Cum fumat percussa Jovi , sacrosque per ævum
 Æthereo ramos populantur sulfure flammæ :

Donec victa Deo late procumbit, & omnem
 Collabens operit spatioso stipite prolem. 170
 Atque ea dum juxta Tyrius stagna Aufida ductor
 Molitur, Paullus, numerosa cæde futuram
 Ultus jam mortem, ceu victor bella gerebat
 Inter mille viros. Jacet ingens Phorcys ab antris
 Herculeæ Calpes, cælatus Gorgone parmam, 175
 Unde genus tristisque Deæ manabat origo.
 Hinc objectantem sese atque antiqua tumentem
 Nomina saxificæ monstrosa e stirpe Medusæ,
 Dum lævum petit incumbens violentius inguen,
 Detrahit, excelsi correptum vertice coni, 180
 Afflictumque premens, tergo qua balteus imo
 Sinuatur, coxaque sedet munimen utraque,
 Conjecto fodit ense super: vomit ille calentem
 Sanguinis effundens per hiantia viscera rivum,
 Et subit Ætolos Atlanticus accola campos. 185
 Has inter strages rapido terrore coorti
 Invadunt terga, atque averso turbine miscent
 Bella inopina viri, Tyrius quos fallere doctos
 Hanc ipsam pugnae rector formarat ad artem:
 Succinctique dolis, fugerent ceu Punica castra, 190
 Dediderant dextras. Tum totis mentibus actam
 In cædes aciem pone atque in terga ruentes
 Præcipitant. Non hasta viros, non deficit ensis.
 E strage est ferrum, atque evulsa cadavere tela.
 Raptum Galba procul (neque enim virtutis amorem 195
 Adversa exemisse valent) ut vidit ab hoste
 Ausferri signum, connisus corpore toto
 Victorem assequitur, letalique occupat istu.

Ac dum comprehensam cæso de corpore prædam.
 Avellit, tardeque manus moribunda remittit, 200
 Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi
 Occidit, immoriens magnis non prosperus ausis.
 Hæc inter, veluti nondum satiasset Enyo
 Iras sæva truces, sublatum pulvere campum.
 Vulturus rotat, & candentes torquet arenas. 205
 Jamque reluctantes stridens immane procella
 Per longum tulit ad campi suprema, cavisque
 Afflictos ripis tumidum demersit in anem.
 Hic tibi finis erat, metas hic Aufidus ævi
 Servabat tacito, non felix Curio, leto. 210
 Namque, furens animi dum consternata moratur
 Agmina, & oppositu membrorum fissere certat,
 In præceps magna propulsus mole ruentum
 Turbatis hauritur aquis, fundoque volutus
 Hadriaca jacuit sine nomine mortis arena. 215
 Ingens ferre mala, & Fortunæ subdere colla
 Nescius, adversa fronte incurrebat in arma
 Vincentum Consul; pereundi Martius ardor,
 Atque animos jam sola dabat fiducia mortis:
 Cum Viriathus agens telis, regnator Hiberæ 220
 Magnanimus terræ, juxta atque ante ora furentis
 Obtruncat Paulli fessum certaminis hostem.
 Heu dolor, heu lacrimæ! Servilius optima belli,
 Post Paullum belli pars optima, corrui istu
 Barbarico, magnamque cadens leto addidit uno 225
 Invidiam Cannis. Tristem non pertulit iram
 Consul, & infani quanquam contraria venti
 Exarmat vis, atque obtendit pulvere lucem,

Squalentem rumpens ingestæ torvus arenæ
 Ingreditur nimum, ac ritu jam moris Hiberi 230
 Carmina pulsata fundentem barbara cætra
 Invadit, lævæque fodit vitalia mammæ.
 Hic fuit extremus cædum labor. Addere bello
 Haud ultra licuit dextram, nec tanta relictum est
 Uti, Roma, tibi posthac ad proelia Paulo. 235
 Saxum ingens, vasto libratum pondere, cæca
 Venit in ora manu, &, perfractæ cassidis æra
 Offibus infodiens, complevit sanguine vultus.
 Inde pedem referens, labentia membra propinquo
 Imposuit scopulo, atque, undanti vulnere anhelans, 240
 Sedit terribilis clypeum super ore cruento:
 Immanis ceu, depulsis levioribus hastis,
 Accepit leo cum tandem per pectora ferrum,
 Stat teli patiens media tremebundus arena,
 Ac, manante jubaris rictuque & naribus unda 245
 Sanguinis, interdum languentia murmura torquens,
 Effundit patulo spumantem ex ore cruorem.
 Tum vero incumbunt Libyes super. Ipse citato
 Ductor equo, qua flatus agit, qua pervius ensis,
 Qua sonipes, qua belligero fera belua dente. 250
 Obrutus hic telis ferri per corpora Piso
 Rectorem ut vidit Libyæ, connisus in hastam
 Ilia cornipedis subrepta cuspide trausit,
 Collapsoque super nequidquam incumbere cœptat.
 Cum Pœnus, prope re collecto corpore, quanquam 255
 Cernuus inflexo sonipes effuderat armo;
 Umbræne Ausoniæ rediviva in bella retractant
 Post obitum dextras? nec in ipsa morte quiescunt?

Sic ait , atque ægrum cœptanti attollere corpus
 Arduus infurgens totum permiscuit ensem. 260
 Ecce , Cydonea violatus arundine plantam ,
 Lentulus effufis campum linquebat habenis ;
 Cum videt in scopulo rorantem saxa cruore ,
 Torvoque obtutu labentem in Tartara Paullum.
 Mens abiit : puduitque fugæ. Tum visa cremari 265
 Roma viro , tunc ad portas jam stare cruentus
 Hannibal ; & totum tunc primum ante ora fuere
 Sorbentes Latium campi. Quid deinde relictum ,
 Craffina cur Tyrios lux non deducat ad Urbem ,
 Deferis in tantis puppim fi , Paulle , procellis ? 270
 Testor Coelicolas , inquit , ni damna gubernas
 Crudelis belli , vivisque in turbine tanto
 Invitus ; plus , Paulle , (dolor verba aspera dicat)
 Plus Varrone noces. Cape , quæso , hunc , unice rerum
 Fessarum , cape cornipedem. Languentia membra 275
 Ipse levabo humeris , & dorso tuta locabo.
 Hæc inter , lacero manantem ex ore cruorem
 Ejectans , Consul , Maeste o virtute paterna !
 Nec vero spes angustæ , cum talia restent
 Pectora Romuleo regno. Calcaribus aufer , 280
 Qua vulnus permittit , equum : atque hinc ocus Urbis
 Claudantur portæ. Ruet hæc ad moenia pestis.
 Dic , oro , rerum Fabio tradantur habenæ.
 Nostris pugnavit monitis furor. Amplius acta
 Quid superest vita , nisi cæcæ ostendere plebi 285
 Paullum scire mori ? Feror an confuratus in Urbem
 Vulneribus ? Quantine emtum velit Hannibal , ut nos
 Vertentes terga aspiciat ? Nec talia Paullo.

Pectora, nec manes tam parva intramus imago.
 Ille ego. Sed vano quid enim te demoror æger, 290
 Lentule, conquestu? Perge, atque hinc cuspide fessum
 Eripe quadrupedem propere. Tum Lentulus Urbem,
 Magna ferens mandata, petit: nec Paullus inultum,
 Quod superest de luce, finit. Ceu vulnere tigris
 Letifero cedens tandem, projectaque corpus 295
 Luctatur morti, & languentem pandit hiatus
 In vanos morsus, nec sufficientibus iræ
 Ictibus, extrema lambit venabula lingua.
 Jamque coruscanti telum, propiusque ferenti
 Gressum exultantem, & securo cædis lertæ 300
 Non expectatum surgens defixerat enses,
 Sidoniumque ducem circumspicebat, in illa
 Exoptans animam certantem ponere dextra.
 Sed vicere virum coeuntibus undique telis
 Et Nomas, & Garamas, & Celtæ, & Maurus, & Astur. 305
 Hic finis Paulo. Jacet altum pectus & ingens
 Dextera, quem (soli si bella agitata darentur)
 Æquales forsan Fabio. Mors additur Urbi
 Pulchra decus, misitque viri inter sidera nomen.
 Postquam spes Italùm mentesque in Consule lapsæ, 310
 Ceu truncus capitis, sævis exercitus armis
 Sternitur, & victrix toto fremit Africa campo.
 Hic Picentum acies, hic Umber Martius, illic
 Sicana procumbit pubes, hic Hernica turma.
 Passim signa jacent, quæ Samnis belliger, & quæ 315
 Sarrastes populi, Marsæque tulere cohortes;
 Transfixi clypei, galeæque, & inutile ferrum,
 Fractaque conspectu parmarum tegmina, & ore

Cornipedum derepta fero spumantia frena.
 Sanguineus tumidas in campos Aufidus undas 320
 Ejectat, redditque furens sua corpora ripis.
 Sic Lagea ratis, vasto velut insula ponto
 Conspecta, illisit scopulis ubi nubifer Eurus,
 Naufragium spargens operit freta. Jamque per undas
 Et transfra, & mali, laceroque aplustria velo, 325
 Ac miseri fluitant revomentes æquora nautæ.
 At Pœnus, per longa diem certamina sævis
 Cædibus emensus, postquam eripuere furori
 Insignem tenebræ lucem, tum denique Martem
 Dimisit, tandemque suis in cæde pepercit. 330
 Sed mens invigilat curis, noctisque quietem
 Ferre nequit. Stimulat dona inter tanta Deorum.
 Hortatur nondum portas intrasse Quirini.
 Proxima lux placet. Hinc strictos ferre ociosus enses,
 Dum fervet cruor, & perfusæ cæde cohortes, 335
 Destinat, ac jam claustra manu, jam mœnia flamma
 Occupat, & jungit Tarpeja incendia Cannis.
 Quo turbata viri conjux Saturnia cœpto,
 Irarumque Jovis Latiiq̄te haud inscia fati,
 Incautum ardorem atque avidas ad futile votum 340
 Spes juvenis frenare parat. Ciet inde quietis
 Regnantem tenebris Somnum; quo sæpe ministro
 Edomita inviti componit lumina fratris.
 Atque huic arridens, Non te majoribus, inquit,
 Ausis, Dive, voco: nec posco ut mollibus alis 345
 Des victum mihi, Somne, Jovem. Non mille premendi
 Sunt oculi tibi, nec spernens tua numina custos
 Inachiæ multa superandus nocte juvencæ.

Ductori precor immittas nova somnia Pœno ;
 Ne Romam & vetitos cupiat nunc visere muros , 350
 Quos intrare dabit nunquam regnator Olympi.
 Imperium celer exsequitur , curvoque volucris
 Per tenebras portat medicata papavera cornu.
 Ast ubi , per tacitum allapsus , tentoria prima
 Tarceæ petiit juvenis , quatit inde soporas 355
 Devexo capiti pennis , oculisque quietem
 Irrorat , tangens Lethæa tempora virga.
 Exercent rabidam truculenta insomnia mentem.
 Jamque videbatur multo sibi milite Thybrim
 Cingere , & insultans adstare ad moenia Romæ. 360
 Ipse refulgebat Tarpejæ culmine rupis ,
 Elata torquens flagrantia fulmina dextra ,
 Jupiter , & lati fumabant fulfure campi ,
 Ac gelidis Anio trepidabat cærulæ undis :
 Et densi ante oculos iterumque iterumque tremendum 365
 Vibrabant ignes. Tunc vox effusa per auras :
 Sat magna , o juvenis , pressa est tibi gloria Cannis.
 Siste gradum ; neque enim sacris irrumperè muris ,
 Poene , magis dabitur , nostrum quam scindere cœlum.
 Attonitum visis majoraque bella paventem 370
 Post confecta Sopor Junonia iussa relinquit ;
 Nec lux terribili purgavit imagine mentem.
 Quos inter motus somni vanosque tumultus ,
 Dedita per noctem reliquo cum milite castra
 Nuntiat , & prædam pleno trahit agmine Mago. 375
 Huic ductor lætas Tarpejo vertice mensas
 Spondenti , cum quinta diem nox orbe tulisset ,
 Celatis Superùm monitis clausoque pavore ,

Vulnera & exhaustas sævo certamine vires ,
 Ac nimium lætis excusat fidere rebus. 380
 Tum spe dejectus juvenis , ceu vertere ab ipsis
 Terga juberetur muris , ac signa referre ,
 Tanta mole , inquit , non Roma (ut credidit ipsa)
 Sed Varro est victus. Quonam tam prospera Martis
 Munera destituis fato , patriamque moraris ? 385
 Mecum exultet eques : juro hoc caput , accipe muros
 Iliacos , portasque tibi sine Marte patentis.
 Dumque ea Mago fremit cauto non credita fratri ;
 Jam Latius sese Canusina in mœnia miles
 Colligere , & profugos vicino cingere vallo , 390
 Cœperat. Heu rebus facies inhonora sinistris !
 Non aquilæ , non signa viris , non Consulis altum
 Imperium , non subnixæ lictore secures.
 Trunca atque ægra metu , ceu magna elisa ruina ,
 Corpora debilibus nituntur sistere membris. 395
 Clamor sæpe repens , & sæpe silentia fixis
 In tellurem oculis , nudæ plerisque sinistræ
 Detrito clypeo : defunt pugnacibus enses :
 Saucius omnis eques : galeis carpere superbum
 Cristarum decus , & damnarunt Martis honores. 400
 At multa thorax perfossus cuspide ; & hærens
 Loricæ interdum Maurusia pendet arundo.
 Interdum mæsto socios clamore requirunt.
 Hic Galba , hic Piso , & . leto non dignus inertis ,
 Curio deslentur ; gravis illic Scævola bello. 405
 Hos passim ; at Paulli pariter , ceu dira parentis
 Fata gemunt. Ut vera mali præsentia nunquam
 Cessarit canere , & Varronis sistere mentem.

Urque diem hunc toties nequidquam averterit Urbi:
 Atque idem quantus dextra. Sed cura futuri 410
 Quos premit, aut fossas instant præducere muris,
 Aut portarum aditus (ut rerum est copia) firmant.
 Quaque patet campus planis ingressibus hosti,
 Cervorum ambustis imitantur cornua ramis,
 Et stilius occultitur, cæcum in vestigia telum. 415
 Ecce, super clades & non medicabile vulnus,
 Reliquias belli atque imperdita corpora Poenis
 Impia formido ac major jaçtabat Erinnyis.
 Trans æquor Tyrios enses atque arma parabant
 Punica & Hannibalem mutato evadere coelo. 420
 Dux erat exfilio collectis Marte Metellus,
 Sed stirpe haud parvi cognominis. Is mala bello
 Pectora degeneremque manum ad deformia agebat
 Consulta; atque alio positas spectabat in orbe,
 Quis sese occulerent, terras: quo nomina nulla 425
 Poenorum, aut patriæ penetraret fama reliçtæ.
 Quæ postquam accepit flammata Scipio mente,
 Quantus Sidonium contra, fera proelia miscens,
 Ductorem stetit in campis, rapit ocius enses,
 Atque, ubi turpe malum Latioque extrema coquebant 430
 Cœpta viri, ruptis foribus sese arduus infert.
 Tum, quatiens strictum cum voce ante ora paventum
 Mucronem, Tarpeja, pater, qui templa secundam
 Incolis a cœlo sedem, & Saturnia nondum
 Iliacis mutata malis, tuque aspera pectus 435
 Ægide Gorgoneos virgo succincta furores,
 Indigetesque Dei, sponte inter numina nostra,
 Perque caput, nullo levius mihi numine, patris

Silius Italicus.

Q

Magnanimi juro , nunquam Lavinia regna
 Linquam , nec linqui patiar , dum vita manebit. 440
 Ocius , en , testare Deos , si mœnia tædis
 Flagrabunt Libycis , nullas te ferre , Metelle ,
 Aufurum in terras gressus. Ni talia fancis ,
 Quem tremis , & cujus somnos formidine rumpis ,
 Hannibal hic armatus adest. Moriere , nec ullo 445
 Poenorum melior parietur gloria cæso.
 His excussa incepta minis. Jamque ordine jussu
 Obstringunt animas patriæ , dictataque jurant
 Sacramenta Deis , & purgant pectora culpa.
 Atque ea dum Rutulis turbata mente geruntur , 450
 Lustrabat campos , & sævæ tristitia dextræ
 Facta recensēbat , pertractans vulnera visu ,
 Hannibal , & , magna circumstipante caterva ,
 Dulcia præbebat trucibus spectacula Poenis.
 Quas strages inter , confossus pectora telis , 455
 Seminecem extremo vitam exhalabat in auras
 Munere deficiens jam Cloelius , oraque nisu
 Languida vix ægro & dubia cervice levabat.
 Agnovit sonipes , arrestisque auribus acrem
 Hinnitum effundens , sternit tellure Vagesum , 460
 Quem tunc captivo portabat in agmina dorso.
 Hinc , rapidum glomerans cursum , per lubricra pingui
 Stante cruore soli & multata cadavera cæde
 Evolat , ac domini consistit in ora jacentis.
 Inde , inclinatus colla , & submissus in armos , 465
 De more inflexis præbebat scandere terga
 Cruribus , ac proprio quodam trepidabat amore.
 Milite non illo quisquam felicius acri

Infultarat equo , vel si resupina citato
 Projectus dorso ferret cum membra , vel idem 470
 Si nudo stareo tergo , dum rapta volucris
 Tranfigeret curſu ſonipes certamina campi.
 At Libys , humanos æquantem pectore ſenſus
 Haud parce miratus equum , quinam ille finiſtræ
 Depugnet morti juvenis , nomenque , decuſque 475
 Erogitat , letique ſimul compendia donat.
 Hic Cinna (ad Tyrios namque is ſua verterat arma ,
 Credulus adverſis , & tum comes ibat ovanti)
 Auribus huic , inquit , ductor fortiffime , origo eſt
 Non indigna tuis. Quondam ſub Regibus illa , 480
 Quæ Libycos renuit frenos , ſub Regibus olim
 Roma fuit. Sed enim , ſolium indignata Superbi,
 Ut ſceptra exegit , confefſim ingentia bella
 Cluſina venere domo. Si Porſena ſando
 Auditus tibi , ſi Cocles , ſi Lydia caſtra. 485
 Ille , ope Mæonia & populo ſuccinctus Etruſco ,
 Certabat pulſos per bella reponere Reges.
 Multa adeo nequidquam auſi : preſſitque tyrannus
 Janiculum incumbens. Ubi mox , jam pace probata ,
 Compreſſere odia , & poſitum cum ſœdere bellum , 490
 Obſidibusque obſtricta fides , manſueſcere corda
 Neſcia , pro Superi ! & nil non immite parata
 Gens Italum pro laude pati ! Bis Clœlia ſenos
 Nondum compleerat primævi corporis annos ,
 Una puellarum Laurentum , & pignora pacis 495
 Inter virgineas regi tranſmiſſa catervas :
 (Facta virum fileo) rege hæc , & ſœdere , & annis ,
 Et fluvio ſpretis , mirantem interrita Thybrim

Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis.
 Cui si mutasset sexum Natura, reverti 500
 Forſan Tyrrhenas tibi non licuiſſet in oras,
 Porſena. Sed juveni (ne ſim tibi longior) hinc eſt
 Et genus & clara memorandum virgine nomen.
 Talia dum pandit, vicinus parte ſiniſtra
 Per ſubitum erumpit clamor. Permixta ruina 505
 Inter & arma virum & lacerata cadavera, Paulli
 Eruerant corpus media de ſtrage jacentum.
 Heu quis erat! quam non ſimilis modo Punica telis
 Agmina turbanti! vel cum Taulantia regna
 Vertit, & Illyrico ſunt addita vincla tyranno! 510
 Pulvere canities atro, arentique cruore
 Squalebat barba, & perfracti turbine dentes
 Muralis faxi, tum toto corpore vulnus.
 Quæ poſtquam aſpexit geminatus gaudia ductor
 Sidonius; Fuge, Varro, inquit, fuge, Varro, ſuperſtes, 515
 Dum jaceat Paullus: Patribus Fabioque ſedenti
 Et populo Conſul totas ediſſere Cannas.
 Concedam hanc iterum, ſi lucis tanta cupido eſt,
 Concedam tibi, Varro, fugam. At, cui fortia & hoſte
 Me digna haud parvo caluerunt corda vigore, 520
 Funere ſupremo & tumuli decoretur honore.
 Quantus, Paulle, jaces! qui tot mihi millibus unus
 Major lætitiæ cauſa es. Cum fata vocabunt,
 Tale precor nobis, ſalva Carthagine, letum.
 Hæc ait: & ſocium mandari corpora terræ, 525
 Poſtera cum thalamis Aurora rubebit apertis,
 Imperat; armorumque jubet conſurgere acervos,
 Arſuros, Gradive, tibi. Tum munera juſſa,

Defessi quanquam, accelerant, sparsoque propinquos
 Agmine prosternunt lucos: sonat acta bipenni 530
 Frondosis silva alta jugis. Hinc ornus & albæ
 Populus alta comæ, validis accisa lacertis,
 Scinditur, hinc ilex proavorum condita feclo.
 Devolvunt quercus, & amantem litora pinum,
 Ac, ferale decus, mæstas ad busta cupressos. 535
 Funereas tum deinde pyras certamine texunt:
 Officium infelix & munus inane peremit.
 Donec anhelantes stagna in Tartessia Phœbus
 Merfit equos, fugiensque polo Titania cæcam
 Orbita nigranti traxit caligine noctem. 540
 Post, ubi fulserunt primis Phaethontia frena
 Ignibus, atque sui terris rediere colores,
 Supponunt flammam, & manantia corpora tabo
 Hostili tellure cremant. Subit horrida mentem:
 Formido incerti casus, tacitusque pererrat 545
 Intima corda pavor, si fors ita Martis iniqui
 Mox ferat, ac ipsis inimica fede jacendum.
 Ast, tibi, bellipotens, sacrum, constructus acervo
 Ingenti mons armorum surgebat ad astra.
 Ipse, manu celsam pinum flammaque comantem. 550
 Attollens, ductor Gradivum in vota ciebat;
 Primitias pugnæ & læti libamina belli
 Hannibal Ausonio cremat hæc de nomine victor,
 Et tibi, Mars genitor, votorum haud surde meorum;
 Arma electa dicat spirantum turba virorum. 555
 Tum, face coniecta, populatur fervidus ignis
 Blagrantem molem, &, rupta caligine, in auras
 Actus apex claro perfundit lumine campos.

Hinc citus ad tumulum donataque funera Paulo
 Ibat, & hostilis leti jactabat honorem. 560
 Sublimem eduxere pyram, mollesque virenti
 Stramine composuere toros Superaddita dona,
 Funereum decus: expertis invisus & ensis,
 Et clypeus terror Nomadum: atque insigne superbum
 Tum laceri fasces captæque in Marte secures. 565
 Non conjux native aderant, non juncta propinquo
 Sanguine turba virum, aut celsis de more feretris
 Præcedens prisca exsequias decorabat imago.
 Omnibus exuviis nudo jamque Hannibal unus
 Sat decoris laudator erat; fulgentia pingui 570
 Murice suspirans inicit velamina & auro
 Intexam chlamydem, ac supremo affatur honore:
 I, decus Ausoniæ, quo fas est ire superbas
 Virtute & factis animas. Tibi gloria leto
 Jam parva insigni. Nostros Fortuna labores 575
 Versat adhuc, casusque jubet nescire futuros.
 Hæc Libys; atque repens crepitantibus undique flammis
 Æthereas anima exsultans evasit in auras.
 Fama dehinc gliscente sono jam sidera adibat;
 Jam maria ac terras primamque intraverat urbem. 580
 Diffidunt muris. Solam pavitantibus arcem
 Speravisse fat est. Nec enim superesse juventam,
 Ac stare Ausoniæ vacuum sine corpore nomen.
 Quodque adeo nondum portis irruerit hostis,
 Contemptu cessare putant. Jam tecta cremari, 585
 Ac delubra rapi, cædesque ante ora nefandæ
 Natorum, septemque arces fumare videntur.
 Lux una everfas bis centum in strage curules,

Ac juvenum bis tricenis orbata gemebat
 Millibus exhaustæ nutantia mœnia Romæ: 590
 Atque ea post Trebiam, post Tusci stagna profundi,
 Nec fociùm numero pariter levioere peremto.
 Sed vero, sed enim reliqui pia turba Senatus
 Munera sortito invadunt. Celer omnia lustrans
 Clamitat attonitus Fabius, Non ulla relicta est 595
 (Credite) cunctandi ratio. Approperemus: ut hostis
 Nequidquam armatos ausit succedere muros,
 Dura inter pavidos alitur fortuna sedendo,
 Et gliscunt adverfa metu: ite ocius, arma
 Deripite, o pubes, templis. Vos atria raptim 600
 Nudate, & clypeos in bella refigite captos.
 Sat patriæ sumus; e numero si ad prælia nostro
 Nil minuit pavor. In patulis illa horrida campis
 Sit metuenda lues: muros haud fregerit unquam,
 Exultare levis nudato corpore, Maurus. 605
 Dum Fabius lapsas acuit formidine mentes,
 Varronem adventare vagus per mœnia rumor
 Spargit, & occulto perfundit pectora motu.
 Haud secus, ac fractæ rector si forte carinæ
 Litoribus solus vacuis ex æquore sospes 610
 Adnatet, incerti trepidant, tendantve, negentve
 Jactato dextras, ipsamque odere salutem
 Unius amissa superantis puppe magistri.
 Quam restare viro labem, qui accedere portis
 Audeat, ac dirum veniat pavitantibus omen! 615
 Hos mulcens questus Fabius deforme docebat
 Cladibus irasci, vulgumque arcebat ab ira.
 Adversis etenim frangi non esse virorum,

Qui Martem inscribant genti , non posse dolores
 Condere , & ex pœna solatia poscere luctus. 620
 Si vero exprobare sinant , sibi tristius illum
 Illuxisse diem , quo castris viderit ire
 Varronem , quam quo videat remeare sine armis.
 His dictis federe minæ , & conversa repente
 Pectora : nunc fati miseret , nunc gaudia Pœno 625
 Consulibus reputant cæsis erepta duobus.
 Ergo omne effundit longo jam se agmine vulgus
 Gratantum , magnaque actum se credere mente
 Testantur , quod , filius avis sceptrisque superbis ,
 Laomedontiadum non desperaverit urbi. 630
 Nec minus infelix culpæ , grandique pudore
 Turbatus , Consul titubantem ad mœnia gressum
 Portabat lacrimans : dejectum attollere vultum ,
 Ac patriam aspicere , & luctus renovare pigebat.
 Quod vero reduci tum se populusque Patresque 635
 Offerrent , non gratari ; sed poscere natos
 Quisque suos , fatresque simul , miseræque parentes
 Ire videbantur laceranda ad Consulis ora.
 Sic igitur muto liêtore invector in urbem ,
 Damnatum Superis aspernabatur honorem. 640
 At Patres Fabiusque , procul mærore remoto ,
 Præcipitant curas. Raptim delecta juvena
 Servitia armantur ; nec claudit castra saluti
 Postpositus pudor. Infixum est Æneia regna
 Parcarum in leges quacunque reducere dextra , 645
 Proque arce & sceptris & libertatis honore
 Vel famulas armare manus. Primæva suorum
 Corpora prætexto spoliant velamine , & armis

Infantis cingunt. Puerilis casside vultus
Clauditur, atque hostis pubescere cæde jubetur. 650
Idem obsecrantes, captivum vulgus ut auro
Pensarent parvo, (nec pauca fuere precantum
Millia) miranti durarunt prodere Pœno.
Cuncta adeo scelera & noxam superaverat omnem,
Armatum potuisse capi. Tunc terga dedisse 655
Damnatis Siculas longe meritare per oras
Impositum, donec Latio decederet hostis.
Hæc tum Roma fuit; post te cui vertere mores
Si stabat fatis, potius, Carthago, maneres.

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER XI.

NUNC, age, quos clades insignis Iapyge campo
 Verterit ad Libyam populos Sarranaque castra,
 Expediam. Stat nulla diu mortalibus usquam,
 Fortuna titubante, fides. Adjungere dextras
 Certavere palam rumpenti foedera Pœno,
 Heu! nimium faciles læsis diffidere rebus:
 Sævior ante alios iras servasse repostas,
 Atque odium renovare ferox in tempore Samnis.
 Mox levis & fero pressurus fata pudore
 Bruttius, ambiguis fallax mox Appulus armis.
 Tum gens Hirpini vana indocilisque quieti,
 Et rupisse indigna fidem. Ceu dira per omnes
 Manarent populos foedi contagia morbi.
 Jamque Atella suas, jamque & Calatia adegit,
 Fas superante metu, Pœnorum in castra cohortes.
 Inde Phalanteo levitas animosa Tarento,
 Aufonium laxare jugum. Patefecit amicas
 Alta Croton portas, Afrisque ad barbara iussa.

Theſpiadum docuit ſubmittere colla nepotes.
 Idem etiam Locros habuit furor. Ora vadofi 20
 Litoris, Argivos major qua Græcia muros
 Servat, & Ionio luitur curvata profundo,
 Lætas res Libyæ & fortunam e more ſecuta,
 Juravit pavitans Tyrio ſua prælia Marti.
 Jam vero, Eridani tumidiſſimus accola, Celtæ 25
 Incubuere malis Italûm, veteresque doloris
 Tota ſe ſocios properarunt jungere mole.
 Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
 Bojorum fuerit populis. Capuæne furorem,
 Quem Senonum genti, placuiſſe? & Dardana ab ortu 30
 Mœnia barbarico Nomadum ſociata tyranno
 Quiſnam, mutato tantum nunc tempore, credat?
 Luxus, & infanis nutrita ignavia luſtris,
 Conſumtuſque pudor peccando, uniſque relictus
 Divitiis probroſus honor, lacerabat hiantem 35
 Deſidia populum, ac reſolutam legibus urbem.
 Inſuper exitio truculenta ſuperbia agebat.
 Nec vitis deerant vires. Non largior ulli
 Auſoniæ populo (ſic tum fortuna fovebat)
 Auriſque argentiſque modus: madefaſta veneno 40
 Aſſyrio manibus veſtis, medioque dierum
 Regales epulæ, atque ortu convivia ſolis
 Depreſſa, & nulla macula non illita vita.
 Tum populo ſævi Patres, plebesque Senatus
 Invidia læta, & collidens diſſona corda 45
 Seditio. Sed enim interea temeraria pubis
 Delicta augebat, pollutior ipſa, ſeneſtus.
 Nec, quos vile genus deſpectaque lucis origo

Fœdabat, sperare sibi & deposcere primi
 Deerant imperia ac patriæ pereuntis habenas. 50
 Quin etiam exhilarare viris convivia cæde
 Mos olim, & miscere epulis spectacula dira
 Certantum ferro; sæpe & super ipsa cadentum
 Pocula, resperfis non parco sanguine mensis.
 Has, astu aggressus, quo verteret acrius ægras 55
 Ad Tyrios mentes, quia nulla forte daturam
 Certus erat Romam, neque enim impetrata volebat,
 (Pacuvio fuit haud obscurum crimine nomen)
 Hortatur summi partem deposcere juris,
 Atque alternatos sociato Cōsule fasces: 60
 Et, si partita renuant sedisse curuli,
 Æquatumque decus geminasque videre secures,
 Ultorem ante oculos atque ora adstare repulsæ.
 Ergo electa manus gressu fert dicta citato.
 Antistat cunctis præcellens Virrius ore: 65
 Sed genus obscurum, nullique furore secundus:
 Qui postquam cœtu Patrum ingentique Senatu
 Impia dementis vulgi, ac vix tota, profudit
 Consulta, & tumidis incendit vocibus aures;
 Concordi fremitu renuentum effunditur asper 70
 Toto e concilio clamor. Tum quisque fatigat
 Increpitans, vocumque tremit certamine templum.
 Hic Torquatus, avum fronte æquavisse severa
 Nobilis, Heu Capua portantes talia dicta
 Romuleis durastis, ait, succedere muris? 75
 Ad quos non ausi Carthago atque Hannibal arma
 Post Cannas afferre suas? Nunquamne per aures.
 It vestras, in Tarpeja cum sede Latini

Orarent paria , haud verbis , haud voce , sed acri
 Propulsum dextra , qui tum mandata superbo 80
 Ore apportabat , tanto per limina templi
 Turbine præcipitem revoluti corporis actum ,
 Ut , sævo afflictus saxo , spectante piaret
 Tristia dicta Jove , & lueret verba impia leto?
 En ego progenies ejus , qui sede Tonantis 85
 Expulit orantem , & nuda Capisolia Consul
 Defendit dextra. Rabidum hinc , palmasque virorum
 Intentantem oculis , proavitaque facta parantem
 Ut vidit majore adeo crudefcere motu ,
 Excipit his frendens Fabius : Pro cuncta pudendi ! 90
 Sedes , ecce , vacat , belli viduata procella :
 Quem , quæso , e vobis huic imposuisse paratis ?
 Inque locum Paulli quemnam datis ? An tua , Virri ,
 Prima atque ante alios fors , concedente Senatu ,
 Te citat , ac nostris æquat jam purpura Brutis ? 95
 I , demens , i , quo tendis : tibi perfida fasces
 Det Carthago suos. Medio fervore loquentis ,
 Impatiens ultra gemitu cohibere furorem ,
 Fulminea torvum exclamat Marcellus ab ira :
 Quæ tandem , & quam lenta tenet patientia mentem , 100
 O confuse nimis Gradivi turbine Varro ,
 Ut perferre queas furibunda insomnia Consul ?
 Nonne exturbatos jam dudum limine templi
 Præcipites agis ad portas ? & discere cogis
 Semiviros , quod sit nostro de more creati 105
 Consulis imperium ? Non unquam sobria pubes
 Et peritura brevi , moneo , ocius Urbe facesse.
 Muros ante tuos (ut par est) debita ductor

Armatus responsa dabit. Consurgere cuncti
 Hinc pariter, magnoque viros clamore premebant. 110
 Nec non & foribus propere Campana Juventus
 Extulit ipsa gradum, tantæque dolore repulsæ
 Concitus Hannibalemolvebat Virrius ore.
 Fulvius, (huic nam spondebant præfagia mentis
 Venturum decus, & Capuæ pereuntis imago 115
 Jam tum erat ante oculos) Non si Carthaginis, inquit,
 Ductorem vestris devinctum colla catenis
 Romam victor agis, posthac intrare Quirini
 Sacratas dabitur sedes. Tende ocius, oro,
 Quo mens ægra vocat. Referunt hæc inde citati 120
 Mixta minis & torva trucis responsa Senatus.
 Tantane, omnipotens, caligine mersa latere
 Fata placet? Veniet quondam felicior ætas,
 Cum pia Campano gaudebit Consule Roma,
 Et per bella diu fasces perque arma negatos 125
 Ultro ad magnanimos referet secura nepotes.
 Poena superborum tamen hæc durabit avorum,
 Quod non ante suos Capua ad suffragia mittet,
 Quam Carthago suos. Postquam nunc dicta Senatus,
 Nunc facta exposuit, tum veris falsa per artem 130
 Virrius admiscens cecinit fatale cruenti
 Turbatis signum belli. Furiata Juventus
 Arma, arma, Hannibalemque volunt. Ruit undique vulgus,
 Et Pœnos in tecta vocant: ingentia facta
 Sidonii juvenis celebrant, ut ruperit Alpes 135
 Herculei socius decoris, Divisque propinquas
 Transferit cursu rupes: ut cæde referta
 Clauserit Eridani victor vada: victor ut idem

Lydia Romano turbarit stagna cruore.
 Ut Trebiæ ripas æterno nomine famæ 140
 Tradiderit, Paullumque idem inter prælia, & idem
 Flaminiū, proceres rerum, demiserit umbris.
 His super excisam primori Marte Saguntum,
 Et juga Pyrenes, & Hiberum, & sacra parentis,
 Juratumque viro bellum puerilibus annis 145
 Accumulant. Unum, ducibus tot cæde peremtis,
 Tot fufis acie, stare inter prælia nullis
 Attactum telis. Superum cum munere detur
 Huic fociare viro dextras & foedere jungi;
 Fastus exfanguis populi vanumque tumorem 150
 Nimirum Capua & dominatum perferat Urbis,
 Ceu famulis fasces æquataque jura negantis?
 Profus enim tanto potiozem nomine habendum
 Varronem, ut fugiat Consul fulgentior ostro.
 Talia jaçtantes jam lætam forte parabant 155
 Mittere, quæ Tyrios adjungat foedere, pubem.
 Sed non invictum ponebat pectore robur
 Tum solum Decius Capuæ decus. Isque receptus
 In medios cœtus, neque enim differre dabatur;
 Itis, ait, cives violanda ad jura parentum? 160
 Damnatumque caput temerati foederis aris
 Jungitis hospitio? Quæ tanta oblivio recti?
 Magnum utique in magnis rebus populisque virisque
 Adversis servare fidem. Nunc tempus inire
 Prælia pro Rutulis; nunc signa aciemque movere, 165
 Dum trepidæ res, & medicinam vulnera poscunt;
 Is locus officio, cum cessant prospera, cumque
 Dura ad opem Fortuna vocat. Nam læta fovere,

Haud quaquam magni est animi decus : huc , age , adeste :
 Novi Dis animas fimiles & pectora magnis 170
 Nunquam angusta malis : capiunt (mihi credite) Cannas ,
 Et Thrasymena vada , & Paulli memorabile letum.
 Hi sunt , qui vestris infixum mœnibus hostem
 Dejecere manu , & Capuam eripuerunt superbis
 Samnitum jussis. Hi sunt , qui jura dedere 175
 Terrore expulso , Sidicinaque bella remorunt.
 Quo fugitis ? socios quosve additis ? Ille ego sanguis
 Dardanius , cui sacra pater , cui nomina liquit
 Ab Jove ducta Capys , magno cognatus lulo ;
 Ille ego , semihomines inter Nasamonas , & inter 180
 Sævum atque æquantem ritus Garamanta ferarum ,
 Marmarico ponam tentoria mixtus alumno ?
 Ductoremque feram , cui nunc pro foedere proque
 Iustitia est ensis , solæque e sanguine laudes ?
 Non ita , non Decio permixtum fasque nefasque , 185
 Hæc ut velle queat. Nullo nos invida tanto
 Armavit Natura bono , quam janua mortis
 Quod patet , & vita non æqua exire potestas.
 Hæc vana averfas Decius jactavit ad aures.
 Ast delecta manus jungebant foedera Pœno. 190
 Jamque aderant præmissa duci turbante tumultu
 Autololes numerosa cohors. Ipse agmine magno
 Festinata citus per campos signa movebat.
 Et Decius , Nunc hora , viri , nunc tempus : adeste ,
 Dum Capua dignum , dum me duce dextera vindex 195
 Molitur facinus ; procumbat barbara pubes.
 Pro se quisque alacres rapite hoc decus. Hostis adire
 Si parat , obstructas replete cadavere portas ,

Et ferro purgate nefas. Hic denique solus
 Eluerit sanguis maculatas crimine mentes. 200
 Dumque ea nequidquam non ulli læta profatur,
 Audita asperitate viri cœptoque feroci,
 Multa feta gerens ira præcordia, Pœnus
 Adstabat muris, propereque arcessere lectos
 Immitem castris Decium jubet. Horrida virtus;
 205
 Armatumque fide pectus, restique cupido,
 Et major Capua mens imperterrita mole
 Invieta stabat, torvoque minacia vultu
 Iussa ducis, verbisque etiam incessabat amaris.
 Quem Libyæ rector tot signa tot arma ferentis
 210
 Spernentem increpitans magno clamore profatur:
 Post Paullum, post Flaminium componimur, eheu!
 Vecordi Decio, mecum certasse volenti
 In decus & famam leti. Rapite, ite citati,
 Signa, duces. Pateatne mihi Campana vetante
 215
 Urbs Decio, explorare libet, nova bella moventi
 Cui patuere Alpes, saxa impellentia cœlum,
 Atque uni calcata Deo. Suffuderat ora
 Sanguis, & a torvo surgebant lumine flammæ.
 220
 Tum rictus spumans, & anhelis faucibus acta
 Versabant penitus dirum suspiria murmur.
 Sic urbem investus, toto comitante Senatu,
 Et vulgo ad spectanda ducis simul ora ruente,
 Effundit cunctam rabiem irarumque procellas.
 225
 Nec non & Decio propiora pericula mentem
 Flammarant, tempusque adeo cernebat adesse,
 Quo laudes ducis invicti superaret inermis.
 Non illum fuga, non clausi occulere penates:

Silius Italicus.

R

Sed liber, veluti nullus penetrasset in urbem
 Hannibal, intrepido servaverat otia vultu. 230
 Cum juvenem lævis (horrendum) concitus armis
 Invadunt globus, & pedibus sublime sedentis
 Ductoris fistunt. Tonat inde ferocibus alte
 Incessens victor dictis, Solufne ruentem
 Fulcire, & revocare paras a funere, Romam? 235
 O demens! en, qui Divûm mihi munera tanta
 Eripiat. Decio prorsus servabar inertî
 Vincendus, Decio imbelli, cui femina nulla,
 Orta in Agenoreis nostræ Carthaginis oris,
 Cesserit: huic agedum, (nam cur indigna feramus?) 240
 Magnanime o miles, meritas innecte catenas.
 Dixerat hæc: nec dum finem convicia norant.
 [Cum fera gens Decii constanti pectore corpus
 Invadit, vincitque manus post terga catenis.]
 Illatus velut armentis super ardua colla 245
 Cum sese imposuit, victorque immane sub ira
 Infremuit leo, & immerfis gravis unguibus hæsit,
 Mandit anhelantem pendens cervice Juvencum.
 At Decius, dum vincla ligant, Necte ocius, inquit,
 (Nam sic Hannibalem decet intravisse) catenas, 250
 Fœderis infausti pretium. Sic victima prorsus
 Digna cadat Decius. Nec enim te, sanguine lætum
 Humano, sit fas cæsis placasse juvencis.
 En dextra! en fœdus! Nondum tibi Curia, nec dum
 Templorum intrati postes: jam panditur acri 255
 Imperio carcer. Perge, ac primordia tanta
 Accumula paribus factis. Mihi fama sub umbras
 Te feret oppressum Capuæ cecidisse ruinis.

Nec plura effari concessum. Obnubitur atra
 Veile caput, trahiturque ferox ante ora fuorum. 260
 Exin victor ovans sedato pectore tandem
 Spectandis urbis tectis templisque serenos
 Lætus circumfert oculos, & singula discit:
 Quis muris fator, & pubes sit quanta sub armis,
 Quotque auri pateant bello argentique talenta. 265
 Nunc qualis frenata acies, nunc deinde pedestris
 Copia quanta viris. Monstrant Capitolia celsa,
 Stellatæque docent campos, Cereremque benignam.
 Jamque diem ad metas defessis Phœbus Olympo
 Impellebat equis, fuscabat & Hesperus umbra 270
 Paulatim infusa properantem ad litora currum.
 Instituunt de more epulas, festamque per urbem
 Regifice exstructis celebrant convivia mensis.
 Ipse, Deum cultu & sacro dignatus honore,
 Præcipuis multoque procul splendentibus ostro 275
 Accipitur sublime toris: non una ministri
 Turba gregis: posuisse dapes his addita cura,
 His adolere focos, his ordine pocula ferre.
 Nec non & certis struitur penus. Aspera mensa
 Pondera cælati fulgent antiquitus auri. 280
 Eripiunt flammæ noctem, strepituque moventum
 Murmurat alta domus. Stupet inconsuetus opimæ
 Sidonius mensæ miles, faciemque superbi
 Ignotam luxus oculis mirantibus haurit.
 Vescitur ipse silens, & tantos damnat honores 285
 Esse epulis, facilesque coli tanto agmine mensas.
 Donec pulsa fames, & Bacchi munera duram
 Laxarunt mentem. Tum fronti reddita demum

Lætitia, & positæ graviores pectore curæ.
 Perfonat Euboïca Teuthras testudine, Cymes 290
 Incola, & obtufas immiti murmure sævæ
 Inter bella tubæ permulcet cantibus aures.
 Jamque Jovem & lætos per furta canebat amores,
 Electræque toros Atlantidos: unde creatus,
 Proles digna Deûm, tum Dardanus: isque Tonanti 295
 Ut det Erichthonium magna de stirpe nepotem.
 Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo
 Affaracus, nulloque minor famave manuve
 Tum Capys ut primus dederit sua nomina muris.
 Cõcelebrant plaufu pariter Sidonia pubes, 300
 Campanæque manus. Ante omnes ductor honori
 Nominis augufto libat carchesia ritu;
 Cetera quem fequitur, Bacchique ex more liquorem
 Irrorat menfis turba, ardefcitque Lyæo.
 Interea, Tyrio refoluta in gaudia cœtu 305
 Converfo, (neque enim, juvenis non digne fileri,
 Transmittam tua cœpta libens, famamque negabo
 Quanquam imperfectis, magnæ tamen indolis, aufis)
 Mens una inviolata mero, nullisque venenis
 Potando exarmata, decus pugnæque, necisque 310
 Sidoniæ tacito volvebat pectore mœlem.
 Quoque effet miranda magis tam facra libido,
 Pacuvio genitus patrias damnaverat artes.
 Is variis oneratum epulis atque atria tardo
 Linquentem grefsu comitatus pone parentem, 315
 Postquam posse datum meditata aperire, novosque
 Pandere conatus, & liber parte relicta
 Tectorum a tergo patuit locus, Accipe digna

Et Capua & nobis, inquit, consulta. Togaque
 Armatum amota nudat latus. Hoc ego bellum 320
 Conficere ense paro, atque avulsum ferre Tonanti
 Rectoris Libyci victor caput. Hic erit ille,
 Qui polluta dolis jam fœdera fanciet, ensis.
 Si perferre nequit spectacula tanta senectus,
 Et tremit inceptis lassio majoribus ævo, 325
 At tu securis concede penatibus, & me
 Linque meæ menti: summum quod credis, & æquas
 Hannibalem Superis, o quantum nomine major
 Jam Pœno tibi natus erit! Vibrabat ab ore
 Ignis atrox, animusque viri jam bella gerebat, 330
 Cum senior, tanti pondus conaminis ægra
 Jam dudum vix aure ferens, tremebundus ibidem
 Sternitur, & pedibus crebro pavida oscula figens,
 Per si quid superest vitæ, per jura parentis,
 Perque tuam nostra potiorem, nate, salutem, 335
 Absiste inceptis, oro: ne sanguine cernam
 Polluta hospitia, ac tabo repleta cruento
 Pocula, & everfas pugnae certamine mensas.
 Tune illum, quem non acies, non mœnia & urbes
 Ferre valent, cum frons propior lumenque corusco 340
 Igne micat, tune illa viri, quæ vertice fundit,
 Fulmina pertuleris; si viso intorserit ense
 Diram, qua vertit per campos agmina, vocem?
 Fallit te, mensas inter quod credis inermem.
 Tot bellis quæsitæ viro, tot cædibus armat 345
 Majestas æterna ducem. Si admoveris ora,
 Cannas, & Trebiam ante oculos, Thrasymenaque busta,
 Et Paulli stare ingentem miraberis umbram.

Quid? tanto in casu comitum juxtaque jacentum
 Torpebunt dextræ? Parce, oro, & desine velle, 350
 Cui nequeas victor superesse. An tristia vincla
 Et Decius non erudiunt componere mentem?
 Talia commemorans, famæ majoris amore
 Flagrantem ut vidit juvenem furdumque timori;
 Nil ultra posco, refer in convivia gressum: 355
 Approperemus, ait. Non jam tibi pectora pubis
 Sidoniæ fodienda manu tutantia regem.
 Hoc jugulo dextram explora. Namque hæc tibi ferrum,
 Si Pœnum invasisse paras, per viscera ferrum
 Nostra est ducendum. Tardam ne sperne senectam. 360
 Opponam membra, atque enses extorquere negatum
 Morte mea eripiam. Lacrimæ tunc ore profusæ,
 Et magna Superum cura servatus in arma
 Scipiadæ Pœnus; nec tantum fata dederunt
 Externa peragi dextra. Pulcherrimus iræ, 365
 Et dignus fieri compos memorabilis ausi,
 Amisit quantam posito conamine laudem,
 Cui tantum est voluisse decus? Tum reddere sese
 Festinant epulis, & tristia fronte serenant:
 Donec læta virum solvit convivia somnus. 370
 Postera lux Phaethontis equos proferre parabat,
 Jam rapido summis curru splendente sub undis:
 Et juvenis, magno generatus Hamilcare, duras
 Jam dudum exercet curas. Carthaginis arces
 Ire ferox Mago, & Patribus portare jubetur 375
 Nuntia facta ducis. Præda & captiva leguntur
 Corpora, dereptæque viris sub Marte cruento
 Exuviæ, fausti Superis libamina belli.

Altera curarum Libycis demittitur oris
 Heu ! Decius , reduci lentas servatus ad iras ; 380
 Ni pœnæ juvenem indignæ miseratus ab alto
 Jupiter antiquam Batti vertisset ad urbem.
 Hic Pellea virum Ptolemæi sceptrâ vehentum
 Eripuere minis , resolutaque vincula collo.
 Atque eadem vitæ custos mox deinde quieto 385
 Accepit tellus ossa inviolata sepulcro.
 Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus.
 Pœnorum mentes cæco per læta premendi
 Exitio , & luxu corda importuna domandi.
 Spargere tela manu passim fallentia natis 390
 Imperat , & tacitas in pectora mittere flammâs.
 Tum pueris dulce arridens : Eat improba Juno ,
 Et nos (nec mirum , quid enim sumus ?) acta secundis
 Despiciat. Valet illa manu , valet illa lacertis :
 Parvula nos arcu puerili spicula sensim 395
 Fundimus , & nullus nostro de vulnere sanguis.
 Verum , agite , o mea turba , precor , nunc tempus , adeste ,
 Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.
 Amplexu , multoque mero , somnoque virorum
 Profliganda acies , quam non perfregerit ensis , 400
 Non ignes , non immixtis Gradivus habenis.
 Combibat illapso ductor per viscera luxus ,
 Nec pudeat picto fultum jacuisse cubili ,
 Nec crinem Assyrio perfundere pugnet amomo.
 Ille ius hiberno somnos educere cœlo 405
 Jactator , tectis malit consumere noctes.
 Ac ponat ritus vescendi , sæpe citato
 Dum residet sub casside equo , discatque Lyæo

Imbellem donare diem. Tum deinde madenti
 Post epulas fit grata chelys, segnisque soporas, 410
 Aut nostro vigiles ducat sub numine noctes.
 Hæc postquam Venus, applaudit lascivus, & alto
 Mittit se cœlo niveis exercitus alis.
 Sentit flammiferas pubes Maurusia pennas,
 Et pariter fufis tepuerunt pectora telis. 415
 Bacchi dona volunt, epulasque, & carmina rursus
 Pieria liquefacta lyra. Non acer aperto
 Desudat campus sonipes: non ulla per auras
 Lancea nudatos exercet torta lacertos.
 Mollitæ flammis lymphæ languentia somno 420
 Membra sovent, miserisque bonis perit horrida virtus.
 Ipse etiam, afflatus fallente Cupidine, ductor
 Instaurat mensas dapibus, repetitque volentum
 Hospitia, & patrias paulatim decolor artes
 Exiit, occulta mentem vitiantem sagitta. 425
 Altera jam patria, atque æquo sub honore vocatur
 Altera Carthago Capua, intactumque secundæ
 Fortunæ ingenium vitia allatrantia quassant.
 Nec luxus ullus mersæque libidine vitæ
 Campanis modus: accumulans, variasque per artes 430
 Scenarum certant epulas distinguere ludo.
 Ut strepit assidue Phrygiam ad Nilotica loton
 Memphis Amyclæo passim lasciva Canopo.
 Inprimis dulcem, Pœno lætante, per aures
 Nunc voce infundit Teuthras, nunc pectine cantum. 435
 Isque ubi mirantem resonantia pollice fila
 Ductorem vidit Libyæ, canere inde superbas
 Aoniæ laudes sensim testudinis orsus,

Concordem citharæ movit per carmina linguam,
 Vincere linquentes vitam quæ possit olores. 440
 Atque hæc e multis carpsit mollissima mensæ
 [Facta antiqua virum, placidas quis mulceat aures.]
 Argolicis quondam populis (mirabile dictu !)
 Exaudita chelys, lapidem testudine felix
 Ducere, & in muros posuisse volentia saxa. 445
 Hæc Amphionio vallavit pectine Thebas,
 Ac, filice aggeribus per se scandente vocatis,
 Jussit in immensum cantatas surgere turres.
 Altera, turbatum plectro moderata profundum,
 Et tenuit phocas, & in omni Protea forma 450
 Traxit, & æquoreo portavit Ariona dorso.
 Nam, quæ Peliaca formabat rupe canendo
 Heroum mentes & magni pectora Achillis,
 Centauro dilecta chelys compesceret iras,
 Percussa fide, vel pelagi vel tristis Averni. 455
 Namque chaos, cæcam quondam sine fidere molem
 Non surgente die, ac mundum sine luce canebat.
 Tum Deus ut liquidi discisset stagna profundi,
 Tellurisque globum media compage locasset:
 Ut celsum Superis habitare dedisset Olympum, 460
 Castaque Saturni monstrabat secula patris.
 Sed, quos pulsabat Rhipæum ad Strymona, nervi,
 Auditus Superis, auditus manibus Orpheus,
 Emerito fulgent clara inter fidera cœlo.
 Hunc etiam mater, tota comitante sororum 465
 Aonidum turba, mater mirata canentem.
 Non illo Pangæa juga aut Mavortius Hæmus;
 Non illo modulante sonos stetit ultima Thrace:

Cum filvis venere feræ , cum montibus amnes.
 Immemor & dulcis nidi , positoque volatu 470
 Non mota volucris captiva pependit in æthra.
 Quin etiam Pagasæa ratis , cum cærula nondum
 Cognita terrigenis , pontoque intrare negarent ,
 Ad puppim sacrae , cithara eliciente , carinae
 Adductum cantu venit mare. Pallida regna 475
 Bistonius vates flammisque Acheronta fonantem
 Placavit plectro , & fixit revolubile saxum.
 O diræ Ciconum matres , Geticique furores ,
 Et damnata Deis Rhodope ! tulit ora revulsa
 In pontum , ripis utrinque sequentibus , Hebrus. 480
 Tum quoque , cum rapidi caput a cervice recisum
 Portarent fluctus , subito emicuerè per undas
 Ad murmur cete toto exsultantia ponto.
 Sic tum Pierius bellis durata virorum
 Pectora Castalio frangebatur carmine Teuthras. 485
 Interea placida attulerant jam flamina terris
 Magonem Libycis. Lauro redimita subibat
 Optatos puppis portus , pelagoque micabant
 Captiva arma procul celsa fulgentia prora.
 At , patulo surgens jam dudum ex æquore , late 490
 Nauticus implebat resonantia litora clamor ,
 Et , simul adductis percussa ad pectora tonsis ,
 Centeno fractus spumabat verbere pontus.
 Nec lentum in medios rapienda ad gaudia vulgus.
 Procurrit fluctus , elataque turba favore 495
 Certatim ingenti celebrant nova gaudia plausu.
 Æquatur rector Divis. Illum undique matres ,
 Illum turba minor moniti gaudere nepotes ,

Et senior manus, & juxta popululque, Patresque,
 Maestatis Superum dignantur honore juvenis. 500
 Sic patriam Mago & portas ingressus ovantes
 Fraternalaudis fama. Ruit inde Senatus,
 Et multo Patrum stipatur curia coetu.
 Tum, Divos veneratus avum de more vetusto,
 Martem, ait, egregium & fractas, quis Itala tellus 505
 Nitebatur, opes, pars ipse haud parva laborum,
 Nuntio. Pugnatum Superis in vota secundis.
 Est locus, Aetoli signat quem gloria regis,
 Possessus quondam prisca inter secula Dauno:
 Humentes rapido circumdat gurgite campos 510
 Aufidus, & stagnis intercipit arva refusus;
 Mox fluctus ferit Hadriacos, magnoque fragore
 Cedentem impellit retrorsus in aequora pontum.
 Hic Varro & magnum Latia inter nomina Paullus
 Nomen, quis rerum ducibus permessa potestas, 515
 Vix dum depulsa nigræ caligine noctis,
 Invadunt campum, & late fulgentibus armis
 Accendunt ultro lucem surgentis Eoï.
 Nos contra (nam germanum furor acer agebat
 Optatæ pugnae) castris cita signa movemus. 520
 Intremittit & tellus, & pulsus mugit Olympus.
 Hic fluvium & campos abscondit caede virorum
 Ductor, quo nunquam majorem ad bella tulerunt
 Rectorem terræ. Vidi, cum turbine sævo
 Ausonia & sonitu bellantis fusa per agros 525
 Uni terga daret. Vidi, cum Varro citato
 Auferretur equo, projectis degener armis.
 Quin & magnanimum, perfosso corpore telis.

Strage super fociûm vidi te , Paulle , cadentem.
 Ægates ille & servilia foedera larga 530
 Ulus cæde dies : non plus optasse liberet ;
 Quam tum concessit dexter Deus. Altera jam lux
 Si talis redeat , populis sis omnibus una
 Tum , Carthago , caput , terraque colare per omnes.
 Testes hi stragis , quos signum illustre superbis 535
 Mos læva gestare viris. Tum funditur ante
 Ora admirantum præfulgens annulus auro ;
 Datque fidem verbis haud parvo insignis acervo.
 Hinc iterum repetens : Restat nunc fedibus imis
 Vertenda atque æquanda solo-jam subruta Roma. 540
 Annitamur , ait , vires refovere tot haustas
 Casibus , ut pateant non parca æraria dextris ,
 Quas emimus bello. Desit jam belua , tristis
 Aufoniis terror : nec non alimenta fatigant.
 Atque ea dum memorat , torvo conversus in ora 545
 Hannonis vultu , quem gliscens gloria pravum
 Ductoris studio jam dudum agitabat acerbo.
 Jamne tibi dextras inceptaque nostra probamus ?
 Jam fas Dardanio me non servire colono ?
 Anne iterum Hannibalem dedi placet ? Atra veneno 550
 Invidiæ nigroque undantia pectora felle ,
 Tandem tot titulis totque exorata tropæis ,
 Infelix muta. Dextra en , en dextera , quam tu
 Æneadis lacerare dabas , & litora , & amnes ,
 Et stagna , & latos implevit sanguine campos. 555
 Hæc Mago , atque animos favor haud obscurus alebat.
 Cui , simul invidia atque ira stimulantibus , Hanno :
 Talia vesani juvenis convicia miror

Haud equidem : tumet ingenio , fraternaue corda
 Non tarde agnoscas & virus futile linguæ. 560
 Quin , ne mutatum vanis abfistere credat ,
 Nunc pacem orandum , nunc improba foedere rupto
 Arma reponendum , & bellum exitiale cavendum
 Auctor ego . Atque adeo vosmet perpendite , quaeso ,
 Quid ferat : haud aliud nobis censere relictum est. 563
 Tela , viros , aurum , classes , alimenta precatur ,
 Belligeramque feram . Victus non plura dedissem .
 Sanguine Dardanio Rutulos saturavimus agros ,
 Et jacet in campis Latium . Deponere curas
 Tandem ergo , bone , da , victor , liceatque federe 570
 In patria ; liceat non exhaurire rapacis
 Impensis belli vacuatos saepe penates .
 Nunc en , nunc , inquam , (falsa ut praefagia nostra
 Sint , oro , mensque augurio ludatur inani)
 Haud procul est funesta dies . Atrocia novi 575
 Corda , ac prospicio natas e cladibus iras .
 Vos ego , vos metuo , Cannæ . Submittite signa ;
 Atque adeo tentate , agetum , ac deposcite pacem :
 Non dabitur . Parat ille dolor (mihi credite) majus
 Exitium accepto : citiusque hæc foedera victor , 580
 Quam victus , dabit . Atque adeo , qui tanta superbo
 Facta sonas ore , & spumanti turbine perflas
 Ignorantium aures , dic , en , germanus in armis
 Ille tuus par Gradivo , per secula tellus
 Cui similem nunquam ductorem in bella creavit , 585
 Mœnia Romulæ cur nondum viderit urbis ?
 Scilicet e gremio matrum rapiamus in hostem
 Nondum portandis habiles gravioribus armis ?

Æratas iussi texamus mille carinas ,
 Atque omnis Libyæ quæratuſ belua terris ? 590
 Ut longa imperia , atque armatos proroget annos
 Hannibal , & regnum trahat uſque in tempora fati ?
 Vos vero , (neque enim occulto circumdamur aſtu)
 Ne dulces ſpoliate domos ; caſtrisque potentum
 Atque opibus ſancite modum. Pax optima rerum , 595
 Quas homini noviffè datum eſt : pax una triumphis
 Innumeris potior : pax , cuſtodire ſalutem
 Et cives æquare potens , revocetur in arces
 Tandem Sidonias ; & fama fugetur ab urbe
 Perfidia , Phœniſſa , tua. Si tanta libido 600
 Æ armorum tenet , atque enſes non reddere perſtat
 Poſcenti patriæ ; nil ſuppeditare furori
 Hortor , & hæc fratri Magonem dicta referre.
 Plura anneſcentem (neque enim ſatiaverat iras
 Dicendo) clamor turbat diverſa volentum. 605
 Si , Libyæ decus , haud ulli ſuperabilis armis ,
 Hannibal eſt iræ tibi , deſtituemus ad ipſas
 Victorem metas ? nec opum adjumenta feremus ?
 Invidia unius ſceptra ut jam parta retardet ?
 Inde alacres tribuunt , quæ belli poſceret uſus : 610
 Abſentique ſuum jaſtant ſub teſte favorem.
 Mox eadem terris placitum traducere Hiberis ,
 Dum malus obtreſcat facta immortalia livor ,
 Nec finit adjutas ductoris creſcere laudes.

C. SILII ITALICI

PUNICORUM

LIBER XII.

JAM terra glaciale caput, fecundaque nimbis
 Tempora, & austrifero nebulosam vertice frontem
 Immitis condebat hiems, blandisque salubre
 Ver Zephyris tepido mulcebat rura sereno.
 Prorumpit Capua Pœnus, vicinaque late
 Præmissis terrore quatit. Ceu condita bruma, 5
 Dum Rhipæa rigent Aquilonis flamina, tandem
 Evolvit serpens arcano membra cubili,
 Et splendente die novus emicat, atque coruscum
 Fert caput, & faniem sublati faucibus efflat. 10
 At Libyci ducis ut fulserunt signa per agros,
 Desolata metu cuncta, &, suadente pavore,
 Vallo se clausere simul, trepidique salutis
 Exspectant ipsis metuentes mœnibus hostem.
 Sed non ille vigor, qui ruptis Alpibus arma 15
 Intulerat, dederatque vias, Trebiaque potitus
 Mæonios Itala sceleravit sanguine fluctus,
 Tunc inerat. Molli luxu madefacta meroque,

Illecebris fomni torpentia membra fluebant :
 Quis gelidas suctum noctes thorace gravatis 20
 Sub Jove non æquo trahere , & tentoria sæpe
 Spernere , ubi hiberna ruerent cum grandine nimbi ,
 Ac ne nocte quidem clypeive ensesve reposti ,
 Non pharetræ aut jacula , & pro membris arma fuere ;
 Tunc grave cassis onus , majoraque pondera visa 25
 Parmarum , ac nullis fusæ stridoribus hastæ.
 Prima instaurantem sensit certamina mitis
 Parthenope , non dives opum , non spreta vigoris :
 Sed portus traxere ducem secura volentem
 Æquora , quæ peteret veniens Carthagine puppis. 30
 Nunc molles urbi ritus , atque hospita Musis
 Otia , & exentum curis gravioribus ævum.
 Sirenum dedit una suum memorabile nomen
 Parthenope muris Acheloïas : æquore cujus
 Regnare diu cantus , cum dulce per undas 35
 Exitium miseris caneret non prospera nautis.
 Hæc pone aggressus (nam frontem clauserat æquor)
 Mœnia , non ullas valuit perfringere Pœnus
 Tota mole vias , frustra que inglorius ausi
 Pulsavit quatiens obstructas ariete portas. 40
 Stabat Cannarum Graja ad munimina victor
 Nequidquam , & cautæ mentis consulta probabat
 Eventu , qui post Dauni stagnantia regna
 Sanguine Tarpejas ire abstinuisset ad arces.
 En , qui nos segnes , & nescire addere cursum 45
 Fatis jactastis , quod vobis scandere nuper
 Non acie ex ipsa concessum mœnia Romæ ;
 Intrate , atque epulas promissas sede Tonantis

His, quæ Graja manus defendit, reddite testis.
 Talia jactabat, famæque pudore futuræ,
 Irritus incepta primus si abfisteret urbe,
 Audebat cuncta, atque acuebat fraudibus enses.
 Sed subitæ muris flammæ, totoque fluebant
 Aggeris anfractu tela improvisa per auras.
 Haud secus, occulnit faxi quos vertice fetus
 Ales fulva Jovis, tacito si ad culmina nisu
 Evasit serpens, terretque propinquus hiatu;
 Illa, hostem rostro atque affueris fulmina ferre
 Unguibus incessens, nidi circumvolat orbem.
 Tandem ad vicinos Cumarum vertere portus
 Defessus subigit, varioque laceffere motu
 Fortunam, & famæ turbando obstare sinistra.
 Sed custos urbi Gracchus, tutela vel ipsis
 Cerrior, arcebat, muris, iterumque federe,
 Portus atque aditus iterum sperare vetabat.
 Lustrat inops animi, rimaturque omnia circum
 Alite vectus equo, rursusque hortatibus infit
 Laudum agitare suos: Pro Dî, quis terminus, inquit,
 Ante urbes standi Grajas, oblite tuorum
 Factorum miles? quis erit modus? Alpibus astat
 Nimirum major moles, & scandere cœlum
 Pulsantes jubeo scopulos: quanquam altera detur
 Si similis tellus, aliæque repente sub astra
 Exsurgant rupes, non ibis, & arduus arma
 Me ducente ferēs? Tene, heu! Cumanus hiantem
 Agger adhuc murusque tenet? Gracchumque, moveri
 Non ausum portis, parvo in discrimine cerno?
 An vobis gentes, quæcunque labore parastis,
Silius Italicus,

Casu gesta putent? Per vos Tyrrhena faventum
 Stagna Deum, per ego & Trebiam, cineresque Sagunti 80
 Obtestor, dignos jam vosmet reddite vestra,
 Quam trahitis, fama, & revocate in pectora Cannas.
 Sic ductor fessas luxu attritasque secundis
 Erigere, & verbis tentabat sistere mentes.
 Atque hic perlustrans aditus, fulgentia cernit 85
 Arcis templa jugo, quorum tum Virrius, alta
 Immitis ductor Capuæ, primordia pandit.
 Non est hoc, inquit, nostri, quod suspicis, ævi:
 Majores fecere manus. Cum bella timeret
 Dictæi regis, sic fama est, linquere terras 90
 Dædalus invenit, nec toto signa sequenti
 Orbe dare. ætherias aliena tollere in auras
 Ausus se penna, atque homini monstrare volatus.
 Suspensum hic librans media inter nubila corpus
 Enavit, Superosque novis conterruit ales. 95
 Natum etiam docuit falsæ sub imagine plumæ
 Attentare vias volucrum: lapsumque solutis
 Pennarum remis, & non felicibus alis
 Turbida plaudentem vidit freta. Dumque dolori
 Indulget subito, motis ad pectora palmis, 100
 Nescius hen! planctu duxit moderante volatus.
 Hic pro nubivago gratus pia templa meatu
 Instituit Phœbo, atque audaces exiit alas.
 Virrius hæc. Sed enim ductor numerabat inertes
 Atque actos sine Marte dies, ac stare pudebat. 105
 Ingemit adversis, respectansque irrita tecta
 Uibe Dicarchæa parat exfatiare dolorem.
 Hic quoque nunc pelagus, nunc muri faxea moles

Officit audenti, defensantumque labores.
 Dumque tenet focios, dura atque obsepta viarum 110
 Kunpere nitentes, lentus labor; ipse propinqua
 Stagnorum terræque simul miracula lustrat.
 Primores adsunt Capnæ, docet ille, tepentes
 Unde ferant nomen Bajæ, comitemque dedisse
 Dulichiæ puppis stagno sua nomina monstrat. 115
 Ast hic Lucrino mansisse vocabula quondam
 Cocyti memorat, medioque in gurgite ponti
 Herculeum commendat iter, qua discidit æquor
 Amphitryoniades, armenti victor Hiberi.
 Ille, olim populis dictum Styga, nomine verso 120
 Stagna inter celebrem nunc mitiâ monstrat Avernum;
 Tum, tristi nemore atque umbris nigrantibus horrens,
 Et formidatus volucris, letale vomebat
 Suffuso virus cœlo, Stygiaque per urbes
 Religione sacer sævum retinebat honorem. 125
 Hinc vicina palus (fama est, Acherontis ad undas
 Pandere iter) cæcas stagnante voragine fauces
 Laxat, & horrendos aperit telluris hiatus,
 Interdumque novo perturbat lumine manes.
 At juxta caligantes, longumque per ævum 130
 Infernis pressas nebulis, pallente sub umbra
 Cimmerias jacuisse domos, noctemque profundam
 Tartaræ narrant urbis: tum sulfure & igni
 Semper anhelantes coæstoque bimumine campos
 Ostentant. Tellus, atro exundante vapore 135
 Suspirans, ustisque diu calefacta medullis,
 Æstuat, & Stygios exhalat in aera flams.
 Parturit, & tremulis metuendum exhibilat antris.

Interdumque cavas luctatus rumpere sedes,
 Aut exire fretis, sonitu lugubre minaci 140
 Mûlciber immigit, lacerataque viscera terræ
 Mandit, & exesos labefactat murmure montes.
 Tradunt Herculea prostratos mole gigantas
 Tellurem injectam quaterè, & spiramine anhelo
 Tõrteri late campos, quotiesque minantur 145
 Rumpere compagem impositam, expallescere cœlum.
 Apparet Prochyte sævum sortita Mimanta:
 Apparet procul Inarime, quæ turbine nigro
 Fumantem premit Iapetum, flammæque rebelli
 Ore ejectionem, & si quando evadere detur, 150
 Bella Jovi rursus Superisque iterare volentem.
 Monstrantur Vefvina juga, atque in verice summo
 Depasti flammis scopuli, stratusque ruina
 Mons circum, atque Ætnæ fatis certantia saxa.
 Nec non Misenum servantem Idæa sepulcro 155
 Nomina, & Herculeos videt ipso in litore Baulos.
 Miratur pelagique minas terræque labores.
 Quæ postquam perspecta viro, regressus ad altos
 Inde Pherecyadum muros, frondentia læto
 Palmite devastat Nysæa cacumina Gauri. 160
 Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolum.
 Campo Nole sedet, crebris circumdata in orbem
 Turribus, & celso facilem tutatur adiri
 Planitiem vallo: sed, qui non turribus arma
 Defendenda daret, verum ultro mœnia dextra 165
 Protegeret, Marcellus opem auxiliumque ferebat.
 Isque ubi Agenoream procul adventare per æquor,
 Et ferri ad muros nubem videt; Arma, cruentus

Hostis adest , capite arma , viri , clamatque , capitque.
 Circumstant rapidi juvenes , aptantque frementi 170
 Sanguineas de more jubas : sonat inde , citato .
 Agmina disponens passu , Tū limina dextræ
 Servabis portæ , Nero : tu converte cohortes .
 Ad lævam patrias & Larinatia signa ,
 Clarum Volscorum Tulli decus : ast ubi jussō , 175
 Per tacitum ruptis subita vi fundite portis
 Telorum in campos nimbum . Ferar ipse revulsa
 In medios , equitumque traham certamina , porta .
 Dumque ea Marcellus , jam claustra revellere Pœni ,
 Et scalis spretos tentabant rumpere muros . 180
 Insonuere tubæ passim , clamorque virorum ,
 Hinnitusque , simul litui , raucoque tumultu
 Cornua , & in membris concussa furentibus arma .
 Fertur acerba lues disjectis undique portis ,
 Effusæque ruunt inopino flumine turbæ ; 185
 Improbis ut fractis exundat molibus amnis ,
 Propulsus ut Borea scopulis impingitur æquor ;
 Ut rupto terras invadunt carcere venti .
 Nec , torrente , Libys , viso armorumque virumque .
 Dejectus , sperare valet . Dux Dardanus instat 190
 Attonito , prægressus equo , tergisque ruentum
 Incumbens hasta , focios nunc voce fatigat :
 Perge , age , fer gressus . Dexter Deus ; horaque nostra est .
 Hac iter ad muros Capuæ . Nunc rursus in hostem
 Conversus , Sta . Quo raperis ? Non terga tuorum , 195
 Te , ductor Libyæ , increpito . Sta . Campus , & arma ,
 Et Mars in manibus . Dimitto a cæde cohortes .
 Spectemur soli . Marcellus prælia posco .

Sic rector Latius: juvenique invadere pugnam
 Barcæo suadebat honor pretiumque pericli. 200
 Sed non hæc placido cernebat pectore Juno,
 Cœptoque avertit suprema in fata ruentem.
 Sistere percussos ille & revocare laborat.
 Talesne e gremio Capuæ testisque sinistris
 Egredimur? State, o miseri, quis gloria summa 205
 Dedecori est. Nil vos hodie (mihi credite) terga
 Vertentes fidum expectat. Meruistis, ut omnis
 Ingruat Ausonia, & sævo Mavorte parastis,
 Ne qua spes fusos pacis vitæque maneret.
 Vincebat clamore tubas, vocisque vigore 210
 Quamvis obstructas sævus penetrabat in aures.
 Polydamanteis juvenis Pedianus in armis
 Bella agitabat atrox, Trojanaque femina & ortus
 Atque Antenorea sese de stirpe ferebat,
 Haud levior generis fama sacroque Timavo 215
 Gloria, & Euganeis dilectum nomen in oris.
 Huic pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes,
 Atque Apono gaudens populus, seu bella cieret,
 Seu Musas placidus doctæque silentia vitæ
 Mallet, & Aonios plectro mulcere labores, 220
 Non ullum dixere parem; nec notior alter
 Gradivo juvenis, nec Phœbo notior alter.
 Qui postquam, effusus urgens vestigia frenis
 Pœnorum, juxta galeam atque insigne peremti
 Agnovit spoliū Paulli. Puer illa gerebat, 225
 Non parvo lætus ductoris munere, Cinyps,
 Dilectus Pœno Cinyps, quo gratior ora
 Non fuit, ac nulla nituit plus fronte decoris.

Quale micat, semperque novum est, quod Tiburis aura
 Pascit, ebur, vel qui miro candoris honore 230
 Lucet in aure lapis, rubris advectus ab undis.
 Quem postquam, egregium cristis & casside nota
 Fulgentem, extremo Pedianus in agmine vidit,
 Ceu subita ante oculos Paulli emerfisset imago.
 Sedibus infernis, amissaque posceret arma, 235
 Invadit frendens, Tunc, ignavissime, sacri
 Portabis capitis, quæ non sine crimine vester
 Invidiaque Deum gestaret, tegmina, ductor?
 En Paullus. Vocat inde viri ad spectacula manes,
 Et fugientis agit costis penetrabile telum. 240
 Tum, delapsus equo, galeam atque insignia magni
 Consulis abrumpit dextra, spoliatque videntem.
 Solvitur omne decus leto, niveosque per artus
 It Stygius color, & formæ populatur honores.
 Ambrosiæ cecidere comæ, violataque cervix 245
 Marmoreum in jugulum collo labente recumbit.
 Haud secus Oceano rediens Cythereus ignis,
 Cum sese Veneri jactat splendore resecto,
 Si subita invadat nubes, hebetatur, &, atris
 Decrescens tenebris, languentia lumina condit. 250
 Ipse etiam, capta, Pedianus, casside, nudos
 Attonitus stupet ad vultus, irasque coerces.
 Tum, galeam magno focium clamore reportans,
 Immitem quatit equum, spumantia sævo
 Frena cruentantem morfu, cui turbidus armis. 255
 Obvia Marcellus rapido tulit ora tumultu:
 Agnoscentisque, Decus mæste o virtutis avitæ,
 Mæste Antenoride. Nunc, inquit, rapta peramus;

Quod superest , Libyci ductoris tegmina , & ardens
 Terrificis sævam fundit stridoribus hastam. 260
 Nec forsan voti vanus foret , obvia ni vis
 Gestaris opposito tenuisset corpore telum.
 Qui dum vicinis ductorem protegit armis ,
 Transabit non hunc sitiens gravis hasta cruorem ,
 Ingentesque minas mutata morte peregit. 265
 Avehitur raptim ductor , discrimine leti
 Turbatus , cursumque furens ad castra capessit.
 Jamque , fugæ immodicus , tendit certamine gressum
 Præcipitem versis Pœnorum exercitus armis.
 Assequitur telis hostis , longasque viritim 270
 Exfatiant iras cladum , cœloque cruentos
 Cerratim ostentant & Dis ultoribus enses.
 Ille dies primus docuit , quod credere nemo
 Auderet Superis , Martis certamine fisti
 Possè ducem Lybiæ. Raptant currusque , virosque , 275
 Massylamque feram ; & vivis avulsa reportant
 Tegmina bellantum , atque abeunt , sub cuspide terga
 Contenti vidisse ducis. Tum Martis adæquant
 Marcellum decori. Graditur comitante triumpho
 Major , quam ferret cum victor opima Tonanti. 280
 Inde furens , postquam vallo vix depulit hostem ,
 Ductor Agenoreus , Quando hanc , quantoque cruore
 Hostili labem eluerim ? Mea terga videre
 Contigit Aufoniæ ? Mene , inquit , summe Deorum ,
 Post Trebiam statuis tam tristi funere dignum ? 285
 Vosque , invicta diu , nunc , heu ! sine Marte , juvenus
 Debellata bonis Capuæ , non degener ipse
 Gestorum Aufoniis verti victricia signa ,

Vobis terga dedi. Vidi, cum ad bella vocarem,
 Non secus atque Italo fugere a ductore paventes. 290
 Quid reliquum prisca Martis tibi, qui dare terga
 Me revocante potes? Fundebat talia Pœnus:
 Et Latia sese Nolana ad mœnia turmæ,
 Portantes spolia insigni clamore, ferebant.
 At, consueta graves per longum audire fuorum. 295
 Eventus, Roma, & nunquam recreata secundis,
 Allato tandem faustæ certamine pugnae,
 Erigitur, primoque Deum se munere tollit.
 Ante omnes pigra in Martem, fugiensque laborum,
 Dum bellum tonat, & sese furata juvenus 300
 Dat pœnas latebræ: tum, qui dulcedine vitæ
 Invenere dolos, jurataque fœdera Pœno
 Corrupte, notant, & purgant crimine gentem.
 Punitur patriam meditati linquere terram
 Consilium infelix scelerataque culpa Metelli. 305
 Talia corda virum. Sed enim nec femina cessat
 Mente æquare viros, & laudis postulare partem.
 Omnis, præ sese portans capitisque manusque
 Antiquum decus ac derepta monilia collo,
 Certatim matrona ruit, belloque ministrant. 310
 Haud tanta cessisse viros in tempore tali
 Laudis forte piget; factoque in secula ituro
 Lætantur tribuisse locum. Tum celsa Senatus
 Subsequitur turba. In medium certamine magno
 Privatæ cumulantur opes. Nudare penates, 315
 Ac nihil arcanos vitæ melioris ad usus
 Seposuisse juvat. Coit & sine nomine vulgus.
 Corpore sic toto ac membris Roma omnibus usa,

Exsanguis rursus tollebat ad æthera vultus.
 Addunt spem miseris dulcem Parnasia Cirrha 320
 Portantes responsa viri. Nam læta ferebant
 Exaudisse adytis, sacra cum voce tonaret
 Antrum, & mugiret Phœbo jam intrata sacerdos.
 Solvite, gens Veneris, graviores corde timores:
 Adversa, & quidquid duri sub Marte manebat, 325
 Exhaustum est vobis. Restant leviora laborum,
 Et sine pernicie terror. Dis vota precesque
 Ferte modo, & tepidos aris libate cruores.
 Neu date terga malis. Aderit Gradivus, & ipse
 Delius avertet propiora pericula vates, 330
 Trojanos notus semper minuisse labores.
 Sed vero, sed enim ante omnes altaria fument
 Centum festa Jovi: centum cadat hostia cultris.
 Ille trucem belli nubem sævasque procellas
 In Libyam violenter ager; spectabitis ipsi 335
 Ægida turbato quatientem in proelia mundo.
 Atque ea Parnasi postquam clamata sub antris
 Allatum, vulgique Deus pervenit ad aures;
 In Capitolas certatim scanditur arces,
 Sternunturque Jovi, & delubrum sanguine honorant. 340
 Tum Pæana canunt, responsaque fida precantur.
 Interea affuetis senior Torquatus in armis,
 Sardoas patrio quatiebat milite terras.
 Namque, ortum Iliaca jactans ab origine nomen,
 In bella Hampfagoras Tyrios renovata vocarat. 345
 Proles pulchra viro, nec tali digna parente,
 Hostus erat: cujus fretus fulgente juvena,
 Ipse asper paci, crudos sine viribus annos,

Barbarici studio ritus , refovebat in armis.

Isque ubi Torquatum raptim properata ferentem 350

Signa videt , pugnæque avidas accendere dextras ,

Fraude loci nota , latebrosa per avia saltus

Evolat , & , provisa fugæ compendia carpens ,

Virgulta tegitur valle ac frondentibus umbris.

Insula , fluctifono circumvallata profundo , 355

Castigatur aquis , compressaque gurgite terras

Enormes cohibet nudæ sub imagine plantæ.

Inde Ichnusa prius Grajis memorata colonis ,

Mox , Libyci , Sardus , generoso sanguine fidens

Herculis , ex sese mutavit nomina terræ. 360

Affluxere etiam , & sedes posuere coactas

Dispersi pelago , post eruta Pergama , Teucrici.

Nec parvum decus , advecto cum classe paterna

Agmine Thespiadum , terris , Iolæ , dedisti.

Fama est , cum laceris Actæon flebile membris 365

Supplicium lueret spectatæ in fonte Dianæ ,

Attonitum novitate mali fugisse parentem

Per freta Aristæum , & Sardoos isse recessus:

Cyrenen monstrasse ferunt nova litora matrem.

Serpentum tellus pura , ac viduata venenis ; 370

Sed tristis cœlo , & multa vitiata palude.

Qua videt Italiam , saxoso torrida dorso

Exercet scopulis late freta , pallidaque intus

Arva coquit nimium , Cancro fumantibus Austris.

Cetera propensæ Cereris nutrita favore. 375

Hoc habitu terræ nemorosa per invia crebro

Torquatum eludens hostis , Sidonia pugnæ

Tela exspectabat , sociosque laboris Hiberos.

Qui postquam appulsis animos auxere carinis ;
 Haud mora , prorumpit latebris ; adversaque late 383
 Agmina inhorrescunt , longumque coire videtur ,
 Et conferre gradum. Media intervalla patentis
 Corripiunt campi properatis eminus hastis :
 Donec ad expertos enses , fidissima tela ,
 Perventum. Dira inde lues , cæduntque , caduntque ; 387
 Alternique animas sævo in mucrone relinquunt.
 Non equidem innumeras cædes totque horrida facta
 Sperarim tanto digne pro nomine rerum
 Pandere , nec dictis bellantum æquare calorem.
 Sed vos , Calliope , nostro donate labori , 390
 Nota parum magni longo tradantur ut ævo
 Facta viri , & meritum vati sacremus honorem.
 Ennius , antiqua Messapi ab origine regis ,
 Miscebat primas acies , Latixque superbum
 Vitis adornabat dextram decus : hispida tellus 395
 Miserunt Calabri ; Rudix genuere vetusta :
 Nunc Rudix solo memorabile nomen alumno.
 Is prima in pugna (vates ut Thracius olim ,
 Infestam bello quateret cum Cyzicus Argo ,
 Spicula deposito Rhodopeia pectine torfit) 400
 Spectandum sese non parva strage virorum
 Fecerat , & dextræ gliscebant cædibus ardor.
 Advolat , æternum sperans fore , pelleret Hostus.
 Si tantam labem , ac perlibrat viribus hastam.
 Risit nube sedens vani conamina cœpti , 405
 Et telum procul in ventos dimisit Apollo.
 Ac super his : Nimum , juvenis , nimumque superbi
 Sperata haufisti. Sacer hic , ac magna fororum

Aonidum cura est, & dignus Apolline vates.
 Hic canet illustri primus bella Itala versu, 410
 Attolletque duces cœlo; resonare docebit
 Hic Latii Heliconæ modis, nec cedit honore
 Ascraeo famæ seni. Sic Phœbus, & Hosto
 Utrix per geminum transcurrit tempus arundo.
 Vertuntur juvenis casu perculsa per agros 415
 Agmina, & effusæ pariter dant terga catervæ.
 Tum pater, audita nati nece, turbidus iræ,
 Barbaricum atque immane gemens, transfigit anhelum
 Pectus, & ad manes urget vestigia nati.
 At Libyæ ductor, Marcello fractus, & acri 420
 Contusus pugna, campos damnarat, & arma
 Verterat ad miseras non æqui Martis Acerras.
 Inde, ubi permisit flammis atque ensibus urbem,
 Nuceriæ, nihilo levior nec parcior ira,
 Incussit sese, atque æquavit mœnia terræ. 425
 Post Casilina sibi, multum oblectatus iniquis
 Defendentum armis, ægre referaverat astu
 Limina, & obsessis vitam pensaverat auro.
 Jamque, in Dauniacos perfundens agmina campos;
 Flebat rabiem, quô præda vel ira vocasset. 430
 Fumabat versis incensa Petilia testis,
 Infelix fidei, miseræque secunda Sagunto,
 At quondam Herculeam fervare superba pharetram.
 Verterat & mentem Tyria ad conata Tarentus,
 Portisque intrarant Pœni. Sed enim arce corusca, 435
 Fisa loco, manus Ausoniæ stipata sedebat.
 Hic, miranda movens, classem, quæ condita portu
 Adstabat, (namque angustis e faucibus æquor

Erumpit scopulos inter, patuloque recessu
 Infundit campis secretum gurgite pontum.) 440
 Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur,
 Arce superposita, claustris maris extulit astu,
 Perque averfa tulit portatas arva carinas.
 Lubrica roboreis aderant substramina plaustris,
 Atque, recens caesi tergo prolapsa juveni, 445
 Æquoream rota ducebat per gramina puppim.
 Et jam, per colles dumosque ad litus adaesta,
 Innabat pelago veniens sine remige classis.
 Nuntius interea veſtis non more carinis
 Terrentem freta curarum fervoribus implet. 450
 Dum procul Œbalios amet expugnare nepotes,
 Et primus roſtris fulcet navalibus arva,
 Aſſeſſos Capuæ muros, clauſtra ipſa revelli
 Portarum, ac totum miſeris incurrere bellum.
 Linqvit cœpta ferox, pennasque addente pudore 455
 Atque ira ſimul immani, per proxima motu
 Evolat, & minitans avida ad certamina fertur.
 Haud ſecus, amiſſo tigris ſi concita fetu
 Emicet, attonitæ paucis luſtratur in horis
 Caucasus, & ſaltu tramittitur alite Ganges; 460
 Donec fulmineo partus veſtigia curſu
 Colligat, & rabiem preſſo conſumat in hoſte.
 Obvius huic ſparſo Centenius agmine raptim
 Funditur, audendi pravus, facilisq̄ue periclis.
 Sed parvum decus Hannibali. Nam, vitis honore 465
 Perfunctus Latiae, ſubito ſtimularat agreſtes,
 Semermemque manum ſternendam objecerat hoſti.
 Bis ſeptem demiffa neci, nec ſubſtitit agmen,

Millia : bis septem , quæ non sollertior ense ,
 Sed genus insignis , iustis ducebat in armis 470
 Fulvius , ast æque per corpora fusa jacentum
 Raptum iter est , victorque moram non passus eundi.
 Exsequiæ tantum famam nomenque volentem
 Mitificæ mentis tenuerunt funere læto.
 Namque per insidias (infandum !) & ab hospite cæsus , 475
 Colloquium & promissa petit dum perfida gentis
 Lucanæ , Gracchus , cæco circumdatus astu ,
 Occiderat , laudemque Libys rapiebat humandi.
 Sed non , ut scitum celerare ad mœnia Pœnum ,
 Adstabat res ulla loco . Jam Consul uterque 480
 Præcipites aderant ; Nola vis omnis , & Arpis
 Ævi floridior Fabius rapida arma ferebat ;
 Hinc Nero , & hinc volucres Silanus nocte dieque
 Impellebat agens properata ad bella cohortes .
 Undique conveniunt , pariterque opponere cunctos 485
 Uni ductores juveni placet . Ardius ipse
 Tifata infidit , propior qua mœnibus instat
 Collis , & e tumulis subjectam despicit urbem .
 Verum ubi , tot sese circumfundentibus armis ,
 Vallatas sociùm portas , unaque negari 490
 Intravisse sibi , Capuæque erumpere cernit ,
 Anxius adventus , nunc ferro frangere cœtum
 Obstantum meditatur : init nunc avia cœpto
 Consilia , atque astu quærit tot millia portis
 Abstrahere artatis , cinctosque resolvere muros . 495
 Sic igitur secum , curasque ita corde fatigat :
 Quo , mens ægra , vocas ? Rursusne pericula sumam ,
 Non æquus regione loci ? Capuaque vidente

Terga dabo? an, residens vicini vertice montis,
 Excindi ante oculos patiar socialia tecta? 500
 Non ita me experti Fabius Fabiique magister
 Turbatum, Hesperio cum clausos milite colles
 Evasi victor, sparsosque per arva juvencos
 Jactare accensis stimulavi cornibus ignes.
 Haud dum omnes abiere doli. Defendere nobis 509
 Si Capuam ereptum est, dabitur circumdare Romam.
 Hæc postquam placita, & tenuit sententia mentem,
 Non expectato, Titan dum gurgite lucem
 Spirantes proferret equos, impellit in agmen
 Voce manumque viros, & cœpta immania pandit: 510
 Perge, age, vince omnem, miles, virtute laborem;
 Et, quantum humani possunt se tendere passus,
 Arduus accelera. Romam petis. Hoc iter Alpes,
 Hoc Cannæ stravere tibi. Eja, incute muris
 Umbonem Iliacis, Capuæque repende ruinas; 515
 Quam tanti fuerit cadere, ut Palatia cernas,
 Et demigrantem Tarpeja sede Tonantem.
 Instincti glomerant gressus. Roma auribus hæret,
 Roma oculis. Creduntque ducis follertibus actis
 Aptius id cœptum, quam si duxisset ab ipso 520
 Fatali Æneadis campo. Vulturna citata
 Transmittunt alno vada, postremique relinquunt
 Tardandis Italis corruptas igne carinas.
 Tum Sidicina legunt pernicious arva manipulis,
 Threiciamque Calen, vestras a nomine nati, 525
 Orithyia, domos. Hinc Allifanus Iaccho
 Haud inamatus ager, Nymphisque habitata Casinis
 Rura evastantur: mox & vicinus Aquinas,

Et, quæ fumantem texere gigante, Fregellæ
 Agmine carpuntur volucris. Fert concitus inde 530
 Per juga celsa gradum, duris qua rupibus hæret
 Bellator Frusino, & surgit suspensa tumentis
 Dorso frugiferis Cerealis Anagnina glebis.
 Jamque adeo est campos ingressus & arva Labici,
 Linqvens Telegoni pulsatos ariete muros, 535
 Haud dignam inter tanta moram. Nec amoena retentant
 Algida, nec juxta Junonis testa Gabinæ.
 Præceps ad ripas immani turbine fertur,
 Sulfureis gelidus qua serpit leniter undis
 Ad genitorem Anio, labens sine murmure, Thybrim. 540
 Hic ut signa ferox dimensaque castra locavit,
 Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsis
 Ilia prima vadis sacro se conjugis antro
 Condidit, & cunctæ fugerunt gurgite Nymphæ.
 At matres Latia, ceu moenia nulla supersint, 545
 Attonitæ passim furibundis gressibus errant.
 Ante oculos astant laceræ trepidantibus umbræ,
 Quæque gravem ad Trebiam, quæque ad Ticina fluentia
 Oppetiere necem, Paullus Gracchusque cruenti,
 Flaminiusque simul, miseris ante ora vagantur. 550
 Clausit turba vias. Stat celsus & asper ab ira,
 Ingentemque metum torvo domat ore Senatus.
 Interdum tamen erumpunt sub casside fusæ
 Per tacitum lacrimæ; quidnam Fortuna minetur,
 Quidve parent Superi? Pubes dispersa per altas 555
 Stat turres, atque huc ventum sub corde volutat,
 Ut jam Roma satis credat defendere muros.
 Pœnus ut ad somnos vix totam cursibus actæ

Indulfit publi noctem, vigil ipse, nec ullam
 Ad requiem facilis, credensque abscedere vitæ, 560
 Quod sopor eripiat, tempus; radiantibus armis
 Induitur, Nomadumque jubet prorumpere turmas.
 Inde, levis frenis, circum pavitantia fertur
 Quadrupedante sono perculsæ mœnia Romæ.
 Nunc aditus lustrat, clausas nunc cuspide pulsat 565
 Infesta portas, fruiturque timore paventum.
 Nunc, lentus celsis astans in collibus, intrat
 Urbem oculis, discitque locos, causasque locorum:
 Ac legeret visu cuncta, & penetraret in omnes
 Spectando partes, ni magno turbine adefset 570
 Fulvius, haud tota Capuæ obsidione relicta.
 Tum demum castris turmas inflexit ovantes,
 Spectata, ductor, fatiatus pectora Roma.
 Atque, ubi nox depulsa polo, primaque rubescit
 Lampade Neptunus, revocatque Aurora labores, 575
 Effundit rupto perfultans agmina vallo,
 Et quantum clamare valet, Per plurima nostra,
 O focii, decora & sacras in sanguine dextras,
 Vobis ite pares, & tantum audete sub armis,
 Quantum Roma timet. Reliquam hanc excindite molem; 580
 Nil, quod vincatis, toto restabit in orbe.
 Neu populi vos Martigenæ tardarit origo;
 Intratam Senonum capietis millibus urbem,
 Affluetamque capi. Fortasse curulibus altis,
 Jam vos, exemplo proavorum, ad nobile letum 585
 Exspectant de more senes, mortique parantur.
 Talibus hinc Pœnus: sed contra Ænotria pubes
 Non ullas voces ducis aut præcepta requirit.

Sat matres stimulant, natiq̄ue, & cara supinas
 Tendentum palmas lacrimantiaque ora parentum. 590
 Ostentant parvos, vagituque incita pulsan̄t
 Corda virũm, armatis infigunt oscula dextris.
 Ire volunt, & pro muris opponere densi
 Pectora, respectantque suos, fletumque resorbent.
 Ut vero impulso patefactæ cardine portæ,
 Et simul erupit motis exercitus armis, 595
 Funditur immixtus gemitu precibusque per altos
 Ad cœlum muros plangor, sparsæque solutis
 Crinibus exululant matres, atque ubera nudant.
 Fulvius antevolans agmen, Quis nesciat, inquit,
 Non sponte ad nostros Pœnum venisse penates? 600
 A portis fugit Capuæ. Subnectere plura
 Conantem tristis cœli cum murmure vasto
 Turbayit fragor, & subita de nube procellæ:
 Jupiter, Æthiopum remeans tellure, minantem 605
 Romuleo Pœnum ut vidit succedere vallo,
 Cœlicolis raptim excitis, defendere testa
 Dardana, & in septem discurrere jusserat arces.
 Ipse e Tarpejo sublimis vertice cuncta,
 Et ventos simul, & nubes, & grandinis iras, 610
 Fulminaque, & tonitrus, & nimbos conciet atros.
 Concussi tremuere poli, cœlumque tenebris
 Clauditur, & terras cæco nox condit amictu.
 Instat tempesta oculis, hostique propinquo
 Roma later. Jactæ in turmas per nubila flammæ 615
 Stridorem servant, membrisque infibilat ignis.
 Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus alis
 Bella movent, quantis animos & pectora possint

Irati fatiare Jovis. Fluit agmen aquarum ,
 Turbine confusum piceo & nigrante procella ; 620
 Atque omnes circa campos spumantibus undis
 Involvit. Celsus summo de culmine montis
 Regnator Superùm sublata fulmina dextra
 Libravit , clypeoque ducis , non cedere certi ,
 Incussit. Summa liquefacta est cuspis in hasta , 625
 Et fluxit , ceu correptus fornacibus , ensis.
 Ambustus sed enim ductor Sidonius armis
 Sistebat socios , & cæcum e nubibus ignem ,
 Murmuraque a ventis misceri vana docebat.
 Tandem post clades fociùm cœlique ruinam , 630
 Non hoste in nimbis viso , non ense , referri
 Signa jubet castris , mæstasque refuscitat iras.
 Ventis debebis nimirum hiemisque procellis
 Unum , Roma , diem. Sed non te crastina nobis
 Lux unquam eripiet ; descendat Jupiter ipse 635
 In terras licet. Infrendens tum talia fatur ,
 Ecce ferenato clarum jubar emicat axe ,
 Purgatusque nitet discussis nubibus æther.
 Æneadæ sensere Deum , telisque repostis
 Summissas tendunt alta ad Capitolia dextras , 640
 Et festa cingunt montis penetralia lauro.
 Tum vultus , modo non parvo sudore madentes ,
 Nunc lætos Jovis aspestant. Da , summe Deorum ,
 Da , pater , ut sacro Libys inter proelia telo
 Concidat. Haud alia potis est occumbere dextra. 645
 Sic adeo orantes pressere silentia , postquam
 Abstulerat terras nigrantibus Hesperus umbris :
 Quem , simul attollens rutilantem lampada , Titan

Obruit, & vitæ rediit mortalibus usus,
 Poenus adest, nec se castris Ænotria pubes 650
 Continet. Haud dum enses stricti, mediumque jacebat
 Tantum ad bella loci, quantum transmittere jactæ
 Sufficerent hastæ, cum fulgor hebescere cœli
 Per subitum cœpit, densæque subire tenebræ;
 Atque dies fugere, atque armari ad prælia rursus 655
 Jupiter. Incumbunt venti, crassusque, rotante
 Austro, nimborum fervet globus. Intonat ipse,
 Quo tremat & Rhodope, Taurusque, & Pindus, & Atlas.
 Audivere lacus Erebi, merfusque profundis
 Agnovit tenebris cœlestia bella Typhœus. 660
 Invadit Notus, ac, piceam cum grandine multa
 Intorquens nubem, cunctantem & vana minantem
 Circumagit, castrisque ducem succedere cogit.
 Verum ubi depositis sepsit sese aggere telis,
 Læta ferenati facies aperitur Olympi, 665
 Nullaque tam mitem credas habuisse Tonantem
 Fulmina, nec placido commota tonitrua cœlo.
 Durat, & affirmans non ultra spondet in ipsos
 Venturam crebroque diem, modo patria virtus
 In dextras redeat, nec Romam excindere Poeni 670
 Credant esse nefas. Ubi nam tunc fulmina tandem
 Invisi latuisse Jovis, cum sterneret ensis
 Ætolos campos? ubi, cum Tyrrhena natarent
 Stagna cruore virûm? Pugnat pro moenibus, inquit,
 Si rector Superûm tot jactis fulmine telis, 675
 Inter tot motus cur me contra arma ferentem
 Afflixisse piget? Ventis hiemique fugaces
 Terga damus. Remeet, quæso, mens illa vigorque,

Qua vobis, cum pacta Patrum, cum fœdera adessent,
 Integrare acies placitum. Sic pectora flammæ; 680
 Donec equum Titan spumantia frena resolvit.
 Nec nox composuit curas, somnusve frementem
 Ausus adire virum, & redeunt cum luce furores.
 Rursus in arma vocat trepidos, clypeoque tremendum
 Increpat, atque armis imitatur murmura cœli. 685
 Ut vero accepit, tantum confidere Divis
 Ausonios Patres, summissaque Bætis ad oras
 Auxilia, & noctu progressum mœnibus agmen:
 Sic agitare fremens obsessos otia, jamque
 Securam Hannibalis Romam, violentior instat. 690
 Jamque propinquabat muro, cum Jupiter ægram
 Junonem alloquitur curis, mulcetque monendo:
 Nullane Sidonio juveni, conjuxque fororque
 Cara mihi, non ulla unquam sine fine feroci
 Addes frena viro? Fuerit delere Saguntum, 695
 Exæquare Alpes, imponere vincula sacro
 Eridano, fœdare lacus. Etiamne parabit
 Nostras ille domos, nostras perrumpere in arces?
 Siste virum. Namque (ut cernis) jam flagitat ignes,
 Et parat accensis imitari fulmina flammis. 700
 His dictis, grates agit, ac turbata per auras
 Devolat, & prensa juvenis Saturnia dextra,
 Quo ruis, o vecors? majoraque bella capeffis,
 Mortali quam ferre datum? Juno inquit, & atram
 Dimovit nubem, veroque apparuit ore. 705
 Non tibi cum Phrygio res Laurentive colono,
 En, age, (namque, oculis amota nube parumper,
 Cernere cuncta dabo) surgit qua celsus ad auras,

Aspice , montis apex , vocitata Palatia regi
 Parrhasio plena tenet & resonante pharetra , 710
 Intenditque arcum , & pugnas meditatur Apollo.
 At , qua vicinis tollit se collibus altæ
 Molis Aventinus , viden' , ut Latonia virgo
 Accensas quatiat Phlegethontis gurgite tædas ,
 Exfertos avide pugnae nudata lacertos ? 715
 Parte alia , cerne , ut sævis Gradivus in armis
 Implerit dictum proprio de nomine campum.
 Hinc Janus movet arma manu , movet inde Quirinus ,
 Quisque suo de colle Deus. Sed enim aspice , quantus
 Ægida commoveat nimbos flammæque vomentem 720
 Jupiter , & quantis pascat ferus ignibus iras.
 Huc vultus flecte , atque aude spectare Tonantem ,
 Quas hiemes , quantos concussio vertice cernis
 Sub nutu tonitrus ! Oculis qui fulgurat ignis !
 Cede Deis tandem , & Titania desine bella. 725
 Sic effata virum , indocilem pacisque modique ,
 Mirantem Superûm vultus & flammea membra ,
 Abstrahit , ac pacem terris cœloque reponit.
 Respectans abit , & castris avulsa moveri
 Signa jubet ductor , remeaturumque minatur. 730
 Redditur extemplo flagrantior æthere lampas ,
 Et tremula infuso resplendent cœrula Phœbo.
 At procul e muris videre ut signa revelli
 Æneadæ , versumque ducem ; tacita ora vicissim
 Offertant , nutuque docent , quod credere magno 735
 Non audent hærente metu ; nec abire volentis ,
 Sed fraudem infidiasque putant , & Punica corda :
 Ac tacitæ natis infigunt oscula matres ,

Donec procedens oculis sese abstulit agmen ,
 Suspectosque dolos dempto terrore resolvit. 740
 Tum vero passim sacra in Capitolia pergunt ,
 Inque vicem amplexi permixta voce triumphum
 Tarpeji clamant Jovis , ac delubra coronant.
 Jamque omnes pandunt portas ; ruit undique lætum ;
 Non sperata petens dudum sibi gaudia , vulgus. 745
 Hi spectant , quo fixa loco tentoria regis
 Astiterint : hi , qua celsus de sede vocatas
 Affatus fuerit turmas : ubi belliger Astur ,
 Atque ubi atrox Garamas , sævusque tetenderit Hannon.
 Corpora nunc viva sparguntur gurgitis unda : 750
 Nunc Anienicolis statuunt alraria Nymphis.
 Tum festam repetunt , lustratis mœnibus , urbem :

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER XIII.

SEGNE iter emenso vix dum Tarpeja videri
 Culmina defierant; torvos cum versus ad Urbem
 Ductor Agenoreus vultus, remeare parabat.
 Castra locat, nulla lædens ubi gramina ripa
 Turia deducit tenuem sine nomine rivum, 5
 Et tacite Tuscis inglorius affluit undis.
 Hic modo primores sociùm, modo iussa Deorum,
 Nunc sese increpitat. Dic o, cui Lydia cæde
 Creverunt stagna, & concussa est Daunia tellus
 Armorum tonitru, quas exanimatus in oras 10
 Signa refers? Qui mucro tuum, quæ lancea tandem
 Intravit pectus? Si nunc existeret alma
 Carthago ante oculos, turrita celsa figura,
 Quas abitus, miles, causas, illæse, dedisses?
 Imbres, o patria, & mixtos cum grandine nimbos 15
 Et tonitrus fugio. Præcul hanc expellite gentis
 Femineam Tyriæ labem, nisi luce serena
 Nescire ac liquida Mavortem agitare sub æthra.

Terror adhuc inerat Superùm , ac redolentia in armis
 Fulmina , & ante oculos irati pugna Tonantis. 20
 Parendi tamen , & cuicumque incumbere iuffo
 Durabat vigor , ac, fenfim diffufus ad aures ,
 Signa reportandi crefcebat in agmine fervor.
 Sic , ubi perrupit ftagnantem calculus undam ,
 Exiguos format per prima volumina gyros , 25
 Mox , tremulum vibrans motu glifcente liquorem ,
 Multiplicat crebros finuati gurgitis orbes ;
 Donec poftremo laxatis circulus oris
 Contingat geminas patulo curvamine ripas.
 At contra Argyripæ pravum decus , (inclita namque 30
 Semina ab Ænea ductoris ftirpe trahebat
 Ætoli) Dafio fuit haud ignobile nomen ,
 Lætus opum , fed clauda fides , feſeque calenti
 Addiderat Pœno , Latix diffiſus habenæ.
 Is , volvens veterum memorata antiqua parentum , 35
 Longo , miles , ait , quateret cum Teucria bello
 Pergama , & ad muros ftaret ſine ſanguine Mavors ,
 Sollicitis Calchas (nam ſic fortiffimus heros
 Poſcenti focero ſæpe inter pocula Dauno
 Narrabat memori Diomedes condita mente) 40
 Sed Calchas Danais , niſi clauſum e ſedibus arcis
 Armifonæ curent ſimulacrum avellere Divæ ,
 Non unquam affirmat Therapnæis Ilion armis
 Ceſſurum , aut Ledæ rediturum nomen Amyclas.
 Quippe Deis viſum , ne cui perrumpere detur , 45
 Effigies ea quas unquam poſſederit , urbes.
 Tum meus adjuncto monſtratam evaſit in arcem
 Tydides Ithaco , & , dextra molitus in ipſo

Custodes aditu templi, cœleste reportat
 Palladium, ac nostris aperit mala Pergama fatis. 50
 Nam postquam Ænotris fundavit finibus urbem,
 Æger delicti, Phrygium placare colendo
 Numen, & Iliacos parat exorare Penates.
 Ingens jam templum celsa surgebat in arce,
 Laomedontæ sedes ingrata Minervæ: 55
 Cum medios inter somnos altamque quietem,
 Nec celata Deam, & minitans Tritonia virgo:
 Non hæc, Tydide, tantæ pro laudis honore
 Digna paras, non Garganus, nec Daunia tellus
 Debentur nobis. Quære in Laurentibus arvis, 60
 Qui nunc prima locant melioris mœnia Trojæ.
 Huc vittas castumque refer penetrale parentum.
 Quis trepidus monitis Saturnia regna capeffit.
 Jam Phryx condebat Lavinia Pergama victor,
 Armaque Laurenti figebat Troia luco. 65
 Verum ubi Tyrreni perventum ad fluminis undas,
 [Castraque Tydides posuit fulgentia ripa,]
 Priamidæ intremuere metu. Tum, pignora pacis
 Prætendens dextra ramum canentis olivæ,
 Sic orsus Dauni gener inter murmura Teucrûm: 70
 Pone, Anchisiade, memores irasque metusque:
 Quidquid ad Idæos Xanthum Simoentaque nobis
 Sanguine fudatum Scææque ad limina portæ,
 Haud nostrum est: egere Dei duræque forores.
 Nunc, age, quod superest, cur non melioribus, ævi, 75
 Ducimus auspiciis? Dextras jungamus inermes.
 Fœderis, en, hæc testis erit. Veniamque precatus
 Trojanam ostentat trepidis de puppe Minervam.

Hæc aufos Celtas irrumpere mœnia Romæ
 Corripuit leto; neque tot de millibus unum 80
 Ingentis populi patrias dimisit ad aras.
 His fractus ductor convelli signa maniplis
 Optato lætis abitu jubet. Itur in agros,
 Dives ubi ante omnes colitur Feronia luco;
 Et sacer humectat fluvialia rura Capenas. 85
 Fama est, intactas longævi ab origine fani
 Crevisse, in medium congestis undique donis;
 Immensum per tempus opes, lustrisque relictum
 Innumeris aurum, solo fervante pavore.
 Hac avidas mentes & barbara corda rapina 90
 Polluit, atque armat contemptu pectora Divûm:
 Avia tunc longinqua placent, quæ sulcat aratro
 Ad freta porrectis Trinacria Bruttius arvis.
 Dum Libys haud lætus Rhœgina ad litora tendit;
 Victor, summoto patriis a sinibus hoste, 95
 Fulvius infauftam Campana ad moenia clausis
 Portabat famam, miserisque extrema movebat:
 Tum prensans passim, cuicumque est nomen in armis,
 Dedecus hoc defende manu: cur perfida, & urbi
 Altera Carthago nostræ, post foedera rupta, 100
 Et missum ad portas Pœnum, post jura petita
 Consulis alterni, stat adhuc? & turribus altis
 Hannibalem ac Libycas exspectat lenta cohortes?
 Miscebat dictis facta, & nunc robore celsas
 Educi turres, quis vinceret ardua muri, 105
 Cogebat, nunc conjunctas astringere nodis
 Instabat ferroque trabes, quo frangeret altos
 Portarum postes, quateretque morantia claustra.

Hic latera intextus stellatis axibus agger,
 Hic grava armato surgebat vinea dorso. 110
 Ac postquam properata satis, quæ commonet usus,
 Dat signum, atque alacer scalis transcendere muros
 Imperat, ac sævis urbem terroribus implet;
 Cum subito dextrum offulfit conatibus omen.
 Cervæ fuit, raro terris spectata colore, 115
 Quæ candore nivem, candore anteiret olores.
 Hanc agreste Capys donum, cum mœnia sulco
 Signaret, grato parvæ mollitus amore,
 Nutrierat, sensusque hominis donarat alendo.
 Inde exuta feram, docilisque accedere mensis, 120
 Atque ultro blanda attactu gaudebat herili.
 Aurato matres assuetæ pectine mitem
 Comere, & humenti fluvio revocare colorem.
 Numen erat jam cervæ loci: famulamque Dianæ
 Credebant, ac tura Deum de more dabantur. 125
 Hæc, ævi vitæque tenax, felixque senectam
 Mille indefessos viridem duxisse per annos,
 Seclorum numero Trojanis condita testæ
 Æquabat; sed enim longo nox venerat ævo.
 Nam, subito incursu sævorum agitata luporum, 130
 Qui noctis tenebris urbem (miserabile bello
 Prodigium) intrarant, primos ad luminis ortus
 Extulerat sese portis, pavidaque perebat
 Consternata fuga positos ad mœnia campos.
 Exceptam læto juvenum certamine ductor 135
 Mactat, Diva, tibi, tibi enim hæc gratissima sacra,
 Fulvius, atque, adsis, orat, Latonia, coëptis.
 Inde, alacer fidenique Dea, circumdata clausis

Arma movet, quaque obliquo curvantur in orbem
 Mœnia flexa finu, spissa vallata corona 140
 Alligat, & telis in morem indaginis ambit.
 Dum pavitant, spumantis equi fera corda fatigans,
 Evehitur porta sublimis Taurea cristis
 Bellator; cui Sidonius superare lacerto
 Ductor & Autololas dabat & Maurusia tela. 145
 Is, trepido ac lituûm tinnitu stare neganti
 Imperitans violenter equo, postquam auribus hostis
 Vicinum sese videt, & clamore propinquo,
 Claudius huic, inquit, (præstabat Claudius arte
 Bellandi, & merita mille inter proelia fama) 150
 Huic, inquit, solum, si qua est fiducia dextræ,
 Det sese campo, atque ineat certamina mecum.
 Una mora Æneadæ, postquam vox attigit aures,
 Dum daret auspiciûm jusque in certamina ductor.
 Prævetitum namque & capital, committere Martem 155
 Spontè viris. Erumpit ovans, ut Fulvius arma
 Imperio solvit, patulumque investus in æquor
 Erigit undantem glomerato pulvere nubem.
 Indignatus opem amenti, socioque juvare
 Expulsum nodo jaculum, atque arcessere vires, 160
 Taurea vibrabat nudis conatibus hastam.
 Inde, ruens ira, telum contorquet in auras.
 At non idem animus Rutulo: specular, & omni
 Corpore perlustrat, qua sit certissima ferro
 In vulnus via. Nunc vibrat, nunc comprimit hastam, 165
 Mentiturque minas; mediam tunc transit ictu
 Parmam, sed grato fraudata est sanguine cuspis.
 Tum strictum propere vagina detegit enssem.

Et jam ferrata rapiebat calce volantem
 Taurea cornipedem, fugiens minitanti fata. 170
 Nec Rutulus levior cedentis prendere terga.
 Nam profugo rapidus fufis instabat habenis.
 Utque metus victum, sic ira & gloria portis
 Victorem immisit, meritique cupido cruoris.
 Ac dum vix oculis, vix credunt mentibus, hostem 175
 Confisum nullo comitante irrupere testis,
 Per mediam propere trepidantum interritus urbem
 Egit equum, adversaque evasit ad agmina porta.
 Hinc ardore pari nisuque incurrere muris
 Ignescunt animi, penetrataque testa subire. 180
 Tela simul flammæque micant. Tunc saxeus imber
 Ingruit, & summis ascendunt turribus hastæ.
 Nec pronum audendi virtute excellere cuiquam:
 Æquarunt iræ dextras. Diætæa per auras
 Tranat, & in medium perlabitur urbis arundo. 185
 Lætatur, non hortandi, non plura monendi
 Fulvius esse locum. Rapiunt sibi quisque laborem.
 Quos ubi tam erectos animi videt, & superesse
 Fortunæ sibi quemque ducem; ruit impete vasto
 Ad portam, magnæque optat discrimina famæ. 190
 Tres claustra æquævo servabant corpore fratres,
 Quis delecta manus centeni cuique ferebant
 Excubias, unaque locum statione tenebant.
 Forma ex his Numitor, cursu plantaque volucris
 Præstabat Laurens, membrorum mole Laburnus.. 195
 Sed non una viris tela. Hic mirabilis arcu,
 Ille hastam quatere, ac medicatæ cuspidis ictu
 Proelia moliri, & nudo non credere ferro,

Tertius aptabat flammis ac fulfure tædas.
 Qualis Atlantiaco memoratur litore quondam 200
 Monstrum Geryones immane tricorporis iræ;
 Cui tres in pugna dextræ varia arma gerebant.
 Una ignes sævos, ast altera pone sagittas
 Fundebat, validam torquebat tertia cornum,
 Atque uno diversa dabat tria vulnera nisu. 205
 Hos ubi non æquis variantes prælia Consul
 Conspexit telis, & portæ limina circum
 Stragem, ac perfusos subeuntum sanguine postes,
 Concitat intortam furiatis viribus hastam.
 Letum triste ferens auras secat Itala taxus, 210
 Et, qua nudarat, dum fundit spicula ab alto,
 Arcum protendens, Numitor latus, ilia transit.
 At, non obsepto contentus limine Martem
 Exercere levis bello, sed turbidus ausi,
 Virrius incauto fervore eruperat amens 215
 Reclusa in campum porta, miseramque furori
 Vincentum obtulerat pubem. Ruit obvia in arma
 Scipio, & oblatum metit insatiabilis agmen.
 Tifata umbrifero generatum monte Calenum 220
 Nutrierant, audere trucem. Nec corpore magno
 Mens erat inferior. Subsidere sæpe leonem,
 Nudus inire caput pugnas, certare juvenco,
 Atque obliqua trucidis deducere cornua tauri
 Assuerat, crudoque aliqua se attollere facto.
 Is, dum præcipites expellit Virrius urbe, 225
 Seu spreto, seu ne fieret mora, nudus in æquor
 Thorace exierat, leviorque premebat anhelos
 Pondere loricæ, & palantes victor agebat.

Jamque Veliternum media transegerat alvo,
 Jam, solitum æquali ludo committere equestres 230
 Scipiadae pugnas, Marium tellure revulso
 Perculerat saxo. Miser implorabat amicum
 Cum gemitu exspirans, scopulusque premebat hiantem.
 Sed, validas sævo vires duplicante dolore,
 Effudit lacrimas pariter cornumque sonantem 235
 Scipio, solamen properans optabile in armis
 Hostem prostrato morientem ostendere amico.
 Tranavit, liquidas volucris ceu scinderet auras,
 Hasta viri pectus, rupitque immania membra.
 Quanta est vis agili per cærule summa liburnæ, 240
 Quæ, pariter quoties revocatae ad pectora tonsæ
 Percussere fretum, ventis fugit ocior, & se,
 Quam longa est, uno remorum præterit ictu.
 Ascanium Volesus, projectis ocuis armis,
 Quo levior peteret muros, per aperta volantem 245
 Assequitur planta. Dejectum protinus ense
 Ante pedes domini jacuit caput: ipse secutus
 Corruit ulterior procurfus impete truncus.
 Nec spes obsessis ultra referata tueri
 Mœnia. Convertunt gressus, recipique precantes 250
 Infandum! excludunt socios. Tum cardine verso
 Obnixa torquent obices, munimina fera.
 Acrius hoc instant Itali, clausosque fatigant.
 Et, ni cæca sinu terras nox conderet atro,
 Perfractæ rapido patuissent milite portæ. 255
 Sed non in requiem pariter cessere tenebræ.
 Hinc sopor impavidus, qualem victoria movit:
 At Capua, aut mæstis ululantum flebile matrum

Questibus, aut gemitu trepidantum exterrita patrum,
 Tormentis finem metamque laboribus orat. 260
 Mussat perfidiæ ductorque caputque Senatus
 Virrius, a Pœno nullam docet esse salutem,
 Vociferans, pulsus vivendi e pectore curis:
 Speravi sceptrâ Ausoniæ, pepigique, sub armis
 Si dexter Pœnis Deus & Fortuna fuisset, 265
 Ut Capuam Iliaci migrarent regna Quirini:
 Qui quaterent muros Tarpejaque mœnia, misi:
 Nec mihi poscendi vigor astitit, alter ut æquos
 Portaret fasces nostro de nomine Consul.
 Hactenus est vixisse fatis; dum copia noctis. 270
 Cui cordi comes æterna est Acherontis ad undam
 Libertas, petat ille meas mensasque dapusque:
 Et, victus mentem fuso per membra Lyæo,
 Sopitoque necis morfu, medicamina cladis
 Hæriat, ac placidis exarmet fata venenis. 275
 Hæc ait, & turba repetit comitante penates.
 Ædibus in mediis confurgens ilice multa
 Exstruitur rogos, hospitium commune peremtis.
 Nec vulgum cessat furiare dolorque pavorque.
 Nunc menti feræ Decius redit, & bona virtus 280
 Exfilio punita truci. Despectat ab alto
 Sacra fides, agitatque virum fallacia corda.
 Vox occulta subit, passim diffusa per aures:
 Fœdera, mortales, ne sævo rumpite ferro:
 Sed castam servate Fidem. Fulgentibus ostro 285
 Hæc potior regnis. Dubio qui frangere rerum
 Gaudebit pacta, ac tennes spes linquet amici,
 Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit

Unquam expers luctus lacrimæque. Aget, æquore semper
 Ac tellure premens, aget ægrum nocte dieque 290
 Despecta ac violata Fides. Adit omnia jamque
 Concilia, ac menfas contingit, &, abdita nube,
 Accumbitque toris, epulaturque improba Erinnyes.
 Ipsa etiam Stygio spumantia pocula tabo
 Porrigit, & large pœnas letumque ministrat. 295
 Virrius interea, dum dat penetrare medullas
 Exitio, ascenditque pyram, atque amplexibus hæret
 Jungentum fata, & subici jubet ocuis ignes.
 Stringebant tenebræ metas, victorque ruebat.
 Jamque superstantem muro, sociosque Milonem 300
 Voce attollentem pubes Campana videbat.
 Pandunt attoniti portas, trepidoque capeffunt
 Castra inimica gradu, quis leto avertere pœnas
 Desuerant animi. Patet urbs, confessa furorem,
 Et referat Tyrio maculatas hospite sedes. 305
 Matronæ puerique ruunt, mæstumque Senatus
 Concilium, nullique hominum lacrimabile vulgus.
 Stabant innixi pilis exercitus omnis,
 Spectabantque viros, & læta & tristia ferre
 Indociles, nunc propexis in pectora barbibus 310
 Verrere humum, nunc foedantes in pulvere crinem
 Canentem, & turpi lacrima precibusque pudendis
 Feminæm tenues ululatum fundere in auras.
 Atque ea dum miles miratur inertia facta,
 Exspectatque ferox sternendi mœnia signum, 315
 Ecce repens tacito percurrit pectora sensu
 Religio, & lævas componit numine mentes:
 Ne flammam tædasque velint, ne templa sub uno

In cinerem traxisse rogo. Subit intima corda,
 Perlabens sensim, mitis Deus. Ille superbæ
 Fundamenta Capyn posuisse antiquitus urbi, 320
 Non cuiquam visus, passim monet: ille refusus
 In spatium immensum campis habitanda relinqui
 Utile testæ docet. Paulatim atrocibus iræ
 Languescunt animis, & vis mollita senescit. 325
 Pan Jove missus erat, fervari testæ volente
 Troïa, pendenti similis Pan semper. & imo
 Vix ulla inscribens terræ vestigia cornu.
 Dextera lascivit cæsa Tegeatide capra
 Verbera læta movens festa per compita cauda. 330
 Cingit acuta comas, & opacat tempora, pinus,
 Ac parva erumpunt rubicunda cornua fronte:
 Stant aures, imoque cadit barba hispida mento.
 Pastorale Deo baculum, pellisque finistrum
 Velat grata latus teneræ de corpore damæ. 335
 Nulla in præruptum tam prona & inhospita cautes,
 In qua non, librans corpus, similisque volanti
 Cornipedem tulerit præcisa per avia plantam.
 Interdum inflexus, medio nascentia tergo
 Respicit aridens hirtæ ludibria caudæ. 340
 Obtendensque manum solem infervescere fronti
 Arcet, & umbrato perlustrat pascua visu.
 Hic, postquam mandata Dei perfecta, malamque
 Sedavit rabiem, & permulsiit corda furentum,
 Arcadiæ volucris saltus & amata revisit 345
 Mænala; ubi argutis longe de vertice sacro
 Dulce sonat calamis, ducit stabula omnia cantu.
 At legio Ausonidum, flammæ ductore jubente

Arceri portis , flantesque relinquere muros ,
 (Mite decus mentis) condunt ensesque facesque. 350
 Multa Deum templis domibusque nitentibus auro
 Egeritur præda , & victus alimenta superbi ,
 Quisque bonis periere , virum de corpore vestes
 Feminæ , mensæque alia tellure petitæ ,
 Poculaque Eoa luxum irritantia gemma. 355
 Nec modus argento , cælataque pondera facti
 Tantum epulis auri , tum passim corpora longo
 Ordine captiva , & domibus depromta talenta ,
 Pascere longinquum non deficientia bellum ,
 Immensique greges famulæ ad convivia turbæ. 360
 Fulvius , ut finem spoliandis ædibus , ære
 Belligero revocante , dedit , sublimis ab alto
 Suggestu , magnis auctor non futilis ausis :
 Lanuvio generate , inquit , quem Sospita Juno
 Dat nobis , Milo , Gradivi cape victor honorem , 365
 Tempora murali cinctus turrata corona.
 Tum fontes procerum meritosque piacula prima
 Acciit , & iusta punit commissa securi.
 Hic atrox virtus , (nec enim occuluisse probarim
 Spectatum vel in hoste decus) clamore feroci , 370
 Taurea , Tune , inquit , ferro spoliabis inultus
 Te majorem animam ? Et jusso lictore recisa
 Ignavos cadet ante pedes fortissima cervix ?
 Haud unquam hoc vobis dederit Deus. Inde , minaci
 Obtutu torvum contra & furiale renidens , 375
 Bellatorem alacer per pectora transigit enses.
 Cui ductor , Patriam moriens comitare cadentem.
 Qui nobis animus , quæ dextera , quidve viritum

Decernet Mavors. Tibi, si rebare pudendum
 Jussa pati, licuit pugnanti occumbere letum. 380
 Dum Capua infaultam luit haud sine sanguine culpam,
 Interea geminos terra crudelis Hibera
 Fortuna abstulerat, permiscens tristia lætis,
 Scipiadas, magnumque decus, magnumque dolorem.
 Forte Dicarchea juvenis dum sedit in urbe 385
 Scipio, post belli repetens extrema penates,
 Huc tristis lacrimas & funera acerba suorum
 Fama tulit. Duris quanquam non cedere fuetus,
 Pulsato lacerat violenter pectore amictus.
 Non comites tenuisse valent, non ullus honorum 390
 Militiæve pudor. Pietas irata sinistris
 Cœlicolis furit, atque odit solatia luctus.
 Jamque dies, iterumque dies absumta querelis.
 Versatur species ante ora oculosque parentum.
 Ergo excire parat manes animasque suorum, 395
 Alloquioque virum tantos mulcere dolores.
 Hortatur vicina palus, ubi signat Averni
 Squalentem introitum stagnans Acherusius humor.
 Noscere venturos agitat mens protinus annos.
 Sic ad Cymæam, quæ tum sub nomine Phoebi 400
 Autonoe tripodas sacros antrumque tenebat,
 Fert gressus juvenis, consultaque pectoris ægri
 Pandit, & aspectus orat contingere patrum.
 Nec cunctata diu vates, Mactare repostis
 Mos umbris, inquit, consueta piacula nigras 405
 Sub lucem pecudes, reclusæque abdere terræ
 Manantem jugulis spirantum cæde cruorem.
 Tunc populos tibi regna suos pallentia mittent.

Cetera, quæ poscis, majori vate canentur.
 Namque tibi Elyfio repetita oracula campo 410
 Eliciam, veterisque dabo inter sacra Sibyllæ
 Cernere fatidicam Phœbei pectoris umbram.
 Vade, age, &, a medio cum se nox humida cursu
 Flexerit, ad fauces vicini castus Averni
 Duc prædicta sacris duro placamina Diti. 315
 Mella simul tecum & puri fer dona Lyæi.
 Hoc alacer monitu, & promissæ nomine vatis,
 Apparat occulto monstrata piacula cæpto.
 Inde, ubi nox iussam procedens contigit horam,
 Et spatia æquarunt tenebras transacta futuras, 420
 Consurgit stratis, pergitque ad turbida portæ
 Ostia Tartaræ: penitus quis abdita vates
 Promissâ implebat, Stygioque sedebat in antro.
 Tum, qua se primum rupta tellure recludit
 Invisum cœlo specus, atque eructat acerbam 425
 Cocyti laxo suspirans ore paludem,
 Inducit juvenem, ferroque cavare refoffam
 Ocius urget humum, atque, arcanum murmur anhelans,
 Ordine mactari pecudes jubet. Ater aperto
 Ante omnes taurus Regi, tum proxima Divæ 430
 Cæditur Hennæ casta cervice juvenca.
 Inde tibi, Alesto, tibi, nunquam læta Megæra,
 Corpora lanigerum procumbunt læta bidentum.
 Fundunt mella super Bacchique & lactis honorem.
 Sta, juvenis; faciemque, Erebo quæ surgit ab omni, 435
 Exclamat vates, patere. Accedentia cerno
 Tartara, & ante oculos assistere tertia regna.
 Ecce runnt variæ species, & quidquid ab imo

Natum hominum extinctumque chaos est. Jam cuncta videbat,
 Cyclopas, Scyllamque, & passos membra virorum 440
 Odrysiæ telluris equos. Contende tueri,
 Eductumque tene vagina interritus ensem.
 Quæcunque ante animæ tendent potare cruorem,
 Diffice, dum castæ procedat imago Sibyllæ.
 Interea cerne, ut gressus inhumata citatos 445
 Fert umbra, & properat tecum conjungere dicta:
 Cui datur ante atros absumpti corporis ignes,
 Sanguine non tacto, solitas effundere voces.
 Aspicit, & subito turbatus Scipio visu,
 Quinam te, qui casus, ait, dux maxime, fessæ 450
 Eripuit patriæ; cum tales horrida poscant
 Bella viros? Nec enim dextra concesserit ulli
 Appius, aut astu. Decimum lux retulit ortum,
 Ut te, cum Capua remearem, vulnera vidi
 Mulcentem, hoc uno mæstum, quod adire nequires 455
 Saucius ad muros, & Martis honore careres.
 Contra quæ ductor: Fessio mihi proxima tandem
 Lux gratos Phaethontis equos avertit, & atris
 Æternum demisit aquis. Sed lenta meorum,
 Dum vanos ritus, cura, & sollempnia vulgi 460
 Exsequitur, cessat flammis imponere corpus,
 Ut portet tumulis per longum membra paternis.
 Quod te per nostri Martis precor æmula facta,
 Arce, quæ putres artus, medicamina, servant:
 Daque vago portas quamprimum Acherontis adire. 465
 Tum juvenis: Gens o veteris pulcherrima Clausi,
 Haud ulla ante tuam, quanquam non parva fatigent,
 Curarum prior exstiterit. Namque ista per omnes

- Discrimen servat populos, variatque jacentum
 Exsequias tumuli & cinerum sententia discors. 470
 Tellure (ut perhibent) is mos antiquus Hibera,
 Exanima obscœnus consumit corpora vultur.
 Regia cum lucem posuerunt membra, probatum est
 Hyrcanis adhibere canes. Ægyptia tellus
 Claudit odorato post funus stantia saxo 475
 Corpora, & a mensis exsanguem haud separat umbram.
 Exhausto instituit Pontus vacuare cerebro
 Ora virûm, & longum medicata reponit in ævum.
 Quid, qui reclusa nudos Garamantes arena
 Infodiunt? Quid, qui sævo sepelire profundo 480
 Exanimos mandant Libycis Nasamones in oris?
 At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent
 Ossa (nefas) auro, ac mensis ea pocula servant.
 Cecropidæ ob patriam Mavortis forte peremptos
 Decrevere simul communibus urere flammis. 485
 At gente in Scythica suffixa cadavera truncis
 Lenta dies sepelit, putri liquentia tabo.
 Talia dum memorant, umbra veniente Sibyllæ,
 Autonoe, Finem hic, inquit, sermonibus adde
 Alternis. Hæc, hæc veri secunda sacerdos: 490
 Cui tantum patuit rerum, quantum ipse negarit
 Plus novisse Deus. Me jam comitante tuorum
 Tempus abire globo, & pecudes imponere flammis.
 At gravida arcanis Cymes anus attigit ore
 Postquam sacrificum, delibavitque cruorem, 495
 In decus egregiæ vultus intenta juventæ,
 Ætherea fruerer cum luce, haud segniter, inquit,
 Cymæo populis vox nostra sonabat in antro.

Tunc te permixtum seclis rebusque futuris
 Æneadum cecini. Sed non fat digna mearum 500
 Cura tuis vocum. Nec enim conquirere dicta,
 Aut servare fuit proavis follertia vestris.
 Verum age, disce, puer, (quando cognoscere cordi est)
 Jam tua, deque tuis pendentia Dardana fatis.
 Namque tibi cerno properatum oracula vitæ 505
 Hinc petere, & patrios visu contingere manes.
 Armifero victor patrem ulcisceris Hiberno,
 Creditus ante annos Marti, ferroque resolves
 Gaudia Poenorum, & missum lætabere bello
 Omen, Hiberiacis victa Carthagine terris. 510
 Majus ad imperium post hæc capiere, nec ante
 Jupiter absistet cura, quam cuncta fugarit
 In Libyam bella, & vincendum duxerit ipse
 Sidonium tibi rectorem. Pudet urbis iniquæ,
 Quod post hæc decus hoc patriaque domoque carebit. 515
 Sic vates, gressumque lacus vertebat ad atros.
 Tum juvenis, Quæcunque datur fors durior ævi,
 Obnitetur, ait: culpa modo pectora cessent.
 Sed, te oro, (quando vitæ tibi causa labores
 Humanos juvisse fuit) siste, inclita virgo, 520
 Paulisper gressum, & nobis manesque silentium
 Enumera, Stygiæque aperi formidinis aulam.
 Annuit illa quidem: sed, Non optanda recludis
 Regna, ait. Hic tenebras habitant, volitantque per umbras
 Innumeri quondam populi. Domus omnibus una. 525
 In medio vastum late se tendit inane,
 Huc, quidquid terræ, quidquid freta, & igneus aer
 Nutrivit primo mundi genitalis ab ævo,

(Mors communis agit) descendunt cuncta: capitque
 Campus iners, quantum interiit, restatque futurum. 530
 Cingunt regna decem portæ: quarum una receptat
 Belligeros, dura Gradivi forte creatos.
 Altera, qui leges posuere atque inclita jura
 Gentibus, & primas fundarunt mœnibus urbes.
 Tertia ruricolæ Cereris, justissima turba 535
 Quæ venit ad manes, & fraudum illæsa veneno.
 Exin, qui lætas artes vitæque colendæ
 Invenere viam, nec dedignanda parenti
 Carmina fuderunt Phœbo, sua limina servant.
 Proxima, quos venti sævæque hausere procellæ, 540
 Naufraga porta rapit; sic illam nomine dicunt.
 Finitima huic, noxa gravido & peccasse fatenti,
 Vasta patet populo. Pœnas Rhadamantus in ipso
 Expetit introitu, mortemque exercet inanem.
 Septima femineis referatur porta catervis, 545
 Humentes ubi casta fovet Proserpina lucos.
 Infantum hinc gregibus, versasque ad funera tædas
 Passis virginibus, turbæque in limine lucis
 Est iter extinctæ, & vagitu janua nota.
 Tum, seducta loco, & laxata lucida nocte, 550
 Claustra nitent, quæ secreti per limitis umbram
 Elyfios ducunt campos. Hic turba piorum,
 Nec Stygio in regno, cœli nec postea sub axe:
 Verum, ultra Oceanum sacro contermina fonti,
 Lethæos potat latices, obliviam mentis. 555
 Extrema hinc, auro fulgens, jam lucis honorem
 Sentit, & admoto splendet ceu fidere lunæ.
 Hac animæ cœlum repetunt; ac, mille peractis,

Oblitæ Ditem redeunt in corpora , lustris.
 Has passim nigrum pandens Mors lurida rictum 560
 Itque rediitque vias , & portis omnibus errat.
 Tum jacet in spatium sine corpore pigra vorago ,
 Limosique lacus : late exundantibus urit
 Ripas sævus aquis Phlegethon , & , turbine anhelio
 Flammarum resonans , saxosa incendia torquet. 565
 Parte alia torrens Cocytos sanguinis atris
 Vorticibus furit , & spumanti gurgite fertur.
 At , magnis semper Divis regique Deorum
 Jurari dignata palus , picis horrida rivo ,
 Fumiferum volvit Styx inter sulfura limum. 570
 Tristior his Acheron sanie crassoque veneno
 Æstuat , & , gelidam eructans cum murmure arenam ,
 Descendit nigra lentus per stagna palude.
 Hanc potat faniem non uno Cerberus ore.
 Hæc & Tisiphones sunt pocula , & atra Megæra 575
 Hinc fitit , ac nullo rabies restinguitur haustu.
 Ultimus erumpit lacrimarum fontibus amnis
 Ante aulam , atque aditus , & inexorabile limen.
 Quanta cohors , omni stabulante per avia monstro ,
 Excubat , & manes permixto murmure terret ! 580
 Luctus edax , Maciesque , malis comes addita morbis ,
 Et Mæror passus Fletu , & sine sanguine Pallor ,
 Curæque , Infidiæque , atque hinc queribunda Senectus ,
 Hinc angens utraque manu sua guttura Livor ,
 Et deforme malum ac scelere proclivis Egestas , 585
 Errorque infido gressu , & Discordia gaudens
 Permiscere fretum cœlo ; sed & ostia Ditis
 Centenis suctus Briareus recludere palmis ,

Et Sphinx, virgineos rictus infecta cruore,
 Scyllaque, Centaurique truces, umbræque Gigantum. 590
 Cerberus hic ruptis peragrat cum Tartara vinclis,
 Non ipsa Alesto, nec feta furore Megæra
 Audet adire ferum, dum fractis mille catenis
 Viperea latrans circumligat ilia cauda.
 Dextra vasta comas nemorosaque brachia fundit 595
 Taxus, Cocyti rigua frondosior unda.
 Hic diræ volucres, pastusque cadavere vultur,
 Et multus bubo, ac sparsis strix sanguine pennis,
 Harpyiæque foveant nidos, atque omnibus hærent
 Condensæ foliis: sævit stridoribus arbor. 600
 Has inter formas conjux Junonis Avernæ,
 Suggestu residens, cognoscit crimina regum.
 Stant vincti, seroque piget sub iudice culpæ.
 Circumerrant Furia, pœnarumque omnis imago.
 Quam vellent nunquam sceptris fulsisse superbis! 605
 Insultant duro imperio non digna nec æqua
 Ad superos passi manes: quæque ante profari
 Non licitum vivis, tandem permissa queruntur.
 Tunc alius sævis religatur rupe catenis:
 Ast alius subigit saxum contra ardua montis: 610
 Vipereo domat hunc æterna Megæra flagello.
 Talia letiferis restant patienda tyrannis.
 Sed te maternos tempus cognoscere vultus,
 Cujus prima venit non tardis passibus umbra.
 Adstabat secunda Jovis Pomponia furto. 615
 Namque, ubi cognovit Latio surgentia bella
 Pœnorum, Venus, infidias anteire laborans
 Junonis, fusa sensim per pectora patrem

Implicuit flamma. Quæ ni provisa fuissent,
 Sidonia Iliacas nunc virgo accenderet aras. 620
 Ergo ubi gustatus cruor, admonuitque Sibylla,
 Et dedit alternos ambobus noscere vultus,
 Sic juvenis prior: O, magni mihi numinis instar,
 Cara parens, quam, te ut nobis vidisse liceret,
 Optassem Stygias vel leto intrare tenebras. 625
 Quæ fors nostra fuit, cui te, cum prima subiret,
 Eripuit sine honore dies, & funere carpsit?
 Excipit his mater: Nullos, o nate, labores
 Mors habuit nostra: æthereo dum pondere partum
 Exsolvor, miti dextra Cyllenia proles 630
 Imperio Jovis Elyfias deduxit in oras;
 Attribuitque pares sedes, ubi magna moratur
 Alcidae genetrix, ubi sacro munere Leda.
 Verum age, nate, tuos ortus, ne bella pavefcas
 Ulla, nec in cœlum dubites te tollere factis, 635
 Quando aperire datur nobis, nunc denique disce.
 Sola die caperem medio cum forte petitos
 Ad requiem somnos, subitus mihi membra ligavit
 Amplexus, non ille, meo veniente marito,
 Affuetus facilisque mihi: tum luce corusca, 640
 Implebat quanquam languentia lumina somnus,
 Vidi (crede) Jovem. Nec me mutata fefellit
 Forma Dei, quod, squalentem conversus in anguem,
 Ingenti traxit curvata volumina gyro.
 Sed mihi post partum non ultra ducere vitam 645
 Concessum. Heu, quantum gemui, quod spiritus ante,
 Hæc tibi quam noscenda darem, discessit in auras!
 His alacer colla amplexu materna petebat:

Umbraque ter frustra per inane petita fefellit.
 Succedunt simulacra virum concordia, patris 650
 Unanimique simul patrii. Ruit ipse per umbram,
 Oscula vana petens, juvenis, fumoque volucris
 Et nebulis similes animas apprehendere certat.
 Quis te, care pater, quo stabant Itala regna,
 Exosus Latium Deus abstulit? Hei mihi! nam cur 655
 Ulla fuere adeo, quibus a te saevus abessem,
 Momenta? Opposito mutassem pectore mortem.
 Quantos funeribus vestris gens Itala passim
 Dat gemitus! Tumulus vobis, censente Senatu,
 Mavortis geminus surgit per gramina campo. 660
 Nec passim plura, in medio sermone loquentis
 Sic adeo incipiunt. Prior haec genitoris imago:
 Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces,
 Dulce tamen venit ad manes, cum gratia vitae
 Durat apud superos, nec edunt obliviae laudem. 665
 Verum age, fare, decus nostrum, te quanta fatiget
 Militia. Heu, quoties intrat mea pectora terror,
 Cum repeto, quam saevus eas, ubi magna pericula
 Contingunt tibi! Per nostri, fortissime, leti
 Obtestor causas, Martis moderare furori. 670
 Sat tibi sint documenta domus. Octava terebat
 Arentem culmis messem crepitantibus aestas,
 Ex quo cuncta mihi calcata, meoque subibat
 Germano devexa jugum Tartessia tellus.
 Nos miserae muros & tecta renata Sagunto, 675
 Nos dedimus Baetis nullo potare sub hoste.
 Nobis indomitus convertit terque quaterque
 Germanus terga Hannibalis. Pro barbara nunquam

Impolluta fides! Peterem cum victor adesum
 Cladibus Hasdrubalem; subito venale, cohortes 680
 Hispanæ, vulgus, Libyci quas fecerat auri
 Hasdrubal, abrupto liquerunt agmine signa.
 Tunc hostis socio desertos milite, multum
 Ditor ipse viris, spisso circumdedit orbe.
 Non segnis nobis nec inultis, nate, peracta est 685
 Illa suprema dies, & laude inclusimus ævum.
 Excipit inde suos frater conjungere casus.
 Excelsæ turris post ultima rebus in artis
 Subsidium optaram, supremaque bella ciebam.
 Fumantes tædas, ac lata incendia passim, 690
 Et mille injecere faces. Nil nomine leti
 De Superis queror. Haud parvo data membra sepulcro
 Nostra cremaverunt in morte hærentibus armis.
 Sed me luctus habet, geminæ ne clade ruinæ
 Cesserit affusis oppressa Hispania Pœnis. 695
 Contra quæ juvenis turbato fletibus ore:
 Di, quæso, ut merita est, dignas pro talibus ausis
 Carthago expendat pœnas. Sed continet acres
 Pyrenes populos, qui, vestro Marte probatus,
 Excepit fessos, & notis Marcus armis 700
 Successit bello. Fufos quoque fama ferebat
 Victores acie, atque exacta piacula cædis.
 His læti rediere duces loca amœna piorum:
 Prosequiturque oculis puer adveneratus euntes.
 Jamque aderat multa vix agnoscendus in umbra 705
 Paullus, & epoto fundebat sanguine verba:
 Lux Italum, cujus spectavi Martia facta,
 Multum uno majora viro, descendere nocti,

Atque habitanda semel subigit quis visere regna?
 Cui contra tales effundit Scipio voces: 710
 Armipotens ductor, quam sunt tua fata per Urbem
 Lamentata diu! Quam pæne ruentia tecum
 Traxisti ad Stygias Ænotria tecta tenebras!
 Tum tibi defuncto tumulum Sidonius hostis
 Constituit, laudemque tuo quæsit honore. 715
 Dumque audit lacrimans hostilia funera Paullus;
 Ante oculos jam Flaminius, jam Gracchus, & ægro
 Absumptus Cannis stabat Servilius ore.
 Appellare viros erat ardor, & addere verba:
 Sed raptabat amor prisca cognoscere manes. 720
 Nunc meritum sæva Brutum immortale securi
 Nomen, nunc Superos æquantem laude Camillum,
 Nunc auro Curium non unquam cernit amicum.
 Ora Sibylla docet venientum, & nomina pandit.
 Hic fraudes pacis Pyrrhumque a limine portæ 725
 Dejecit, visus orbis. Tulit ille ruentem
 Thybridis in ripas regem, solusque revulso
 Pone ferox ponte exclusit redeuntia regna.
 Si tibi dulce virum, primo qui fœdera bello
 Phœnicum pepigit, vidisse; hic inclitus ille 730
 Æquoreis victor cum classe Lutatius armis.
 Si studium & sævam cognoscere Hamilcaris umbram;
 Illa est, (cerne procul) cui frons nec morte remissa
 Irarum servat rabiem. Si jungere cordi est
 Colloquium; sine, gustato det sanguine vocem. 735
 Atque ubi permissum, & sitiens se implevit imago,
 Sic prior increpitat non miti Scipio vultu:
 Taliane, o fraudum genitor, sunt fœdera vobis?

Aut hæc Sicania pepigisti captus in ora ?
 Bella tuus toto natus contra omnia pacta 740
 Exercet Latio , & , perruptis molibus , Alpes
 Eluctatus adest , fervet gens Itala Marte
 Barbarico , & refluunt obstructi stragibus amnes.
 Post quæ Pœnus ait : Decimum modo coeperat annum
 Excessisse puer , nostro cum bella Latinis 745
 Concepti jussu : licitum nec fallere Divos
 Juratos patri. Quod si Laurentia vastat
 Nunc igni regna , & Phrygias res vertere tentat ,
 O pietas , o sancta fides , o vera propago !
 Atque utinam amissum reparet decus ! Inde citato 750
 Celsus abit gressu , majorque recessit imago.
 Exin designat vates , qui jura sub armis
 Poscenti dederint populo , primique petitas
 Miscuerint Italis Piræo litore leges.
 Lætatur , spectatque virum insatiabilis ora 755
 Scipio , & appellet cunctos ; ni magna sacerdos
 Admoneat turbæ innumeræ : Quot millia toto
 Credis in orbe , puer , lustras dum singula visu ,
 Descendisse Erebo ? Nullo non tempore abundans
 Umbrarum huc agitur torrens , vectatque capaci 760
 Agmina mole Charon , & sufficit improba puppis.
 Post hæc , ostendens juvenem , sic virgo profatur :
 Hic ille est , tellure vagus qui victor in omni
 Cursu signa tulit ; cui pervia Bactra Dahæque ;
 Qui Gangem bibit , & Pellæo ponte Niphaten 765
 Adstrinxit ; cui stant sacro sua moenia Nilo.
 Incipit Æneades : Libyci certissima proles
 Hammonis , quando exsuperat tua gloria cunctos

Indubitata duces, similique cupidine rerum
 Pectora nostra calent, quæ te via, fare, superbuni 770
 Ad decus & summas laudum perduxerit arces.
 Ille sub hæc: Turpis lenti sollertia Martis.
 Audendo bella expedias. Pigra extulit artis
 Haud unquam sese virtus. Tu magna gerendi
 Præcipita tempus: mors atra impendet agenti. 775
 Hæc effatus abit. Croësi mox advolat umbra,
 Dives apud superos; sed mors æquarat egenis.
 Atque hic, Elyfio tendentem limite cernens
 Effigiem juvenis castam, cui vitta ligabat
 Purpurea effusos per colla nitentia crines, 780
 Dic, ait, hic quinam, virgo? nam luce refulget
 Præcipua fons sacra viro, multæque sequuntur
 Mirantes animæ, & læto clamore frequentant.
 Qui vultus! quam (si Stygia non esset in umbra)
 Dixissem facile esse Deum! Non falleris, inquit, 785
 Docta comes Triviæ: meruit Deus esse videri,
 Et fuit in tanto non parvum pectore numen.
 Carmine complexus terram, mare, sidera, manes,
 Et cantu Musas & Phœbum æquavit honore.
 Atque hæc cuncta, prius quam cerneret, ordine terris 790
 Prodidit, & vestram tulit usque ad sidera Trojam.
 Scipio, perlustrans oculis lætantibus umbram,
 Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
 Hic caneret vates, quanto majora futuros
 Facta eadem intrarent hoc, inquit, teste nepotes! 795
 Felix Æacida, cui tali contigit ore
 Gentibus ostendi! Crevit tua carmine virtus.
 Sed quæ tanta adeo gratantum turba requirens,

Heroum effigies majoresque accipit umbras.
 Inde viro stupet Æacide, stupet Hectore magno, 800
 Ajacisque gradum venerandaque Nestoris ora
 Miratur, geminos aspectat lætus Atridas,
 Jamque Ithacum, corde æquantem Peleïa facta.
 Victuram hinc cernit Ledæi Castoris umbram:
 Alternam lucem peragebat in æthere Pollux. 805
 Sed subito vultus monstrata Lavinia traxit.
 Nam virgo admonuit, tempus cognoscere manes
 Femineos, ne cunctantem lux alma vocaret.
 Felix hæc, inquit, Veneris nurus ordine longo
 Trojugenas junxit fociata prole Latinis. 810
 Vis & Martigenæ thalamos spectare Quirini?
 Herfiliam cerne: hirsutus cum sperneret olim
 Gens vicina procos, pastori rapta marito
 Intravitque casæ, culmique e stramine fultum
 Pressit læta torum, & foceros revocavit ab armis. 815
 Adspice Carmentis gressus. Evandria mater
 Hæc fuit, & vestros tetigit præfaga labores.
 Vis &, quos Tanaquil vultus gerat? Hæc quoque castæ
 Augurio valuit mentis, venturaque dixit
 Regna viro, & dextros agnovit in alite Divos. 820
 Ecce pudicitia Latium decus, inclita læti
 Fert frontem atque oculos terræ Lucretia fixos.
 Non datur, heu! tibi, Roma, nec est, quod malle deceret,
 Hanc laudem retinere diu. Virginia juxta,
 Cerne, cruentato vulnus sub pectore servat, 825
 Tristia defensi ferro monumenta pudoris,
 Et patriam laudat miserando in vulnere dextram.
 Illa est, quæ Thybrim, quæ fregit Lydia bella,

- Nondum passa marem , quales optabat habere
 Quondam Roma viros , contemtrix Clœlia sexus. 830
 Cum , subito aspectu turbatus , Scipio poscit ,
 Quæ poenæ causa , & qui sint in crimine manes.
 Tum virgo : Patrios fregit quæ curribus artus ,
 Et stetit adductis super ora trementia frenis ,
 Tullia , non ullos satis exhaustura labores , 835
 Ardenti Phlegethonte natat. Fornacibus atris
 Fons rapidus furit , atque uftas sub gurgite cautes
 Egerit , & scopulis pulsat flagrantibus ora.
 Illa autem , quæ tondetur præcordia rostro
 Alitis , (en quantum refonat plangentibus alis 840
 Armiger ad partus rediens Jovis !) hostibus arcem
 Virgo (immane nefas) adamato prodidit auro
 Tarpeja , & partus referavit claustra Sabinis.
 Juxta (nonne vides ? neque enim leviora domantur
 Delicta) illatrat jejunis faucibus Orthrus , 845
 Armenti quondam custos immanis Hiberi ,
 Et morfu petit , & polluto eviscerat ungue.
 Nec par poena tamen sceleri : sacraria Vestæ
 Polluit , exuta sibi virginitate , sacerdos.
 Sed satis hæc vidisse , satis : mox deinde videnti 850
 Nunc animas tibi , quæ potant obliviam , paucas
 In fine enumerasse paro , & remeare tenebris.
 Hic Marius (nec multa dies jam restat ituro
 Ætheream in lucem) veniet tibi origine parva
 In longum imperium Consul : nec Sulla morari . 855
 Jussa potest , aut amæ diu potare soporo.
 Lux vocat , & nulli Divûm mutabile fatum.
 Imperium hic primus sapiet : sed gloria culpæ ,
 X 3

Quod reddet solus : nec tanto in nomine quisquam
 Exisset, Sullæ qui se velit esse secundum. 860
 Ille, hirta cui subrigitur coma fronte, decorum
 Et gratum terris Magnus caput : ille Deûm geas,
 Stelligerum attollens apicem, Trojanus Iulo
 Cæsar avo ; quantas moles, cum sede reclusa
 Hac tandem erumpent, terraque marique movebunt ! 865
 Heu miseri, quoties toto pugnabitur orbe !
 Nec leviora lues, quam victus, crimina victor.
 Tum juvenis lacrimans, Restare hæc ordine duro
 Lamentor rebus Latiis. Sed luce remota
 Si nulla est venia, & merito mors ipsa laborat, 870
 Perfidia Pœnus quibus aut Phlegethontis in undis
 Exuret ductor scelus, aut quæ digna renatos
 Ales in æternum laniabit morsibus artus ?
 Ne metue, exclamat vates. Non vita sequetur
 Inviolata virum : patria non ossa quiescent. 875
 Namque ubi, fractus opum, magnæ certamine pugnæ
 Pertulerit vinci, turpemque orare salutem,
 Rursus bella volet Macetûm instaurare sub armis.
 Damnatusque doli, desertis conjuge fida
 Et dulci nato, linquet Carthaginis arces, 880
 Atque una profugus lustrabit cærula puppe.
 Hinc Cilicis Tauri saxosa cacumina viset.
 Pro, quanto levius mortalibus ægra subire
 Servitia, atque hiemes, æstus, fugamque, fretumque,
 Atque famem, quam posse mori ! Post Itala bella 885
 Assyrio famulus regi, falsusque cupiti
 Ausonia motus, dubio petet æquora velo ;
 Donec, Prusiacas delatus segniter oras,

Altera fervitia imbelli patietur in ævo ,

Et latebram munus regni. Perstantibus inde

890

Æneadis , reddique sibi poscentibus hostem ,

Pocula furtivo rapiet properata veneno ,

Ac tandem terras longa formidine solvet.

Hæc vates , Erebiq̄ue cavis se reddidit umbris.

Tum lætus socios juvenis portumque revisit.

895

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER XIV.

FLECTITE nunc vestros, Heliconis numina, cantus
 Ortygiæ pelagus Siculique ad litoris urbes.
 Muneris hic vestri labor est; modo Daunia regna
 Æneadum, modo Sicanos accedere portus,
 Aut Macetûm lustrare domos & Achaia rura, 5
 Aut vaga Sardoo vestigia tingere fluctu,
 Vel Tyriæ quondam regnata mapalia genti,
 Extremumve diem & terrarum invisere metas.
 Sic poscit sparsis Mavors agitatus in oris.
 Ergo, age, qua litui, qua ducunt bella, sequamur. 10
 Ausoniæ pars magna jacet Trinacria tellus,
 Ut semel expugnante Noto & vastantibus undis
 Accepit freta, cæruleo propulsa tridente.
 Namque per occultum cæca vi turbinis olim
 Impactum pelagus laceratæ viscera terræ 15
 Discidit, &, medio pegrumpens arva profundo,
 Cum populis pariter convulsas transtulit urbes.
 Ex illo, servans rapidus divortia, Nereus

Sævo dividos conjungi pernegat æstu.
Sed spatium, quod dissociat consortia terræ, 20
Latratus fama est (sic arta intervenit unda)
Et matutinos volucrum transmittere cantus.
Multa solo virtus. Jam reddere fœnus aratri,
Jam montes umbrare olea, dare nomina Baccho,
Cornipedemque citum lituis generasse ferendis, 25
Nectare Cecropias Hyblæo accedere ceras.
Hic & Pæonios arcano sulfure fontes,
Hic Phœbo digna & Musis venerabere vatum
Ora excellentum, sacras qui carmine silvas,
Quique Syracosia resonant Heliconæ Camenæ. 30
Promtæ gens linguæ: ast eadem, cum bella cieret,
Portus æquoreis fueta insignire tropæis.
Post dirum Antiphatæ sceptrum & Cyclopia regna,
Vomere verterunt primum nova rura Sicani.
Pyrene misit populos, qui nomen ab amne 35
Ascitum patrio terræ imposuere vacanti.
Mox Ligurum pubes, Siculo ductore, novavit
Possessis bello mutata vocabula regnis.
Nec Cres dedecori fuit accola, duxerat actos
Mœnibus e centum non fausta ad prælia Minos, 40
Dædaleam repetens pœnam. Qui fraude nefanda
Postquam perpetuas judex concessit ad umbras,
Cocalidum infidiis, fesso Minoïa turba
Bellandi studio Siculis subsedit in oris.
Miscuerunt Phrygiam prolem Trojanus Acestes, 45
Trojanusque Helymus, structis qui, pube secuta,
In longum ex sese donarunt nomina muris.
Nec Zancleæ gerunt obscuram mœnia famam,

Dextera quam tribuit posito Saturnia telo.
 Sed decus Hennæis haud ullum pulchrius oris , 50
 Quam quæ Sisyphio fundavit nomen ab Isthmo ;
 Et multum ante alias Ephyraeis fulget alumnis.
 Hic Arethusa suum piscofo fonte recepat
 Alpheon , sacrae portantem signa coronæ.
 At non æquus amat Trinacria Mulciber antra: 55
 Nam Lipare , vastis subter depasta caminis ,
 Sulfureum vomit exeso de vertice fumum.
 Ast Ætna eructat tremefactis cautibus ignis
 Inclusi gemitus , pelagique imitata furorem
 Murmure per cæcos tonat irrēquieta fragores 60
 Nocte dieque simul. Fonte e Phlegethontis ut atro
 Flammarum exundat torrens , piceaque procella
 Semiambusta rotat liquefactis saxa cavernis.
 Sed quanquam largo flammaram exæstuet intus
 Turbine , & affidue subnascens profluat ignis , 65
 Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu !)
 Vicinam flammis glaciem ; æternoque rigore
 Ardentes horrent scopuli : stat vertice celsi
 Collis hiems , calidaque nivem tegit atra favilla.
 Quid referam Æolio regnatas nomine terras ? 70
 Ventorumque domos , atque addita claustra procellis ?
 Hic versi penitus Pelopea ad regna Pachyni
 Pulsata Ionio respondent saxa profundo.
 Hic , contra Libyamque situm Caurosque furentes ;
 Cernit devexas Lilybæon nobile Chelas. 75
 At , qua diversi lateris frons tertia terris
 Vergit in Italiam prolato ad litora dorso ,
 Celsus arenosa tollit se mole Pelorus.

His longo mitis placide dominator in ævo
 Præfuerat terris Hieron, tractare sereno 80
 Imperio vulgum pollens, & pectora nullo
 Parentum exagitare metu, pactamque per aras
 Haud facilis temerare fidem, socialia jura
 Aufoniis multos servarat casta per annos.
 Verum, ubi fata virum fragili solvere senecta, 85
 Primævo cessit sceptrum exitiale nepoti,
 Et placida indomitos accepit regia mores.
 Namque, bis octonis nondum rex præditus annis,
 Caligare alto in folio, nec pondera regni
 Possè pati, & nimium fluxis confidere rebus. 90
 Jamque brevi nullum, delicta tuentibus armis,
 Fas notum, ignotumque nefas: vilissima regi
 Cura pudor. Tam præcipiti materna furori
 Pyrrhus origo dabat stimulos, proavique superbum
 Æacidæ genus, atque æternus carmine Achilles. 95
 Ergo ardor subitus Pœnorun incepta fovendi:
 Nec sceleri mora. Conjungit nova fœdera, pacto,
 Cederet ut Siculis victor Sidonius oris.
 Sed stabant pœnæ, tumulumque negabat Erinnys,
 Qua modo pactus erat socium non cernere, terra. 100
 Sævos namque pati fastus, juvenemque cruento
 Flagrantem luxu, & miscentem turpia diris,
 Haud ultra faciles, quos ira metusque coquebat,
 Jurati obruncant: nec jam modus ensibus: addunt
 Fæmineam cædem, atque infantum rapta sororum 105
 Corpora prosternunt ferro. Nova sævit in armis
 Libertas, jactatque jugum. Pars Punica castra,
 Pars Italos & nota volunt; nec turba furentum

Defit, quæ neutro sociari foedere malit.
 Tali Trinacriæ motu, rebusque Sicaniis 110
 Exitio regis trepidis, sublimis honore
 (Tertia nam Latios renovarat purpura fasces)
 Marcellus classem Zanclæis appulit oris.
 Atque ubi cuncta viro, cædesque exposita tyranni,
 Ambiguæque hominum mentes; Carthaginis arma 115
 Quos teneant, & quanta, locos; quod vulgus amicum
 Duret Trojugenis; quantos Arethusa tumores
 Concipiat, perstetque suas non pandere portas;
 Incumbit bello, ac totam per proxima raptim
 Armorum effundit flammato pectore pestem. 120
 Non aliter Boreas, Rhodopes a vertice præceps
 Cum sese immisit, decimoque volumine pontum
 Expulit in terras, sequitur cum murmure molem
 Ejecti maris, & stridentibus affremis alis.
 Prima Leontinos vastarunt proelia campos, 125
 Regnatam diro quondam Læstrygone terram.
 Instabat ductor, cui tarde vincere Grajas
 Par erat, ac vinci, turmas. Ruit æquore toto;
 (Femineum credas maribus concurrere vulgum)
 Et Cereri placitos fecundat sanguine campos. 130
 Sternuntur passim; pedibusque evadere letum
 Eripuit rapidus Mavors. Ut cuique salutem
 Promisit fuga, præveniens dux occupat ense.
 Ite, gregem metite imbellem, ac succidite ferro,
 Clamat, cunctantes urgens umbone catervas. 135
 Pigro luctandi studio certamen in umbra
 Molle pati docta, & gaudens splendescere olivo,
 Stat, mediocre decus vincendum, ignava juvenus.

Hæc laus sola datur, si viso vincitis hoste.
 Ingruit, audito ductore, exercitus omnis; 140
 Solaque, quod superest, secum certamina morunt,
 Quis dextra antistat, spoliisque excellat opimis.
 Euboïci non, per scopulos illisa Caphareo,
 Euripi magis unda furit; pontumve sonantem
 Ejicit angusto violentius ore Propontis; 145
 Nec fervet majore fretum rapiturque tumultu,
 Quod ferit Herculeas extremo Sole columnas.
 Mite tamen dextræ decus inter prælia tanta
 Enituit fama. Miles Tyrrhenus, (Asilo
 Nomen erat) captus quondam ad Thrasymena fluentia, 150
 Servitium facile & dominantis mollia iussa
 Expertus Beryæ, patrias remearat ad oras
 Sponte faventis heri; repetitisque impiger armis
 Tum veteres Siculo casus Mavorte piabat.
 Atque is, dum medios inter fera prælia miscet, 155
 Illatus Beryæ, cui, pacta ad regia missa
 Pœnorum a populis, sociataque bella gerenti,
 Ærato cassis munimine clauserat ora,
 Invadit ferro juvenem, trepideque ferentem
 Instabiles retro gressus prosternit arena. 160
 At miser, audita victoris voce, trementem
 Cunctantemque animam Stygia ceu sede reducens,
 Cassidis a mento malefidæ vincula rumpit,
 Iungebatque preces, atque addere verba parabat.
 Sed, subito aspectu & noto conterritus ore, 165
 Tyrrhenus ferrumque manu revocavit, & ultro
 Talia cum gemitu lacrimis effudit obortis:
 Ne, quæso, supplex lucem dubiusque precare:

Fas hostem servare mihi. Multo optimus ille
 Militiæ, cui postremum est primumque, tueri 170
 Inter bella fidem: tu letum evadere nobis
 Das prior, & servas nondum servatus ab hoste.
 Haud equidem indignum memet, quæ tristia vidi,
 Abnuerim, dignumque iterum in pejora revolvi;
 Si tibi per medios ignes mediosque per enses 175
 Non dederit mea dextra viam. Sic fatur, & ultro
 Attollit, vitæque exæquat munera vitæ.
 At, compos Sicula primum certaminis ora
 Cœpti, Marcellus victricia signa, quieto
 Agmine progrediens, Ephyræa ad mœnia vertit. 180
 Inde Syracosias castris circumdedit arces.
 Sed ferri languebat amor. Sedare monendo
 Pectora cæca virum, atque iras evellere auebat.
 Nec (renuant si forte sibi, & si mitia malle
 Credant esse metum) laxis servatur omiffa 185
 Obsidio claustris; quin contra intentior ipse
 Invigilat cautis, frontem imperterritus, armis:
 Et struit arcana necopina pericula cura.
 Haud fecus Eridani stagnis ripave Caystri
 Innatat albus olor, pronoque immobile corpus 190
 Dat fluvio, & pedibus tacitas eremigat undas.
 Interea, dum incerta labat sententia clausis,
 Exciti populi atque urbes socia arma ferebant:
 Incumbens Messana freto, minimumque revulsa
 Discreta Italia, atque Osco memorabilis ortu: 195
 Tum Catane, nimium ardenti vicina Typhceo,
 Et generasse Pios quondam celeberrima Fratres,
 Et, cui non licitum fatis, Camarina, moveri.

Tum, quæ nectareis vocat ad certamen Hymetton,
 Audax Hybla, favis, palmæque arbuta Selinus: 200
 Et, iusti quondam portus, nunc litore solo
 Subsidium infidum fugientibus æquora, Myle.
 Nec non altus Eryx, nec non & vertice celfo
 Centuripæ, largoque virens Entella Lyæo,
 Entella, Hæctoreo dilectum nomen Acestæ. 205
 Non Thapfos, non e tumulis glacialibus Acræ
 Desuerunt: Agathyrna manus, geminoque Lacone
 Tyndaris attollens sese affluit. Altor equorum
 Mille rapit turmam, atque hinnitibus aera flammat,
 Pulveream volvens Agragas ad inania nubem. 210
 Ductor Grosphus erat, cuius cælata gerebat
 Taurum parma trucem, pœnæ monumenta vetustæ.
 Ille, ubi torreret subiectis corpora flammis,
 Mutabat gemitus mugitibus: actaque veras
 Credere erat stabulis armenta effundere voces. 215
 Haud impune quidem: nam diræ conditor artis
 Ipse suo moriens immugit flebile tauro.
 Venit, ab amne trahens nomen, Gela; venit Halæsa,
 Et, qui præsentem domitant perjura, Palici,
 Pectora supplicio; Trojanaque venit Acesta; 220
 Quique per Ætnæos Acis petit æquora fines,
 Et dulci gratam Nereida perluit unda.
 Æmulus ille tuo quondam, Polypheme, calori,
 Dum fugit agrestem violenti pectoris iram,
 In tennes liquefactus aquas evasit & hostem, 225
 Et tibi victricem, Galatea, immiscuit undam.
 Nec non qui potant Hypsamque Alabimque sonoros;
 Et perlucem splendenti gurgite Achaten:

Qui fontes, vage Chrysa, tuos, & pauperis alvei
 Hipparin, ac facilem superari gurgite parco 230
 Pantagiam, rapidique colunt vada flava Symæthi.
 Litora Thermarum, prisca dotata Camena,
 Armavere suos, qua mergitur Himera ponto
 Æolio. Nam dividuas se scindit in oras;
 Nec minus occasus petit incita, quam petit ortus. 235
 Nebrodes gemini nutrit divortia fontis,
 Quo mons Sicania non surgit ditior umbræ.
 Henna Deum lucis sacram dedit ardua dextram.
 Hic specus, ingentem laxans telluris hiatum,
 Cæcum iter ad manes tenebroso limite pandit, 240
 Qua novus ignotas Hymenæus venit in oras.
 Hac Stygius quondam, stimulante Cupidine, rector
 Ausus adire diem, mæstoque Acheronte relicto
 Egrot in illicitas currum per inania terras.
 Tum rapta præceps Hennæa virgine flexit 245
 Attonitos cœli visu lucemque paventes
 In Styga rursus equos, & prædam condidit umbris.
 Romanos Petræa duces, Romana petivit
 Fœdera Callipolis, lapidosique Enguion arvi,
 Hadranum, Ergetumque simul, telaque superba 250
 Lanigera Melite, & litus piscosa Melactæ,
 Quæque procelloso Cephalœdias ora profundo
 Cæruleis horret campis pascentia cete,
 Et qui, correptas forbentem vorticis haustu,
 Atque iterum e fundo jaculantem ad sidera, puppes, 255
 Tauromenitana cernunt de sede Charybdim.
 Hæc Latium manus & Laurentia signa movebat.
 Cetera Elissæis aderat gens Sicana votis.

Mille Agathyrna dedit, perflataque Trogilos Austris,
Mille Thoantæ sedes Facelina Dianæ. 260

Tergemino venit numero fecunda Panormos;
Seu filvis sectere feras, seu retibus æquor
Verrere, seu cœlo libeat traxisse volucrem.

Non Herbesos iners, non Naulocha pigra pericli
Sederunt; non frondosis Morgentia campis 265
Abstulit Marte infido: comitata Menæis

Venit Amastra viris, & parvo nomine Tisse,
Et Netum, & Mutyce, pubesque liquentis Achæti.
Sidonios Drepane, atque undæ clamoribus Helorus,

Et mox servili vastata Triocala bello, 270
Sidonios Arbela ferox, & celsus Ietas,

Et bellare Tabas docilis, Cossyraque parva,
Nec major Megara Mute concordibus ausis
Juvere, & strato Gaulum spectabile ponto,

Cum sonat Halcyones cantu, nidusque natantes 275
Immota gestat, sopitis fluctibus, unda.

Ipsa Syracusæ patulos urbs inœdita muros
Milite collecto variisque impleverat armis.

Ductores facilem impelli lætamque tumultus
Vaniloquo pubem furiabant insuper ore: 280

Nunquam hoste intratos muros, & quatuor arces,
Et Salaminias quantam Eoisque tropæis

Ingenio portus urbs in via fecerit umbram,
Spectatum proavis, ter centum ante ora triremes

Unum naufragium, merfasque impune profundo 285
Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.

Flammabant vulgum genium Carthagine fratres,
Pœni matre genus; sed quos, sub crimine pulsus

Silius Italicus.

Y

Urbe Syracosia, Libycis eduxerat oris
 Trinacrius genitor, geminaque a stirpe parentum 290
 Astus miscebant Tyrios levitate Sicana.
 Quæ cernens ductor, postquam immedicabile visum
 Seditio, atque ultro bellum surgebat ab hoste,
 Testatus Divos Siculorum, amnesque, lacusque,
 Et fontes, Arethusa, tuos, ad bella vocari 295
 Invitum; quia sponte diu non sumserit, hostem
 Induere arma sibi; telorum turbine vasto
 Aggreditur muros, atque armis intonat urbi.
 Par omnes simul ira rapit; certantque, ruuntque.
 Turris, multiplici surgens ad sidera tecto, 300
 Exhibat, tabulata decem cui crescere Grajus
 Fecerat, & multas nemorum consumserat umbras:
 Armatam hinc igni pinum & devolvere saxa
 Certabant, calidæque picis diffundere pestem.
 Huic procul ardentem jaculatus lampada Cimber 305
 Conjicit, & lateri telum exitiabile figit.
 Pascitur adjuto Vulcanus turbine venti,
 Gliscentemque trahens turris per viscera labem;
 Perque altam molem & toties crescentia tecta,
 Scandit ovans, rapidisque vorat crepitantia flammis 310
 Robora, &, ingenti simul exundante vapore
 Ad coelum, victor nitentia culmina lambit.
 Implentur fumo, & nebula caliginis atræ
 (Nec cuiquam evasisse datur) ceu fulminis ictu
 Correptæ rapido in cineres abiere ruinæ. 315
 Par contra pelago miseris fortuna carinis.
 Namque ubi se propius tectis urbi que tulere,
 Qua portus muris pacatas applicat undas,

Improvisa novo pestis conterruit astu.
 Trabs fabre teres, atque, erasis undique nodis, 320
 Navali similis malo, præfixa gerebat
 Uncae tela manus: ea cello ex aggere muri
 Bellantes curvi rapiebat in aera ferri
 Unguibus, & mediam revocata ferebat in urbem.
 Nec solos vis illa viros, quin sæpe triremem 325
 Belligeræ rapuere trabes, cum desuper actum
 Incuterent puppi chalybem morsusque tenaces.
 Qui, simul affixo vicina in robora ferro
 Sustulerant sublime ratem, (miserabile visu!)
 Per subitum rursus laxatis arte catenis 330
 Tanta præcipitem reddebant mole profundo,
 Ut totam haurirent undæ cum milite puppem.
 His super infidiis angusta foramina murus
 Arte cavata dabat, per quæ confundere tela
 Tutum erat, opposito mittentibus aggere valli. 335
 Nec sine fraude labos, arta ne rursus eodem
 Spicula ab hoste via vicibus contorta redirent.
 Calliditas Graja, atque astus pollentior armis
 Marcellum tantasque minas terraque marique
 Arcebat; stabatque ingens ad mœnia bellum. 340
 Vir fuit Isthmiacis decus immortale colonis,
 Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
 Nudus opum; sed cui cœlum terræque paterent.
 Ille novus pluvias Titan ut proderet ortu
 Fuscatis tristis radiis; ille hæreat, anne 345
 Pendeat instabilis tellus; cur fœdere certo
 Hunc affusa globum Tethys circumliget undis,
 Noverat, atque una pelagi lunæque labores,

Et pater Oceanus qua lege effunderet æstus.
 Non illum mundi numerasse capacis arenas 350
 Una fides: puppes etiam constructaque saxa
 Feminea traxisse ferunt contra ardua dextra.
 Hic dum Italum ductorem astu Teucrosque fatigat,
 Adnabat centum late Sidonia velis
 Classis subsidio, & scindebat cærule rostris. 355
 Erigitur subitas in spes Arethusia proles,
 Adjungitque suas, portu progressa, carinas.
 Nec contra Aufonius tonsis aptare lacertos
 Addubitat, mersisque celer fodit æquora remis.
 Verberibus torfere fretum: salis ista frequenti 360
 Albescit pulsu facies, perque æquora late
 Spumat canenti fulcatus gurgite limes.
 Insultant pariter pelago: ac Neptunia regna
 Tempestate nova trepidant. Tum vocibus æquor
 Personat, & clamat scopulis clamoris imago. 365
 Ac jam diffusus vacua bellator in unda
 Cornibus ambierat patulos ad prælia fluctus,
 Navali claudens humentem indagine campum.
 At simili curvata finu diversa ruebat
 Classis, & artabat lunato cærule gyro. 370
 Nec mora: terrificis sævæ stridoribus æris,
 Per vacuum late cantu resonante profundum,
 Incubere tubæ, quis excitus æquore Triton
 Expavit tortæ certantia murmura conchæ.
 Vix meminere maris; tam vasto ad prælia nisu 375
 Incumbunt proni, positisque in margine puppis
 Extremæ plantis nutantes spicula torquent.
 Sternitur effusus pelagi media area telis,

Celsaque anhelatis exurgens ictibus alnus
 Cærule nigranti findit spumantia fulco. 380
 Ast aliæ latere atque incussi roboris ictu
 Detergent remos: aliæ per viscera pinus
 Tramissis ipso retinentur vulnere rostris,
 Quo retinent. Medias inter sublimior ibat
 Terribilis visu puppis, qua nulla per omne 385
 Egredia est Libycis major navalibus ævum.
 Sed quater hæc centum numerofo remige pontum
 Pulsabat tonfis: veloque superba capaci
 Cum rapidum hauriret Borean, & cornibus omnes
 Colligeret flatus, lento se robore agebat, 390
 Intraret fluctus solis si pulsa lacertis.
 Procurrunt levitate agili, docilesque regentis
 Audivisse manum, Latio cum milite puppes.
 Has ut per lævum venientes æquor Himilco
 In latus obliquas iussamque incurrere proram 395
 Conspexit, propere Divis in vota vocatis
 Æquoris, intento volucrem de more sagittam
 Assignat nervo: utque oculis libravit in hostem,
 Et calamo monstravit iter, diversa relaxans
 Brachia, deduxit vultu comitante per auras 400
 In vulnus telum, ac residentis puppe magistri
 Affixit pleetro dextram: nec deinde regenda
 Puppe manus valuit, flectenti immortalia clavo.
 Dumque ad opem accurrit, ceu capta, navita, puppe,
 Ecce iterum fatoque pari nervoque sagitta, 405
 In medium perlapsa globum, transverberat ictu
 Orba gubernaculi subeuntem munera Taurum.
 Irrumpit Cumana ratis, quam Corbulo ductor
 Y 3

Lectaque complebat Stabiarum litore pubes.
 Numen erat celsæ puppis vicina Dione. 410
 Sed superingestis propior quæ subdita telis
 Bella capeffebat, media subsedit in unda,
 Divisitque fretum. Clamantum spumeus ora
 Nereus implet aquis, palmæque, trahente profundo,
 Luctantum frustra summis in fluctibus exstant. 415
 Hic, audax ira, magno per cærula saltu
 Corbulo transgressus (nam textam robore turrim
 Appulerant nexæ ferri compage triremes)
 Evadit tabulata super, flammaque comantem
 Multifida pinum celfo de culmine quassat. 420
 Inde atros alacer pastosque bitumine torquet,
 Amentante Noto, Pœnorum aplustribus ignes.
 Intrat diffusos pestis Vulcania passim,
 Atque implet dispersa foros: trepidatur omisso
 Summis remigio; sed enim tam rebus in artis 425
 Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos.
 At rapidus fervor, per pingues unguine tædas
 Illapsus, flammis victricibus insonat alveo.
 Qua nondum tamen impulerat vim Dardana lampas,
 Parcebatque vapor, saxorum grandine dirus 430
 Arcebat, fatumque ratis retinebat, Himilco.
 Hic miser, igniferam dum ventilat aere pinum,
 Murali saxo per lubrica sanguine transtra
 Volvitur in fluctus, Lychæi vulnere, Cydnus.
 Fax nidore gravi foedavit comminus auras, 435
 Ambusto instringens pelago. Ferus inde citatum
 Missile adorata contorquet Sabratha puppe:
 Hammon numen erat Libycæ gentile carinæ,

Cornigeraque sedens spectabat cœrula fronte.
 Fer, pater, afflictis, fer, ait, Garamantice vates, 440
 Rebus opem, inque Italos da certa effundere tela.
 Has inter voces tremulo venit agmine cornus,
 Et Neptunicolæ transverberat ora Telonis.
 Urgebant nihilo levius, jam in limine mortis
 Quos fuga præcipites partem glomerarat in unam 445
 Puppis, adhuc vacuam tædæ: sed, proxima cursu
 Fulmineo populatus, inevitabilis ardor
 Correptam flammis involvit ovantibus alnum.
 Primus, ope æquorei funis delapsus in undas,
 Qua nondum Stygios glomerabat Mulciber æstus, 450
 Ambustus sociûm remis aufertur Himilco.
 Proxima nudarunt miserandi fata Batonis
 Desertam ductore ratem. Bonus ille per artem
 Crudo luctari pelago, atque exire procellas.
 Idem, quid Boreas, quid vellet crastinus Auster, 455
 Anteibat: nec pervigilem tu fallere vultum,
 Obscuro quamvis cursu, Cynosura, valeres.
 Is, postquam adversis nullus modus, Accipe nostrum,
 Hammon, sanguinem, ait, spectator cladis iniquæ.
 Atque, acto in pectus gladio, dextra inde cruorem 460
 Excipit, & large sacra inter cornua fundit.
 Hos inter Daphnis, deductum ab origine nomen
 Antiqua, fuit infelix, cui linqere saltus,
 Et mutare casâs infido marmore visum.
 At princeps generis quanto majora paravit 465
 Intra pastorem sibi nomina. Daphnin amarunt
 Sicelides Musæ. Dexter donavit avena
 Phœbus Castalia, & jussit, projectus in herba

Si quando caneret, lætos per prata per arva
 Ad Daphnin properare greges, rivosque filere. 470
 Ille ubi, septena modulatus arundine carmen,
 Mulcebat filvas, non unquam tempore eodem
 Siren affuetos effudit in æquore cantus:
 Scyllæi tacuere canes: stetit atra Charybdis:
 Et lætus scopulis audivit júbila Cyclops. 475
 Progeniem hauserunt & nomen amabile flammæ.
 Innatat ecce super transtris fumantibus asper
 Ornytos, ac longam sibimet facit æquore mortem,
 Qualis Oiliades, fulmen jaculante Minerva,
 Surgentes domuit fluctus ardentibus ulnis, 480
 Tranfigitur valida mediis, dum se allevat, alni
 Cuspide Marmarides Scyron. Pars subnatat unda
 Membrorum, pars exstat aquis; totumque per æquor
 Portatur, rigido (miserandum) immortalia rostro.
 Accelerant puppes utrinque, atque ora ruentum 485
 Sanguinei feriunt remorum aspergine rores.
 Ipse adeo senis ductor Rhœtæius ibat
 Pulsibus, & valido superabat remige ventos.
 Quam rapidis puppem manibus frenare Lîlæus
 Dum tentat, sæva truncatur membra bipenni, 490
 Ac fert hærentes trabibus ratis incita palmas.
 Sicania Æoliden portabant transtra Podætum.
 Hic, ævo quamquam nondum excessisset ephebos,
 Seu lævi traxere Dei, seu fervida corda,
 (Nec fat maturus laudum) bellique cupido, 495
 Arma puer niveis aptarat picta lacertis,
 Et fræta gaudebat celsa turbare Chimæra.
 Jamque super Rutula, super & Garamantide pinu

Ibat ovans, melior remo meliorque fagitta:
 Et jam turrigerum demerferat æquore Nessum: 500
 (Heu puero male suada rudi nova gloria pugnae!)
 Dum cristam galeæ trucidis exuviasque precatur
 De duce Marcello Superos temerarius, hasta
 Excepit raptim vulnus letale remissa.
 Pro qualis! seu splendentem sub sidera nisu 505
 Exigeret discum, jaculo seu nubila supra
 Surgeret, aligeras ferret seu pulvere plantas
 Vix tacto, vel dimensi spatia improba campi
 Transfret velox saltu, decuere labores.
 Sat prorsus, sat erat decoris discrimine tuto, 510
 Sat laudis. Cur fata, puer, majora petebas?
 Illum, ubi labentem pepulerunt tela sub undas,
 Offa Syracosio fraudatum naufraga busto,
 Fleverunt freta, fleverunt Cyclopia saxa,
 Et Cyane, & Anapus, & Ortygie Arethusa. 515
 Parte alia Perseus (puppem hanc Tiberinus agebat)
 Quaque vehebatur Crantor Sidonius, Io
 Concurrunt. Injuncta ligant hinc vincula ferri
 Atque illinc, steteruntque rates ad prælia nexæ.
 Nec jaculo aut longe certatur arundine fusa. 520
 Comminus & gladio terrestria prælia miscent.
 Perrumpunt Itali, qua cædes prima reclusit,
 Montravitque viam: vastas & mole catenas
 Hortatur socios & vincla abrumpere ferri,
 Ac parat hostili resoluta puppe receptos 525
 Avehere, & paribus pelago diducere ab armis.
 Ætnæo Polyphemus erat nutritus in antro;
 Atque inde antiquæ nomen feritatis amabat.

Ubera præbuerat parvo lupa : corporis alti
 Terribilis moles , mens aspera , vultus in ira 530
 Semper , & ad cædes Cyclopia corde libido.
 Isque relaxatis membrorum pondere vinculis
 Impulerat puppim , & mergebat gurgite tonfas ,
 Duxissetque ratem , pressa Laronius hasta
 Ni propere duro nitentem exsurgere velox 535
 Affixet transtro. Vix morte incepta remittit.
 Namque manus servat dum fuetos languida ductus ,
 Ignavum summa attraxit super æquora remum.
 Perculsi cuneo Pœni densantur in unum ,
 Quod caret hoste , latus : subito cum pondere victus 540
 Insiliente mari , submergitur alveus undis.
 Scuta virum , cristæque , & inerti spicula ferro ,
 Tutelæque Deum fluitant. Hic robore fracto
 Pugnat inops chalybis , seseque in prælia rursus
 Armat naufragio : remis male fervidus ille 545
 Festinat spoliare ratem , discrimine nullo
 Nautarum interdum convulsa sedilia torquens.
 Non plectro ratis , aut frangendæ in vulnera proræ
 Parcitur , & pelago repetuntur nantia tela.
 Vulneribus patulis intrat mare. Mox sua ponto 550
 Singultante anima propulsa refunditur unda.
 Nec defunt , qui correptos amplexibus artis
 Immergant pelago , & , jaculis cessantibus , hostem
 Morte sua perimant. Remeantum gurgite mentes
 Crudescunt , ac pro ferro stat fluctibus uti. 555
 Haurit sanguineus contorta cadavera vortex.
 Hinc clamor , gemitus illinc , mortesque , fugæque ,
 Remorumque fragor , slictuque sonantia rostra.

Perfusum bello fervet mare : fessus acerbis
 Terga fuga celeri Libyæ convertit ad oras , 560
 Exigua sese furatus Himilco carina.
 Concessere mari tandem Grajusque Libysque ,
 Et jam captivæ vinclis ad litora longo
 Ordine ducuntur puppes. Flagrantibus alto
 Stant aliæ tædis. Splendet lucente profundo 565
 Mulciber , & tremula vibratur imagine pontus.
 Ardet nota fretis Cyane , pennataque Siren.
 Ardet & Europe , nivei sub imagine tauri
 Vesta Jovi , ac presso tramittens æquora cornu.
 Et quæ , fusa comas , curvum per cærule piscem 570
 Nereis humenti moderatur roscida freno.
 Uritur undivagus Python , & corniger Hammon ,
 Et , quæ Sidonios vultus portabat Elissæ ,
 Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas.
 At vinclis trahitur cognata in litora Anapus , 575
 Gorgoneasque ferens ad fidera Pegasus alas.
 Ducitur & Libyæ puppis signata figuram ,
 Et Triton captivus , & ardua rupibus Ætne ,
 Spirantis rogi Enceladi , Cadmeaque Sidon.
 Nec mora , quin trepidos hac clade irrupere muros 580
 Signaque ferre Deum templis jam jamque fuisset ,
 Ni subito importuna lues inimicaque pestis ,
 Invidia Divum pelagique labore , parata ,
 Polluto , miseris rapuisset gaudia , cælo.
 Criniger æstiferis Titan fervoribus auras , 585
 Et patulam Cyanen lateque palustribus undis
 Stagnantem Stygio Cocyti opplevit odore ,
 Temporaque autumnî , lætis florentia donis ,

Fœdavit , rapidoque accendit fulminis igni.
 Fumabat crassus nebulis caliginis aer : 590
 Squalebat tellus , vitiato fervida dorso ;
 Nec victum dabat , aut ullas languentibus umbras :
 Atque ater picea vapor exspirabat in æthra.
 Vim primi sentire canes. Mox nubibus atris
 Fluxit deficiens penna labente volucris : 595
 Inde feræ filvis sterni : tum serpere labes
 Tartarea , atque haustis populari castra manipulis.
 Arebat lingua , & gelidus per viscera sudor
 Corpore manabat tremulo : descendere fauces
 Abnuerant siccæ jussorum alimenta ciborum. 600
 Aspera pulmonem tuffis quatit , & per anabela
 Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
 Lumina . ferre gravem vix sufficientia lucem ,
 Unca nare jacent , saniesque immixta cruore
 Exspuitur , membrisque cutis tegit ossa peresis. 605
 Heu dolor ! insignis notis bellator in armis
 Ignavo rapitur leto. Jactantur in ignem
 Dona superba virûm , multo Mavorte parata.
 Succubuit medicina malis. Cumulantur acervo
 Labentum , & magno cineres sese aggere tollunt. 610
 Passim etiam deserta jacent inhumataque late
 Corpora , pestiferos tetigisse timentibus artus.
 Serpit pascendo crescens Acherusia pestis ,
 Nec levioere quatit Trinacria mœnia luctu ,
 Pœnorumque parem castris fert atra laborem. 615
 Æquato par exitio , & communis ubique
 Ira Deûm , atque eadem leti versatur imago.
 Nulla tamen Latios fregit vis dura malorum ,

Incolumi ductore, viros, clademque rependit
 Unum inter strages tutum caput. Ut gravis ergo 620
 Primum letiferos repressit Sirius æstus,
 Et minuere avidæ mortis contagia pestes;
 Ceu, fidente Noto cum se maria alta reponunt,
 Propulsa invadit piscator cærulea cymba.
 Sic tandem ereptam morbis grassantibus armat 625
 Marcellus pubem, lustratis rite manipulis.
 Circumstant alacres signa, auditisque tubarum
 Respirant læti clangoribus. Itur in hostem;
 Et, si fata ferant, juvat inter proelia ferro
 Posse mori. Socium miseret, qui sorte pudenda 630
 In morem pecudum effudere cubilibus atris
 Illaudatam animam. Tumulos inhonoraque busta
 Respiciunt, &, vel nullo jacuisse sepulcro,
 Quam debellari morbis, placet. Ardua primus
 Ad muros dux signa rapit. Tenuata jacendo 635
 Et macie galeis abscondunt ora, malusque,
 Ne sit spes hosti, velatur casside pallor.
 Infundunt rapidum convulsis mœnibus agmen,
 Condensique ruunt: tot bellis invia testæ,
 Totque uno introitu capiuntur militis arces. 640
 Totum, qua vehitur Titan, non ulla per orbem
 Tum sese Isthmiacis æquassent oppida testis.
 Tot delubra Deum, totque intra mœnia portus,
 Adde fora, & celsis suggesta theatra columnis,
 Certantesque mari moles, adde ordine longo 645
 Innumeras spatiaque domos. æquare superbas
 Rura. Quid, inclusos porrecto limite longis
 Porticibus, sacros juvenum certamine lucos?

Quid tot captivis fulgentia culmina rostris ?
 Armaque fixa Deis , aut quæ Marathonius hostis 650
 Perdidit , aut Libya quæ sunt advecta subacta ?
 Hic Agathocleis sedes ornata tropæis :
 Hic mites Hieronis opes : hic sancta vetustas
 Artificum manibus. Non usquam clarior illo
 Gloria picturæ seculo. Non æra juvabant, 655
 Quæ scirent Ephyren , fulvo certaret ut auro
 Vestis , spirantes referens subtemine vultus ,
 Quæ radio cælat Babylon , vel murice picto
 Læta Tyros , quæque Attalicis variata per artem
 Aulæis scribuntur acu , aut Memphitide tela. 660
 Jam simul argento fulgentia pocula , mixta
 Quis gemma quæsitus honos , simulacra Deorum ,
 Numen ab arte datum servantia : munera rubri
 Præterea ponti , depexaque vellera ramis ,
 Feminæ labor. His tectis opibusque potitus 665
 Ausonius ductor , postquam sublimis ab alto
 Aggere despexit trepidam clangoribus urbem ,
 Inque suo positum nutu , stent moenia regum ,
 An nullos oriens videat lux crastina muros ,
 Ingemuit nimium juris , tantumque licere 670
 Horruit , & propere revocata militis ira ;
 Jussit stare domos , indulgens templa vetustis
 Incolere atque habitare Deis. Sic parcere victis
 Pro præda fuit , & , sese contenta , nec ullo
 Sanguine pollutis plaufit Victoria pennis. 675
 Tu quoque ductoris lacrimas , memorande , tulisti ,
 Defensor patriæ. Meditantem in pulvere formas .
 Nec turbatum animi , tanta feriente ruina ,

* * *

[Ignarus miles vulgi tum forte peremit.]

At reliquum vulgus, resoluta in gaudia mente, 680

Certarunt victi victoribus. Æmulus ipse

Ingenii Superùm, servando condidit urbem.

Ergo exstat seclis, stabitque insigne tropæum,

Et dabit antiquos ductorum noscere mores.

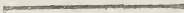
Felices populi! si, quondam ut bellæ solebant, 685

Nunc quoque inexhaustas pax nostra relinqueret urbes.

At, ni cura viri, qui nunc dedit otia mundo,

Effrenum arceret populandi cuncta furorem,

Nudassent avidæ terrasque fretumque rapinæ.



C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 L I B E R X V.

AT nova Romuleum carpebat cura Senatum,
 Quis trepidas gentes Martemque subiret Hiberum,
 Attritis rebus. Geminus jacet hoste superbo
 Scipio, belligeri Mavortia pectora fratres.
 Hinc metus, in Tyrias ne jam Tartessia leges
 Concedat tellus, propioraque bella pavefcant.
 Anxia turba Patrum quaffo medicamina mæfti
 Imperio circumfpectant, Divosque precantur.
 Qui laceris aufit ductor succedere castris?
 Abfterret juvenem, patrios patrique piare
 Optantem manes, trifti conterrita luctu,
 Et reputans annos, cognato fanguine turba.
 Si gentem perat infaufam, inter bufta fuorum
 Decertandum hosti, qui fregerit arma duorum,
 Qui confulta ducum, ac flagret meliore Gradivo.
 Nec promptum teneris immania bella lacertis
 Moliri, regimenque rudi depofcere in ævo.
 Has, lauri refidens juvenis viridante fub umbra,

5

10

15

Ædibus extremis volvebat pectore curas :
 Cum subito assistunt , dextra lævaque per auras 20
 Allapsæ , haud paulum mortali major imago ,
 Hinc Virtus , illinc virtuti inimica Voluptas .
 Altera Achæmenium spirabat vertice odorem ,
 Ambrosias diffusa comas , & veste refulgens ,
 Ostrum qua fulvo Tyrium suffuderat auro : 25
 Fronte decor quæsitus acu , lascivaque crebras
 Ancipiti motu jaciebant lumina flammæ .
 Alterius dispar habitus , frons hirta , nec unquam
 Composita mutata coma : stans vultus , & ore
 Incessuque viro propior , lætique pudoris , 30
 Celsa humeros niveæ fulgebat stamine pallæ .
 Occupat inde prior , promissis fisa , Voluptas :
 Quis furor hic , non digne puer , consumere bello
 Florem ævi ? Cannæne tibi , graviorque palude
 Mæonius Stygia lacus excessere , Padusque ? 35
 Quem tandem ad finem bellando fata laceffes ?
 Tune etiam tentare paras Atlantica regna ,
 Sidoniasque domos ? Moneo , certare periclis
 Desine , & armisonæ caput objectare procellæ .
 Ni fugis hos ritus , Virtus te sæva jubebit 40
 Per medias volitare acies , mediosque per ignes .
 Hæc patrem patruumque tuos , hæc prodiga Paullum ,
 Hæc Decios Stygias Erebi detrusit ad undas :
 Dum cineri titulum , memorandaque nomina bustis
 Prætendit , nec sensuræ , quid gesserit , umbræ . 45
 At si me comitere , puer , non limite duro
 Jam tibi decurrat concessi temporis ætas .
 Haud unquam trepidos abrumpet buccina somnos :

Non glaciem Arctoam, non experiere furentis
 Ardorem Cancri, nec mensas sæpe cruento
 Gramine compositas: aberunt fitis aspera, & haustus
 Sub galea pulvis, partique timore labores:
 Sed current albusque dies, horæque serenæ;
 Et molli dabitur victu sperare senectam.
 Quantas ipse Deus lætos generavit in usus
 Res homini, plenaque dedit bona gaudia dextra!
 Atque idem, exemplar lenis mortalibus ævi,
 Imperturbata placidus tenet otia mente.
 Illa ego sum, Anchisæ Venerem Simoentis ad undas
 Quæ junxi, generis vobis unde editus auctor.
 Illa ego sum, verti Superûm quæ sæpe parentem
 Nunc avis in formam, nunc torvi in cornua tauri.
 Huc advertite aures. Currit mortalibus ævum,
 Nec nasci bis posse datur: fugit hora, rapitque
 Tartareus torrens; ac secum ferre sub umbras,
 Si qua animo placuere, negat. Quis luce suprema
 Dimisisse meas fero non ingemit horas?
 Postquam conticuit, finisque est addicta dictis,
 Tum Virtus: Quasnam juvenem florentibus, inquit,
 Pellicis in fraudes annis, vitæque tenebras,
 Cui ratio & magnæ cœlestia femina mentis
 Munere sunt concessa Deûm? Mortalibus alti
 Quantum Cœlicolæ, tantundem animalibus isti
 Præcellunt cunctis. Tribuit namque ipsa minore
 Hos terris Natura Deo: sed foedere certo
 Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.
 At, quis ætherei servatur seminis ortus,
 Cœli porta patet. Referam quid cuncta domantem

Amphitryoniadem? quid, cui, post Seras & Indos
 Captivo Liber cum signa referret ab Euro, 80
 Caucaesæ currum duxere per oppida tigres?
 Quid suspiratos magno in discrimine nautis
 Ledæos referam fratres, vestrumque Quirinum?
 Nonne vides, hominum ut celsos ad sidera vultus
 Sustulerit Deus, ac sublimia finxerit ora? 85
 Cum pecudes, volucrumque genus, formasque ferarum,
 Segnem atque obscœnam passim stravisset in alvum.
 Ad laudes genitum, capiat si munera Divûm
 Felix, ad laudes hominum genus. Huc, age, paulum
 Aspice (nec longe repetam) modo Roma minanti 90
 Impar Fidenæ, contentaque crescere asylo,
 Quo sese extulerit dextris: idem aspice, late
 Florentes quondam luxus quas verterit urbes.
 Quippe nec ira Deûm tantum, nec tel'a, nec hostes;
 Quantum sola nocet animis illapsa Voluptas. 95
 Ebrietas tibi fida comes, tibi Luxus, & atris
 Circa te semper volitans Infamia pennis:
 Mecum Honor, ac Laudes, & læto Gloria vultu;
 Et Decus, ac niveis Victoria concolor alis.
 Me cinctus lauro producit ad astra triumphus. 100
 Casta mihi domus, & celfo stant colle penates:
 Ardua saxoso perducit semita clivo.
 Asper principio (nec enim mihi fallere mos est)
 Prosequitur labor. Annitendum intrare volenti:
 Nec bona censendum, quæ Fors infida dedisse, 105
 Atque eadem rapuisse valet. Mox celfus ab alto
 Infra te cernes hominum genus. Omnia contra
 Experienda manent, quam spondet blanda Voluptas:

Stramine projectus duro patiere sub astris
 Infomnes noctes, frigusque famemque domabis. 110
 Idem iustitiæ cultor, quæcunque capeffes,
 Testes factorum stare arbitrare Divos.
 Tunc, quoties patriæ rerumque pericula poscent,
 Arma feres primus: primus te in moenia tolles
 Hostica: nec ferro mentem vincere, nec auro. 115
 Hinc tibi non Tyrio vitiatas murice vestes,
 Nec donum deforme viro fragrantis amomi;
 Sed dabo, qui vestrum sævo nunc Marte-fatigat
 Imperium, superare manu, laurumque superbam
 In gremio Jovis excisis deponere Pœnis. 120
 Quæ postquam cecinit sacrato pectore Virtus,
 Exemplis lætum vultuque audita probantem
 Convertit juvenem. Sed enim indignata Voluptas
 Non tenuit voces. Nil vos jam demoror ultra,
 Exclamat. Venient, venient mea tempora quondam, 125
 Cum docilis nostris magno certamine Roma
 Serviet imperiis, & honos mihi habebitur uni.
 Sic quassans caput in nubes se sustulit atras.
 At juvenis, plenus monitis, ingentia corde
 Molitur, jussæque calet virtutis amore. 130
 Ardua rostra petit, nullo fera bella volente;
 Et gravia ancipitis deposcit munera Martis.
 Arrecti cunctorum animi. Pars lumina patris,
 Pars credunt torvos patruï revirescere vultus.
 Sed quanquam instinctis tacitus tamen ægra periclis 135
 Pectora subrepat terror, molemque paventes
 Expendunt belli, & numerat favor anxius annos.
 Dumque ea confuso percenset murmure vulgus

Ecce , per obliquum cœli squalentibus auro
 Effulgens maculis , ferri inter nubila visus 140
 Anguis , & ardenti radiare per aera fulco ,
 Quaque ad cœliferi tendit plaga litus Atlantis ;
 Perlabi resonante polo. Bis terque coruscum
 Addidit augurio fulmen pater , & vaga late
 Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. 145
 Tum vero capere arma jubent , genibusque salutant
 Submissi augurium , ac iret , qua ducere Divos
 Perspicuum , & patrio monstraret semita signo.
 Certatim comites rerum bellique ministros
 Agglomerant sese , atque acres sociare labores 150
 Exposcunt , laudumque loco est isdem esse sub armis.
 Tum nova cœruleum descendit classis in æquor.
 It comes Ausonia , atque in terras transit Hiberas.
 Ut , cum sæva fretis immisit prælia , Corus
 Isthmon curvata sublimè suberigit unda , 155
 Et , spumante ruens per saxa gementia fluctu ;
 Ionium Ægæo miscet mare. Celsus in arma
 Emicat , ac prima stans Scipio puppe profatur :
 Dive tridentipotens , cujus maria ire per alta
 Ordimur , si iusta paro , decurrere classi 160
 Da , pater , ac nostros ne sperne juvare labores.
 Per pontum pia bella veho. Levis inde secunda
 Adspirans aura propellit carbasa flatus :
 Jamque agiles , Tyrrhena sonant qua cœrula , puppes
 Ausonium evasere latus , Ligurumque citatis 165
 Litora tramittunt proris. Hinc gurgite ab alto
 Tellurem procul irrumpentem in fidera cernunt ,
 Aerias Alpes. Occurrunt moenia Grajis

Conditæ, Massiliæ. Populis hæc cinctæ superbis,
 Barbarus immani cum territet accola ritu, 170
 Antiquæ morem patriæ cultumque habitumque
 Phocæis armiferas inter tenet hospita gentes.
 Hinc legit Ausonius finuatos gurgite ductor
 Anfractus pelagi. Nemoroso vertice cælius
 Apparet collis, fugiuntque in nubila silvæ 175
 Pyrenes: tunc Emporiæ, veteresque per ortus
 Grajorum vulgus, tunc hospita Tarraco Baccho.
 Confidunt portu. Securæ gurgite clauso
 Stant puppes: positusque labor terrorque profundi.
 Nox similes morti dederat placidissima fomnos: 180
 Visa viro stare effigies ante ora parentis,
 Atque hæc aspectu turbatum voce monere:
 Nate. salus quondam genitoris, nate, parentis
 Et post fata decus, bellorum dira creatrix
 Evastanda tibi tellus, & cæde superbi 185
 Ductores Libyæ cauta virtute domandi,
 Qui sua nunc trinis diducunt agmina castris.
 Si conferre manum libeat, coeantque vocatæ
 Hinc atque hinc acies, valeat quis ferre ruentes
 Ter gemina cum mole viros? Absiste labore 190
 Ancipiti, sed nec segnis potiora capeffe.
 Urbs colitur, Teucro quondam fundata vetusto,
 Nomine Carthago. Tyrius tenet incola muros.
 Ut Libyæ sua, sic terris memorabile Hiberis
 Hæc caput est. Non ulla opibus certaverit auri, 195
 Non portu, celsove fitu, non dotibus arvi
 Uberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.
 Invade averfis, nate, hanc ductoribus urbem.

Nulla acies famæ tantum prædæve pararit.
 Talia monstrabat genitor, propiusque monebat; 200
 Cum juvenem sopor & dilapsa reliquit imago.
 Surgit, & infernis habitantia numina lucis
 Ac supplex patrios compellat nomine manes.
 Este duces bello, & monstratam ducite ad urbem:
 Vobis ultor ego, & Sarrano murice fulgens, 205
 Inferias mittam fufis insignis Hiberis,
 Et tumulis addam sacros certamine ludos.
 Progreditur, celeratque vias, & corripit agmen
 Pernici rapidum curiû, camposque fatigat.
 Sic, ubi profiluit Pisæo carcere præceps, 210
 Non solum ante alios, sed enim (mirabile dictu!)
 Ante suos it victor equus; currumque per auras
 Haud ulli durant visus æquare volantem.
 Jamque Hyperionia lux septima lampade surgens
 Sensim attollebat propius subeuntibus arces. 215
 Urbis, & admoto crescebant culmina gressu.
 Ac pelago vectus servata Lælius hora,
 Quam dederat ductor subigendæ ad mœnia classi;
 A tergo affusis cingebat tectâ carinis.
 Carthago, impenso naturæ adjuta favore, 220
 Excelsos tollit pelago circumflua muros.
 Artatas ponti fauces modica insula claudit,
 Qua Titan ortu terras aspergit Eoo.
 At qua prospectat Phœbi juga fera cadentis,
 Pigram in planiciem stagnantes egerit undas, 225
 Quas auget veniens refluusque reciprocet æstus.
 Sed gelidas a fronte sedet sublimis ad Arctos
 Urbs imposta jugo, pronumque excurrit in æquor.

Et tuta æterno defendit mœnia fluctu.
 Audax, ceu plano gradiens victricia campo 230
 Ferret signa, jugum certabat scandere miles.
 Aris ductor erat. Qui contra, amplexus in artis
 Auxilium atque excelsa loci, præseperat arcem.
 Pugnabat natura foli: parvoque superne
 Bellantum nisu passim per prona voluti 235
 Truncato instabiles fundebant corpore vitam.
 Verum ubi concessit pelagi revolubilis unda,
 Et fluctus rapido fugiebat in æquora lapsu,
 Quaque modo excelsæ fulcarant cærula puppes,
 Hac impune dabat Nereus transcurrere planta: 240
 Hinc tacite nitens informidatus adire
 Ductor Dardanius, subitam trahit æquore pubem,
 Perque undas muris pedes advolat. Inde citati
 A tergo accelerant, qua fîsus fluctibus Aris
 Incustoditam sine milite liquerat urbem. 245
 Tum prostratus hamî (miserandum) victa catenis
 Pœnus colla dedit, populumque addixit inermem.
 Hanc oriens vidit Titan, cum surgeret, urbem
 Vallari castris, captamque aspexit eandem
 Ocius, Hesperio quam gurgite tingeret axem. 250
 Aurora ingrediens terris exegerat umbras:
 Principio statuunt aras. Cadit ardua taurus
 Victima Neptuno pariter, pariterque Tonanti.
 Tum merita æquantur donis, ac præmia virtus
 Sanguine parta capit. Phaleris hic pectora fulget; 255
 Hic torque aurato circumdat bellica colla;
 Ille nitet celsus muralis honore coronæ.
 Lælius ante omnes, cui dextera clara domusque,

Ter dena bove & æquorei certaminis alto
 Donatur titulo, Pœnique recentibus armis 260
 Rectoris. Tunc hasta viris, tunc Martia cuique
 Vexilla, ut meritum, & prædæ libamina dantur.
 Postquam perfectæ laudes hominumque Deûmque,
 Captivæ spectantur opes, digestaque præda.
 Hoc aurum Patribus, bello hæc Martique talenta, 265
 Hoc regum donis, Divûm hoc ante omnia templis:
 Cetera bellantum dextræ pulchroque labori.
 Quin etiam accitus populi regnator Hiberi,
 Cui sponsa & sponsæ defixus in ossibus ardor;
 Hanc notam formæ concessit lætus ovanisque 270
 Indelibata gaudenti virgine donum.
 Tum vacui curis vicino litore mensas
 Instituant, festoque agitant convivia ludo.
 Lælius affatur: Macte, o venerande, pudici,
 Ductor, macte animi. Cedat tibi gloria lausque 275
 Magnorum heroum, celebrataque carmine virtus.
 Mille Mycenæus qui traxit in æquora proras
 Rector, & Inachiis qui Theffala miscuit arma,
 Femineo sociûm violarunt foedus amore.
 Nullaque tum Phrygio steterant tentoria campo; 280
 Captivis non plena toris: tibi barbara soli
 Sanctius Iliaca servata est Phœbade virgo.
 Hæc, atque his paria, alterno sermone ferebant;
 Donec nox, atro circumdata corpus amictu,
 Nigrantes invexit equos, suavitque quietem. 285
 Hemathio interea tellus Ætola tumultu
 Fervebat, Macetûm subitis percussa carinis.
 Proximus hinc hosti dextras jungebat Acarnan.

Cauſa novi motus , Pœnis regique Philippo
 In bellum Auſonium ſociatæ fœdere vires. 290
 Hic , gente egregius , veteriſque ab origine regni
 Æacidum ſceptris proavoque tumebat Achille.
 Ille & nocturnis conterruit Oricon armis :
 Quaque per Illyricum Taulantius incola litus.
 Exiguos habitat non ullo nomine muros , 295
 Turbidus inceſſit telis. Ille æquore veſtus ,
 Nunc & Phæacum Teſprotiaque arva laceſſens ,
 Epirum caſſis luſtrabat futilis auſis.
 Nunc & Anaſtoria ſigna oſtentavit in ora ,
 Ambracioſque ſinus Pellæaque litora bello 300
 Perſudit rapido. Pepulit vada fervida remis
 Leucata , & Phœbi vidit citus Aëtia templa.
 Nec portus Ithacæ , Laertia regna , ſamenque
 Liquit inacceſſam , fluctuque ſonantia cano
 Saxa Cephallenum , & ſcopuloſis Neriton arvis. 305
 Ille etiam , Pelopis ſedes & Achaïa adire
 Mœnia prægaudens , tritem Calydonâ Dianæ ,
 Æneâſque domos , Curetica teſta , ſubibat ,
 Promittens contra Heſperiam ſua prælia Grajis.
 Tum luſtrata Ephyre , Patræque , & regia Pleuron , 310
 Parnaſuſque biceps , Phœboque loquentia ſaxa.
 Ac , ſæpe ad patrios bello revocante penates ,
 Cum modo Sarmaticus regna infeſtaret Oreſtes ,
 Aſpera nunc Dolopum vis exundaffet in agros ,
 Incepto tamen haud facilis deſiſtere vano , 315
 Belli per Grajas umbram circumtulit oras.
 Donec , nunc pelago , nunc terra exutus , omiſit
 Spem poſitam in Tyriis , & ſupplex fœdera ſanxit

Dardana, nec legem regno accepisse refugit.
 Tunc & Tyndarii Latias Fortuna Tarenti 320
 Auxit opes laudemque simul. Nam perfida tandem
 Urbs Fabio devicta feni, postremus in armis
 Duكتورis titulus cauti. Sollertia tutum
 Tum quoque adepta decus, captis sine sanguine muris.
 Namque ut compertum, qui Punica signa regebat, 325
 Feminea exuri flamma, tacitusque quietæ
 Exin virtuti placuit dolus: ire forori,
 Nam castris erat in Rutulis, germanus amatæ
 Cogitur, & magnis muliebria vincere corda
 Pollicitis, si reclusas tramittere portas 330
 Concedat Libycus rector. Votique potitus
 Evicto Fabius Pœno circumdata telis
 Incustodita penetravit mœnia nocte.
 Sed quisnam averfos Phœbum tunc jungere ab urbe
 Romulea dubitaret equos, qui tempore eodem 335
 Marcellum acciperet letum oppetiisse sub armis?
 Moles illa viri, calidoque habitata Gradivo
 Pectora, & haud ullis unquam tremefacta periclis,
 (Heu quantum Hannibalem clara fractura ruina!)
 Procubuerunt. Jacet campis Carthaginis horror. 340
 Forsan Scipiadæ confecti nomina belli
 Rapturus, si quis paulum Deus adderet ævo.
 Collis Agenoreum dirimebat ab aggere vallum
 Aufonio: (Danni Mavors confederat arvis)
 Curarum comes & summi Crispinus honoris 345
 Marcello focius communia bella ciebat.
 Ad quem Marcellus: Gestit lustrare propinquas
 Mens silvas, medioque viros imponere monti,

Ne Libys occultis tumulum prior occupet aufis.
 Si cordi est, te participem, Crispine, laboris 350
 Esse velim. Nunquam desunt consulta duobus.
 Hæc ubi federe, ardentem attollere sese
 Jam dudum certant in equos. Marcellus, ut arma
 Aptantem natum aspexit lætumque tumultu,
 Vincis, ait, nostros mirando ardore vigores. 355
 Sit præmaturus felix labor. Urbe Sicana
 Qualem te vidi, nondum permetteret ætas
 Cum tibi bella, meo tractantem prælia vultu.
 Huc, decus, huc, nostrum, lateri te junge paterno,
 Et me discere novum Martem tentare magistro. 360
 Tum, pueri colla amplectens, sic pauca precatur:
 Summe Deum, Libycæ, faxis, de præfide nunc his,
 His humeris tibi optima feram. Nec plura, fereno
 Sanguineos fudit cum Jupiter æthere rores,
 Atque atris arma asperfit non prospera guttis. 365
 Vixdum finitis intrarant vocibus artas
 Letiferi collis fauces, cum turba volucris
 Invadunt Nomades jaculis, nimboque feruntur
 Æthereo similes, cæca fundente latebra
 Armatos in bella globos. Circumdata postquam 370
 Nil restare videt virtus, quod debeat ultra
 Jam Superis, magnum secum portare sub umbras
 Nomen mortis avet. Tortæ nunc eminus hastæ
 Altius infurgit, nunc sævit cominus ense.
 Forfan & enasset rapidi freta sæva pericli, 375
 Ni telum adversos nati venisset in artus.
 Tum patriæ tremuere manus, laxataque luctu
 Fluxerunt rigidis arma infelicia palmis.

Obvia nudatum tramittit lancea pectus,
 Labensque impresso signavit gramina mento. 380
 At postquam Tyrius sæva inter prælia ductor
 Infixum adverso vidit sub pectore telum,
 Immane exclamat: Latias, Carthago, timere
 Desine jam leges: jacet exitiabile nomen,
 Aufonii columen regni. Sed dextera nostræ 385
 Tam similis non obscuras mittatur ad umbras.
 Magnanima invidia virtus caret. Alta sepulcri
 Protinus exstruitur, cœloque educitur, ara.
 Convectant filvis ingentia robora. Credas
 Sidonium cecidisse ducem. Tum tura dapesque, 390
 Et fasces, clypeusque viri, pompa ultima, fertur.
 Ipse facem subdens, Laus, inquit, parta perennis.
 Marcellum abstulimus Latio. Deponere forsan
 Gens Italùm tandem arma velit. Vos ite superbæ
 Exsequias animæ, & cinerem donate supremi 395
 Muneris officio: nunquam hoc tibi, Roma, negabo,
 [Quod virtute viri titulis decorare sepulcrum
 Ingentis bello liceat, nomenque futuros
 Æternum in Rutulos possis mandare nepotes.]
 Alterius par atque eadem fortuna laborum 400
 Consulis: exanimum sonipes ad signa revexit.
 Talia in Aufonia. Sed non & talis Hiberis
 Armorum eventus campis. Carthaginis omnes
 Per subitum raptæ pernix victoria late
 Terruerat gentes. Ducibus spes una salutis, 405
 Si socias jungant vires. Ingentibus orsum
 Auspiciis juvenem, ceu patria gestet in armis
 Fulmina, sublimi vallatam vertice montis

Ex oculis urbem, cumulatam strage virorum,
 Non toto rapuisse die, qua Martius ille 410
 Hannibal in terra consumpto verterit anno,
 Nec pube æquandam nec opum ubertate, Saguntum.
 Proximus, applicito saxosis aggere filvis,
 Tendebat, fratris spirans ingentia facta,
 Hasdrubal. Hic robur, mixtusque rebellibus Afris 415
 Cantaber, hic volucris Mauro perniciosior Astur:
 Tantaque majestas terra rectoris Hibera,
 Hannibalis quantus Laurenti terror in ora.
 Forte dies priscum Tyriis sollempnis honorem
 Retulerat, quo, primum orbi Carthaginis altæ 420
 Fundamenta, novam cœpere mapalibus urbem.
 Et lætus, repetens gentis primordia, ductor
 Festa coronatis agitabat gaudia signis,
 Pacificans Divos. Fraternalis læna nitebat
 Demissa ex humeris donum, quam foederis arti 425
 Trinacrius Libyco rex inter munera pignus
 Miserat, Æolis gestatum insigni tyrannis.
 Aurata puerum rapiebat ad æthera penna
 Per nubes aquila, intexto librata volatu.
 Antrum ingens juxta, quod acus simulavit in ostro, 430
 Cyclopi domus. Hic recubans manantia tabo
 Corpora letifero forbet Polyphemus hiatu.
 Circa fracta jacent excussa moribus ossa.
 Ipse manu extenta Laertia pocula poscit,
 Permiscetque mero ructatos ore cruores. 435
 Conspicuum Siculi Tyrius subteminis arte
 Gramineas pacem Superum poscebat ad aras:
 Ecce inter medios hostilia nuntius arma,

Quadrupedante inuestus equo , adventare ferebat.
 Turbatæ mentes , imperfectusque Deorum 440
 Cessit honos. Ruptis linquunt altaria sacris :
 Clauduntur vallo. Tenuemque ut roscida misit
 Lucem Aurora polo , rapiunt certamina Martis.
 Audax Scipiadæ stridentem Sabbura cornum
 Excepit ; geminæque acies velut omine motæ. 445
 Exclamat Latus ductor , Prima hostia vobis ,
 Sacra manes , campo jacet. En age , miles ,
 In pugnam & cædes , qualis spirantibus ire
 Assueras ducibus , talis rue. Dumque ea fatur ,
 Incumbunt. Myconum Lænas , Cirtamque Latinus , 450
 Et Thysdrum Maro , & incestum Catilina Nealcen
 Germanæ thalamo obruncat. Cadit obuius acri
 Carthalo Nasidio , Libycæ regnator arenæ.
 Te quoque Pyrenes vidit conterrita tellus
 Permixture Pœnis , & vix credenda furentem , 455
 Magnum Dardaniæ , Læli , decus ; omnia felix
 Cui natura dedit , nullo rennente Deorum.
 Ille foro auditus , cum dulcia solverat ora ,
 Æquabat Pylæ Neleia mella senectæ.
 Ille , ubi suspensi Patres , & curia vocem 460
 Posceret , ut cantu , ducebat corda Senatus.
 Idem , cum subitum campo perltrinxerat aures
 Murmur triste tubæ , tanto fervore ruebat
 In pugnam atque acies , ut natum ad sola liqueret
 Bella : nihil vitæ peragi sine laude placebat. 465
 Tunc e furtiva tractantem proelia luce
 Dejecit Galam. Sacris Carthaginis illum
 Supposito mater partu subduxerat olim.

Sed stant nulla diu deceptis gaudia Divis.

Tunc Alabim, Murrum, atque Dracen, demisit ad umbras, 470

Femineo clamore Dracen extrema rogantem :

Hujus cervicem gladio inter verba precesque

Amputat. Absciso durabant murmura collo.

At non ductori Libyco par ardor in armis.

Frondosi collis latebras ac faxa capeffit

475

Avia, nec cædes extremave damna movebant

Agminis. Italiam profugus spectabat & Alpes,

Præmia magna fugæ. Tacitum dat tessera signum :

Dimissa in colles pugna silvasque ferantur

Dispersi, & summam, quicumque evaserit, arcem

480

Pyrenes culmenque petat. Tum primus, honore

Armorum exuto, & parma celatus Hibera,

In montes abit, atque volens palantia linquit

Agmina. Desertis Latius victricia signa

Immittit miles castris. Non urbe recepta

485

Plus ulla partum prædæ, tenuitque moratas

A cæde, ut Libycus ductor providerat, iras.

Fluminei veluti deprensus gurgitis undis,

Avulsa parte inguinibus causaque pericli,

Enatat intento prædæ fiber avius hoste.

490

Impiger occultis Pœnus postquam additur umbris,

Saxosæ fidens silvæ, majora petuntur

Rursus bella retro, & superari certior hostis.

Pyrenes tumulto clypeum cum carmine figunt,

HASDRUBALIS SPOLIUM GRADIVO SCIPIO VICTOR. 495

Terrore interea posito trans ardua montis

Bebrycia populos armabat Pœnus in aula,

Mercandi dextras largus, belloque parata

Prodigere in bellum facilis. Præmissa feroces
 Augebant animos argenti pondera & auri, 500
 Parta metalliferis longo discrimine terris.
 Hinc nova compleverunt haud tardo milite castra
 Venales animæ, Rhodani qui gurgite gaudent,
 Quorum serpit Arar per rura pigerrimus undæ.
 Jamque, hieme affecta, mitescere cœperat annus. 505
 Inde, iter ingrediens rapidum per Celtica rura,
 Miratur domitas Alpes, ac pervia montis
 Ardua, & Herculeæ quærit vestigia plantæ,
 Germanique vias divinis comparat ausis.
 Ut vero ventum in culmen, castrisque refedit 510
 Hannibalis, Quos Roma, inquit, quos altius, oro,
 Attollit muros, qui post hæc mœnia, fratri
 Victa meo, stent incolumes? Sit gloria dextræ
 Felix tanta precor: neve usque ad sidera adisse
 Invideat lævus nobis Deus. Agmine celfo 515
 Inde alacer, qua munitum declivis ab alto
 Agger monstrat iter, properatis devolat armis.
 Non tanto strepuere metu primordia belli:
 Nunc geminum Hannibalem, nunc jactant bipa coire
 Hinc atque hinc castra, & passos per prospera bella 520
 Sanguine ductores Italo conjungere Martem,
 Et duplicare acies; venturum ad mœnia cursu
 Hostem præcipiti, & visurum hærentia porta
 Spicula, Elissæis nuper contorta lacertis.
 His super infrendens sic secum Ænotria tellus: 525
 Tante hæc, heu Superi! spernor contemta furore
 Sidoniæ gentis, quæ quondam scepra timentem
 Nati Saturnum nostris confidere in oris,

Et regnare dedi? Decima hæc jam vertitur æstas;
 Ex quo proterimur: juvenis, cui sola supersunt 530
 In Superos bella, extremo de litore raptâ
 Intulit arma mihi, temeratisque Alpibus ardens
 In nostros descendit agros. Quot corpora texti
 Cæforum, stratis toties deformis alumnis!
 Nulla mihi floret baccis felicibus arbor; 535
 Immatura seges rapido succiditur ense;
 Culmina villarum nostrum delapsa feruntur
 In gremium, foedantque suis mea regna ruinis.
 Hunc etiam, vastis qui nunc sese intulit oris,
 Perpetiar, miserâs quærentem exurere belli 540
 Reliquias? Tum me scindat vagus Afer aratro,
 Et Libys Aufoniis commendet semina sulcis,
 Ni cuncta, exsultant quæ laetis agmina campis,
 Uno condiderim tumulo. Dum talia versat,
 Et thalamos clausit nox atra hominumque Deûmque, 545
 Tendit Amyclæi præceps ad castra nepotis.
 Is tum, Lucanis cohibentem finibus arma,
 Pœnum vicini servabat cespite valli.
 Hic juvenem aggreditur Latîæ telluris imago:
 Clausorum decus, atque erepto maxima Romæ 550
 Spes Nero Marcello, rumpe, atque expelle quietem.
 Magnum aliquid tibi, si patriæ vis addere fatis,
 Audendum est, quod, depulso quoque mœnibus hoste;
 Victores fecisse tremant. Fulgentibus armis
 Pœnus inundavit campos, qua Sena relictum 555
 Gallorum a populis servat per secula nomen.
 Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas;
 Serus deletæ post auxiliabere Romæ.

Surge , age ; fer gressus. Patulos regione Metauri
 Damnavi tumulis Poenorum atque offibus agros. 560
 His dictis abit , atque abscedens visa paventem
 Attrahere , & fractis turmas propellere portis.
 Rumpit flammato turbatus corde soporem ,
 Ac supplex , geminas tendens ad sidera palmas ,
 Tellurem Noctemque , & cœlo sparsa precatur 565
 Astra , ducemque viæ tacito sub lumine Phœben.
 Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
 Quaque jacet superi Larinas accola ponti ,
 Qua duri bello gens Marrucina , fidemque
 Exuere indocilis fociis Frentanus in armis. 570
 Tum , qua vitiferos domitat Prætutia pubes ;
 Læta laboris , agros , & penna , & fulmine , & undis
 Hibernis , & Achæmenio velocior arcu
 Evolat. Hortator sibi quisque : Age , perge , salutem
 Ausonia ancipites Superi , & , stet Roma cadatne , 575
 In pedibus posuere tuis , clamantque , ruuntque.
 Hortandi genus acer habet præcedere ductor.
 Illum augent cursus annisi æquare sequendo ,
 Atque indefessi noctemque diemque feruntur.
 At Roma adversi tantum mala gliscere belli 580
 Accipiens , trepidare metu , nimiumque Neronem
 Speravisse queri , atque uno sibi vulnere posse
 Ausferri restantem animam. Non arma , nec aurum ,
 Nec pubem , nec , quem fundant , superesse cruorem.
 Scilicet Hasdrubalem invadat , qui ad prælia soli 585
 Hannibali satis esse nequit ? Jam rursus , ubi arma
 Avertisse suo cognorit devia vallo ,
 Hæsurum portis Pœnum : venisse , superbo

Qui fratri certet, cui maxima gloria cedit
 Urbis deletæ: fremit amens corde sub imo 590
 Ordo Patrum, ac magno interea meditatur amore
 Servandi decoris, quonam se fine minanti
 Servitio eripiat, Divosque evadat iniquos.
 Hos inter gemitus obscuro noctis opacæ
 Succedit castris Nero, quæ conjuncta feroci 595
 Livius Hasdrubali vallo custode tenebat.
 Belliger is quondam, scitusque accendere Martem
 Floruerat primo clarus pugnator in ævo.
 Mox falso læsus non æqui crimine vulgi,
 Secretis ruris tristes absconderat annos. 600
 Sed, postquam gravior moles terrorque periclo
 Poscebat propiore virum, revocatus ad arma
 Tot cæsis ducibus, patriæ donaverat iram.
 At non Hasdrubalem fraudes latuere recentum
 Armorum, quanquam tenebris nox texerat astus. 605
 Pulveris in clypeis vestigia visa movebant,
 Et properi signum accursus, sonipesque, virique
 Substrikti corpus, bis clarum buccina signum.
 Præterea gemino prodebant juncta magistro
 Castra regi. Verum, fratri si vita superfit, 610
 Qui tandem licitum focias conjungere vires
 Consulibus? Sed enim solum (dum vera patefcant)
 Cunctandi restare dolum, Martemque trahendi.
 Nec consulta fugæ segni formidine differt.
 Nox, somni genitrix, mortalia pectora curis 615
 Purgarat, tenebræque horrenda silentia alebant:
 Erepat, suspensa ferens vestigia, castris,
 Et muta elabi tacito jubet agmina passu.

Illunem nacti per rura tacentia noctem
 Accelerant, vitantque sonos: sed percita falli 620
 Sub tanto motu tellus nequit. Implicat actas
 Cæco errore vias, umbrisque ferentibus arto
 Circumagit spatio sua per vestigia ductos.
 Nam, qua curvatas sinuosis flexibus amnis
 Obliquat ripas, refluoque per aspera lapsu 625
 In sese redit, hac, casso ducente labore,
 Exiguum involvunt frustratis gressibus orbem,
 Inque errore viæ tenebrarum munus ademtum.
 Lux urget, panditque fugam. Ruit acer apertis
 Turbo equitum portis, atque omnis ferrea late 630
 Tempestas operit campos. Nondum arma manusque
 Permixtæ, jam tela bibunt præmissa cruorem.
 Hinc, jussæ Pœnum fugientem sistere, pennæ
 Dictææ volitant; hinc lancea turbine nigro
 Fert letum cuicumque viro, quem prenderit ictus. 635
 Deponunt abitus curam, trepidique coactas
 Constituunt acies, & spes ad proelia vertunt.
 Ipse inter medios (nam rerum dura videbat)
 Sidonius ductor, tergo sublimis ab alto
 Quadrupedantis equi, tendens vocemque manusque, 640
 Per decora, extremo vobis quæsitæ sub axe,
 Per fratris laudes oro, venisse probemus
 Germanum Hannibalis: Latio Fortuna laborat
 Adversis documenta dare, atque ostendere, quantus
 Verterit in Rutulos domitor telluris Hiberæ, 645
 Suetus ad Herculeas miles bellare columnas.
 Forsitan & pugnas veniet germanus in ipsas.
 Digna viro, digna, obtestor, spectacula pleno

Corporibus properate solo. Quicumque timeri
 Dux bello poterat, fratri jacet: unica nunc spes, 650
 Et poena & latebris infraeto Livius ævo
 Damnatum offertur vobis caput. Ite, agite, oro,
 Sternite ductorem, cum quo concurrere fratri
 Sit pudor, & turpi finem donate senectæ.
 At contra Nero: Quid cessas cluisse labores 655
 Ingentis belli? Pedibus tibi gloria, miles,
 Parta ingens. Nunc accumula cœpta ardua dextra.
 Heu! temere abducto liquisti robore castra,
 Ni factum absolvit victoria. Præcipe laudem.
 Adventu cecidisse tuo memorabitur hostis. 660
 Parte alia, insignis nudatis casside canis,
 Livius: Huc, juvenes, huc me spectate ruentem
 In pugnas: quantumque meus patefecerit ensis,
 Tantum intrate loci; & tandem præcludite ferro
 Jam nimium patulas Poenis grassantibus Alpes. 665
 Quod ni veloci prosternimus agmina Marte,
 Et fulmen subitum Carthaginis Hannibal adfit,
 Qui Deus infernis quenquam nostrum eximat umbris?
 Hinc, galea capite accepta, dicta horrida ferro
 Sancit, &, obtectus senium, fera proelia miscet. 670
 Illum, per cuneos & per densissima campi
 Corpora tot dantem leto, quot spicula torfit,
 Turbati fugere Macæ, fugere feroces
 Autololes, Rhodanique comas intonsa juvenus.
 Fatidicis Nabis veniens Hammonis arenis 675
 Improba miscebat securus proelia fati,
 Cen tutante Deo; ac patriis spolia Itala templis
 Fixurum vano tumidus promiserat ore.

Ardebat gemma Garamantide cærulea vestis,
 Ut cum sparfa micant stellarum lumina cœlo, 680
 Et gemmis galeam, clypeumque accenderat auro.
 Casside cornigera dependens infula sacros
 Præ se terrores Divûmque ferebat honorem.
 Arcus erat pharetræque viro, atque incocta cerastis.
 Spicula, & armatus peragebat bella veneno. 685
 Nec non, cornipedis tergo de more repostus,
 Sustentata genu per campum pondera conti
 Sarmatici prona adversos urgebat in hostes.
 Tum quoque transfixum telo per membra, per arma,
 Consulis ante oculos, magno clamore Sabellum 690
 Asportabat ovans, & ovans Hammona canebat.
 Non tulit hanc iram tantosque in corde tumores
 Barbarico senior, telumque intorsit, & una
 Prædam animamque simul victori victor ademit.
 Afflit, audito tristis clamore ruinæ, 695
 Hasdrubal, & coeptantem Arabum raptare perempto
 Gemmiferi spolium cultus, auroque rigentes.
 Exuvias, jaculum a tergo perlibrat ad ossa.
 Jam correpta miser geminis velamina palmis.
 Carpebat propere, & tepidos nudaverat artus. 700
 Concidit, & sacras vestes atque aurea fila.
 Reddidit exanimò, spoliatum lapsus in hostem.
 At Canthus Rutulum, Canthus possessor arenæ,
 Qua celebre invicti nomen posuere Philæni,
 Ditem ovium Rutulum obtruncat, cui mille sub altis 705
 Lanigeræ balant stabulis. Ipse, otia molli
 Exercens cura, gelido nunc flumine soles
 Frangebat nimios pecori, nunc lætus in herba

Tondebat niveæ splendentia vellera lanæ,
 Aut, pecus e pastu cum sese ad testa referret, 710
 Noscentes matrem spectabat ovilibus agnos.
 Occubuit clypei transfixo proditus ære,
 Et sero ingemuit stabulis exire paternis.
 Acrius hoc Italum pubes incurrit, & urget:
 Ut torrens, ut tempesta, ut flamma corusci 715
 Fulminis, ut Boream pontus fugit, ut cava currunt
 Nubila, cum pelago coelum permiscuit Eurus.
 Proceræ stabant, Celtarum signa, cohortes,
 Prima acies; hos impulsu cuneoque feroci
 Laxat vis subita, & fessos errore viarum, 720
 Nec soli faciles, longique laboris anhelos
 Avertit patrius genti pavor. Addere tergo
 Hastas Aufonius, te loque instare sequaci,
 Nec donare fugam. Cadit uno vulnere Thyrmis,
 Non uno Rhodanus; proffigatumque sagittæ 725
 Lancea deturbat Morinum, & jam jamque cadentem
 Cedentes urget, totas largitus habenas,
 Livius acer equo, & turmis abeuntibus infert
 Cornipedem. Tunc averfi turgentia colla
 Diripit ense Mosæ. Percussit pondere terram 730
 Cum galea ex alto lapsum caput, ac residentem
 Turbatus rapuit sonipes in proelia truncum.
 Hic Cato (nam medio vibrabat & ipse tumultu)
 Si, primas, inquit, bello cum amissimus Alpes,
 Hic juveni oppositus Tyrio foret: hei mihi! quanta 735
 Cessavit Latio dextra, & quot funera Pœnis
 Donarunt pravi suffragia tristia campi!
 Jamque inclinabant acies, cunctisque pavorem

Gallorum induerat pavor , & Fortuna ruebat
 Sidonia : ad Rutulos Victoria verterat alas. 740
 Celsus , ceu prima refflorefcente iuventâ ,
 Ibat Conful , ovans major majorque videri.
 Ecce , trahens fecum canentem pulvere turmam ,
 Ductor Agenoreus fubit , intorquensque lacertis
 Tela , fonat : Cohibete fugam. Cui cedimus hoſti ? 745
 Nonne pudet ? Converſa ſenex marcentibus annis
 Agmina agit : nunc , quæſo , mihi nunc dextera in armis
 Degenerat , noſtrique piget ? Mihi Belus avorum
 Principium , mihi cognatum Sidonia Dido
 Nomen , & ante omnes bello numerandus Hamilcar 750
 Eſt genitor : mihi , cui cedunt montesque , lacusque ,
 Et campi , atque amnes , frater : me magna ſecundum
 Carthago putat Hannibali : me Bætis in oris
 Æquant germano paſſæ mea proelia gentes.
 Talia dum memorat , medios ablatus in hoſtes , 755
 Ut nova conſpecti fulſerunt Conſulis arma ,
 Haſtam præpropereo niſu jacit. Illa per oras
 Ærati clypei & loricæ tegmina ſummo
 Incidit haud felix humero , parceque petitum
 Perſtrinxit corpus , nec multo tinctâ cruore : 760
 Vana ſed optanti promiſit gaudia Pœno.
 Turbati Rutuli , confuſaque pectora viſu
 Terrifico. Tum increpitans conamina Conſul :
 Fæmineis læſum vana inter cornua corpus
 Unguibus , aut palmis credas puerilibus iectum. 765
 Ite , docete , viri , Romanæ vulnera fuerint
 Quanta afferre manus. Tum vero effunditur ingens
 Telorum viſ , & denſa ſol vincitur umbra.

Jamque per extentos alterna strage virorum
 Corpora fusa jacent campos, demersaque in undam 770
 Junxerunt cumulo crescente cadavera ripas.
 Ut, cum venatu saltus exercet opacos
 Dictynna, & lætæ præbet spectacula matri,
 Aut Pindi nemora excutiens, aut Mænala lustrans,
 Omnis Naïadum plenis comitata phare tris 775
 Turba ruit, striduntque sagittiferi coryti.
 Tum per faxa feræ, perque ipsa cubilia fusæ,
 Per valles, fluviosque, atque antra virentia musco,
 Multa strage jacent. Exsultat vertice montis
 Gratam perlustrans oculis Latonia prædam. 780
 Audito ante alios senioris vulnere, rumpit
 Per medios Nero sævus iter, visaque virorum
 Æquali pugna, Quid enim, quid deinde relictum est
 Italiæ fati? Hunc si non vincitis hostem,
 Haanibalem vincetis, ait? Ruit ocius amens 785
 In medios: Tyriumque ducem inter prima frementem
 Agmina ut aspexit, rabidi ceu belua ponti,
 Per longum sterili ad pastus jactata profundo,
 Cum procul in fluctu piscem male saucia vidit,
 Æstuat, &, lustrans nantem sub gurgite prædam; 790
 Absorbet late permixtum piscibus æquor.
 Non telo mora, non dictis. Haud amplius, inquit,
 Elabere mihi. Non hic nemora avia fallent
 Pyrenes, nec promissis frustrabere vanis,
 Ut quondam terra fallax deprensus Hibera 795
 Evasti nostram mentito fœdere dextram.
 Hæc Nero, & intorquet jaculum: nec futilis ictus.
 Nam latere extremo cuspis librata resedit.

| | |
|---|-----|
| Invadit stricto super hæc interritus ense , | |
| Collapsique premens umbone trementia membra , | 800 |
| Si qua sub extremo casu mandata referri | |
| Germano vis forte tuo , portabimus , inquit. | |
| Contra Sidonius: Leto non terreor ullo. | |
| Utere Marte tuo , dum nostris manibus adfit | |
| Actutum vindex. Mea si suprema referre | 805 |
| Fratri verba paras , inando , Capitolia victor | |
| Exurat , cinerique Jovis permisceat ossa | |
| Et cineres nostros. Cupientem appetere plura | |
| Ferventemque ira mortis transverberat ense , | |
| Et rapit infidum victor caput. Agmina fuso | 810 |
| Sternuntur duce , non ultra fidentia Marti. | |
| Jamque diem solisque vias nox abstulit atra , | |
| Cum vires parco victu fomnoque reducant : | |
| Ac , nondum remeante die , victricia signa , | |
| Qua ventum , referunt clausis formidine castris. | 815 |
| Tum Nero , procera sublimia cuspide portans | |
| Ora ducis cæsi , Cannas pensavimus , inquit , | |
| Hannibal , & Trebiam , & Thrasymeni litora tecum | |
| Fraterno capite. I , duplica nunc perfida bella , | |
| Et geminas arcesse acies. Hæc præmia restant , | 820 |
| Qui tua tramissis optarint Alpibus arma. | |
| Compressit lacrimas Pœnus , minuitque ferendo | |
| Constanter mala , & . inferias in tempore dignas | |
| Missurum fratri , clauso commurmurat ore. | |
| Tum . castris procul amotis , adversa quiete | 825 |
| Disimulans , dubia exclusit certamina Martis. | |

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 L I B E R X V I.

BRUTTIA mærentem casus patriæque suosque
 Hannibalem accepit tellus. Hic aggere septus
 In tempus posita ad renovandum bella coquebat.
 Abditus ut silva, stabulis cum cesseret ademptis,
 Amisso, taurus, regno gregis, avia clauso
 Molitur saltu certamina, jamque feroci
 Mugitu nemora exteret, perque ardua cursu.
 Saxa ruit: sternit silvas, rupesque laceffit
 Irato rabidus cornu: tremit omnis ab alto
 Prospectans scopulo pastor nova bella parantem. 10
 Sed vigor, hausurus Latium, si cetera Marti
 Adjumenta forent, prava obtrectante suorum
 Invidia revocare animos, ac stare negata
 Cogebatur ope, & senio torpescere rerum.
 Parta tamen formido manu, & tot cædibus olim 15
 Quæsitus terror, velut inviolabile telis
 Servabant sacrumque caput: proque omnibus armis,
 Et castrorum opibus, dextrisque recentibus unum

Hannibalis fat nomen erat. Tot dissona lingua
Agmina, barbarico tot discordantia ritu 20
Corda virum mansere gradu, rebusque retusis
Fidas ductoris tenuit reverentia mentes.
Nec vero Aufonia tantum se lætus agebat
Dardanidis Mavors: jam terra cedit Hibera
Auriferis tandem Phœnix depulsus ab arvis. 25
Jam Mago, exutus castris, agitante pavore
In Libyam propero tramisit cœrula velo.
Ecce aliud decus, haud uno contenta favore,
Nutribat Fortuna duci. Nam concitus Hannon
Adventabat, agens crepitantibus agmina cætris 30
Barbara, & indigenas ferus raptabat Hiberos.
Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat,
Si non Scipiadæ concurreret. Omnia ductor
Magna adeo Aufonius majori mole premebat.
Ut Phœbe stellas, ut fratris lumina Phœben 35
Exsuperant, montesque Atlas, & flumina Nilus,
Ut pater Oceanus Neptunia cœrula vincit.
Vallantem castra (obscuro nam vesper Olympo
Fundere non æquam trepidanti cœperat umbram)
Aggreditur Latius rector, subitoque tumultu 40
Cæduntur passim cœpti munimina valli
Imperfecta. Supercontexere herbida lapsos
Pondera, & in tumuli concessit cespes honorem.
Vix uni mens digna viro, novisse minores
Quam deceat, pretiumque operis sit tradere famæ. 45
Cantaber ingenio membrorum & mole timeri
Vel nudus telis poterat Larus. Hic fera gentis
More securigera miscebat proelia dextra.

Et, quanquam fundi se circum pulsa videret
 Agmina, deleta gentilis pube catervæ, 50
 Cæsolium implebat solus loca: seu foret hostis
 Comminus, expleri gaudebat vulnere frontis
 Adversæ: seu læva acies in bella vocaret,
 Obliquo telum reflexum Marte rotabat.
 At, cum pone ferox averfi in terga veniret 55
 Victor, nil trepidans retro jactare bipennem
 Callebat, nulla belli non parte timendus.
 Huic ducis invicti germanus turbine vasto
 Scipio contorquens hastam, cudone comantes
 Disjecit crines. Namque altius acta cucurrit 60
 Cuspis, & elata procul est ejecta securi.
 At juvenis, cui telum ingens accesserat ira,
 Barbaricam affiliens magno clamore bipennem
 Incutit. Intremuere acies, sonuitque per auras
 Pondere belligero pulsati tegminis umbo. 65
 Haud impune quidem. Remeans nam dextera ab ictu
 Decisa est gladio, ac dilecto immortalia telo.
 Qui postquam murus miseris ruit, agmina concors
 Avertit fuga confestim dispersa per agros.
 Nec pugnæ species, sed pœnæ tristis imago 70
 Illa erat, hinc tantum cædentum, atque inde ruentum.
 Per medios Hannon, palmas post terga revinctus,
 Ecce trahebatur, lucemque (heu dulcia cœli
 Lumina!) captivus lucem inter vincla petebat.
 Cui rector Latius: Tanta, en, qui regna reposcant 75
 Quis cedat toga & armiferi gens sacra Quirini!
 Servitio si tam faciles, cur bella refertis?
 Hæc inter celerare gradum, conjungat ut arma,

Hasdrubalem ignarum cladis prænuntius affert
 Explorator eques. Raptat dux obvia signa. 80
 At, postquam optatam lætus contingere pugnam
 Vidit, & ad letum magno venientia cursu
 Agmina, suspiciens cœlum, Nihil amplius, inquit,
 Vos hodie posco, Superi. Protraxitis ad arma
 Quod profugos, fatis est. In dextra cetera nobis 85
 Vota, viri: rapite, ite, precor. Vocat ecce furentes
 Hinc pater, hinc patruus. Gemina o mihi numina belli;
 Ducite, adeste; sequor. Dignas spectabitis, aut me
 Præscia mens fallit, vestro jam nomine cædes.
 Nam quis erit tandem campis telluris Hiberæ 90
 Bellandi modus? En unquam lucebit in orbe
 Ille dies, quo te armorum, Carthago, meorum
 Aspiciam sonitus admotaque bella trementem?
 Dixerat: & raucus stridenti murmure clangor
 Icrepuit. Tonuere feris clamoribus astra. 95
 Concurrunt: quantumque rapit violentia ponti,
 Et Notus, & Boreas, & inexorabilis Auster,
 Cum mergunt plenas tumefacta sub æquora classes;
 Aut cum letiferos accendens Sirius ignes,
 Torret anhelantem sævis ardoribus orbem; 100
 Tantum acies hominumque ferox discordia ferro
 Demetit. Haud ullus terrarum æquarit hiatus
 Pugnarum damna: aut strages per inhospita lustra
 Unquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
 Jam campi vallesque madent, hebetataque tela. 105
 Et Libys occubere & amantes Martis Hiberi.
 Stat tamen una loco perfossis debilis armis,
 Luctaturque acies, qua concutit Hasdrubal hastam.

Nec finem daret ille dies animosaque virtus,
 Ni perlapſa viro loricæ tegmine arundo, 110
 Et parco ſummum violaffet vulnere corpus,
 Suaffiffetque fugam. Rapido certamina linquit
 In latebras evectus equo, noctiſque per umbram
 Ad Tarteffiacos tendit per litora portus.
 Proximus in pugna ductori Marte manuque 115
 Regnator Nomadum fuerat; mox fœdere longo
 Cultuque Æneadum nomen Maſiniſſa ſuperbum.
 Hnic feſſo, quos dura fuga & nox ſuaſerat atra,
 Carpentii ſomnos ſubitus rutilante coruſcum
 Vertice fulſit apex, criſpamque involvere viſa eſt 120
 Mitis flamma comam, atque hirta ſe ſpargere fronte.
 Concurrunt famuli, & ſerpentes tempora circum
 Feſtinant gelidis reſtinguere fontibus ignes.
 At grandæva, Deûm prænoſcens omina, mater,
 Sic, ſic, Cœlicolæ: portentaque veſtra ſecundi 125
 Condite, ait. Duret capiti per ſecula lumen.
 Ne vero, ne, nate, Deûm tu læta paveſce
 Prodigia, aut ſacras metue inter tempora flammas.
 Hic tibi Dardaniæ promittit fœdera gentis,
 Hic tibi regna dabit, regnis majora paternis, 130
 Ignis, & adjunget Latiis tua nomina fatiſ.
 Sic vates, juveniſque animum tam clara movebant
 Monſtra; nec a Pœniſ ulli virtutiſ honores.
 Hannibal ipſe etiam jam jamque modeſtior armis
 [Ire videbatur, Martiſque liqueſcere fama.] 135
 Aurora obſcure tergebatur nubiſ cœli,
 Vixque Atlantiadum rubefecerat ora ſororum:
 Tendit ad Auſonios, & adhuc hoſtilia caſtra.

Atque, ubi se vallo intulerat, ductorque benigno
 Accepit Læius vultu, rex talibus infit: 140
 Cœlestum monita & sacræ responsa parentis,
 Disque tua, o Rutulûm rector, gratissima virtus
 Avulsam Tyriis huc me duxere volentem.
 Si tibi non segnes tua contra fulmina sæpe
 Visti flare fumus, dignam te, nate Tonantis, 145
 Afferimus dextram. Nec nos aut vana subegit
 Incertæ mentis levitas, & mobile pectus;
 Aut spes & læti sectamur præmia Martis.
 Perfidiam fugio & perjuram ab origine gentem.
 Tu, quando Herculeis finisti proelia metis, 150
 Nunc ipsam belli nobiscum invade parentem.
 Ille tibi, qui jam gemino Laurentia lustro
 Possedit regna, & scalas ad mœnia Romæ
 Admoveret, in Libyam flammis ferroque trahendus:
 Sic Nomadum ductor. Tunc dextra Scipio dextram 155
 Amplexus, Si pulchra tibi Mavorte videretur,
 Pulchrior est gens nostra fide. Dimitte bilingues
 Ex animo socios. Magna hinc te præmia claræ
 Virtutis, Masinissa, manent: citiusque vel armis, 160
 Quam gratæ studio, vincetur Scipio, mentis.
 Cetera quæ in Libyam portari incendia suades,
 Expediet tempus. Nec enim sunt talia rerum
 Non meditata mihi, & mentem Carthago fatigat.
 Hinc juveni dona insignem velamine picto
 Dat chlamydem, stratumque ostro (quem ceperat ipse 165
 Dejecto victor Magone, animique probarat)
 Cornipedem: tum, qua Divûm libabat ad aras
 Hasdrubal, ex auro pateram, galeamque comantem:

Exin , firmato sociali foedere regis ,
 Vertendas agitat jam nunc Carthaginis arces. 170
 Maffylis regnator erat ditiffimus oris ,
 Nec nudus virtute , Syphax : quo jura petebant
 Innumeræ gentes , extremaque litore Tethys.
 Multa viro terra , ac fonipes , & belva , terror
 Bellorum , nec non Marti delecta juvenus. 175
 Nec foret , aut ebore , aut solido qui vinceret auro ,
 Gætulisve magis fucaret vellus ahenis.
 Has adjungere opes avidus , reputansque laborem ,
 Si vertat rex ad Pœnos , dare vela per altum
 Imperat , atque animo jam tum Africa bella capeffit. 180
 Verum ubi perventum , & portus tenuere carinæ ,
 Jam , trepida fugiens per proxima litora puppe ,
 Hafdrubal afflictiis aderat nova foedera quærens
 Rebus , & ad Tyrios Maffylia signa trahebat.
 Audito , pariter populorum in regna duorum 185
 Adveniffe duces , qui tota mole laborent ,
 Disceptentque armis , terrarum uter imperet orbi ,
 Celfus mente Syphax acciri in tefta benigne
 Imperat , & tanto regni fe tollit honore.
 Tum lætos volvens oculos adverfa per ora , 190
 Sic Latium affatur juvenem , ac prior incipit ultro :
 Quam te , Dardanida pulcherrime , mente ferena
 Accipio , intueorque libens ! quamque ora recordor
 Lætus Scipiadæ. Revocat tua forma parentem.
 Nam repeto , Herculeas Erythia ad litora Gades 195
 Cum studio pelagi & fpectandis æftibus undæ
 Veniffem , magnos vicina ad flumina Bætis
 Ductores miro quondam me cernere amore.

Tum mihi dona viri præda delecta tulere ,
 Arma simul , regnoque meo tum cognita primum 200
 Cornipedum frena , atque arcus , quis cedere nostra
 Non norunt jacula , & veteres tribuere magistros
 Militiæ , qui dispersas sine lege catervas
 Vestro formarent ritu ad certamina Martis.
 At ego , cum vestro (in nostris quæ copia regnis) 205
 Nunc auri ferrem , nivei nunc munera dentis ,
 Nil valui precibus. Solos sibi cepit uterque ,
 Quos cohibebat ebur vaginæ festilis , enses.
 Quare , age , lætus habe nostros intrare penates ,
 Ac , mea quando affert Libycum fortuna per undas 210
 Ductorem , facili , quæ dicam , percipe mente.
 Et vos , qui Tyriæ regitis Carthaginis arces ,
 Hasdrubal , huc aures , huc quæso advertite sensus.
 Quanta per Ausonios populos torrentibus armis
 Tempestas ruat , & Latio suprema minetur , 215
 Utque bibant Tyrium bis quinos sæva per annos
 Sicana nunc tellus , nunc litora Hiberna cruorem ,
 Cui nescire licet ? Quin ergo tristia tandem
 Confidunt bella , & deponitis arma volentes ?
 Tu Libya , tu te Ausonia cohibere memento. 220
 Haud deformis erit vobis ad foedera versis
 Pacator mediisque Syphax. Subjungere plura
 Non passus , gentis morem arbitriumque Senatus
 Scipio demonstrat , vanique abstinere coepti
 Spe jubet , & Patres docet hæc expendere solos. 225
 Suadendi modus hic : quodque est de parte diei
 Exacti super , ad mensas & pocula vertunt.
 Atque , epulis postquam finis , dant corpora somno ,

Et dura in noctem curarum vincula solvunt.
 Jamque novum terris pariebat limine primo 230
 Egrediens Aurora diem, stabulisque subibat
 Ad juga folis equi, necdum ipse ascenderat axem,
 Sed prorupturis rutilabant æquora flammis:
 Exigit e stratis corpus, vultuque sereno
 Scipio contendit Massyli ad limina regis. 235
 Illi mos patris fetus nutrire leonum,
 Et catulis rabiem atque iras expellere alendo.
 Tum quoque fulva manu mulcebat colla jubasque,
 Et fera tractabat ludentum interritus ora.
 Dardanum postquam ductorem accepit adesse, 240
 Induitur chlamydem, regni que insigne vetusti
 Gestat læva decus: cinguntur tempora vitta
 Albente, ac lateri de more adstringitur ensis.
 Hinc in tecta vocat, secretisque ædibus hospes
 Sceptrygero cum rege pari sub honore residunt. 245
 Tum prior his infit terræ pacator Hiberæ:
 Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
 Ad tua regna fuit properantem & maxima cura,
 O sceptri venerande Syphax. Nec me æquore sævus
 Tardavit medio pontus. Non ardua regnis 250
 Quæsumus aut inhonora tuis: conjunge Latinis
 Unanimum pectus, sociisque accede secundis.
 Non tibi Massylæ gentes, extentaque tellus
 Syrtibus, & latis proavita potentia campis
 Amplius attulerint decoris, quam Romula virtus 255
 Certa juncta fide, & populi Laurentis honores.
 Cetera quid referam? Non ullus scilicet ulli
 Æquus Cœlicolam, qui Dardana læserit arma,

Audivit læto Massylus & annuit ore,
 Complexusque virum, Firmemus prospera, dixit, 260
 Omina, nec votis Superi concordibus absint,
 Cornigerumque Jovem Tarpejumque ore vocemus.
 Et simul exstruatis cespes surrexerat aris;
 Victimaque admotæ stabat subjecta bipenni,
 Cum subito abruptis fugiens altaria taurus 265
 Exsiluit vinclis, mugituque excita late
 Implevit tecta, &, fremitu suspiria rauco
 Congeminans, trepida terrorem sparsit in aula.
 Vittaque, majorum decoramen, fronte sine ullo
 Delapsa attactu, nudavit tempora regis. 270
 Talia Coëlicolæ casuro tristia regno
 Signa dabant, sævique aderant gravia omina fati.
 Hic fractum bello regem solioque revulsum,
 Tempus erit, cum ducet agens ad templa Tonantis,
 Qui tunc orabat socialia foedera supplex. 275
 His actis repetit portum, puppesque secundo
 Dat vento, & notis reddit se Scipio terris.
 Concurrere avidæ gentes, variosque subacta
 Pyrene misit populos. Mens omnibus una.
 Concordes regem appellant, regemque salutant. 280
 Scilicet hunc summum norunt virtutis honorem.
 Sed, postquam miti rejecit munera vultu,
 Anfonio non digna viro, patriosque vicissim
 Edocuit ritus, & Romam nomina regum
 Monstravit nescire pati, tum versus in unam, 285
 Quæ restat, curam, nullo super hoste relicto,
 Et Latios simul, & vulgum Bætisque Tagique
 Convocat, ac medio in cœtu sic deinde profatur:

Quando ita Cœlicolûm nobis propensa voluntas
 Annuit, extremo Libys ut dejectus ab orbe 290
 Aut his occideret campis, aut, axe relicto
 Hesperio, patrias exsul lustraret arenas:
 Jam vestra tumulos terra celebrare meorum
 Est animus, pacemque dare exposcentibus umbris.
 Mente favete pari, atque aures advertite vestras. 295
 Septima cum solis renovabitur orbita cœlo,
 Quique armis ferroque valent, quique arte regendi
 Quadrijugos pollent currus, quis vincere planta
 Spes est, & studium jaculis impellere ventos,
 Adfint, & pulchræ certent de laude coronæ. 300
 Præmia digna dabo, e Tyria spolia inclita præda:
 Nec quisquam nostri discedet muneris expers.
 Sic donis vulgum laudumque cupidine flammât.
 Jamque dies prædicta aderat, cœtuque sonabat
 Innumero campus, simulatasque ordine justo 305
 Exsequias rector lacrimis ducebat obortis.
 Omnis Hiber, omnis Latio sub nomine miles
 Dona ferunt, tumulisque super flagrantibus addunt.
 Ipse, tenens nunc lacte, sacro nunc plena Lyæo
 Pocula, odoriferis aspergit floribus aras. 310
 Tum manes vocat excitos, laudesque virorum
 Cum fletu canit, & veneratur facta jacentum.
 Inde refert sese Circo, & certamina prima
 Inchoat, & rapidos cursus proponit equorum.
 Fluctuat æquoreo fremitu rabieque faventum, 315
 Carceribus nondum referatis, mobile vulgus,
 Atque fores oculis & limina servat equorum.
 Jamque, ubi prolato sonuere repagula signo,

Et toto prima emicuit vix ungula cornu,
 Tollitur in cœlum furiali turbine clamor. 320
 Pronique, ac similes certantibus, ore sequuntur
 Quisque suos currus, magnaue volantibus idem
 Voce loquuntur equis. Quatitur certamine Circus
 Certantum, ac nulli mentem non abstulit ardor.
 Instant præcipites, & equos clamore gubernant. 325
 Fulvus, arenosa surgens tellure, sub auras
 Erigitur globus, atque operit caligine densa
 Cornipedumque vias, aurigarumque labores.
 Hic studio furit acris equi, furit ille magistri.
 Hos patriæ favor, hos accendit nobile nomen 330
 Antiqui stabuli. Sunt, quos spes grata fatiget,
 Et nova ferre jugum cervix. Sunt, cruda senectus
 Quos juvet, & longo sonipes spectatus in ævo.
 Evolat ante omnes, rapidoque per aera cursu
 Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat 335
 Exultans spatia, & ventos post terga relinquit.
 Conclamant, plausuque fremunt, votique peractam
 Majorem credunt præcepto limite partem.
 At, quis interior cura, & prudentia Circi
 Altior, effusas primo certamine vires 340
 Damnare, & cassis longe increpitare querelis
 Indispensato lassantem corpora nisu;
 Quo nimius, quo, Cyrne, ruis? (nam Cyrnus agebat)
 Verbera dimitte, & revocâ moderatus habenas.
 Heu surdas aures! Fertur securus equorum, 345
 Nec meminit, quantum campi decurrere restet.
 Proximus, a primo distans, quantum æquore currus
 Occupat ipse, loci tantum: sed proximus ibat

Astur Panchates, patrium frons alba nitebat
 Insigne, & patrio pes omnis concolor albo: 350
 Ingentes animi, membra haud procera, decusque
 Corporis exiguum, sed tum sibi fecerat alas
 Concitus, atque ibat campo indignatus habenas.
 Crescere sublimem, atque augeri membra putares.
 Cinyphio rector cocco radiabat Hiberus. 355
 Tertius æquata currebat fronte Peloro
 Caucasus. Ipse asper, nec qui cervicis amaret
 Applausæ blandos sonitus, clausumque cruento
 Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
 At, docilis freni & melior parere, Pelorus 360
 Non unquam effusum sinuabat devius axem:
 Sed lævo interior stringebat tramite metam.
 Insignis multa cervice, & plurimus idem
 Ludentis per colla jubæ: (mirabile dictu)
 Nullus erat pater. Ad Zephyri nova flamina campis 365
 Vectonum educum genetrix effuderat Harpe.
 Nobilis hunc Durius stimulabat in æquore currum:
 Caucasus antiquo fidebat Atlante magistro.
 Ipsum Ætola, vago Diomedi condita, Tyde
 Miserat: exceptum Trojana ab origine equorum 370
 Tradebant, quos Æneæ Simoentis ad undas
 Victor Tydides magnis abduxerat ausis.
 Jamque, fere medium evecti certamine campum,
 In spatium addebant: nisusque apprehendere primos
 Panchates animosus equos, super altior ire, 375
 Et præcedentem jam jamque ascendere currum
 Pone videbatur, curvatisque ungula prima
 Callaicum quatiens pulsabat calcibus axem.

At postremus Atlas ; sed non & segnior ibat
 Postremo Durio : pacis de more putares 380
 Æquata fronte & concordi currere freno.
 Sensit ut exhaustas , qui proximus ibat . Hiberus
 Callaïcas Cyrni vires , nec , ut ante , salire
 Præcipitem currum , & fumantes verbere cogi
 Assiduo violenter equos , ceu monte procella 385
 Cum subita ex alto ruit , usque ad colla repente
 Cornipedum protentus , & in capita ardua pendens ,
 Concitat ardentem , quod ferret lora secundus ,
 Panchaten , vocesque addit cum verbere mixtas :
 Tene , Astur , certante feret quisquam æquore palmam 390
 Erepto ? Consurge , vola , perlabere campum
 Assuetis velox pennis . Decrescit anhelio
 Pectore consumtus Lampon : nec restat hianti ,
 Quem ferat ad metas , jam spiritus . Hæc ubi dicta ,
 Tollit se sonipes , ceu tunc e carcere primo 395
 Corriperet spatium , & , nitentem opponere curvos
 Aut æquare gradus , Cyrnum post terga relinquit .
 Confremit & cœlum , & percussus vocibus altis
 Spectantum Circus . Fertur sublime per auras
 Altius attollens cervicem victor ovantem 400
 Panchates , sociosque trahit prior ipse jugales .
 At postremus Atlas , Durius postremus in orbem
 Exercent artes , lævos nunc appetit ille
 Conatus , nunc ille premit , certatque subire
 Dexter , & alterni nequidquam fallere tentant : 405
 Donec , confusus primævæ flore juventæ ,
 Obliquum Durius conversis pronus habenis
 Opposuit currum , atque eversum propulit axem

Atlantis senio invalidi , sed iusta querentis :
 Quo ruis ? aut quinam hic rabidi certaminis est mos ? 410
 Et nobis & equis letum commune laboras.
 Dumque ea proclamat , perfracto volvitur axe
 Cernuus , ac pariter fusi (miserabile) campo
 Discordes sternuntur equi : quatit æquore aperto
 Lora suis victor , mediaque Pelorus arena 415
 Surgere nitentem fugiens Atlanta relinquit.
 Nec longum Cyrni defessos prendere currus :
 Hunc quoque , cunctantem & fero moderamina equorum
 Discentem , rapido prætervolat incitus axe :
 Impellit currum clamor vocesque faventum. 420
 Jamque etiam dorso atque humeris trepidantis Hiberi
 Ora superposuit sonipes , flatuque vapore
 Terga premi , & spumis auriga calefcere sentit.
 Incubuit campo Durius , misitque citatos
 Verbere quadrupedes , nec frustra : æquare videtur , 425
 Aut etiam æquavit juga præcedentia dexter.
 Attonitus tum spe tanta , Genitore , Pelore ,
 Te Zephyro eductum nunc nunc ostendere tempus.
 Discant , qui pecudum ducunt ab origine nomen ,
 Quantum divini præcellat seminis ortus. 430
 Victor dona dabis , statuefque altaria patri.
 Et , ni succēssu nimio lætoque pavore
 Proditus elapso foret inter verba flagello ,
 Forfan sacraffet Zephyro , quas voverat , aras.
 Tum vero infelix , veluti delapsa corona 435
 Victoris capiti foret , in se versus ab ira ,
 Auratam medio discindit pectore vestem ,
 Ac lacrimæ simul & questus ad fidera fusi.

Nec jam subducto parebat verberare currus.
 Pro stimulis dorso quatiuntur inania lora. 440
 Interea metis, certus jam laudis, agebat
 Sese Panchates, & præmia prima petebat
 Arduus. Effusas lenis per colla per armos
 Ventilat aura jubar: tum, mollia crura superbi
 Attollens gressus, magno clamore triumphat. 445
 Par donum solido argento cælata bipennis
 Omnibus, at vario distantia cetera honore.
 Primus equum volucrem, Massyli munera regis
 Haud spernenda, tulit: tulit huic virtute secundus
 E Tyria, quæ multa jacet, duo pocula, præda, 450
 Aurifero perfusa Tago. Villosa leonis
 Terga feri, & cristis horrens Sidonia cassis
 Tertius inde honor: & postremo munere Atlantis;
 Quamvis perfracto senior subsederat axe,
 Accitum donat ductor, miseratus & ævum 455
 Et sortem casus. Famulus florente juvena
 Huic datur, adjuncto gentilis honore galeri.
 His actis ductor læta ad certamina plantæ
 Invitat, positisque accendit pectora donis:
 Hanc primus galeam, hac acies terrebat Hiberas 460
 Hasdrubal: hunc enses, cui proxima gloria cursus,
 Accipiet; cæso pater hunc detraxit Hyempsæ.
 Tertius extremam tauro solabere palmam.
 Cetera contenti discedent turba duobus
 Quisque ferox jaculis, quæ dat gentile metallum. 465
 Fulgentes pueri Tartessos & Hesperos ora
 Ostendere simul vulgi clamore secundo.
 Hos Tyria misere domo patria inclita Gades.

Mox subit, asperfus prima lanugine malas,
 Bæticus: hoc dederat puero cognomen ab amne 470
 Corduba: & haud parvo certamina læta fovebat.
 Inde, comam rutilus, sed cum fulgore nivali
 Corporis, implevit caveam clamoribus omnem
 Eurytus: excelfo nutritum colle creatar
 Sætabis, atque aderant trepidi pietate parentes. 475
 Tum Lamus, & Sicoris, proles bellacis Ilerdæ,
 Et Theron potator aquæ, sub nomine Lethes
 Quæ fluit, immemori perstringens gurgite ripas.
 Qui, postquam, arrecti plantis & pectora proni,
 Pulsantesque æstu laudum exultantia corda, 480
 Accepere tuba spatium, exsiluere per auras
 Ocius effusis nervo exturbante sagittis.
 Diversa & studia & clamor, pendentque faventes
 Unguibus; atque suos, ut cuique est gratia, anhel
 Nomine quemque cient. Grex inclitus æquore fertur, 485
 Nullaque tramissa vestigia signat arena.
 Omnes primævi, flaventiaque ora decori,
 Omnes ire leves, atque omnes vincere digni.
 Extulit, incumbens medio jam limite, gressum
 Eurytus, & primus brevibus, sed primus, abibat 490
 Præcedens spatiis. Instat non segnius acer
 Hesperos, ac prima stringit vestigia planta
 Progressæ calcis. Satis est huic esse priori;
 Huic sperare sat est, fieri se posse priorem.
 Acrius hoc tendunt gressus, animique vigore 495
 Corpora agunt. Auget pueris labor ipse decorem.
 Ecce, levi nisu postremoque agmine currens,
 Postquam sat visus sibi concepisse vigoris,

Cælus inexhaustas effundit turbine vires
 Non expectato, subitusque erumpit, & auras 500
 Prævehitur Theron. Credas Cyllenida plantam
 Æthereo nexis cursu talaribus ire.
 Jamque hos, jamque illos, populo mirante, relinquit:
 Et, modo postremus, nunc ordine tertia palma,
 Hesperon infestat sua per vestigia pressum. 505
 Nec jam quem sequitur tantum, sed prima coronæ
 Spes trepidat tantis venientibus Eurytus alis.
 Quartus sorte loci, sed, si tres ordine servent
 Inceptos cursus, nequidquam vana laborans,
 Tartessos fratrem medio Therone premebat. 510
 Nec patiens ultra tollit sese æquore Theron
 Igneus, & plenum prætervolat Hesperon iræ.
 Unus erat super, & metæ propioribus ægros
 Urebat finis stimulis: quacunque reliquit
 Hinc labor, hinc penetrans pavor in præcordia vires, 515
 Dum sperare licet, brevia ad conamina uterque
 Advocat. Æquatur cursus: pariterque ruebant.
 Et forsan gemina meruissent præmia palma,
 Pervecti simul ad metas, ni, terga secutus
 Theronis, fufam late per lactea colla 520
 Hesperos ingenti tenuisset sævus ab ira,
 Traxissetque comam. Tardato lætus ovanfque
 Eurytus evadit juvene, atque ad præmia victor
 Emicat, & galeæ fert donum insigne coruscæ.
 Cetera promisso donata est munere pubes, 525
 Intonsasque comas viridi redimita corona
 Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.
 Hinc graviora virûm certamina, comminus ensis

Destrictus , bellique feri simulacra cientur.
 Nec , quos culpa tulit , quos crimina noxia vitæ , 530
 Sed virtus animusque ferox ad laudis amorem ,
 Hi crevere pares ferro ; spectacula digna
 Martigena vulgo , fuetique laboris imago.
 Hos inter gemini (quid jam non regibus ausum ?
 Aut quod jam regnis restat scelus ?) impia Circo 535
 Innumero fratres , cavea damnante furorem ,
 Pro sceptro armatis inierunt prælia dextris.
 Is genti mos dirus erat : patriumque petebant
 Orbati solium lucis discrimine fratres.
 Concurrere animis , quantis conflare par est , 540
 Quos regni furor exagitat : multoque cruore
 Exfatiata simul portantes corda sub umbras
 Occubere. Pari nisu per pectora adæctus
 Intima descendit mucro : superaddita sævis
 Ultima vulneribus verba ; & , convicia volvens , 545
 Dirus in invitas effugit spiritus auras.
 Nec manes pacem passi. Nam corpora junctus
 Una cum raperet flamma rogos , impius ignis
 Dissiluit , cineresque simul jacuisse negarunt.
 Cetera distincto donata est munere turba , 550
 Ut virtus & dextra fuit. Duxere juvencos ,
 Impressis dociles terram profcindere aratris :
 Duxere assuetos lustra exagitare ferarum
 Venatu juvenes , quos dat Maurusia præda.
 Nec non argenti , nec non insignia vestis 555
 Captivæ pretia , & sonipes , & crista nitenti
 Infurgens cono , spolia exuviæque Libyssæ.
 Tum jaculo petiere decus , spectacula Circi

Postrema, & metæ certarunt vincere finem
 Burrus avis pöllens, quem misit ripa metalli, 560
 Qua Tagus auriferis pallet turbatus arenis,
 Et Glagus, insignis ventos anteire lacerto,
 Et, cujus nunquam fugisse hastilia cervi
 Prærapida potuere fuga, venator Aconteus,
 Indibilisque, diu lætus bellare Latinis, 565
 Jam focius, volucresque vagas deprendere nube
 Assuetus jaculis, idem & bellator, Ilerdes.
 Laus Burri prima, infixit qui spicula metæ;
 Est donum ferva, albentes invertere lanas
 Murice Gætulo docta. At, quem proxima honorant 570
 Præmia, vicinam metæ qui propulit hastam,
 Accepto lætus puero discessit Ilerdes,
 Cui ludus, nullam cursu non tollere damam.
 Tertia palma habuit geminos insignis Aconteus
 Nec timidos agitare canes latratibus aprum. 575
 Quos postquam clamor plaususque probavit honores,
 Germanus ducis atque effulgens Lælius ostro
 Nomina magna vocant læti manesque jacentum,
 Atque hastas simul effundunt. Celebrare juvabat
 Sacratos cineres, atque hoc decus addere ludis. 580
 Ipse etiam, mentis testatus gaudia vultu,
 Ductor, ut æquavit meritis pia pectora donis,
 Et frater thoraca tulit multiplicis auri,
 Lælius Asturica rapidos de gente jugales,
 Contorquet magnis victricem viribus hastam 585
 Confurgens, umbrisque dari testatur honorem.
 Hasta volans (mirum dictu!) medio incita campo
 Substitit ante oculos, & terræ infixæ cohæsit.

Tum subitæ frondes, celsoque cacumine rami,
 Et latam spargens quercus, dum nascitur, umbram. 590
 Ad majora jubent præfagi tendere vates.
 Id monstrare Deos, atque hoc portendere signis.
 Quo super augurio, pulsus de litore cunctis
 Hesperio Pœnis, ultor patriæque domusque
 Ausoniam repetit, fama ducente triumphum. 598
 Nec Latium curis ardet flagrantius ullis,
 Quam juveni Libyam & summos permittere fasces.
 Sed frigus animis, nec bello prospera turba
 Ancipiti senior temeraria cœpta vetabant,
 Magnosque horrebant tanta formidine casus. 603
 Ergo, ubi delato Consul sublimis honore
 Ad Patres consulta refert, deturque potestas,
 Orat, delendæ Carthaginis, altius orsus
 Hoc grandæva modo Fabius pater ora resolvit:
 Hand equidem metuisse queam, satiatus & ævi 605
 Et decoris, cui tam superest & gloria & ætas,
 Ne credat nos invidiæ certamine Consul
 Laudibus obtrectare suis. Satis inclita nomen
 Gestat fama meum, nec egent tam prospera laude
 Facta nova: verum & patriæ, dum vita manebit, 610
 Deesse nefas, animumque nefas scelerare filendo.
 Bella nova in Libyæ moliris ducere terras?
 Hostis enim deest Ausoniæ: nec vincere nobis
 Est satis Hannibalem. Petitur quæ gloria major
 Litore Elissæo? Stimuli si laudis agunt nos, 615
 Hanc segetem mete. Composuit propioribus ausis
 Dignum te Fortuna parem. Vult Itala tellus
 Ductoris sævi, vult tandem, haurire cruorem.

Quo Martem, aut quo signa trahis? Restinguere primum est
 Ardentem Italiam. Tu fessos obuius hostes 620
 Deferis, ac septem denudas proditor arces.
 An, cum tu Syrtim ac steriles vastabis arenas,
 Non dira illa lues notis jam mœnibus urbis
 Affiliet? vacuumque Jovem sine pube sine armis
 Invadet? Quanti, ut cedas, Romamque relinquis 625
 Emerito, est? Tanto perculsi fulmine belli
 Siccine te, ut nuper Capua est accitus ab alta
 Fulvius, æquoreis Libyæ revocabimus oris?
 Vince domi, & trinis mærentem funera lustris
 Aufoniam purga bello. Tum tende remotos 630
 In Garamantas iter, Nasamoniacosque triumphos
 Molire. Angustæ prohibent nunc talia cœpta
 Res Italæ. Pater ille tuus, qui nomina vestræ
 Addidit haud segnibus genti, cum Consul Hiberi
 Tenderet ad ripas, revocato milite primus 635
 Descendenti avide superatis Alpibus ultro
 Opposuit sese Hannibali. Tu Consul abire
 A victore paras hoste, atque avellere nobis
 Scilicet hoc astu Pœnum? Si deinde fedebit
 Impavidus, nec te in Libyam tuaque arma sequetur? 640
 Capta damnabis consulta improvida Roma.
 Sed fac turbatum convertere signa, tuæque
 Classis vela sequi. Nempe idem erit Hannibal, idem,
 Cujus tu vallum vidisti e mœnibus urbis.
 Hæc Fabius: seniorque manus paria ore fremebant. 645
 Tum contra Consul: Cæsis ductoribus olim
 Magnanimis leto gemino, cum tota subisset
 Sidonium possessa jugum Tartessia tellus,

Silius Italicus.

C e

Non Fabio , non , quîs eadem est sententia cordi ,
 Quoquam ad opem verso , fateor , primoribus annis 650
 Excepi nubem belli , solusque ruenti
 Objeci telo caput , atque in me omnia verti.
 Tum grandæva manus , puero male credita bella ,
 Atque idem hic vates temeraria cœpta canebat.
 Dis grates laudemque fero , sub numine quorum 655
 Gens Trojana fumus. Puer ille , & inutilis ætas ,
 Imbellefque anni , necdum maturus ad arma
 Scipio , restituit terras illæsus Hiberas
 Trojugenis : pepulit Pœnos , solisque secutus
 Extremas ad Atlanta vias , exegit ab orbe 660
 Hesperio nomen Libyæ , nec retulit auri
 Signa prius , quam fumantes circa æquora vidit
 Romano Phœbum solventem litore currus.
 Ascivit reges idem. Nunc ultimus ætis
 Restat Carthago nostris labor. Hoc fator ævi 665
 Jupiter æterni monet. Hannibali ecce senectus
 Intremit , aut ægros simulat mentita timores ,
 Ne finem longis tandem peperisse ruinis
 Sit noster titulus. Certe jam dextera nobis
 Experta , & robur florentibus auximus annis. 670
 Ne vero fabricate moras ; sed currere sortem
 Hanc finite ad veterum delenda opprobria cladum ,
 Quam mihi servavere Dei. Sat gloria cauto
 Non vinci pulchra est Fabio , peperitque sedendo
 Omnia cunctator nobis : nec Mago , nec Hannon , 675
 Nec Gisgone fatus , nec Hamilcare , terga dedissent ,
 Si segnes clauso traheremus proelia vallo.
 Sidoniusne puer , vix pubescente juventa ,

| | |
|---|-----|
| Laurentes potuit populos & Troia adire | |
| Moenia, flaventemque sacro cum gurgite Thybrim? | 680 |
| Et potuit Latium longo depascere bello? | |
| Nos Libyæ terris tramittere signa pigebit? | |
| Et Tyrias agitare domos? Secura pericli | |
| Litora lata patent, & opima pace quieta | |
| Stat tellus. Timeat tandem Carthago, timeri | 685 |
| Affueta, & nobis, quamvis Ænotria nondum | |
| Hannibale arva vacent, supereffe intelligat arma. | |
| Illum ego, quem vosmet cauti, consultaque vestra | |
| In Latio fecere senem, cui tertia large | |
| Fundenti nostrum ducuntur iustra cruorem, | 690 |
| Illum ego ad incensas trepidantem & sera paventem | |
| Advertam patriæ sedes. An Roma videbit | |
| Turpia Agenoreæ muris vestigia dextræ? | |
| Carthago immunis nostros secura labores | |
| Audiet interea, & portis bellabit apertis? | 695 |
| Tum vero pulset nostras iterum improbus hostis | |
| Ariete Sidonio turrets, si templa suorum | |
| Non ante audierit Rutulis crepitantia flammis. | |
| Talibus accensi Patres, fatoque vocante, | |
| Consulis annuerunt dictis, faustumque precati | 700 |
| Ut foret Ausoniæ, tramittere bella dederunt. | |

C. SILII ITALICI
 P U N I C O R U M
 LIBER XVII.

HOSTIS ut Aufoniis discederet advena terris,
 Fatidicæ fuerant oracula prisca Sibyllæ,
 Cœlicolûm Phrygia genetricem sede petitam
 Laomedontææ sacrandam mœnibus urbis :
 Advectum exciperet numen , qui , lectus ab omni 5
 Concilio Patrum , præsentis degeret ævi
 Optimus. Heu nomen melius majusque triumphis !
 Jamque petita aderat , Latia portante Cybelen
 Puppe , atque intrepidus , magno cedente Senatu ,
 Obvius accitis properabat Scipio sacris , 10
 Qui , genitus patruo ductoris ad Africa bella
 Tunc lecti , multa fulgebat imagine avorum.
 Isque ubi longinquo venientia numina ponto
 Accepit supplex palmis , Tusci que sonora
 Thybridis adducit sublimis ad ostia puppim : 15
 Femeinæ tum deinde manus subiere , per amnem
 Quæ traherent celsam religatis funibus alium.
 Circum arguta cavis tinnitibus æra , simulque

Certabant rauco refonantia tympana pulsu ;
Semivirique chori , gemino qui Dindyma monte 20
Casta colunt ; qui Diætæo bacchantur in antro ;
Quique Idæa juga & lucos novere silentes.
Hos inter fremitus ac læto vota tumultu ,
Substitit adductis renuens procedere vinclis
Sacra ratis , subitisque vadis immobilis hæsit. 25
Tum puppe e media magno clamore sacerdos ,
Parcite pollutis contingere vincula palmis ,
Et procul hinc , moneo , procul hinc , quæcunque profanæ ,
Ferte gradus , nec vos casto miscete labori ;
Dum satis est monuisse Deæ. Quod si qua pudica 30
Mente valet , si qua illæsi sibi corporis adstat
Conscia , vel sola subeat pia munera dextra.
Hic , prisca ducens Clausorum ab origine nomen ,
Claudia , non æqua populi mala credita fama ,
In puppim versis palmisque oculisque profatur : 35
Coelicolum genetrix , numen , quod numina nobis
Cuncta creas , cujus proles , terramque , fretumque ,
Sideraque , & manes regnorum forte gubernant ,
Si nostrum nullo violatum est crimine corpus ,
Testis , Diva , veni , & facili me absolve carina. 40
Tum secura capit funem : fremitusque leonum
Audiri visus subito , & graviora per auras
Nulla pulsa manu sonuerunt tympana Divæ.
Fertur prona ratis , (ventos impellere credas)
Contraque adversas ducentem prævenit undas. 45
Extemplo major cunctis spes pectora mulcet ,
Finem armis tandem , finemque venire periclis.
Ipse alacer Sicula discedens Scipio terra

Abscondit late propulsis puppibus æquor,
 Cui numen pelagi placaverat hostia taurus, 50
 Jactaque cæruleis innabant fluctibus exta.
 Tunc a sede Deûm purumque per æthera lapsæ
 Armigeræ Jovis ante oculos cœpere volucres
 Æquoreas monstrare vias, ac ducere classem.
 Augurium clangor lætum dabat. Inde, secuti 55
 Tantum progressos liquida sub nube volatus,
 Quantum non frustra speculantum lumina servant,
 Litora Agenoreæ tenuerunt perfida terræ.
 Nec segnis, tanta in semet veniente procella,
 Africa terribilem magno sub nomine molem 60
 Regis opes contra & Massyla paraverat arma.
 Spesque Syphax Libycis una, & Laurentibus unus
 Terror erat. Campos pariter vallesque refusas
 Litora implerat, nullo decorare tapete
 Cornipedem Nomas affuetus, densæque per auras 65
 Condebant jaculis stridentibus æthera nubes.
 Immemor is dextræque datæ junctique per aras
 Fœderis, & mensas testes, atque hospita jura,
 Fasque, fidemque simul, pravo mutatus amore,
 Ruperat, atque toros regni mercede pararat. 70
 Virgo erat eximia specie claroque parente,
 Hasdrubalis proles, thalamis quam cepit ut altis,
 Ceu face succensus prima tædaque jugali,
 Vertit opes gener ad Pœnos, Latæque soluto
 Fœdere amicitiaë, dotalia transtulit arma. 75
 Sed non Aufonio curarum extrema Syphacem
 Ductori monuisse fuit, sit fidus, & iustum
 Observet fœdus, neu pacis jura resolvat,

Stet regno, reputet Superos, pacta hospita seruet:
 Longe conjugia, ac longe Tyrios Hymenæos 80
 Inter Dardanias acies fore. Sanguine quippe,
 Si renuat, blando nimium facilique marito
 Statura obsequia & thalami flagrantis amores.
 Sic Latius permixta minis & casta movebat
 Ductor, nam furdas conjux obstruxerat aures. 85
 Ergo, asper monitis frustra nitentibus, enses
 Advocat, &, castas polluti fœderis aras
 Testatus, varia Martem movet impiger arte.
 Castra, levi calamo cannaque intorta palustri,
 Qualia Maurus amat dispersa mapalia pastor, 90
 Aggreditur, furtum armorum tutantibus umbris,
 Ac tacita spargit celata incendia nocte.
 Inde, ubi collecti rapidam diffundere pestem
 Cœperunt ignes, & se per pinguia magno
 Pabula ferre sono, clare exspatiantur in auras; 95
 Et frenos volucris propellunt lumine flammæ.
 It totis inimica lues cum turbine castris,
 Atque alimenta vorat strepitu Vulcanus anhelò
 Arida, & ex omni manant incendia tectò.
 Sentitur plerisque prius, quam cernitur, ignis 100
 Excitis somno, multorumque ora vocantum
 Auxilium invadunt flammæ. Fluit undique victor
 Mulciber; & rapidis amplexibus arma virosque
 Corripit: exundat pestis, femustaque castra
 Ardenti volitant per nubila summa favilla. 105
 Ipsius ingenti regis tentoria saltu
 Lugubre increpitans late circumvolat ardor:
 Haufissetque virum, trepidus ni clade satelles

E somno ac fratris rapuisset multa precantem.
 Verum, ubi mox juncto sociarant aggere vires 110
 Massylus Tyriusque duces, accitaeque regno
 Lenierat pubes infaustae vulnera noctis,
 Ira, pudorque dabant, & conjux, tertius ignis,
 Immanes animos; afflataque barbarus ora
 Castrorum flammis, & se velamine nullo 115
 Vix inter trepidas ereptum ex hoste catervas
 Frendebat minitans. Sed enim non luce Syphacem,
 Nec claro potuisse die, nec sole tuente,
 A quoquam vinci. Jactarat talia vecors:
 Sed jam clauderat flatus, nec plura finebat 120
 Atropos; & tumidae properantur flamina linguae.
 Namque, ubi profiluit castris, ceu turbidus amnis,
 Qui, silvas ac saxa trahens, per devia praecipit
 Volvitur, & ripas spumanti gurgite laxat,
 Ante omnes praevectus equo, trahit agmina voce. 125
 Contra sana manus Rutuli, celsusque ruebat
 Viso rege procul raptis exercitus armis.
 Ac sibi quisque, Videtne? videtne, ut in agmine primo
 Massylus volitet, deposcens proelia, rector?
 Fac nostrum hoc, mea dextra, decus. Violavit & aras 130
 Coelico!um, & casti ductoris foedera rupit.
 Sit fatis hunc castris semel effugisse crematis.
 Sic secum taciti, & cerratim spicula fundunt.
 Prima in cornipedis sedit spirantibus ignem
 Naribus hasta volans, erexitque ore cruento 135
 Quadrupedem, elatis pulsanter calcibus auras.
 Corruit asper equus, confixaque cuspide membra
 Huc illuc jactans, rectorem prodidit hosti.

Invadunt, vanamque fugam, atque attollere fessos
 Annitentem artus, revocato e vulnere telo, 140
 Corripiunt: tum vincla viro manicæque pudenda
 Addita, & exemplum non unquam fidere lætis,
 Sceptriferas arta palmas vinxere catena.
 Ducitur ex alto dejectus culmine regni,
 Qui modo sub pedibus terras, & sceptrâ, patensque 145
 Litora ad Oceani sub nutu viderat æquor.
 Prostratis opibus regni Phoenissa metuntur
 Agmina, & invisus Marti, notusque fugarum
 Vertit terga citus damnatis Hasdrubal ausis.
 Stabat Carthago, truncatis undique membris 150
 Uni nixa viro, tantoque fragore ruentem
 Hannibal absenti retinebat nomine molem.
 Id reliquum fessos opis auxiliique ciere
 Rerum extrema jubent: huc confugere paventes,
 Postquam se Superum desertos numine cernunt. 155
 Nec mora: propulsa fulcant vada falsa carina,
 Qui revocent, patriæque ferant mandata monentis,
 Ne lentus nullas videat Carthaginis arces.
 Quarta Aurora ratem Dauni devexerat oras,
 Et fera ductoris turbabant somnia mentem. 160
 Namque gravis curis carpit dum nocte quietem,
 Cernere Flaminium, Gracchumque, & cernere Paullum
 Visus erat simul adversos mucronibus in se
 Destrictis ruere, atque Itala depellere terra:
 Omnisque a Cannis, Thrasymenique omnis ab undis 165
 In pontum impellens umbrarum exercitus ibat.
 Ipse, fugam capiens, notas evadere ad Alpes
 Quærebat, terræque ulnis amplexus utrisque

Hærebant Latiae: donec vis sæva profundo
 Truderet, & rapidis daret asportare procellis. 170
 His agrum visis adeunt, mandata ferentes,
 Legati, patriæque extrema pericula pandunt.
 Massyla ut ruerint arma, ut cervice catenas
 Regnator tulerit Libyæ, letoque negato,
 Servetur nova pompa Jovi: Carthago laboret 175
 Ut trepidi Hasdrubalis (qui rerum agitarit habenas)
 Non una concussa fuga. Se, triste profatu,
 Vidisse, arderent cum bina in nocte silenti
 Castra, & luceret sceleratis Africa flammis.
 Prærapidum juvenem minitari, Brutia fervet 180
 Litora dum Pœnus, detracturum ignibus atris;
 In quam se referat, patriam, suaque inclita facta.
 Hæc postquam dicta, & casus patuere metusque,
 Effundunt lacrimas, dextramque ut numen adorant.
 Audivit torvo obtutu defixus, & ægra 185
 Expendit tacite cura secum ipse volutans,
 An tanti Carthago foret: sic deinde profatur:
 O dirum exitium mortalibus! o nihil unquam
 Crescere, nec magnas patiens exsurgere laudes,
 Invidia! Everfam jam pridem excindere Romam, 190
 Atque æquasse solo potui, traducere captam
 Servitum gentem, Latioque imponere leges.,
 Dum sumtus, dumque arma duci, fessosque secundis
 Submisso tirone negant recreare maniplos,
 Dumque etiam Cerere & victu fraudasse cohortes 195
 Hannoni placet, induitur tota Africa flammis:
 Pulsat Agenoreas Rhœtæia lancea portas.
 Nunc patriæ decus, & patriæ nunc Hannibal unus

Subsidium : nunc in nostra spes ultima dextra.
 Vertentur signa , ut Patres statuere ; simulque 200
 Et patriæ muros , & te servabimus , Hannon.
 Hæc ubi detonuit , celsas e litore puppes
 Propellit , multumque gemens movet æquore classem.
 Non terga est ausus cedentum invadere quisquam ,
 Non revocare virum : cuncti præstare videntur , 205
 Quod sponte abscedat , Superi , tandemque resolvat
 Ausoniam. Ventos optant : & litora ab hoste
 Nuda videre sat est. Ceu flamina comprimit Auster
 Cum fera , & abscedens reddit mare , navita parco
 Interea voto non auras poscit amicas , 210
 Contentus caruisse Noto , pacemque quietam
 Pro facili cursu reputat salis. Omnis in altum
 Sidonius visus converterat undique miles ;
 Ductor defixos Itala tellure tenebat
 Intentus vultus , manantesque ora rigabant 215
 Per tacitum lacrimæ , & suspiria crebra ciebat.
 Haud fecus ac patriam pulsus dulcesque penates
 Linqueret , & tristes exsul traheretur in oras.
 Ut vero affusis puppes procedere ventis ,
 Et sensim cœpere procul subsidere montes , 220
 Nullaque jam Hesperia , & nusquam jam Daunia tellus ;
 Hæc secum infrendens : Mentisne ego compos , & hoc nunc
 Indignus reditu , qui memet finibus unquam
 Amorim Ausoniæ ? Flagrasset subdita tædis
 Carthago , & potius cecidisset nomen Elissæ. 225
 Quid tunc ? Sat compos , qui non ardentia tela
 A Cannis in templa tuli Tarpeja ? Jovemque
 Detraxi folio ? Sparissem incendia montes

Per septem bello vacuos , gentique superbæ
 Iliacum exitium & proavorum fata dedissem. 230
 Cur porro hæc angant ? Nunc , nunc invadere ferro
 Quis prohibet ? rursusque ad mœnia tendere gressus ?
 Ibo : & , castrorum relegens monumenta meorum ,
 Qua via nota mihi est , remeabo Anienis ad undas.
 Flectite in Italiam proras , avertite classem. 235
 Faxo , ut vallata revocetur Scipio Roma.
 Talibus ardentem furiis Neptunus ut alto
 Prospexit , vertique rates ad litora vidit ,
 Quassans cœruleum genitor caput æquora fundo
 Eruit , & tumidum movet ultra litora pontum. 240
 Extemplo ventos , imbresque , & rupe procellas
 Concitat Æolias , ac nubibus æthera condit.
 Tum , penitus telo molitus regna tridenti
 Intima , ab occasu Tethyn impellit & ortu ,
 Ac totum Oceani turbat caput. Æquora surgunt 245
 Spumea , & illisu scopulus tremit omnis aquarum.
 Primus , se attollens Nasamonum sedibus , Auster
 Nudavit Syrtim correpta nubilus unda.
 Insequitur sublime ferens nigrantibus alis
 Abruptum Boreas ponti latus : intonat acer 250
 Discordi flatu , & partem rapit æquoris , Eurus.
 Hinc rupti reboare poli , atque hinc crebra micare
 Fulmina , & in classem ruere implacabile cœlum.
 Consensere ignes , nimbique , & fluctus , & ira
 Ventorum , noctemque freto imposuere tenebræ. 255
 Ecce , intorta Noto , veniensque a rupe procella
 Antennæ immugit , stridorque immite rudentum
 Sibilat , ac similem monti , nigrante profundo ,

Ductoris frangit super ora tremantia fluctum.
 Exclamat, volvens oculos cœloque fretoque: 260
 Felix, o frater, Divisq̄ æquate cadendo,
 Hasdrubal! egregium fortis cui dextera in armis
 Pugnantî peperit letum, & cui fata dedere,
 Ausoniam extremo tellurem apprehendere morsu.
 At mihi Cannarum campis, ubi Paullus, & illæ 265
 Egregiæ occubuerè animæ, dimittere vitam
 Non licitum: vel, cum ferrem in Capitolia flammâs,
 Tarpejo Jovis ad manes descendere telo.
 Talia dum mæret, diversis flatibus acta
 In geminum ruit unda latus, puppimque sub atris 270
 Æquoris aggeribus tenuit, ceu turbine mersam.
 Mox, nigris altæ pulsa exundantis arenæ
 Vorticibus, ratis ætherias remeavit ad auras,
 Et fluctus supra, vento librante, pependit.
 At geminas Notus in scopulos atque horrida saxa 275
 Dura sorte rapit (miserandum & triste!) biremes.
 Increpuere ictu proræ. Tum murice acuto
 Dissiliens sonuit, rupta compage, carina.
 Hic varia ante oculos facies: natat æquore toto
 Arma inter, galeasque virûm, cristasque rubentes, 280
 Florentis Capuæ gaza, & seposita triumpho
 Laurens præda ducis, tripodes, mensæque Deorum,
 Cultaque nequidquam miseris simulacra Latinis.
 Cum Venus, emoti facie conterrita ponti,
 Talibus alloquitur regem maris: Hoc satis iræ 285
 Interea, genitor: satis ad majora minarum.
 Cetera parce, precor, pelago: ne tollat acerba
 Hoc Carthago decus, nullo superabile bello

Progenuisse caput, nostrosque in funera Pœni
 Æneas undis totoque eguisse profundo. 290
 Sic Venus: & tumidi confidunt gurgite fluctus;
 Obviaque adversis propellunt agmina castris.
 Dux vetus armorum, scitusque accendere corda
 Laudibus, ignifero mentes furiabat in iram
 Hortatu, decorisque urebat pectora flammis. 295
 Tu mihi Flamini portas rorantia cæsi
 Ora ducis: nosco dextram. Tu primus in ictus
 Ingentis Pauli ruis, ac defigis in ossa
 Mucronem. Tibi pugnacis gestantur opima
 Marcelli: Gracchusque cadens tibi proluit enses. 300
 Ecce manus, quæ te pulsantem, belliger Appi,
 Mœnia sublimis Capuæ de culmine muri
 Excelso fusa moribundum propulit hasta.
 Ecce aliud fulmen dextræ, quo nobile nomen
 Fulvius excepit non unum pectore vulnus. 305
 Huc prima te siste acie, cui Consul in armis
 Crispinus cecidit. Me tu comitare per hostes,
 Qui nobis (memini) ad Cannas lætissimus iræ
 Servilî fers ora ducis suffixa veruto.
 Cerno flagrantem oculos, vultumque timendum 310
 Non ipso minus ense tuum, fortissime Pœnûm
 O juvenis: qualem vidi, cum flumine sævo
 Insignis Trebiæ complexum ingentibus ulnis
 Mersisti fundo luctantem vana tribunum.
 At tu, qui gelidas Ticini primus ad undas 315
 Scipiadæ patris tinxisti sanguine ferrum,
 Incepta exsequere, & nati mihi redde cruorem.
 Horrescamne ipsos, veniant ad proelia, Divos,

Cum stetit prope me? Vidi, certantia cœlo
 Cum juga calcastis, fummas volitare per Alpes. 320
 Cum videam, quorum ferro manibusque capaces
 Arferere Argypæ campi, num segnior ibis
 Nunc mihi, qui primus torques in mœnia telum
 Dardana, nec nostræ facilis concedere laudi?
 Te vero, te, te exstimulem, qui fulmina contra, 325
 Et nimbos, tonitrusque, ac summi numinis iras
 Cum starem, perferre ferox ac vana jubebas
 Nubila, & ante duces Capitolia celsa petebas?
 Quid vos, quis claro deletum est Marte Saguntum,
 Exhorter, quos nobilitant primordia belli? 230
 Ut meque & vobis dignum, defendite, quæso,
 Præteritas dextræ laudes. Divûm ipse favore,
 Vincendoque senex patriam post trina labantem
 Lustra, & non visos tam longa ætate penates,
 Ac natum, & fidæ jam pridem conjugis ora, 335
 Confisus vobis, repeto. Non altera restat
 Jam Libye; nec Dardaniis pugna altera restat.
 Cerratus nobis hodie dominum accipit orbis.
 Hannibal hæc: sed non patiens remorantia verba
 Aufonius miles, quoties dux cœperat ora 340
 Solvere ad affatus, signum pugnamque petebant.
 Hæc procul aëria speculantem nube sororem
 Ut vidit Divûm genitor, mæstosque sub acri
 Obtutu vultus, sic ore effatus amico est:
 Qui te mentis edunt morsus, da noscere, conjux: 345
 Num Pœni casus ducis, & Carthaginis angit
 Cura tuæ? Sed enim reputa tecum ipsa furores
 Sidonios. Gentem contra & fatalia regna

Teucrorum quis erit , quæso , germana , rebelli
 Fractis fœderibus populo modus ? Ipsa malorum 350
 Non plus Carthago tulit , exhaustique laboris ,
 Quam pro Cadmea tu exercita gente tulisti.
 Turbasti maria ac terras , juvenemque ferocem
 Immisti Latio , tremuerunt mœnia Romæ ,
 Perque bis octonos primus fuit Hannibal annos 355
 Humani generis. Tempus componere gentem.
 Ad finem ventum : & claudenda est janua belli.
 Tum supplex Juno , Neque ego , mutare laborans ,
 Quis est fixa dies , pendenti nube refedi :
 Nec revocare acies , bellumque extendere quæro : 360
 Quæ donare potes , quoniam mihi gratia languet ,
 Et cecidit jam primus amor , nil fila fororum
 Adversus posco. Vertat terga Hannibal hosti ,
 Ut placet , & cineres Trojæ Carthagine regnent.
 Illud te gemini per mutua pignora amoris 365
 Et foror & conjux oro , tranare pericla
 Magnanimum patiare ducem , vitamque remittas ,
 Neve finas captum Ausonias perferre catenas.
 Stent etiam contusa malis mea mœnia , fracto
 Nomine Sidonio , & nostro serventur honori. 370
 Sic Juno , & contra breviter sic Jupiter orsus :
 Do spatium muris (ut vis) Carthaginis altæ.
 Stent lacrimis precibusque tuis. Sed percipe , conjux ,
 Quatenus indulgisse vacet. Non longa supersunt
 Fata urbi , venietque pari sub nomine ductor , 375
 Qui nunc servatas evertat funditus arces.
 Æthereas quoque (uti poscis) trahat Hannibal auras ,
 Ereptus pugnæ. Miscere hic sidera ponto ,

Et terras implere volet redeuntibus armis.
 Novi feta viri bello præcordia : sed lex 380
 Muneris hæc esto nostri : Saturnia regna
 Ne posthac videat , repetat neve amplius unquam
 Aufoniam. Nunc instanti raptum avehe leto :
 Ne , si miscebit latis fera prælia campis ,
 Romulei nequeas juvenis subducere dextræ. 385
 Dum statuit fata omnipotens urbiq;e duciq;e ,
 Invadunt acies pugnam , & clamore læcessunt
 Sidera. Non alio graviore tempore vidit
 Aut populos tellus , aut , qui patria arma moverent ,
 Majores certare duces. Discriminis alta 390
 In medio merces , quidquid tegit undique cœlum.
 Ibat Agenoreus præfulgens ductor in ostro ,
 Excelsumque caput penna nutante levabat
 Crista rubens. Sævus magno de nomine terror
 Præcedit , Latioque micat bene cognitus ensis. 395
 At contra ardenti radiabat Scipio cocco ,
 Terribilem ostentans clypeum , quo patris & una
 Cælarat patrui spirantes prælia dira
 Effigies : flammam ingentem frons alta vomebat.
 Sub tanta cunctis vi telorumque virùmque , 400
 In ducibus stabat spes & victoria solis.
 Quin etiam , favor ut subigit plerosque metusve ,
 Scipio si Libycis esset generatus in oris ,
 Sceptra ad Agenoreos credunt ventura nepotes.
 Hannibal Aufonia genitus si sede fuisset , 405
 Haud dubitant terras Itala in dirione futuras.
 Contremuere auræ , rapido vibrantibus hastis
 Turbine , & horrificam traxere per æthera nubem.

Silius Italicus.

D d

Inde enſis, propiorque acies, & comminus ora
 Admota, ac dira flagrantia lumina flamma. 410
 Sternitur in medium contemtrix turba pericli,
 Quæ primis ſe præcipitem tulit obvia telis,
 Gentilemque bibit tellus invita cruorem.
 Fervidus ingenii Maſiniſſa, & fervidus ævi;
 In primas Macetûm turmas immania membra 415
 Infert, & jaculo circumvolat alite campum.
 Cærulus haud aliter, cum dimicat, incola Thules
 Agmina falcifero circumvenit arta covinno.
 Graja phalanx patrio denſarat more catervas,
 Innixiſque adſtat nulli penetrabilis haſtis. 420
 Immemor has pacti poſt foedus in arma Philippus
 Miſerat, & quaſſam refovebat Agenoris urbem.
 Rareſcit multo laxatus vulnere miles,
 Atque aperit patulas proſtrato corpore late
 Inter tela vias. Irrumpit mole ruinæ 425
 Auſonius globus, & perjuria Graja reſignat.
 Archemorum Rullus, Teucrum Norbanus, & ambo
 Mantua labenti genetrix dimiſerat ævo.
 Obruncat Samium bellacis dextra Caleni.
 At Clytium Seliuſ, Pellæum & vana tumentem 430
 Ad nomen patriæ Clytium; ſed gloria Pellæ
 Haud valuit miſero defendere Daunia tela.
 Sævior his Latios vaſtabat Bruttia ſigna
 Lælius increpitans: Adeone Ænotria tellus
 Detefanda fuit, quam per maria aſpera, perque 435
 Inſanos Tyrio fugeretis remige fluctus?
 Sed fugiſſe ſatis fuerit. Latione cruore
 Inſuper externas petitis perfundere terras?

Hæc dicens Silarum, meditantem in prælia, telo
 Prævenit. Hasta volans imo sub gutture sedit, 440
 Et vitæ vocisque vias simul incita clausit.
 Virgilio Caudinus, acerbo Sarris Amano
 Sternitur. Accendunt iras vultusque virorum,
 Armorumque habitus noti, & vox consona linguæ.
 Quos ubi nudantes conspexit Hamilcare cretus 445
 Terga fugæ, State, ac nostram ne prodite gentem,
 Vociferans subit, & convertit prælia dextra.
 Qualis in æstiferis Garamantum feta veneno
 Attollit campis ferventi pastus arena
 Colla Paræthonius serpens, lateque per auras 450
 Undantem torquet perfundens nubila tabem.
 Continuo infesta portantem cuspide vulnus
 Impedit antevolans Herium: cui nobile nomen
 Marrucina domus, clarumque Teate ferebat.
 Atque illi magnum nitenti, & laudibus hostis 455
 Arrecto, capuli ad finem manus incita fodit.
 Quærebatque miser morienti lumine fratrem,
 Cum juvenis subit, &, leto stimulat us acerbo,
 Pleminius sævum mucronem ante ora coruscet,
 Ac fratrem magno minitans clamore reposcit. 460
 Huic proles Barcæ: Germanum reddere vero
 Si placet, haud renuo. Maneant modo fœdera nostra,
 Hasdrubalem revocare umbris. Egone aspera ponam
 Unquam in Romanos odia? aut mansuescere corda
 Nostra sinam? parcamque viro, quem terra creavit 465
 Itala? Tum manes inimica sede repellat
 Æterna, socioque abigat me frater Averno.
 Sic ait, & clypei propulsus pondere toto,

Lubrica qua tellus lapsantis sanguine fratris
 Fallebat nifus, prosternit, & occupat ense. 470
 Extendit labens palmas, Heriumque jacentem
 Amplexus, juncta lenivit morte dolorem.
 Tum Libys invadit mixtæ certamina turbæ,
 Convertitque ruens per longum hostilia terga:
 Ut cum fulminibus permixta tonitrua mundum 475
 Terrificant, summique labat domus alta parentis,
 Omne hominum in terris trepidat genus: ipsaque ob ora
 Lux atrox micat, & præsens adstare viritim
 Creditur intento percussis Jupiter igne.
 Parte alia, ceu sola forent discrimina campo, 480
 Qua miscebat agens truculentus Scipio Martem;
 Aspera pugna novas varia sub imagine leti
 Dat formas. Hic ense jacet prostratus adactō;
 Hic saxo perfracta gemit lacrimabilis ossa;
 Atque hos (turpe) pavor fusos dejecit in ora; 485
 Horum adversa dedit Gradivo pectora virtus.
 Ipse super strages ductor Rhœteius instat.
 Qualis apud gelidum currus quatit altior Hebrum;
 Et Geticas solvit ferventi sanguine Mavors
 Lætus cæde nives, glaciemque Aquilonibus actam 490
 Perrumpit stridens sub pondere belliger axis.
 Jamque ardore truci lustrans fortissima quæque
 Nomina ebit ferro. Claris spectata per orbem
 Stragibus occumbit late inter tela juvenus.
 Qui muros rapnere tuos, miseræque nefandi 495
 Principium belli fecere, Sagunte, ruinas.
 Qui sacros, Thrasymene, lacus, Phaethontia quique
 Polluerant tabo stagna; atq; fiducia tanta

Quos tulit, ut Superùm regi foliumque domosque
 Irent direptum, mactantur comminus uno 500
 Exitio; redduntque animas, temerata ferebant
 Qui secreta Deùm, & primo pressere negatas
 Gressibus humanis Alpes. Formidinis hujus
 Plena acies propere retro exanimata ruebat.
 Haud secus, ac tectis urbis Vulcania pestis 505
 Cum sese infudit, rapidusque incendia flatus
 Ventilat, & volucres spargit per culmina flammæ:
 Attonitum erumpit subita formidine vulgus,
 Lateque ut capta passim trepidatur in urbe.
 Verum ubi cunctari tædet dispersa virorum 510
 Prœlia sectantem, & leviori Marte teneri:
 Omnes in causam belli auctoremque malorum
 Vertere jam vires tandem placet. Hannibal unus
 Dum restet, non, si muris Carthaginis ignis
 Subdatur, cæsi que cadant exercitus omnis, 515
 Profectum Latio: contra, si concidat unus,
 Nequidquam fore Agenoreis cuncta arma virosque.
 Illum igitur lustrans circumfert lumina campo,
 Rimaturque ducem. Juvat in certamina summa
 Ferre gradum, cuperetque viro concurrere, tota 520
 Spectante Ausonia. Celsus clamore feroci
 Provocat increpitans hostem, & nova prœlia poscit.
 Quas postquam audivit voces conterrita Juno,
 Ne Libyci ducis impavidas ferrentur ad aures,
 Effigiem informat Latiam, propereque coruscis 525
 Attollit cristis: addit clypeumque jubaque
 Romulei ducis, atque humeris imponit honorem
 Fulgentis saguli: dat gressum habitusque cientis

Proelia , & audaces adicit sine corpore motus.
 Tum par effigies fallacis imagine vana 530
 Cornipedis moderanda cito per devia passu
 Belligeræ datur ad speciem certaminis umbræ.
 Sic Pœni ducis ante oculos exsultat , & ultro
 Scipio Junoni simulatus tela coruscat.
 At , viso lætus rectore ante ora Latino , 535
 Et tandem propius sperans ingentia , Pœnus
 Quadrupedi citus imponit velocia membra ,
 Et jacit adversam properari turbinis hastam.
 Dat terga , & . campo fugiens , volat ales imago ,
 Tramittitque acies. Tum vero , ut victor , & alti 540
 Jam compos veti , ferrata calce cruentat
 Cornipedem , & largas Pœnus quatit asper habenas.
 Quo fugis , oblitus nostris te cedere regnis?
 Nulla tibi Libyca latebra est , o Scipio , terra.
 Hæc ait , & stricto sequitur mucrone volantem. 545
 Donec longinquo frustratum duxit in arva
 Diversa spatio procul a certamine pugnæ.
 Tum fallax subito simulacrum in nubila cessit.
 Fulmineus ductor , Quisnam se lumine cæco
 Composuit nobis , inquit , Deus? aut latet idem 550
 Cur monstro? Tantumne obstat mea gloria Divis?
 Sed non avelles unquam , quicumque secundus
 Cœlicolûm stas Ausoniæ , non artibus hostem
 Eripies verum nobis Frena inde citatis
 Converti furibundus equis , campumque petebat , 555
 Cum subitæ occulto pestis collapsa tremore
 Cornipedis moles ruit , atque efflavit anhelò
 Pectore , Junonis curis , in nubila vitam.

Tum vero impatiens, Vestra est hæc altera, vestra
 Fraus, inquit, Superi: non fallitis. Æquore merfum 560
 Texissent scopuli, pelagusque hausisset & undæ.
 Anne huic servabar leto? Mea signa secuti,
 Quis pugnae auspicium dedimus, cæduntur; & absens
 Accipio gemitus vocesque & verba vocantum
 Hannibalem. Quis nostra fati delicta piabit 565
 Tartareus torrens? Simul hæc fundebat, & una
 Spectabat dextram, ac leti fervebat amore.
 Tum Juno, miserata virum, pastoris in ora
 Vertitur, ac filvis subito procedit opacis,
 Atque his alloquitur versantem ingloria fata: 570
 Quænam te filvis accedere causa subegit
 Armatum nostris? Num dura ad proelia tendis,
 Magnus ubi Aufoniæ reliquos domat Hannibal armis?
 Si velox gaudes ire, & compendia grata
 Sunt tibi, vicino in medios te tramite ducam. 575
 Annuit, atque onerat promissis pectora largis
 Pastoris, Patresque docet Carthaginis altæ
 Magna repensuros, nec se leviora daturum.
 Præcipitem & vasto superantem proxima saltu
 Circumagit Juno, & fallens regione viarum, 580
 Non gratam invito servat celata salutem.
 Interea Cadmea manus, deserta pavensque,
 Non ullum Hannibalem, nusquam certamina cernit
 Sævi nota ducis. Pars ferro occumbere credunt,
 Pars damnasse aciem, & Superis cessisse sinistris. 585
 Ingruit Ausonius, versosque agit æquore toto
 Rector, jamque ipsæ trepidant Carthaginis arces.
 Impletur terrore vago cuncta Africa pulsus

Agminibus, volucrique fuga sine Marte ruentes
 Tendunt attonitos extrema ad litora curfus, 590
 Ac Tartessiacas profugi sparguntur in oras.
 Pars Batti petiere domos, pars flumina Lagi.
 Sic ubi, vi cæca tandem de. . . ad astra
 Evomuit pastos per secula Vesbius ignes,
 Et pelago & terris fusa est Vulcania pestis; 595
 Videre Eoi (monstrum admirabile!) Seres
 Lanigeros cinere Aufonio canescere lucos.
 At fessum tumulo tandem regina propinquo
 Sifit Juno ducem, facies unde omnis, & atræ
 Apparent admota oculis vestigia pugnae. 600
 Qualem Gargani campum, Trebiæque paludem,
 Et Tyrrhena vada, & Phaethontis viderat amnem
 Strage virum undantem; talis (miserabile visu!)
 Prostratis facies aperitur dira maniplis.
 Tum superas Juno sedes turbata revisit. 605
 Jamque propinquabant hostes, tumuloque subibant,
 Cum secum Pœnus: Cœlum licet omne soluta
 In caput hoc compage ruat, terræque dehiscant,
 Non ullo Cannas abolebis, Jupiter, ævo.
 Decedesque prius regnis, quam nomina gentes 610
 Aut facta Hannibalis fileant. Nec deinde relinquo
 Securam te, Roma, mei: patriæque superstes
 Ad spes armorum vivam tibi. Nam modo pugna
 Præcellis, residet hostes: mihi fatque superque,
 Ut me Dardaniæ matres atque Itala tellus, 615
 Dum vivam, expectent, nec pacem pectore norint.
 Sic rapitur, paucis fugientum mixtus, & altos
 Inde petit retro montes tutasque latebras.

Hic finis bello. Referantur protinus arces
 Aufonio jam sponte duci. Jura improba adempta ; 620
 Armaque , & incisæ leges , opibusque superbis
 Vis fracta , & posuit gestatas belua turre.
 Excelsæ tum sæva rates spectacula Pœnis
 Flammiferam accepere facem , subitaque procella
 Arserunt maria , atque expavit lumina Nereus. 625
 Mansuri compos decoris per secula rector ,
 Devictæ referens primus cognomina terræ ,
 Securus sceptri , repetit per cærule Romam ,
 Et patria invehitur sublimi tecta triumpho.
 Ante Syphax , feretro residens , captiva premebat 630
 Lumina , & auratæ servabant colla catenæ.
 Hic Hannon , clarique genus Phœnissa juventa ,
 Et Macetûm primi , atque incocti corpora Mauri ,
 Tum Nomades , notusque sacro , cum lustrat arenâs ,
 Hammoni Garamas , & semper naufraga Syrtis. 635
 Mox victas tendens Carthago ad sidera palmas
 Ibat , & effigies oræ jam lenis Hiberæ ,
 Terrarum finis Gades , ac laudibus olim
 Terminus Herculeis Calpe , Bætisque lavare
 Solis equos dulci consuetus fluminis unda. 640
 Frondosumque apicem subigens ad sidera mater
 Bellorum fera Pyrene , nec mitis Hiberus ,
 Cum simul illidit ponto , quos attulit , amnes.
 Sed non ulla magis mentesque oculosque tenebat ;
 Quam visa Hannibalis campis fugientis imago. 645
 Ipse , adstans curru , atque auro decoratus & ostro ,
 Martia præbebat spectanda Quiritibus ora.
 Qualis odoratis descendens Liber ab Indis

Egit pampineos frenata tigride currus.

Aut cum Phlegræis, confecta mole Gigantum,

650

Incessit campis tangens Tirynthius astra.

Salve, invicte parens, non concessure Quirino

Laudibus, ac meritis non concessure Camillo.

Nec vero, cum te memorat de stirpe Deorum,

Prolem Tarpeji mentitur Roma Tonantis.

655

VARIÆ LECTIONES.

VARIÆ LECTIONES

EDITIONIS PARISINÆ

JO. BAPT. LEFEBURE DE VILLEBRUNE.

IN LIBRUM I.

- | | |
|--|---|
| 37. Terras) <i>terra.</i> | 374. Ne) <i>ni.</i> |
| 40. Tum læta) <i>quæ læta.</i> | 425. Geminum — torquet) |
| 63. Ac laudum) & <i>cladum.</i> | <i>geminat — dentem.</i> |
| 71. Quondam) <i>tandem.</i> | 455. Prædas) <i>prædam.</i> |
| 113. Dictu) <i>dicta.</i> | 503. Instanti) <i>urgenti.</i> |
| 134. Quænam) <i>quianam.</i> | 525. Direptumque) <i>derep-</i> |
| 147. Duci) <i>ducis.</i> | <i>tumque.</i> |
| 149. Et metui) <i>en, metui.</i> | 561. Invalidique fenex) <i>in-</i> |
| 156. Ululatus) <i>ululatur.</i> | <i>validusque fenex.</i> |
| 174. Lucentes) <i>luctantes.</i> | 569. Martis) <i>Marti.</i> |
| 178. Liquefactis) <i>liquefcentis.</i> | 613. Hirtæque comæ) <i>hirtæque togæ.</i> |
| 194. Torretur) <i>torquetur.</i> | 636. Emenfos) <i>emensum.</i> |
| 240. Utque) <i>atque.</i> | 647. Vestras effringet in ur- |
| 259. Humentu jacuisse) <i>in-</i> | <i>bes) vestra se frangat in ur-</i> |
| <i>venta latuisse.</i> | <i>be.</i> |
| 264. Socios) <i>populos.</i> | 667. Nimum) <i>nimum sc.</i> |
| 268. Et rumpere) <i>erumpere.</i> | <i>pubem.</i> |
| 355. Fumant) <i>fumat.</i> | 671. Vesterque — cur) <i>no-</i> |
| 362. Cum) <i>ceu.</i> | <i>sterque — sua.</i> |

IN LIBRUM II.

- | | |
|---------------------------------|--------------------------------------|
| 52. Imperet æternum &) | 78. Dono crinem) <i>crinem nodo:</i> |
| <i>æternum imperitet.</i> | 86. Propinquo) <i>propinquum.</i> |
| 69. Defenderat) <i>depende-</i> | 92. Dirigit) <i>derigit.</i> |
| <i>rat.</i> | 96. Divisit) <i>demisit.</i> |

99. Incauto) *incautus*.
 121. Casu) *casum*.
 159. Et fectis) *exfectis*.
 189. Diftringi) *deftringi*.
 208. Iramque) *irasque*.
 224. Fata) *fato*.
 247. Et frustrato) *frustrato*.
 275. Cœptantis) *captantis*.
 279. Cuncta quidem) *cuncti equidem*.
 299. Annuit. Ille) *haud nunc ille*.
 341. Succinctus) *evinctus*.
 375. Patrum) *patribus*.
 377. Addi) *addit*.
 392. Accitis) *accisis*.
 400. Unum) *una*.
 421. Petebat) *premebat*.
 528. Ab ævo) *in ævo*.
 459. Vano) *vani*.
 461. Et) *en*.
 467. Venis) *nervis*.
 481. Forte) *sorte*.
 507. Secura) *si cura*.
 531. Palmas) *palmanam*.
 550. Circumstant) *circumstant*.
 592. Excussæ mentes) *excussi mentem*.
 605. Captis) *carptim*.
 614. Parentem) *parentum*.
 620. Perpeffæque) *perpeffusque*.
 631. Fumum) *fumans*.
 645. Quinam) *quianam*.
 647. Revocabat) *renovabat*.
 662. Soliti spectare) *solita inspeclare*.
 668. Erecta) *arrecta*.
 700. Neu) *ne*.

IN LIBRUM III.

8. Adytis) *adyti*.
 20. Templis) *templo*.
 39. Cervæ) *cervi*.
 49. Nam) *jam*.
 146. Nec tamen) *ne tamen*.
 273. Infamare) *inflammare*.
 278. Ab arte) *in harpen*.
 319. Celebratum) *librandum*.
 320 & 322. Hinc) *huc*.
 335. Notus) *natus*.
 338. Cydnus) *Erdus*.
 342. Tale nefas) *tale, nefas*.
 380. Perstat) *prostat*.
 395. Arcano) *Orthane*.
 439. Resonant) *reboant*.
 440. Intercedit) *intercidet*.
 469. Vastavit) *vexavit*.
 495. Pelio) *Phlegæo*.
 504. Mæstus) *monstris*.
 522. Humentis) *undanti*.
 529. Erexere gradum) *erepserè gradu*.
 534. Permittere) *promittere*.
 556. Præruptis) *proruptis*.
 560. Et quando) *ecquando*.
 570. Et contra) *at contra*.
 571. Neu) *ne*.
 591. Repulsum) *revulsum*.
 595. Efferet) *exferet*.
 635. Obvia) *avia*.
 659. Spargens — aera) *spargens — æquora*.
 682. Niveis) *nigris*.

IN LIBRUM IV.

- | | |
|--|---|
| 40. Gradum) <i>gradu.</i> | 438. Cursu) <i>curru.</i> |
| 86. Certamine) <i>certamina.</i> | 455. Conjectum) <i>trajeclum.</i> |
| 179. Anhela) <i>nuda.</i> | 528. Fundere) <i>rumpere.</i> |
| 188. Meditatus) <i>meditatum.</i> | 534. Anxur) <i>Axur.</i> |
| 266. Martemque minorem) <i>Martique minore.</i> | 535. Sacra) <i>Sarra.</i> |
| 310. Tanto) <i>toto.</i> | 542. Directo) <i>derecto.</i> |
| 346. Vitreo) <i>viridi.</i> | 644. Violentius) <i>violentior.</i> |
| 365. Innare) <i>juvat ire.</i> | 698. Vires & voce) <i>voce &</i> <i>vota.</i> |
| 381. Feris) <i>feri.</i> | 724. Noscenda) <i>nascenda.</i> |
| 404. Dum) <i>quam.</i> | 741. Lætam) <i>lætus.</i> |
| 409. Quo) <i>qua.</i> | 750. Mulcetque) <i>mulcetve.</i> |
| 424. Cædum Siste) <i>cædum.</i> <i>siste &c.</i> | 805. Hominumque) <i>homini-</i> <i>que.</i> |

IN LIBRUM V.

- | | |
|---|--|
| 4. Læva) <i>dextra.</i> | 251. Vulnere) <i>pondere.</i> |
| 7. Auno) <i>Arno.</i> | 310. Subsicens) <i>subfidit.</i> |
| 23. Thraſymenus) <i>Thraſy-</i> <i>menis.</i> | 319. Tunc) <i>cuncta.</i> |
| 66. Affuſa) <i>effuſa.</i> | 330. Corpusque) <i>tortuſque.</i> |
| 76. Certaſſe) <i>certare.</i> | 361. Monſtravit) <i>monſtrarat.</i> |
| 95. Læva) <i>lævam.</i> | 385. Altas) <i>alto. mox fulmi-</i> <i>na.</i> |
| 100. Dextræ) <i>dextra.</i> | 410. Datum atque) <i>datur ne.</i> |
| 102. Diviſus) <i>diverſus.</i> | 424. Pectore) <i>pectora.</i> |
| 103. Ne Flaminio) <i>de Flam.</i> | 450. Irrupit) <i>irrupit.</i> |
| 137. Gargeni) <i>Gargævi.</i> | 454. Vulnere) <i>pondere.</i> |
| 142. Capit) <i>quatit.</i> | 494. Moxque) <i>mox.</i> |
| 165. Atras) <i>Afro.</i> | 510. Cædis) <i>cædi.</i> |
| 178. Lætum) <i>lato.</i> | 526. Appetit) <i>oppetit.</i> |
| 182. Factis) <i>fatis.</i> | 599. At) <i>Sic & mox minuat.</i> |
| 183. Vulneribuſque) <i>mune-</i> <i>ribuſque.</i> | 633. Ablatis) <i>ablatus.</i> |
| 202. Timet) <i>ſlupet.</i> | 646. Fuſiſque) <i>fuſuſque.</i> |
| 220. Flavam) <i>ſurvam.</i> | 654. Victoſ) <i>vincloſ.</i> |
| 238. Agglomerant) <i>inglome-</i> <i>rant.</i> | |

I N L I B R U M V I.

4. Repetebant) *peſcebant.*
 5. Et) *en.*
 7. In vulnere cæſi) *in funere cæſæ.*
 14. Fuerat fracta) *ruerat tota.*
 41. Meritæ) *merito.*
 109. Auni) *Arni.*
 119. Quidquid adest duri &) *quidquid id eſt duri en.*
 152. Viderat) *viderit.*
 158. Tractæ) *taſtæ.*
 185. Diſjecta) *diſjuncta.*
 194. Ingentibus artæ) *ingentibus arte.*
 234. Nutat) *mittit.*
 251. Feræ) *feri.*
 256. Rapidi) *rabidi.*
 260. Læva) *lævam.*
 276. Specus) *ſpes. & mox ingentis caudæ.*
 278. Laſſoque) *lapſoque.*
 283. Erupit) *erumpit.*
 299. Tunc) *tum.*
 314. Et --- exutos) *at --- exutus.*
 319. Iniqua) *tela.*
 348. Vincſtam) *viſtam.*
 435. Magni) *Magno.*
 455. Senatus) *Senatu.*
 480. E nobis) *en vobis.*
 540. Denſumque) *denſuſque.*
 548. Poſt nomen interpungit Leſ. ut ſubintelligatur erit ; dein refert *vivet ad Regulum.*
 558. Hinc) *hic.*
 563. Ululantque) *ululante.*
 568. Hic) *hinc.*
 571. Redeuntia) *redeuntum.*
 592. Timor) *dolor.*
 600. Tunc) *tum.*
 601. Dederit --- tranſcendere) *dederim --- tranſcindere.*
 605. Murifque) *murifve.*
 610. Mentem) *tandem.*
 611. Tandem) *gentem.*
 644. Summi) *ſummum.*
 649. Dives) *dites.*
 686. Effuſos) *adfuſos.*
 689. Religatus) *legatus.*
 695. Horrebat Libys ac ſubmiſſis) *horrebant Libyes, ſubmiſſiſque.*

I N L I B R U M V I I.

18. Regna) *teſta.*
 86. Proprio) *proporo.*
 114. Et tamen) *at tamen.*
 137. Tum) *nunc.*
 148. Nulla eſſent) *nulli amnem.*
 152. Genus eſt. Quoties) *genus. En quoties.*
 158. Notus) *notus.*
 184. Decerplit) *deterſit.*
 208. Lucentes) *livenſes.*
 212. Dum) *tum.*
 269. Ægre) *agri.*
 305. Cum) *cui.*
 310. Quoniam) *quando.*
 344. Detergunt) *detergent.*

400. Tibi) *fat.*
 411. Intrarat) *intrabat.*
 418. Teleboi) *Teleboun.*
 428. Cymodoce) *Cymothoe.*
 437. Ida) *Ide.*
 446. Capillos; purpureos—
 amictus) *capillos purpureos*, — *amictum.*
 487. E furto) *in furto.*
 497. Pœno) *Pœnus.*
 510. Et purget) *purget*, de-
 leto &.
533. Quoniam) *quando.*
 540. Dignum) *dignus.*
 551. Nos) *non* interrogative,
 & *minorem*, pro vulg. *mi-*
nori.
 606. Sedit cui) *confedit.*
 616. Campis) *campo.*
 643. Exscidere) *exscindere.*
 674. Viscatos) *viscata.*
 723. Terris) *turmis.*
 729. Agnoscere) *cognoscere.*

IN LIBRUM VIII.

11. Angebat) *angebant.*
 19. Cruore) *cruoris.*
 33. Illa) *ille.*
 41. Sit fas, sit tantum) *si*
fas, sit cautum.
 51. Abrupta e medio, in
 penetralibus) *abrupta, me-*
diis penetralibus.
 107. Dilecti invitus) *dilec-*
tum mitis.
 115. Labiisque) *labrisque.*
 121. Namque asper fomno)
nam fomno adpersam.
 133. Cuncta) *juncta.*
 172. Ac) *at.*
 210. Voce) *nocte.*
 218. Ex inconsulto) *exin-*
consulto.
 223. Hunc versum, ut spu-
 rium, delet Lef.
 232. Marmoreis) *marmo-*
ream.
 240. Marte exclusus) *Mar-*
ti clusus.
 249. Et) *at.*
Silius Italicus.
266. Et ovantia) *adovantia.*
 313. Tu protinus arma? Tu)
tum protinus arma, tum.
 315. Quantum hosti victus.
 Tu non) *ritus hostis; tum*
vero. Mox. locis.
 318. In devia) *indevia* con-
junctim.
 322. Laxa) *lassa.*
 339. *sq.* Incedere noctis Quæ
 tardent cursum, tenebras
 dolet) *insidere (noctis Quæ*
tardent cursum tenebræ) do-
let.
 379. Incelebri) *e celebri.*
 390. Ruere acri in bella ma-
 gistro. Cernitur &c.) *fini-*
re, hoc, bella, magistro,
Cernitur &c.
 413. Eloquii) *eloquio.*
 447. Afilos) *Afisos.*
 455. Clanis) *Clasis.*
 472. Invisaque) *illusaque.*
 505. Phrygios — Marfya Cre-
 E e

- nos) *Phrygias* --- *Martia crenas*.
 520. *Avellæ*) *Aviæ*.
 523. *In pugna fertur*) *in pugnam offertur*.
 534. *Acta*) *aptus*, cum majori interpunctione.
 617. *Non* --- *sed lectos cingere*) *Næ* --- & *lætos gignere*.
 635. *Immenfis*) *immersus*.

I N L I B R U M I X.

6. *Segnitæ*) *segnitie*.
 29. *Dextras*) *dextris*.
 33. *Primis*) *primus*.
 77. *Ac* (*at*.
 111. *sq.* *Sim* --- *fatearque*) *sum* --- *fateorque*.
 145. *Attonito & nitens*) *attonitoque timens*.
 185. *Iapygis*) *Iapygas*.
 196. *In*) &.
 199. *Victor*) *ductor*.
 212. *Garganus*) *Gargani*.
 230. *Auxere*) *hausere*.
 242. *Vagosque*) *citosque*.
 287. *Sævo in turbine*) *sævo turbine*.
 305. *Effundit*) *effudit*.
 314. *Acrius* --- *qua*) *ac prius* --- *quam*.
 362. *Acri*) *acer*.
 438. *Defiluere*) *diffiluere*.
 459. *Pugnas*) *pugnam*.
 478. *Ægide*) *ægida*.
 497 --- 520. *Hos versus sic ordinat & emendat Lef.*

*Ecce caput flavum caligine conditus atra
 Vulturnus, multaque comam perfusus arena,
 Qui postquam se Ætnæ mersit candente barathro,
 Concepitque ignes, & flammea protulit ora,
 Evolat horrendo stridore, ac Diunia regna
 Perstat, agens cæcam glomerato pulvere nubem.
 Nunc versus agit a tergo stridentibus alis,
 Nunc mediam in frontem veniens clamante procella,
 Obvius arma quatit, patuloque insibilat ore.
 Eripuere oculos auræ vocemque minusque.
 Vortice arenoso candentes, flebile dictu,
 Torquet in ora globos Italum, & bellare manipulis
 Jussa latatur rabie. Tum mole ruinæ
 Sternuntur tellure & miles, & arma, jubæque,
 Atque omnis retro flatu occursante refertur
 Lancea, & in tergum Rutulis cadit irritus ictus.
 Interdum intentos pugna, & jam jamque ferentes
 Hostili jugulo ferrum, conamine ducto
 Avertit, dextramque ipso de vulnere vellit:*

*Atque idem flatus Pænorum tela secundat ;
Et, velut amento contorta, hastilia turbo
Adjuvat, ac Tyrias impellit stridulus hastas.
Tum denso fauces præclusus pulvere miles
Ignavam mortem compresso mæret hiatu.*

523. Libavit) *vibravit.* 603. Pastusque) *raptusque.*
538. Disjice) *discute.* 637. Dura) *dira.*

IN LIBRUM X.

58. Huc) *hanc.* 407. Præsentia) *præfagia.*
67. Furit) *finit.* 408. Mentem) *menti.*
70. Virum) *viro.* 415. Stilus) *filus.*
77. Belgicus) *Bellicus.* 421. Exfilio) *ex illo.*
114. Quæ-raptim) *En-ha-*
 sta. 435. Iliacis) *Italicis.*
125. Libycam) *Libyca.* 437. Inter -- nostra) *en, per-*
 vestra.
141. Transadigit) *transegit.* 457. Munere) *murmure.*
177. Hinc) *hunc.* 463. Mulctata) *mulcata.*
193. Viros) *viro.* 470. Projectus) *porrectus.*
201. Accurrentis) *occurren-*
 tis. 502. Hinc) *huic.*
244. Patiens -- tremebundus)
 impatiens -- fremebundus. 503. Virgine) *a virgine.*
257. Rediviva) *recidiva.* 513. Tum) *unum.*
267. Et totum) *Ætoli.* 514. Quæ --- geminatus)
 quem geminans, en.
287. Quantine) *quantive.* 532. Alta) *alma.*
298. Ictibus) *riclibus.* 570. Decoris) *decori.*
303. Certantem) *cedentem.* 583. Aufoniæ) *Aufoniam.*
312. Fremit) *furit.* 597. Armatos -- muros) *ar-*
 matas -- muris.
354. Ast) *atque.* 618. Frangi) *ferri.*
384. Quonam) *quænam.* 639. Muto) *nullo.*
385. Patriamque moraris)
 patriamne moreris. 642. Juventa) *juventus.*

IN LIBRUM XI.

11. Quieti) *quietis.* 41. Manibus) *manibus.*
E e 2

- 44—50. Post versum nobis
50 leguntur apud Lef.
56. Quia) *quæ*.
57. Hunc versum ante ver-
sum nobis 55 refert Lef.
87. Rabidum) *rapidum*.
94. Alios) *alias*.
100. Quam) *tam*.
112. Ipsa) *acta*.
118. Agis) *agas*.
135. Ruperit) *vicerit*.
154. Fugiat) *fugit*.
163. Magnum utique in ma-
gnis rebus) *magnam atque*
in magnis positam.
164. Adversis fervare) *ad-*
versam ostentare.
190. Jungebant) *jungebat*.
231. Post hunc versum Lef.
transponit versus nobis
245 — 248, deletis versf.
243 & 244.
248. Pendens) *prendens*.
257. Umbras) *umbris*.
264. Sator) *auctor*.
265. Quotque auri pateant
bello argentique) *quot bel-*
lo pateant argenti arisque.
275. Præcipuis) *præcipuus*.
288. Fronti) *frontis*.
325. Lasso) *lapso*.
326. At tu securis concede)
en, tu securis confide.
396. Et) *it*.
406. Jactator) *jactatus*.
445. Muros) *muris*.
452. Nam) *jam*.
475. Venit) *vidit*.
480. Utrique) *utroque*.
514. Latia) *Latio*.
521. Intremet & tellus, &
pulsus mugit) *intremit &*
tellus, pulsusque immugit.
542. Ut) *&*.
547. Ductoris) *ductori*.
561. Quin) *qui*.

I N L I B R U M X I I.

9. Splendente) *spondente*.
51. Incepta primus) *incepti*
prima.
53. Fluebant) *pluebant*.
61. Defessus subigit) *defes-*
sum subiit.
75. Tene) *tenet*.
77. Non) *nunc*.
106. Tecta) *capta*.
180. Tentabant rumpere)
tentare irrumpere.
184. Undique) *incita*.
185. Flumine) *turbine*.
189. Viso) *nisu*.
197. A cæde) *cæde*, deleto *a*.
208. Sævo) *lævo*.
220. Aonios) *Aonio*.
267. Furens) *ferens*.
285. Tam tristi) *jam turpi*.
335. Violenter) *violentus*.
348. Paci) *pacis*.
356. Castigatur) *fastigatur*.
384. Expertos) *exfertos*.
464. Periclis) *pericli*.
480. Adstabat) *sat stabat*.
573. Spectata) *spectanda*.

609. Cuncta) *nutu*.
 658. Quo) *quod*.
 669. Crebroque diem) *cæli rabiem*.
 710. Tenet &) *tumet, en.*

IN LIBRUM XIII.

5. Turia) *Tutia*.
 50. Mala) *male*.
 94. Lætus) *lentus*.
 136. Hæc) *hanc*.
 148. Et) *en*.
 149. Huic) *huc*. Sic & v.
 151.
 163. Et omni) *in omni*.
 166. Transiit) *transigit*.
 168. Detegit) *deripit*.
 171. Prendere) *perdere*.
 188. *sq.* Et superesse Fortu-
 tunæ) &, *super, esse, For-*
tunam.
 202. Pugna) *pugnam*.
 235. Effudit) *effundit*.
 255. Rapido) *rabido*.
 273. Victus) *vinctus*.
 283. Aures) *auras*.
 287. Tenues) *tenui*.
 292. Et abdita) *ut abdita*.
 333. Imoque) *fimoque*.
 337. In qua) *in quam*.
 385. Dum) *tum*.
 432. Huc revocat Lef. ver-
 sum nobis 434.
 508. Marti) *Martem*.
 532. Creatos) *crematos*.
 546. Humentes) *livescentes*.
 640. Corusca) *coruscum*.
 705. Multa) *muta*.
 739. Aut) *atque*.
 779. Castam) *casta*.
 782. Sequuntur) *frequentant*.
 783. Frequentant) *sequuntur*.
 792. Perlustans) *perflutans*.
 798. Gratantum) *grassan-*
tum.
 800. Inde) *ecce*.
 827. Vulnere) *funere*.
 847. Polluto) *pollutam*.
 852. Enumerasse) *enumerare*.
 865. Hac) *hanc*.
 894. Reddidit) *retulit*.

IN LIBRUM XIV.

17. Convulsas) *convulsis*.
 39. Actos) *actum*.
 97. Conjungit) *nam jungit*.
 187. Frontem) *fronte*.
 203. Et vertice) *e vertice*.
 207. Agathyrna) *Agyrena*.
 296. Quia) *quæ*.
 307. Adjuto) *adjutus*.
 320. Trabs fabre teres, at-
 que erasis) *trabs trabe junc-*
ta teres derafis.
 334. Confundere) *clam fun-*
dere.
 351. Una fides) *vana fides*.
 387. Sed) *nam*.
 410. Puppis) *puppi*.

429. Impulerat) *intulerat.*
 466. Pastorem) *pastores.*
 475. Lætus) *lentus.*
 505 — 509. Qualis — decue-
 re) *qualem — decuere*, posi-
 ta parenthesi post *qualem*,
 & ante *decuere.*
 521. Et gladio) *at gladio.*
 523. Vastus & mole) *vasta*
sed mole.
 539. Denfantur) *denfentur.*
 567. Pennataque) *pinnata-*
que.
 570. Piscem) *pristim.*
 654. Illo) *ullo.*
 655. Juvabant) *juvabat.*
 656. Quæ scirent Ephyren,
 fulvo certaret ut auro)
Quæfisse ex Ephyre : fulvo
haud certaverit auro.

I N L I B R U M X V.

7. Patrum) *patres.*
 20. Dextra lævaque) *dextram*
lævamque.
 42. Hunc versum sequenti
 postponit Les.
 46. Limite) *tramite.*
 74. Minore) *minores.*
 147. Ac iret) *atque iret.*
 151. Esse sub) *isse sub.*
 155. Isthmon curvata) *Isth-*
mo incurvatam.
 241. Nitens) *innitens.*
 339. Quantum — clara frac-
 tura) *quanta — clarum fac-*
tura.
 441. Cessit) *cessat.*
 580. Mala) *en, mala.*
 608. Substricti — clarum buc-
 cina) *Stricti — clarum quo-*
que buccina.
 647. Veniet) *veniat.*
 659. Præcipe) *præripe.*
 683. Divûmque) *divique.*
 708. Lætus) *lentus.*
 713. Exire) *exisse.*
 721. Soli) *solis.*
 725. Sagittæ) *sagitta.*
 730. Diripit) *deripit.*
 750. Bello numerandus) *Be-*
lo adnumerandus.
 760. Perstrinxit) *præstrinxit.*
 810. Fuso) *cæso.*

I N L I B R U M X V I.

27. Post hunc versum Les. rit: de quibus cf. quæ di-
 versus 34 sqq. ex Petrar- ximus in Ind. nostro edd.
 chæ carmine Africa inse-

*Sed, postquam medio juvenis stetit æquore pronus,
 Vulneris increfcens aolor, & vicinia diræ
 Mortis agens, stimulis ardentibus urget anhelum.*

Ille, videns propius supremi temporis horam,
 Incipit, heu! qualis fortunæ terminus altæ!
 Quam latis mens caca bonis! furor ecce Potentum
 Præcipiti gaudere loco: status ille procellis
 Subjacet innumeris; sed finis ad alta levatis
 En, ruere. Heu! tremulum magnorum culmen honorum,
 Spesque hominum fallax, & inanis gloria fœtis
 Illita blanditiis. Heu! vita incauta, labori
 Didita perpetuo; semperque incerta, nec unquam
 Sat mortis prævisa dies. Heu! sortis iniquæ
 Natus homo in terris! Animantia cuncta quiescunt:
 Irrequietus homo, perque omnes anxius annos,
 Ad mortem festinat iter! mors, optima rerum,
 Tu retegis sola errores, & somnia vitæ
 Discutis exactæ. Video nunc quanta paravi,
 Ah! miser, incassum: subii quot sponte labores
 Quos licuit transire mihi! moriturus ad astra
 Scandere quærit homo; sed mors docet omnia quo sint
 Nostra loco. Latio, quid profuit, arma potenti
 Et tellis inferre faces? quid fœdera mundo
 Turbare, atque urbes tristî miscere tumultu?
 Aurea marmoreis quidve alta palatia muris
 Erexisse juvat, postquam sic sidere lævo
 Sic diro periturus eram! carissime frater,
 Quanta paras animis! heu! fati ignarus acerbi,
 Ignarusque mei. Dixit: tum liber in auras
 Spiritus egreditur, spatiis unde altior æquis
 Despiceret Romam simul & Carthaginis urbem:
 Ante diem felix abiens, ne summa videret
 Excidia, & claris quod restat dedecus annis,
 Fraternosque, suosque simul, patriæque dolores.

54. Reflexum) reflexus.

60. Disjecit) decussit.

61. Ejecta) dejecta.

88. Aut me) haud me.

103. Aut strages) haud strages.

111. Et) en.

113. Evectus) avectus.

125. Sic, sic) sic fit.

201. sq. Quis --- nostra --- no-

runt jacula, &) qui nostris
 norint jaculis: deleto &.

205. Alt ego) atque ego.

291. Occideret) excideret.

311. Vocat) vocare.

312. Canit & veneratur) ca-
 nere & venerari.

334. Rapidoque) r.aptoque.

338. Præcepto) prærepto.

394. Quem) *qui*.
 453. Honor : &) *honor est*.
 mox *Atlanta*, pro *Atlantis*.
 493. Progressæ) *prægressæ*.
 522. Tardato -- juvene) *tardatum -- juvenem*.
 560. Burrus) *Burnus*.
 570. At -- honorant) *ad -- honore*.
 590. Et -- spargens) *en -- spargunt*.
 620. Hostes) *hosti*.
 625. Quanti, ut cedas) *quantum est cedas*.
 626. Emerito, est ? Tanto percussi) *emerito ! ast tanto percussi*.
 652. Telo) *cælo*.
 661. Auri) *ante*.
 681. Depascere) *deposcere*.
 692. Advertam) *avertam*.
 695. Audiet -- bellabit) *audiat -- bellarit*.

IN LIBRUM XVII.

8. Cybelen) *Cybele*.
 9. Intrepidus -- cedente) *innocuus -- censente*.
 38. Gubernant) *gubernat*.
 77. Sit fidus, & ictum) *missique minantur*, deleto versu proxime sequenti.
 84. Sic -- &) *hæc -- sed*.
 89. Intorta) *intexta*.
 93. Collecti) *conjecti*.
 105. Ardenti) *albenti*.
 121. Properantur) *properabat*.
 126. Sana) *nava*.
 139. Vanamque fugam) *vanamque fugam*.
 140. E vulnere) *a vulnere*.
 185. Ægra -- cura) *ægram -- curam*.
 226. Quid) *quin*.
 256. Rupe) *puppe*.
 265. Et illæ) *ubi illæ*.
 296. Rorantia) *te in ovantia*.
 319. Prope me) *turmæ*.
 320. Cum juga calcastis) *quas juga calcantes*.
 327. Ac vana) *hæc vana*.
 329. Deletum -- Saguntum) *deleta -- Saguntos*.
 352. Tu exercita gente tulisti) *tolerasti exercita gente*.
 357. Ventum : &) *& delet Lef*.
 361. Quoniam) *quando*.
 413. Invita) *invisa*.
 420. Innixisque) *intentisque*.
 456. Fodit) *sedit*.
 461. Vero) *Averno*.
 467. Æterna) *æternum*.
 485. Atque -- dejecit) *ast -- projecit*.
 502. Primo pressere) *primum reserasse*.
 549. Lumine) *numine*.
 554. sq. Citatis -- equis) *citati -- equi*.
 556. Subitæ occulto) *subito occulta*.
 577. Pastoris) *pastori*.
 589. Sine Marte) *sine more*.
 591. Ac) *hi*.

03. 4438
Alpha 1320263

